

งานวิจัยเรื่อง

การศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจภายในจังหวัดของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สุโขทัย และกำแพงเพชร

โดย

นางสาววณิชยา ศิลบุตร
ผศ.นฤมล โสภารัตนกุล
นายณัฐพงศ์ โกสุมาศ
นางสาววันวิฐุ สรณารักษ์
นางสาวอังคณา เชี่ยวชาญ

ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่องศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก กรณีศึกษา
อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และสุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร

โดย ผศ.ดร.รัฐจวน ประวัตติเมือง

(ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย)

คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

2554

งานวิจัยเรื่อง

การศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจภายในจังหวัดของอุตสาหกรรม
ท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สุโขทัย และกำแพงเพชร

โดย

นางสาววนิชยา ศิลบุตร
(ศ.ม.)

ผศ.นฤมล ไสภรัตน์กุล
(บธ.ม.)

นายณัฐพงศ์ โกสุมาศ
(ศ.ม.)

นางสาววันวิฐ สรณารักษ์
(ศ.ม.)

นางสาวอังคณา เขียวชาญ
(ศ.ม.)

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

2554

(งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสภาวิจัยแห่งชาติ ปีการศึกษา 2554)

หัวข้อวิจัย	การศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจภายในจังหวัดของ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สุโขทัย และกำแพงเพชร
ผู้ดำเนินการวิจัย	นางสาววณิชยา ศิลบุตร ผศ.นฤมล โสภารัตนกุล นายณัฐพงศ์ โกสุมาศ นางสาววันวิภู สรณารักษ์ นางสาวอังคณา เชี่ยวชาญ
ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงดี ดร. เทิดชาย ช่วยบำรุง
หน่วยงาน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวก่อนและหลังเป็นเมืองมรดกโลกในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อค้นหามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเงินอันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร 2) เพื่อค้นหามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่ไม่ใช่ตัวเงินอันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ภายในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร และ 3) เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างตลาดของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยแบบผสมโดยเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก ผลการศึกษาดังนี้

มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเงินอันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเปรียบเทียบก่อนและหลังการได้ขึ้นทะเบียนมรดกโลก พบว่า มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเงินในภาพรวมเพิ่มขึ้น แต่เกิดจากสาเหตุที่รัฐบาลส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งไม่ได้เน้นที่การเป็นเมืองมรดกโลกโดยตรง และนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มาเที่ยวเนื่องจาก

ทั้ง 3 จังหวัดเป็นเมืองประวัติศาสตร์ ส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติซึ่งมีจำนวนไม่มากจะมาเที่ยวเพราะเป็นเมืองมรดกโลก ส่วนคนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีรายได้สูงขึ้นจากการเป็นเมืองอุตสาหกรรมมากกว่าจากการเป็นเมืองมรดกโลก คนในพื้นที่จังหวัดสุโขทัยมีรายได้สูงขึ้นจากภาคเกษตรและภาคการค้าส่งและค้าปลีก คนในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชรมีรายได้สูงขึ้นจากภาคเกษตรกรรม ภาคเหมืองแร่และถ่านหิน และภาคการค้าส่งและค้าปลีก

มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่ไม่ใช่ตัวเงินในมิติทางเศรษฐกิจ ได้แก่ 1) การบริหารจัดการที่ดีขึ้น มีการให้บริการข้อมูลข่าวสารที่น่าสนใจ 2) การพัฒนาสาธารณูปโภค เช่น ถนน ทำให้มีความสะดวกและความปลอดภัยในการเข้าถึง 3) มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้ประโยชน์จากที่ดินเป็นเชิงพาณิชย์และตอบสนองของความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้มูลค่าที่ดินสูงขึ้น และ 4) มีการจ้างงานและผลิตสินค้าการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ส่วนมิติทางสังคม ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมได้ขึ้นทะเบียนเพื่อการอนุรักษ์ และ 2) มีการรื้อฟื้นประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่มาเป็นจุดขายนักท่องเที่ยว ส่วนมูลค่าลดทางเศรษฐกิจที่ไม่ใช่ตัวเงินในมิติทางเศรษฐกิจ ได้แก่ 1) ภูมิทัศน์ถูกบดบัง จากการขึ้นป้ายโฆษณาต่างๆ และ 2) เกิดการแย่งชิงความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดความไม่เป็นระเบียบของร้านค้า มีการรुक้าในแหล่งมรดกโลกเพื่อเข้าไปขายสินค้า เป็นการทำลายภูมิทัศน์วัฒนธรรม ส่วนมิติทางสังคม ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) ปัญหาขยะ 2) มีการเปิดรับวัฒนธรรมภายนอกเข้ามามากเกินไปจนสูญเสียเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมเดิมในพื้นที่ไป และ 3) เกิดการเสื่อมโทรมของโบราณสถานและโบราณวัตถุ

โครงสร้างตลาดของธุรกิจที่อยู่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นดังนี้ ธุรกิจโรงแรมและที่พักในจังหวัดอยุธยาและสุโขทัย ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหาร ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และธุรกิจสินค้าที่ระลึก ในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร ล้วนมีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ยกเว้น ธุรกิจโรงแรมและที่พักขนาดใหญ่ในจังหวัดกำแพงเพชร ธุรกิจขนส่งของทั้ง 3 จังหวัด ที่มีโครงสร้างตลาดแบบผู้ขายน้อยราย

สำหรับข้อเสนอแนะจากงานวิจัยชิ้นนี้คือ 1) ให้ความรู้เรื่องมรดกโลกอย่างกว้างขวาง ทั้งในเรื่องของความหมาย การได้มาซึ่งมรดกโลก คุณค่าของมรดกโลก และเทคนิคและวิธีการอนุรักษ์ คุ้มครอง/ปกป้องโบราณสถานอย่างถูกวิธี 2) ใช้ทุนทางสังคมจากการเป็นเมืองมรดกโลกอย่างคุ้มค่า 3) สื่อความหมายความสำคัญของแหล่งมรดกโลกอย่างถูกต้อง 4) สนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะเรื่องทุนและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินงาน 5) สร้างการมีส่วนร่วมในภาคประชาชน และ 6) หน่วยงานภาครัฐควรสร้างมาตรการจูงใจในการอนุรักษ์

Research Title	The retained value of tourism industry within Ayuthaya, Sukhothai and Kumpangpetch province.
Researcher	Seelabutra, W., Asst.Prof.Soparattanakul, N., Kosumas, N., Saranarak, W., and Chieocharn, A.
Consultants	Yothin Sawangdee Ph.D. Therdchai Choibamroong Ph.D.
Organization	Suan Dusit Rajabhat University
Year	2011

ABSTRACT

The study of the retained value of tourism industry within Ayuthaya, Sukhothai and Kumpangpetch province aimed to 1) find out monetary economic value-added 2) find out non-monetary economic value-added and 3) analyze tourism and linkage business's market structure. The research was mixed between qualitative and quantitative research but emphasized in qualitative research. The results were following;

The monetary economic value-added before and after being the world heritage city shown that totally the monetary economic value-added was risen but it is because of the government launched tourism supporting policy which did not emphasize world heritage directly. Furthermore, Thai tourist travelled at Ayuthaya, Sukhothai and Kumpangpetch due to there was historical places of Thailand but Foreigners travelled there because there were the world heritages. Besides, people in Ayuthaya province had income rising from being industrial

city more than being world heritage city, people in Sukhothai province had income rising from agricultural and wholesaling and retailing sectors and people in Kampanpetch province had income rising from agricultural, mining and wholesaling and retailing sectors

Non-monetary economic value-added has two dimensions which were economic and social, environment and cultural resources dimensions. For economic dimension, it had four things which were 1) well-management 2) infrastructure management such as roads 3) land usage changed to be more commercial than before and respond to tourist demand and 4) the rising of employment and tourism products. For environment and cultural resources dimensions, it had two things were 1) environment and cultural resources were listed for conservation and 2) the revival of traditional and cultural identity within heritage areas for tourist's motivating. However, it has negative effects that reduce value-added in two dimensions which were economic and social, environment and cultural resources dimensions. For economic dimension, it had two things which were 1) the damage of cultural landscape from signs and 2) merchants established their shops too close to heritage for economic advantages that ruined cultural landscape. For environment and cultural resources dimensions, it had two things were 1) rubbishes problem and 2) community's identity and community's cultural were gone or adapted and 3) cultural places and objects were deteriorated.

Market structure of business in tourism industry were as the following; hotel and guest-house businesses, food and restaurant businesses, tour businesses, transportation businesses and souvenir businesses in Ayuthaya, Sukhothai and Kampanpetch provinces were monopolistic competition market exception for transportation in Kampanpetch province which were oligopoly market.

Suggestion for this research were 1) to distribute knowledge about world heritage—meaning, world heritage acquiring, world heritage significance, and conservation's technique 2) to use worthy in world heritage which was social capital of province 3) to interpret the significance of each world heritage in the proper way 4) to enforce private sector for donation and funding 5) to enforce public sector to participate in conservation activities and 6) government sector should create motivation method for conservation.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้คณะวิจัยได้รับการสนับสนุนทุนการวิจัยโดยสภาวิจัยแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อค้นหามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน อันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร และวิเคราะห์โครงสร้างตลาดของธุรกิจที่อยู่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร การทำงานวิจัยชิ้นนี้จะไม่สำเร็จด้วยดีหากไม่ได้รับความร่วมมือและความอนุเคราะห์จากหน่วยงานและบุคคลสำคัญดังนี้ สภาวิจัยแห่งชาติ หน่วยงานที่สนับสนุนทุนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ไม่ว่าจะเป็นสถาบันวิจัยและคณะวิทยาการจัดการที่ได้ให้ความอนุเคราะห์เรื่องเวลาในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ที่ปรึกษางานวิจัยทั้ง 2 ท่าน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์ และ ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง และผู้ทรงคุณวุฒิได้แก่ รศ.ฐกัฒ ศรีคำพร ผู้ซึ่งคอยให้คำแนะนำในการทำวิจัยอย่างมีเมตตายิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัญจวน ประวัติเมือง หัวหน้าชุดโครงการวิจัย ผู้คอยให้กำลังใจและผลักดันการทำงานให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพ คณะวิจัยขอขอบคุณทุกท่านและทุกหน่วยงานมา ณ โอกาสนี้

คุณประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยชิ้นนี้ คณะวิจัยขอมอบเป็นเครื่องตอบแทนพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดความรู้ในด้านการศึกษาและการวิจัยให้แก่ผู้วิจัยทุกท่าน จนสามารถทำงานวิจัยฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คณะวิจัย

มิถุนายน 2554

สารบัญ		หน้า
กิตติกรรมประกาศ		(1)
บทคัดย่อภาษาไทย		(2)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		(5)
สารบัญ		(8)
สารบัญตาราง		(10)
สารบัญภาพ		(11)
บทที่ 1	บทนำ	
	ความเป็นมาและความสำคัญ	1
	วัตถุประสงค์	3
	กรอบแนวคิด	4
	ขอบเขตการวิจัย	5
	นิยามศัพท์	5
	ประโยชน์ที่ได้รับ	9
บทที่ 2	แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
	แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยว	10
	แนวคิดเกี่ยวกับมรดกโลก	28
	แนวคิดเรื่องมูลค่าเพิ่ม	38
	อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา	42
	อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชร	46
	ผลกระทบจากการท่องเที่ยว	53
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	55

	หน้า
บทที่ 3	
วิธีดำเนินการวิจัย	
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	65
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	68
การสร้างเครื่องมือในการวิจัย	70
การหาคุณภาพเครื่องมือ	71
การเก็บรวบรวมข้อมูล	72
การวิเคราะห์ข้อมูล	73
บทที่ 4	
ผลการวิจัย	
การศึกษามูลค่าเพิ่ม/ลดทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเงิน	75
การศึกษามูลค่าเพิ่ม/ลดทางเศรษฐกิจที่ไม่ใช่ตัวเงิน	90
โครงสร้างตลาดของธุรกิจที่อยู่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว	122
บทที่ 5	
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย	158
อภิปรายผล	171
ข้อเสนอแนะ	175
เอกสารอ้างอิง	177
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก	185
ภาคผนวก ข	194
ภาคผนวก ค	200

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงจำนวนตัวอย่างในแต่ละพื้นที่ของอุทยานประวัติศาสตร์ สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร	68
2	ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	112
3	ความคิดเห็นเกี่ยวกับมูลค่าเพิ่ม/ลดที่ไม่เป็นตัวเงิน	118
4	รายชื่อร้านอาหารในจังหวัดอุษายาแยกตามอำเภอ	126
5	สินค้าแยกตามแหล่งที่ตั้ง	133
6	รายชื่อร้านอาหารในจังหวัดสุโขทัย	140
7	รายชื่อร้านสินค้าที่ระลึกในจังหวัดสุโขทัย	147
8	รายชื่อร้านสินค้าที่ระลึกในจังหวัดกำแพงเพชร	155

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แสดงความสัมพันธ์ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวกับธุรกิจโดยตรงและโดยอ้อม	15
2	ความสัมพันธ์ของความยั่งยืนทางนิเวศ และความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ	21
3	วงจรการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยว	25
4	วงจรการพัฒนาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	26
5	ปัจจัยนำเข้าและผลตอบแทนในการผลิต	41
6	แนวโน้มของมูลค่ารายได้รวมของจังหวัดสุโขทัย กำแพงเพชร และจังหวัดใกล้เคียงในปีพ.ศ.2524-2540	76
7	แนวโน้มของมูลค่ารายได้รวมรายจังหวัดของจังหวัดสุโขทัย กำแพงเพชร และจังหวัดใกล้เคียงในปีพ.ศ.2539-2549	78
8	แนวโน้มของสัดส่วนมูลค่ารายได้รวมภาคบริการและภาคการผลิตต่อรายได้รวมรายของจังหวัดสุโขทัยในปีพ.ศ.2524-2540	81
9	แนวโน้มของสัดส่วนมูลค่ารายได้รวมภาคบริการและภาคการผลิตต่อรายได้รวมรายของจังหวัดกำแพงเพชรในปีพ.ศ.2524-2540	83
10	แนวโน้มของมูลค่ารายได้รวมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดใกล้เคียงในปีพ.ศ.2524-2540	85
11	แนวโน้มของมูลค่ารายได้รวมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดใกล้เคียงในปีพ.ศ.2539-2549	87
12	แนวโน้มของสัดส่วนมูลค่ารายได้รวมภาคบริการและภาคการผลิตต่อรายได้รวมรายของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปีพ.ศ. 2524-2540	89

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีมรดกอันล้ำค่าทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม โดยมรดกซึ่งเปรียบเสมือนสินทรัพย์ของประเทศไทยในปัจจุบันนี้ ก็ได้นำมาซึ่งรายได้อันมหาศาล เนื่องจากว่ามีผู้สนใจมาเยือนจากทั่วโลกจำนวนมาก ไม่ว่าจะมาในรูปแบบของนักท่องเที่ยวหรือมาเพื่อเรียนรู้และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมก็ตาม มรดกทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมเหล่านี้ได้สร้างความประทับใจแก่ผู้มาเยือนเป็นอย่างมาก จนกระทั่งทำให้ชื่อเสียงของประเทศไทยเป็นที่รู้จักในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามและนำมาเยือนแห่งหนึ่งของโลก และจากการที่ประเทศไทยมีทุนทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นนี้เอง จึงทำให้แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ได้ดึงดูดเงินตราจากต่างประเทศเข้ามาเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งประเทศไทยได้ใช้ “การท่องเที่ยว” เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ เนื่องจากรายได้จากการท่องเที่ยวได้กลายเป็นรายได้หลักของประเทศไทย ซึ่งอยู่ในส่วนที่เรียกว่า “ดุลบริการ” และตลอด 2 ทศวรรษที่ผ่านมา รายได้จากการท่องเที่ยวเป็นเพียงรายได้เดียวที่ช่วยชดเชยไม่ให้เกิดไทยขาดดุลบัญชีเดินสะพัด (นนุช สิงหเดชะ, 2548, หน้า 6) และประเทศไทยก็ได้ถูกกำหนดให้พัฒนาเพื่อเป็น “ศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งเอเชีย” และติดต่อกิจการในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์และแหลมอินโดจีน โดยเป็นศูนย์บริการทางการบินและการคมนาคมขนส่ง อันทำให้กิจการที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ภัตตาคาร แหล่งบันเทิง ที่อยู่อาศัย ได้รับประโยชน์จากการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไปด้วย (ทับทิม วงศ์ประยูร, 2542, หน้า 223) นอกจากนี้แผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2547-2551 ได้กำหนดเป้าหมายการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติให้เป็น 20 ล้านคน หรือเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวไม่น้อยกว่า 7 แสนล้านบาทภายในปีพ.ศ.2551 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, มปป.)

จากยุทธศาสตร์การพัฒนาการการท่องเที่ยว พ.ศ. 2547 - 2551 ที่มีความต้องการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว และกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวประเทศไทยเพิ่มขึ้น โดยคาดหวังว่าจะให้การท่องเที่ยวเป็นกลไกหลักในการกระจายรายได้และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, มปป.) นั้น ได้ทำให้หน่วยงานในระดับจังหวัดโดยเฉพาะจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่นทั้งหลาย ต่างกำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นยุทธศาสตร์ของจังหวัด ตลอดจนทั้งรวมกลุ่มกันเป็นคลัสเตอร์เพื่อดึงดูด

นักท่องเที่ยวมายังภูมิภาคอันเป็นที่ตั้งของจังหวัดนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดที่เป็นเมืองเก่า อย่างเช่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชร ซึ่งมีแหล่งโบราณสถานที่ได้รับการยกย่องจากองค์การยูเนสโกให้เป็น “มรดกโลก” ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร ซึ่งเป็นแหล่งดึงดูดเงินตราจากนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนได้เป็นจำนวนมาก

สำหรับจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่อยู่ในภาคกลาง และใช้ระยะเวลาไม่นานในการเดินทางจากกรุงเทพหรือสุวรรณภูมิ ซึ่งโดยทั่วไปความนิยมของนักท่องเที่ยวในการเดินทางไปท่องเที่ยวที่จังหวัดนี้เนื่องจากมีความสะดวกในการเดินทาง ประกอบกับมีความเหมาะสมกับการเดินทางท่องเที่ยวในระยะเวลาสั้น และที่สำคัญนครประวัติศาสตร์อยุธยายังได้รับการประกาศจากองค์การยูเนสโกให้เป็น “มรดกโลก” อีกด้วย และจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกนี้เอง ก็ได้มีส่วนสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกมาเยือนยังจังหวัดแห่งนี้ นอกจากนี้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวก็ได้นำรายได้เข้าสู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างมาก จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากกว่าจังหวัดอื่นในพื้นที่ใกล้เคียงกัน แต่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนี้ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งในด้านบวกและด้านลบ โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในจังหวัดนี้ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น อันทำให้ผลผลิตมวลรวมของจังหวัดมีมูลค่าเพิ่มขึ้นและทำให้รายได้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้นด้วย โดยรายได้ที่เพิ่มขึ้นนั้น เกิดมาจากการเปลี่ยนแปลงในการใช้พื้นที่ทำกินของเกษตรกรจากพื้นที่เกษตรกรรมกลายเป็นโรงงานอุตสาหกรรม วิธีการผลิตเปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อยังชีพเป็นการผลิตเชิงพาณิชย์ สินค้าที่ขายก็เป็นสินค้าที่ผลิตเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ดังนั้นจึงได้ทำให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ส่วนจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชรอันเป็นที่ตั้งของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชรนั้น ถึงแม้จะมีนักท่องเที่ยวมาเยือนไม่มากเท่ากับจังหวัดพระนครศรีอยุธยาก็ตาม แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ารายได้จากการท่องเที่ยว ได้มีส่วนช่วยให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชรด้วยเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากนโยบายในระดับจังหวัด ซึ่งจังหวัดสุโขทัยได้มีการจัดทำแผนแม่บทอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร โดยมุ่งเน้นการสร้าง ความสมดุล ทั้งด้านคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ผ่านกระบวนการบริหารจัดการที่เหมาะสมเพื่อประโยชน์ต่อประชาชนและชุมชนในพื้นที่ และพัฒนาภายใต้กรอบแนวคิด “ร้อย สร้อยสังวาลมรดกโลกทั้ง 3 แห่งเข้าด้วยกัน เพื่อให้เป็น Great Civilization ของกลุ่มคลัสเตอร์

อุทยานประวัติศาสตร์มรดกโลก” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550, หน้า 83-84)

อย่างไรก็ตามตัวเลขของรายได้จากการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นนั้น ไม่ได้หมายความว่าทำให้คนในจังหวัดเหล่านี้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิมเสมอไป ผลกระทบทางด้านลบที่เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจ ตลอดจนประเด็นความขัดแย้งระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา ยังคงเป็นที่กล่าวถึงกันอย่างกว้างขวางในแวดวงวิชาการ เนื่องจากในสังคมที่มีนักท่องเที่ยวมาเป็นจำนวนมากนั้น มักจะได้รับผลกระทบในเชิงลบต่อชุมชนและท้องถิ่น ผลกระทบเหล่านี้ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในการถือครองที่ดินจากเจ้าของพื้นที่ไปสู่นายทุน ปัญหาการผลิตซ้ำอันเกิดจากความต้องการที่จะผลิตสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการจ้างงานอันเนื่องมาจากแรงงานภาคเกษตรที่เคยมีที่ดินเป็นของตนเอง ได้มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพเข้าสู่การเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมหรือประกอบอาชีพค้าขายอิสระ ซึ่งจะเห็นได้จากโรงงานอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ผลอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการใช้ทรัพยากรดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม อาทิ ปัญหาปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น ปัญหามลภาวะเป็นพิษ เป็นต้น ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบายที่สำคัญได้แก่ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กรมศิลปากร และสำนักงานจังหวัด จึงมีความต้องการทราบถึงข้อมูลของมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นมาจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวว่ามีมูลค่าเท่าไร มูลค่าทางเศรษฐกิจดังกล่าวได้หลงเหลืออยู่ในจังหวัดมากน้อยเพียงไร และการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ส่งผลให้ชาวอยุธยามีรายได้เพิ่มขึ้นจริงหรือไม่ ในรูปแบบใด ซึ่งการศึกษาดังกล่าวนี้นี้ยังไม่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยมาก่อน แต่ข้อมูลที่ได้นี้จะเป็นประโยชน์ต่อจังหวัดในการกำหนดแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้เหมาะสม และเกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อคนอยุธยา สุขุขทัยและกำแพงเพชร ดังนั้น คณะวิจัยจึงเห็นว่า ควรจะต้องมีการศึกษาถึงมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวภายในจังหวัดอยุธยา สุขุขทัยและกำแพงเพชร

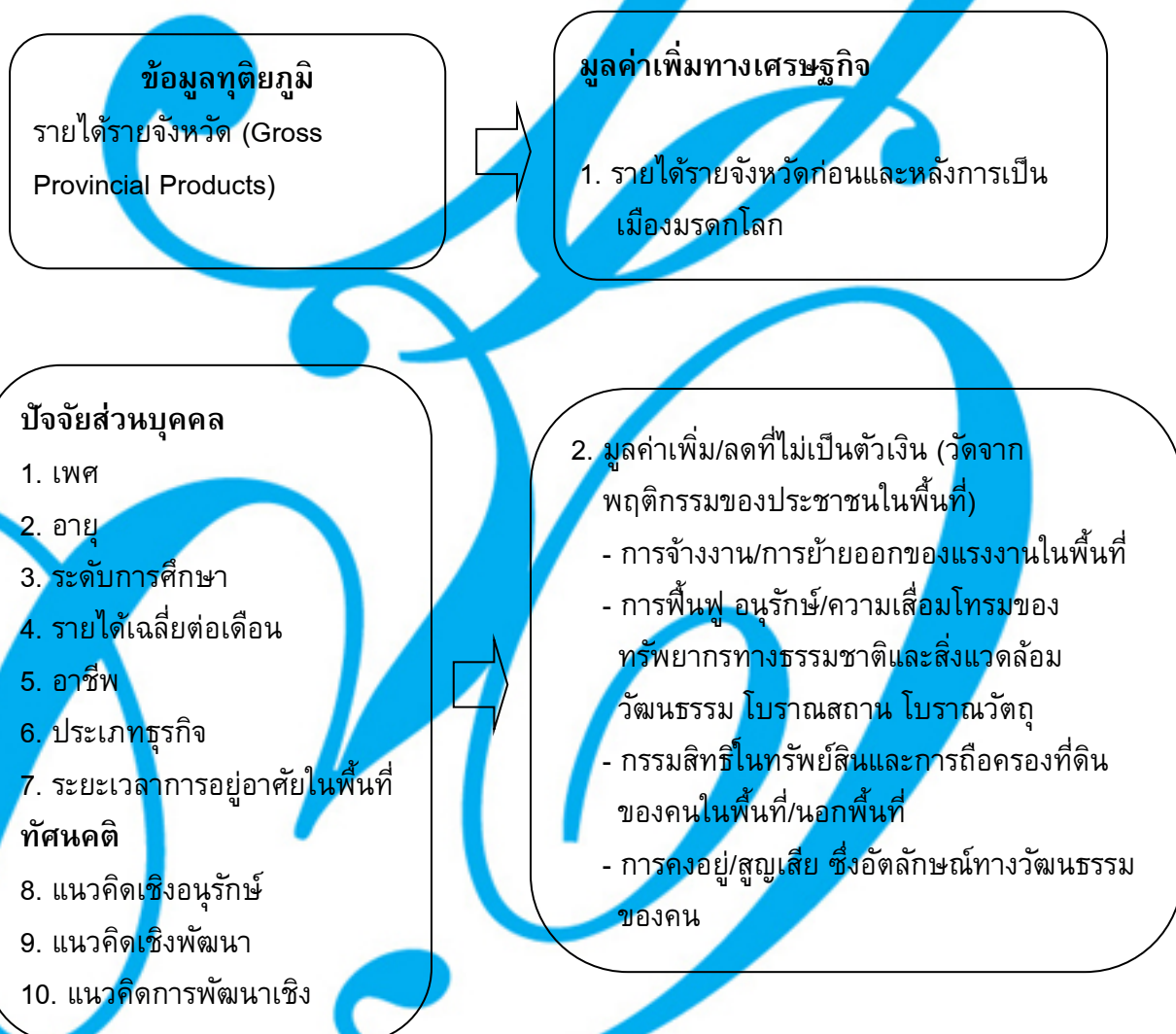
วัตถุประสงค์

1. เพื่อค้นหามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเงินอันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา สุขุขทัยและกำแพงเพชร
2. เพื่อค้นหามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่ไม่ใช่ตัวเงินอันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวภายในจังหวัดอยุธยา สุขุขทัยและกำแพงเพชร

3. เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างตลาดของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร

กรอบแนวคิด

ในการค้นหามูลค่าเพิ่มสุทธิทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเงินอันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร จะใช้ข้อมูลทุติยภูมิเพื่อนำมาคำนวณหามูลค่าเพิ่ม

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ มีขอบเขตเชิงพื้นที่ครอบคลุมจังหวัดที่รับผิดชอบพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา ได้แก่ จังหวัดอยุธยา และสำหรับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร ได้แก่ จังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชร

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

สำหรับเนื้อหาที่คณะวิจัยใช้ในการศึกษานั้น จะประกอบด้วยแนวคิดต่างๆ ที่สำคัญดังนี้

- 1.1 แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยว
- 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับมรดกโลก
- 1.3 แนวคิดเรื่องมูลค่าเพิ่ม
- 1.4 อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา
- 1.5 อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชร
- 1.6 ผลกระทบจากการท่องเที่ยว
- 1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ขอบเขตด้านระยะเวลา

1 พฤศจิกายน 2552 – 30 มิถุนายน 2553

3. ขอบเขตด้านสถานที่

งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาธุรกิจที่เป็นส่วนประกอบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และธุรกิจเกี่ยวเนื่องที่มีการดำเนินงานอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร

นิยามศัพท์

ค่าจ้างและเงินเดือน หมายถึง ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจอันเกิดจากการใช้ปัจจัยการผลิตประเภทแรงงาน

กำไร หมายถึง ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจอันเกิดจากการใช้ปัจจัยการผลิตประเภทผู้ประกอบการ

ค่าเช่า หมายถึง ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจอันเกิดจากการใช้ปัจจัยการผลิตประเภทที่ดิน

ดอกเบ็ญ หมายถึง ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจอันเกิดจากการใช้ปัจจัยการผลิตประเภท
ทุน

ค่าเสื่อมราคา หมายถึง ค่าใช้จ่ายในการบริโภคทุนซึ่งในที่นี้ คือค่าใช้จ่ายทางบัญชีที่
ผู้ประกอบการได้ทำการตัดเป็นค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุน

ค่าการจัดการ หมายถึง ค่าตอบแทนที่ได้รับจากการบริหารจัดการการดำเนินการ

ค่าร้อยละ หรือค่าร้อยละฟรี หรือ ค่าธรรมเนียมการใช้สิทธิ หมายถึง ค่าตอบแทนที่ได้รับ
จากผู้ขอใช้ทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งมีวิธีในการได้มาซึ่งค่าตอบแทนโดยการคำนวณหลายแบบ
เช่น 1. คิดเป็นเปอร์เซ็นต์จากยอดขายหรือจากกำไรของธุรกิจ 2. แบบอัตราคงที่หรือแบบเหมา
จ่ายไม่ว่าแฟรนไชส์จะมีรายได้มากน้อยเท่าไร 3. แบบผสมหรือแบบขั้นบันได ก็คือ อัตราคงที่จำนวน
หนึ่งไม่มากนักเรียกว่าอัตราขั้นบันได และถ้าทำรายรับมากขึ้นก็จะบวกตามเปอร์เซ็นต์ที่มากขึ้น
และ 4. คิดจากยอดสังสินค้าหรือคิดรายหัว

ค่าลิขสิทธิ์ หมายถึง ผลตอบแทนที่ได้จากการให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะกระทำการใด ๆ
เกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้นโดยการแสดงออกตามประเภทงานลิขสิทธิ์ต่างๆ

ภาษีทางอ้อม หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่รัฐบาลเรียกเก็บจากผู้ผลิต ซึ่งผู้ผลิตมักจะผลักภาระ
การจ่ายนี้ต่อไปยังผู้บริโภค อันได้แก่ ภาษีมูลค่าเพิ่ม ค่าธรรมเนียม และภาษีมลพิษ

แนวคิดเชิงอนุรักษ์ หมายถึง ความคิดของประชาชนที่พักอาศัยในบริเวณแหล่ง
ท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร
ที่มีต่อโบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น และชุมชนในลักษณะที่ต้องการจะ
ดูแล รักษา สืบทอดโบราณสถานและโบราณวัตถุเหล่านี้ โดยต้องการให้ทุกอย่างคงสภาพเดิม และ
ไม่เปลี่ยนแปลง และมีความคิดต่อต้านการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ

แนวคิดเชิงพัฒนา หมายถึง ความคิดของประชาชนที่พักอาศัยในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว
อุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร ที่มีต่อ
โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น และชุมชนในลักษณะที่ต้องการจะพัฒนา
ในรูปแบบต่างๆ โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรม และยอมให้มีการ
เปลี่ยนแปลงในโบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเดิม

แนวคิดการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ หมายถึง ความคิดของประชาชนที่พักอาศัยในบริเวณ
แหล่งท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-
กำแพงเพชร ที่มีต่อโบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น และชุมชนในลักษณะที่
ต้องการจะดูแล รักษา สืบทอด พัฒนาโบราณสถานและโบราณวัตถุเหล่านี้ในรูปแบบต่างๆ โดย

ค่านึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงในโบราณสถาน โบราณวัตถุ และวัฒนธรรมได้บ้างเท่าที่มีความจำเป็น และจะค่านึงถึงรายได้หรือผลตอบแทนในระยะยาวมากกว่ารายได้หรือผลตอบแทนในระยะสั้น

มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเงิน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของตัวเลขทางเศรษฐกิจ อันได้แก่ ค่าจ้าง เงินเดือน กำไร ค่าเช่า ดอกเบี้ย ค่าเสื่อมราคา ค่าการจัดการ ค่าร้อยละ ค่าลิขสิทธิ์ และภาษีทางอ้อม

มูลค่าเพิ่ม/ลดทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นตัวเงิน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในการจ้างงานของแรงงานในพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ การเปลี่ยนแปลงในกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและการถือครองที่ดินของคนในพื้นที่ และการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตหรือความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่จังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางโดยมีวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่น เพื่อเรียนรู้ แลกเปลี่ยน วัฒนธรรม ความเพลิดเพลิน พักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น โดยในการเดินทางนั้นได้ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เดินทางกับธุรกิจและบริการต่างๆ

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องปัญญา และเพิ่มสีสันให้กับชีวิตด้วยการเรียนรู้ธรรมชาติแวดล้อม และซึมซับแบบแผนความเป็นอยู่ของตนและคนกลุ่มอื่น การเรียนรู้อาจผ่านทางสื่อ การสังเกตการณ์ หรือการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ความสุขสันต์ที่แท้จริงเกิดจากความเข้าใจธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรม การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติ และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

มรดกโลก หมายถึง สถานที่ซึ่งมีคุณค่าสูงส่งอันประมาณค่ามิได้ และจะหาสถานที่อื่นใดมาแทนที่ก็ไม่ได้ คุณค่าอันยิ่งยวดยิ่งนี้ได้เป็นเพียงของชนชาติใดชาติหนึ่ง แต่เป็นของมนุษยชาติทั้งปวง ความเสื่อมสูญของแหล่งมรดกโลกแห่งใดก็ตาม เท่ากับความยากจนเสื่อมโทรมของประชาชนทั้งโลก แหล่งมรดกโลกจึงเป็นสถานที่ที่ต้องได้รับการปกป้องดูแลเป็นพิเศษเพื่อต่อต้านกับภัยทุกประการที่จะมาคุกคาม

อุทยานประวัติศาสตร์ หมายถึง บริเวณที่มีหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์สมัยใดสมัยหนึ่งของประเทศ หลักฐานและความสำคัญดังกล่าวอาจเป็นทางวัฒนธรรม การเมือง และสังคมวิทยาก็ได้

มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ (Economic Value Added: EVA) เป็นเครื่องมือที่ใช้วัดผลการดำเนินงานของธุรกิจในเชิงเศรษฐศาสตร์ โดยคำนวณได้จากการนำต้นทุนเงินทุนที่ใช้ไป (Capital Charge) หรือต้นทุนค่าเสียโอกาสของเงินทุนที่ถูกลำเอียงมาใช้ในกิจการ มาหักออกจากกำไรจากการดำเนินงานหลังหักภาษี (NOPAT) ที่ได้มีการดึงเอารายการที่ไม่เกี่ยวข้องกับต้นทุนดำเนินงานปกติ ออกจากกำไรสุทธิ และเมื่อองค์กรสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ($EVA > 0$) หรือสร้างรายได้เหนือค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งหมด แสดงว่าองค์กรมีการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ และทำให้คาดหวังการเติบโตขององค์กรอย่างยั่งยืน

คลัสเตอร์ คือ กลุ่มของธุรกิจและสถาบันที่เกี่ยวข้อง มารวมตัวดำเนินกิจการอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน (Geographic Proximity) มีความร่วมมือเกื้อหนุน เชื่อมโยงและเสริมกิจการซึ่งกันและกันอย่างครบวงจร (Commonality and Complementary) ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน โดยความเชื่อมโยงในแนวตั้ง (Vertical Linkage) เป็นความเชื่อมโยงของผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรม ตั้งแต่ธุรกิจต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ และความเชื่อมโยงในแนวนอน (Horizontal Linkage) เป็นความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมสนับสนุนด้านต่างๆ รวมทั้งธุรกิจให้บริการ สมาคมการค้า สถาบันการศึกษาและฝึกอบรม สถาบันวิจัยพัฒนา ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันที่ยั่งยืน ด้วยการเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) และสร้างนวัตกรรมร่วมกัน

วิธีการผลิต หมายถึง ลักษณะการดำเนินกิจกรรมการนำปัจจัยที่ดิน ทุน แรงงาน และการประกอบการมาเข้าสู่กระบวนการแปลงรูปเพื่อทำให้มูลค่าเพิ่มขึ้น โดยการดำเนินงานดังกล่าวได้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในแต่ละช่วงระยะเวลา

โครงสร้างตลาด หมายถึง ลักษณะการจัดองค์กรของตลาดสินค้าใดสินค้านั้นๆ โดยเฉพาะ ซึ่งจะเน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ขายในตลาด ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อในตลาด และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขายในตลาด ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างผู้ขายรายเก่าที่มีต่อผู้ขายในตลาดรายใหม่อีกด้วย ลักษณะเหล่านี้จะชี้ให้เห็นถึงระบบการแข่งขันและตั้งราคาสินค้าในตลาดได้อย่างชัดเจน และการพิจารณาถึงโครงสร้างตลาดในลักษณะนี้จะพิจารณาได้จากพฤติกรรมการแข่งขันของผู้ผลิตสินค้าประเภทเดียวกันและเป็นคู่แข่งกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. จังหวัดอยุธยา สุขุขทัยและกำแพงเพชรได้แนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดการกระจายรายได้สู่ระดับท้องถิ่นอย่างแท้จริง
2. จังหวัดอยุธยา สุขุขทัยและกำแพงเพชรทราบถึงรูปแบบการแข่งขันและการกระจุกตัวของธุรกิจในแต่ละรายอุตสาหกรรมเพื่อที่จะสามารถควบคุมและบริหารจัดการให้อยู่ในทิศทางที่เหมาะสม
3. ก่อให้เกิดการประสานกันทางด้านสังคมและวัฒนธรรม และสร้างความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน
4. จังหวัดอยุธยา สุขุขทัยและกำแพงเพชรได้ข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจดำเนินงานเมื่อมีข้อขัดแย้งในเรื่องการอนุรักษ์และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจภายในจังหวัดของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดอยุธยา สุขุทัยและกำแพงเพชร” นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ เพื่อนำมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดของเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยว
2. แนวคิดเกี่ยวกับมรดกโลก
3. แนวคิดเรื่องมูลค่าเพิ่ม
4. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา
5. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดสุขุทัยและกำแพงเพชร
6. ผลกระทบจากการท่องเที่ยว
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยว

การเดินทางของมนุษย์ได้ถือกำเนิดมาตั้งแต่ในสมัยโบราณ ซึ่งการเดินทางในยุคสมัยนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อการดำรงชีวิต แสวงหาแหล่งอาหารและหาสถานที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยจากศัตรู ซึ่งการเดินทางของมนุษย์ ได้มีวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา โดยมีการเปลี่ยนแปลง วัตถุประสงค์ และความหมายไปเรื่อยๆ และหนึ่งในวัตถุประสงค์ของการเดินทางที่หลากหลายนั้นก็คือ การเดินทางเพื่อ “ท่องเที่ยว” นี้เอง ดังนั้น เพื่อที่จะได้มีความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้น ในส่วนนี้จึงจะอธิบายถึงมโนทัศน์ของคำว่า การท่องเที่ยว รวมถึงมิติอื่นๆที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวตามความหมายในภาษาไทยนั้น ใช้คำว่า “ไปเที่ยว” มีความหมายว่าการเดินทางไปยังสถานที่ใดที่หนึ่งทั้งใกล้และไกล เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน นอกจากนี้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2493 และ พ.ศ. 2525 ให้ความหมายของคำว่าท่องเที่ยว ว่าหมายถึง เที่ยวไป ซึ่งเมื่อแยกดูความหมายเฉพาะคำก็จะได้ความหมายดังนี้

“ท่องเที่ยว” หมายถึง เดินก้าวไปในน้ำ

“เที่ยว” หมายถึง กิริยาที่ไปที่โน่นที่นี้เรื่อยไป มักใช้พูดประกอบกับกิริยาอื่น เช่น เดินเที่ยวเตร็ดเตร่ไปหาความสนุกเพลิดเพลินตามที่ต่างๆ

องค์การการท่องเที่ยวของสหประชาชาติ (United Nations World Tourism Organization-UNWTO) (1995, p.7) ได้ให้คำนิยามว่า การท่องเที่ยว ประกอบด้วยกิจกรรมการเดินทางของบุคคลและมีการพักที่อื่นที่ไม่ใช่สภาพแวดล้อมปกติที่เคยอยู่ ในระยะเวลาต่อเนื่องไม่เกิน 1 ปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อการติดต่อธุรกิจ และเพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2535) ได้ให้ความหมายของคำว่า “การท่องเที่ยว” (Tourism) ว่าเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง ซึ่งไม่ได้หมายถึงเฉพาะเพียงการเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อสนุกสนานบันเทิงเริงรมย์เท่านั้น หากแต่การเดินทางเพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อศึกษาหาความรู้ เพื่อการกีฬา เพื่อการติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องก็นับว่าเป็นการท่องเที่ยวทั้งสิ้น

ดังนั้น ความหมายของ “การท่องเที่ยว” (Tourism) ตามนิยามสากล จึงหมายถึง ผลรวมของปรากฏการณ์ต่างๆ และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจและบริการต่างๆ อีกด้วย

สรุปสำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า “การท่องเที่ยว” หมายถึง การเดินทางโดยมีวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่น เพื่อเรียนรู้ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ความเพลิดเพลิน พักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น โดยในการเดินทางนั้นได้ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เดินทางกับธุรกิจและบริการต่างๆ

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

ปัจจุบันการท่องเที่ยวมีความสำคัญยิ่ง ไม่เพียงแต่สร้างความเพลิดเพลิน เกิดการเรียนรู้ แล้ว ยังสร้างรายได้ให้กับคนที่เกี่ยวข้องกับท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก จนกลายมาเป็นอุตสาหกรรม ตามพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พุทธศักราช 2522 ได้กำหนดขอบเขตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและความหมายของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไว้ว่า

“อุตสาหกรรมท่องเที่ยว” หมายความว่า อุตสาหกรรมใด ๆ ที่จัดให้มีหรือให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยมีค่าตอบแทนและหมายความรวมถึงธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจภัตตาคาร สถานบริการ และสถานที่ตากอากาศสำหรับนักท่องเที่ยว ธุรกิจขายของที่ระลึก หรือสินค้าสำหรับนักท่องเที่ยว ธุรกิจการกีฬาสำหรับนักท่องเที่ยว การดำเนินงานนิทรรศการ งานแสดงออกกร้าน การโฆษณาเผยแพร่ หรือการดำเนินการอื่นใด โดยมีความมุ่งหมายเพื่อชักนำหรือส่งเสริมให้มีการเดินทางท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Tourist Industry หรือ Tourism Industry) เป็นไวพจน์ของคำว่า การท่องเที่ยว (Tourism) สามารถใช้แทนกันได้โดยทั่วไป

อุตสาหกรรม (Industry) หมายถึง การทำสิ่งของเพื่อให้เป็นสินค้าซึ่งก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ (Value Added) อุตสาหกรรมแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. อุตสาหกรรมที่นำหรือสกัดทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ (Extraction Industry) เช่น การเพาะปลูก การป่าไม้ การเลี้ยงสัตว์ การประมง การเหมืองแร่และถ่านหิน เป็นต้น
2. อุตสาหกรรมการผลิต (Manufacturing Industry) เป็นการนำเอาวัตถุดิบมาปรุงแต่ง ดัดแปลง แปรสภาพด้วยแรงมนุษย์หรือเครื่องจักรก็ตาม เพื่อเปลี่ยนสภาพมาเป็นเครื่องอุปโภคบริโภคให้เป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์สำหรับบริโภคใช้สอย เช่น การผลิตอาหาร การผลิตรองเท้า การผลิตรถยนต์ การผลิตยา เป็นต้น
3. อุตสาหกรรมบริการ (Servicing Industry) เป็นการดำเนินการในลักษณะการให้บริการ (Service) เช่น การค้าขาย การท่องเที่ยว การธนาคาร เป็นต้น

จากนิยามที่ได้กล่าวมานี้ การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมชนิดหนึ่ง เรียกว่า “อุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Tourist Industry หรือ Tourism Industry)” อันเป็นอุตสาหกรรมบริการ (Servicing Industry) ซึ่งจัดว่าเป็นอุตสาหกรรมประสม (Mixed) มิใช่อุตสาหกรรมเดี่ยว (Single Industry) ทั้งนี้เพราะอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้รวมเอากิจกรรมและบริการต่าง ๆ เข้ามาไว้ด้วยกัน คือ ที่พัก จะรวมกิจกรรมย่อยหลายอย่างเข้าไว้ด้วยกัน เป็นต้นว่าโรงแรม โมเต็ล การตั้งแคมป์ การจัดที่พัก

เป็นกองคาราวาน ตลอดจนบริการอาหารและเครื่องดื่มทุกชนิด ส่วนการจำหน่ายซื้อสินค้า รวมไปถึงการซื้อปลีกทุกรูปแบบด้วย เช่น การซื้อสินค้าของที่ระลึก งานศิลปะและงานฝีมือหัตถกรรม เสื้อผ้า เครื่องใช้เบ็ดเตล็ด และอื่นๆ สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งการบริการหลายๆ อย่างเข้ามาได้ด้วย เช่น การบันเทิง การกีฬา การศึกษา การประชุม การเที่ยวชมเมือง และการท่องเที่ยวตามท้องถิ่นชนบท การติดต่อธุรกิจและการค้า การสันนิบาการ และการเยี่ยมชมสิ่งดึงดูดใจ การท่องเที่ยวงานประเพณีทางวัฒนธรรม งานเทศกาลต่างๆ นอกจากนี้ การคมนาคมขนส่ง การเดินทางทุกรูปแบบทั้งทางบก ทางเรือและทางอากาศ ก็รวมไว้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วย

แมคอินทอช, โกลด์เนอร์, ชาร์ลส์ และริทช์ (McIntoch, Goeldner, Charles and Ritchie, 1995, p. 269) ได้จัดแบ่งองค์ประกอบและอุปทานของการท่องเที่ยวไว้ 4 กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural resources) ประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลายที่มีอยู่ในพื้นที่ที่จะสามารถใช้เพื่อให้ความบันเทิงเร้าใจแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งองค์ประกอบหลักในกลุ่มนี้ก็ได้แก่ อากาศ ภูมิประเทศ พืชพันธุ์ไม้ แหล่งน้ำ ชายหาด ความสวยงามตามธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมอื่นๆ

2. โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ซึ่งโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้เกิดขึ้นจากการสร้างและการพัฒนา ซึ่งได้แก่ ระบบประปา, ระบบไฟฟ้า, ระบบการกำจัดของเสีย รวมถึงสิ่งก่อสร้างอื่นๆ ที่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น ทางด่วน ถนน ที่จอดรถ สนามบิน สถานีขนส่ง โรงแรม ที่พัก ร้านค้า ศูนย์การค้า ศูนย์กลางความบันเทิง พิพิธภัณฑ์

3. การคมนาคมขนส่ง (Transportation) เช่น เรือ เครื่องบิน รถไฟ รถโดยสารประจำทาง และรถยนต์นั่งส่วนบุคคล เป็นต้น

4. ทรัพยากรทางวัฒนธรรม (Hospitality and Cultural resources) ซึ่งรวมทุกสิ่งที่เป็นความมั่งคั่งทางวัฒนธรรมของพื้นที่ ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวประทับใจ เช่น การให้บริการของพนักงานบริษัทท่องเที่ยว เช่น กรณีย์ของไทย คือ มิตรภาพ ความใจดี และยิ้มแย้มแจ่มใส

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถแบ่งออกเป็นส่วนย่อยๆ และจำแนกเป็นกิจกรรมต่างๆ ได้มากมาย แต่ละส่วนต่างก็มีความสำคัญในตัวเชื่อมสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ตัวอย่างเช่น แหล่งท่องเที่ยวแห่งหนึ่งจะประสบความสำเร็จได้ ก็ต้องอาศัยการคมนาคมขนส่งที่ดี นำพานักท่องเที่ยวเข้ามา ต้องมีที่พักแรมที่ดีไว้คอยต้อนรับ ต้องมีภัตตาคารหรือร้านอาหารที่มีคุณภาพไว้บริการ ตลอดจนต้องมีการบริการอื่นๆ (เช่นบริการทางการแพทย์และร้านค้าปลีก เป็นต้น) เพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นหน่วยธุรกิจขนาดเล็กและมีนโยบายในการปฏิบัติงานที่เป็นอิสระของตัวเอง

การท่องเที่ยวที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้คำจำกัดความถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยว หรือ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวว่าหมายถึงธุรกิจและการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ องค์ประกอบต่างๆ 8 ประการดังต่อไปนี้ คือ

- ที่พัก
- ร้านอาหารและภัตตาคาร
- บริการนำเที่ยว
- ร้านขายของที่ระลึก
- ความปลอดภัย
- การเผยแพร่และการโฆษณา
- การคมนาคมขนส่ง หมายถึง การการคมนาคมขนส่งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ
- สิ่งดึงดูดใจให้เกิดการท่องเที่ยว เช่น ทะเล ภูเขา แม่น้ำ รวมทั้งวัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน (กล่าวคือ สิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจและต้องการมาเยี่ยมชม ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติ หรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นก็ได้)

จากองค์ประกอบของการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นของแม็คคินโทชและคณะ หรือของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันที่มีการพัฒนาขึ้นเป็นอุตสาหกรรมนั้น จำเป็นที่จะต้องมียุคประกอบต่างๆเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น มิใช่เพียงแต่การมีวัตถุประสงค์ทางการท่องเที่ยว คือ ความสวยงามทางธรรมชาติ ศิลปกรรม โบราณสถาน วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมของคนท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจให้เกิดการท่องเที่ยวเหมือนที่เป็นมาในอดีตเท่านั้น แต่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้นจะต้องมียุคประกอบต่างๆอีกหลายประการเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งจากความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันขององค์ประกอบเหล่านี้ จีซัค และคณะ (Gee Chuck Y and Other, 1997, p.5-6) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวกับธุรกิจต่างๆ แล้วพบว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับธุรกิจต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังภาพที่ 1 ต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวกับธุรกิจโดยตรงและโดยอ้อม

จากรูป 1 จะเห็นได้ว่าธุรกิจทางตรงของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ ธุรกิจด้านการขนส่ง ธุรกิจด้านที่พักแรม ร้านอาหาร และบริการนำเที่ยว ส่วนธุรกิจทางอ้อม ได้แก่ การผลิตสินค้าต่างๆ ทั้งภาคเกษตรกรรม หัตถกรรม และอุตสาหกรรม

จากแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ จะเห็นว่าองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเหล่านี้ เป็นองค์ประกอบที่นำมาซึ่งความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว ดังนั้นหากชุมชนใดที่ต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนนั้นจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเหล่านี้ด้วยเช่นกัน

ต่อมาหลังจากการท่องเที่ยวเป็นที่แพร่หลายในนานาประเทศ ประกอบกับการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นได้ถูกปลูกกระแสให้เป็นการท่องเที่ยวแบบหมู่่มาก จึงนำมาสู่ผลเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จนในที่สุดแหล่งท่องเที่ยวก็ทรุดโทรมและก็ไม่เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวอีกต่อไป ปრაการการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นแพร่หลายในวงกว้าง จึงทำให้เกิดแนวความคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขึ้น ด้วยความพยายามที่จะรักษาให้แหล่งท่องเที่ยวนั้นยังคงมีสภาพที่สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้ และสามารถนำรายได้ที่ยั่งยืนมาสู่ชุมชนได้อีก ซึ่งบัทเลอร์ (Butler, 2004, p. 285-304) ก็ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า คือการพัฒนาและการบำรุงรักษาพื้นที่ในรูปแบบและในระดับที่สามารถก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อพื้นที่และชุมชนได้ตลอดไป โดยไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ลดคุณค่าการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ รวมทั้งไม่ขัดแย้งกับกิจกรรมอื่นๆในพื้นที่ และประเทศไทยเองก็ได้เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการประชุมในเรื่อง “แนวทางการแก้ไข พ.ร.บ. การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” จัดโดยมูลนิธิพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ร่วมกับมูลนิธิพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว ในวันที่ 18-19 พฤษภาคม 2544 ณ โรงแรม เอส ซี ปาร์ค กรุงเทพมหานคร ได้ข้อสรุปแนวคิดของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนว่า เป็นการมองการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของผู้เที่ยว(นักท่องเที่ยว) ที่เข้าไปเยี่ยมชมทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชน ซึ่งเป็นการประสานผลประโยชน์กันทั้งสองฝ่าย โดยปรัชญาหลักของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม และเพิ่มสีสันให้กับชีวิตด้วยการเรียนรู้ธรรมชาติแวดล้อม และซึมซับแบบแผนความเป็นอยู่ของตนและคนกลุ่มอื่น การเรียนรู้จากผ่านทางสื่อ การสังเกตการณ์ หรือการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ความสุขสันต์ที่แท้จริงเกิดจากความเข้าใจธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรม การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติ และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (ชนัญ วงศ์วิภาค และคณะ, 2547, หน้า 126) การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงมีองค์ประกอบดังนี้

1. ด้านหลักการ ควรมีการคำนึงถึงคุณภาพ โดยเฉพาะ (1) คุณภาพของนักท่องเที่ยว ที่ได้ประสบการณ์นันทนาการของนักท่องเที่ยวในด้านที่เป็นคุณ (2) คุณภาพของชุมชนที่จะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชน และ (3) คุณภาพของสิ่งแวดล้อมที่จะไม่เสื่อมโทรมลง
2. การท่องเที่ยวที่มีความต่อเนื่องระยะยาว และมีความสมดุลระหว่างรายได้ของชุมชนท้องถิ่น และความสุข หรือประสบการณ์อันดีที่นักท่องเที่ยวได้รับ

3. รูปแบบของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อาจจะเป็นรูปแบบได้ดังนี้ การท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass tourism) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (History tourism) การท่องเที่ยวด้านเกษตร (Agriculture tourism) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural tourism)

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation tourism)

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้โดยมีสาเหตุมาจากแนวโน้ม 2 ประการ คือแนวโน้มเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และความเปลี่ยนแปลงเรื่องอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Boo, 1991, p.15) โดยการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีสาเหตุจากแนวโน้มเรื่องการอนุรักษ์สืบเนื่องมาจากปัจจุบันประชากรโลกมีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น ปริมาณการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติเพื่อตอบสนองความต้องการของประชากรก็มีอัตราที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ซึ่งส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อระบบนิเวศ จนทำให้สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ในหลายประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาได้พยายามสนับสนุนเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการรวมเอาประเด็นของการอนุรักษ์เข้ากับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยการใช้ประโยชน์พื้นที่อนุรักษ์ที่จัดตั้งขึ้นให้เป็นแหล่งพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการสงวนรักษาระบบนิเวศตามธรรมชาติ โดยการส่งเสริมเรื่องการท่องเที่ยวในบริเวณพื้นที่อนุรักษ์ เช่น อุทยานแห่งชาติ ด้วยความเชื่อว่าการท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนเป็นแรงผลักดันให้กลุ่มอนุรักษ์และประชาชนทั่วไปยอมรับโดยทั่วกันว่า การท่องเที่ยวที่มีการวางแผนที่ดีมีศักยภาพใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติและพื้นที่อนุรักษ์ประเภทอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี

ส่วนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีสาเหตุจากแนวโน้มเรื่องการท่องเที่ยวนั้นปรากฏค่อนข้างชัดเจนว่าในระยะ 7-8 ปีที่ผ่านมา มนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงวิธีการใช้เวลาว่างในการเดินทางท่องเที่ยวโดยมีแนวโน้มว่าต้องการท่องเที่ยวแบบผจญภัย เข้าไปมีส่วนร่วมและสัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริง นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังอยากที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสถานที่ที่ไปเยือน ตั้งแต่เรื่องระบบนิเวศไปจนถึงชนิดพันธุ์พืชและ/หรือสัตว์ที่หายากหรือกำลังจะสูญพันธุ์ และประเด็นปัญหาด้านการอนุรักษ์ อาทิเช่น การสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ การลักลอบล่าสัตว์ป่า ดังจะเห็นได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มสูงขึ้นตามอุทยานแห่งชาติในพื้นที่อนุรักษ์ประเภทอื่น ความเปลี่ยนแปลง

ดังกล่าวนี้มีสาเหตุสำคัญเกิดจากการตื่นตัวและให้ความสนใจเกี่ยวกับคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัญหาเกิดขึ้นในประเทศต่างๆทั่วโลก

สำหรับองค์กร ดิ อีโคทัวริซึม โซไซตี้ (The Ecotourism Society, 1991) ซึ่งเป็นองค์กรภาคเอกชนที่มีบทบาทโดยตรงเกี่ยวกับการศึกษาวางแผน และเผยแพร่ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในช่วงแรกไว้ว่า เป็นการเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ธรรมชาติด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ และในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น

ซึ่งในเวลาต่อมาคำนิยามจาก ดิ อีโคทัวริซึม โซไซตี้ (The Ecotourism Society) ก็ได้รับการปรับปรุงโดยเวสเทอร์น (Western) ให้สั้นและกะทัดรัด แต่มีความหมายสมบูรณ์มากขึ้นว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติ ซึ่งมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนท้องถิ่นดีขึ้น (Singh, Timothy and Dowling, 2003, p.5) และจากนั้น เดอะ คอมมอนเวลท์ ดีพาร์ตเมนต์ ออฟ ทัวริซึม (The commonwealth Department of Tourism) ได้ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า คือ การท่องเที่ยว ธรรมชาติที่ครอบคลุมถึงสาระด้านการศึกษา การเข้าใจธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และการจัดการเพื่อรักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืน คำว่า ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมยังครอบคลุมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ส่วนคำว่าการศึกษาให้ยั่งยืนนั้นหมายถึง การบันผลประโยชน์ต่างๆ กลับสู่ชุมชนท้องถิ่นและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, ม.ป.ป.)

ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งให้เกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรต่างๆ โดยเป็นการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท คือ ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม หรือคือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการไม่ทำลายระบบนิเวศวิทยา นอกจากนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ม.ป.ป.) ยังให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ว่า หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวที่เน้น “คุณค่าของสิ่งแวดล้อม” เน้นการไปในแหล่งธรรมชาติ ไม่ทำลายธรรมชาติ และสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ ซึ่งเน้นด้าน (1) การอนุรักษ์ (2) การเรียนรู้ธรรมชาติ (3) การเห็นคุณค่า และ (4) ชุมชนได้ประโยชน์

2. การท่องเที่ยวแบบชุมชนเป็นแกน (Community base eco-tourism) การจัดการต้องเอื้อประโยชน์ให้ชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะชุมชนที่เข้าไปจัดการเอง หรือชุมชนที่มีความพร้อม

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีความสำคัญในเรื่องการมีส่วนร่วม ชุมชนเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาชุมชน เครื่องมือการพัฒนา และชุมชนได้รับประโยชน์ที่มากกว่าเม็ดเงิน เช่น ความภาคภูมิใจ เน้นรายได้เป็นของชุมชน ฯลฯ ในส่วนของนักท่องเที่ยวได้ประโยชน์ เช่น ได้รับประสบการณ์ธรรมชาติ ได้รับบริการอย่างเหมาะสม เป็นต้น อนึ่งนอกจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีรูปแบบการท่องเที่ยวลักษณะอื่นอีกด้วย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ท.ป.ป.) ได้เสนอแนวคิดเชิงนิเวศ (Ecotourism) ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มุ่งให้เกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและของทรัพยากรต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบนิเวศของพื้นที่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่พัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism) การท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ธรรมชาติมีความสำคัญ เนื่องจากภายใต้ความต้องการของประเทศในการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์ และการสร้างเสริมระบบประชาธิปไตย ประกอบกับกระแสของโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะจากการประชุม “Earth Summit” ที่กรุงริโอ เดอจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2535 มีส่วนผลักดันให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องในการจัดตั้งระบบและกระบวนการเพื่อการประสานการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตั้งแต่ในระดับการตัดสินใจ และระบุแนวทางการปฏิบัติที่จำเป็นได้ก่อให้เกิดกระแสที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ด้านคือ (ตรศกดี นิภานันท์, 2546, หน้า 14)

1. กระแสความต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วโลก ทั้งในแง่การอนุรักษ์ในระดับท้องถิ่นจนถึงอนุรักษ์ ป้องกันและแก้ไขวิกฤตการณ์ของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อความหลากหลายทางชีวภาพ

2. กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยว ในด้านการศึกษา เรียนรู้ หรือมีประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เป็นความต้องการที่มีมากขึ้นในหมู่นักท่องเที่ยว และในทุกส่วนของสังคมเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องมีความรู้ และความตระหนักในการอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อม กระแสนี้ จึงก่อให้เกิดความต้องการในการขยายและปรับทิศทางของตลาดธุรกิจท่องเที่ยวมากขึ้น

3. กระแสความต้องการพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนขั้นพื้นฐาน อันจะเป็นหลักประกันที่จะให้การพัฒนามีทิศทางที่ถูกต้อง มีการกระจายรายได้ที่เหมาะสม เป็นไปตามความต้องการของผู้อยู่ในพื้นที่มากขึ้น

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

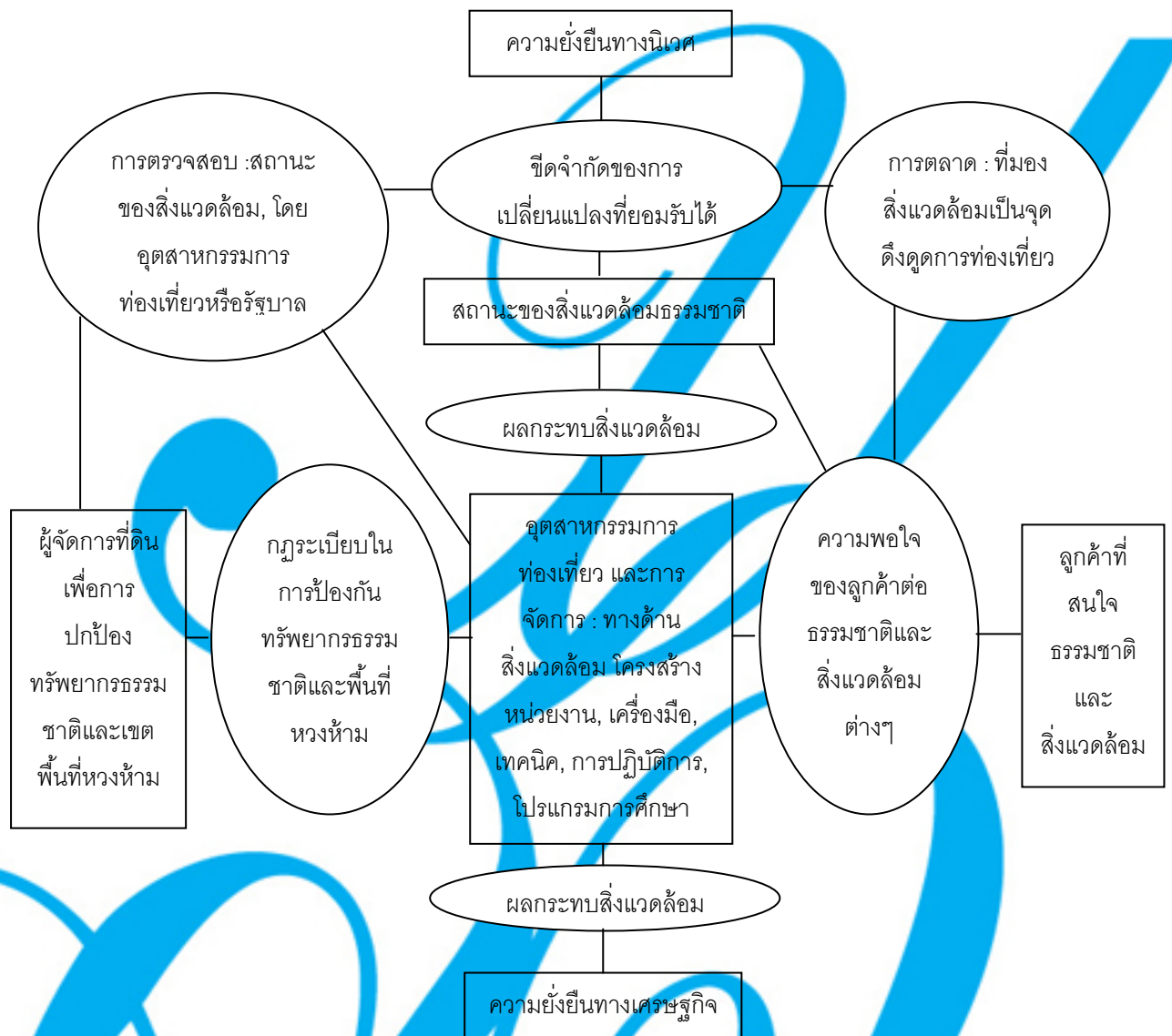
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (ตรศศักดิ์ นิภาพันธ์, 2546, หน้า 13)

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542, หน้า 5) ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในประเทศไทยไว้ว่า “ประเทศไทยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับรากฐานของวิถีชีวิตของประชาชนเป็นหลักได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม การจัดการการท่องเที่ยวของประเทศแท้ที่จริงได้แบ่งรูปแบบในอดีตถึงปัจจุบันไว้ชัดเจน เป็นการท่องเที่ยวธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (รวมประวัติศาสตร์และโบราณคดี) ต่อมาในระยะหลังได้มีแนวทางที่ต้องการให้การท่องเที่ยวคำนึงถึงความต้องการในการอนุรักษ์หรือการรักษาวัฒนธรรมชุมชนให้มากขึ้น

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ได้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นเชิงรักษาระบบนิเวศโดยให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมที่จะปลูกจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศที่ยั่งยืนต่อไป

แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับนิเวศวิทยา

ราล์ฟ บัคลี (Buckley, 1994) ได้ให้นิยามของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศออกมา 2 ลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างการท่องเที่ยวกับนิเวศวิทยา ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ของความยั่งยืนทางนิเวศ และความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ
 ที่มา: Buckley,R.C., 1994

ประเภทของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยใช้ทรัพยากรเป็นดึงดูดนักท่องเที่ยว ดังนั้น รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องทำการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อมเอาไว้ด้วยในเวลาเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อคงศักยภาพที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเอาไว้ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ดังนั้นจึงได้มีการพัฒนารูปแบบ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นมา ซึ่งขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศครอบคลุมองค์ประกอบหลัก (Key elements) 4 ประการคือ

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (Nature-based) เป็นหลัก ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identical or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่นั้นๆ
2. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable management) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsible travel) ที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (No or Low impact)
3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษา (Education) ประสบการณ์ (Experience) ความประทับใจ (Appreciation) เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง
4. เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน (Involvement of Local Community or People Participation) เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (Local benefit) โดยหมายถึงการกระจายรายได้ การยกระดับชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยว และในที่สุดแล้วท้องถิ่นสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ

หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ตามลักษณะดังกล่าวข้างต้น จัดได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไปความสมบูรณ์จะลดน้อยลงจนอาจเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ

นอกจากนี้งานของ ตรศศักดิ์ นิภาพันธ์ (2546, หน้า 14) ได้แบ่งการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) ซึ่งครอบคลุมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Tourism) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) และการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์รักษาทรัพยากรให้คงไว้ยาวนานที่สุด ครอบคลุมทรัพยากรทุกประเภท เช่น ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม รวมทั้งวิถีชีวิตของมนุษย์
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการศึกษาในแหล่งธรรมชาติ เพื่อการรักษาระบบนิเวศโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นมากเป็นพิเศษ ทั้งนี้เป็น

ส่วนหนึ่งหรือบางส่วนของการทำงานที่เกี่ยวข้องในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่ให้ความสำคัญต่อระบบนิเวศของพื้นที่นั้นๆ

3. การท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม (Conventional Tourism) เป็นการท่องเที่ยวมุ่งเน้นการนันทนาการ การพักผ่อนหย่อนใจ การทัศนศึกษา การประชุม สัมมนา การติดต่อทางธุรกิจที่เน้นความสำคัญในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก

4. การท่องเที่ยวที่ขัดต่อศีลธรรม (Immorality Tourism) จริยธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี

อดิภา ตรีดลานนท์ (2548, หน้า 21-22) ได้แบ่งการท่องเที่ยวเป็น 4 ประเภทเช่นกัน แต่มีความแตกต่างกัน คือ

1. การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ความสนุกสนานความชื่นชมในแหล่งธรรมชาติเป็นหลักจัดเป็น “การท่องเที่ยวธรรมชาติ (natural tourism)”

2. การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นเสนอลักษณะทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์โบราณคดีและสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นและเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม เป็นการท่องเที่ยวในเชิงการให้ความรู้และความภาคภูมิใจ จัดเป็น “การท่องเที่ยววัฒนธรรม (cultural tourism)”

3. การท่องเที่ยวที่สนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและความพึงพอใจในการพักผ่อนสนุกสนาน รื่นเริง บันเทิงใจ ที่มุ่งเน้นการได้รับบริการที่เหมาะสม จัดเป็น “การท่องเที่ยวแบบบันเทิงและการกีฬา (sport and entertainment tourism)”

4. การท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อการประชุมสัมมนา การติดต่อทางธุรกิจ ซึ่งอาจมีหรือไม่มีการศึกษาดูงานและการทัศนศึกษารวมอยู่ด้วยก็ได้ ถูกจัดให้เป็นการท่องเที่ยวประเภทหนึ่ง เรียกว่า “การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและสัมมนา (business and convention tourism)”

การพัฒนาการท่องเที่ยว

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยว คือ การดำเนินงานที่จะให้การท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่จะก่อให้เกิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว รักษาทรัพยากรให้คงความดึงดูดใจ และพัฒนาให้เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว อาจแบ่งได้เป็น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาบริการการท่องเที่ยว และการส่งเสริมการท่องเที่ยว

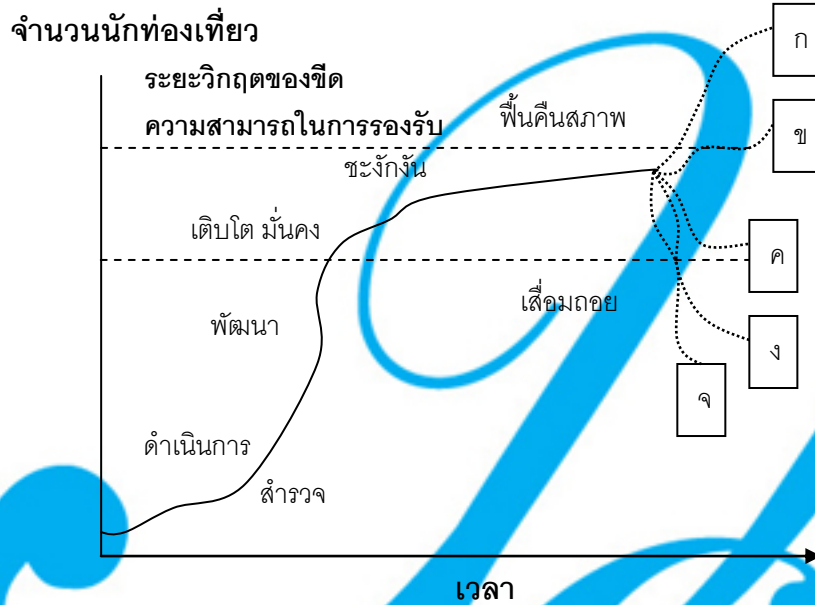
การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยทั่วไปในประเทศไทย ได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ช่วยแก้ไขการขาดดุลการชำระเงิน
2. ให้การท่องเที่ยวเป็นฐานทางเศรษฐกิจในส่วนภูมิภาค ที่จะกระตุ้นให้เกิดการลงทุนในอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมที่ต่อเนื่อง เป็นแหล่งสร้างงาน กระจายรายได้ และความเจริญไปสู่ส่วนภูมิภาค
3. เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี โบราณสถานทางประวัติศาสตร์ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาด้านสังคม

การดำเนินงานการพัฒนาการท่องเที่ยว มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการชักจูง แนะนำ และควบคุมพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ให้ประสานกลมกลืนกัน หากในแหล่งท่องเที่ยวใด การพัฒนาขาดความสมดุลระหว่างองค์ประกอบทั้งสองส่วนแล้ว ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อการท่องเที่ยวได้

การพัฒนาการท่องเที่ยว อาจดำเนินการโดยอิสระแบบแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แบบมีแผนเฉพาะตัว และแบบมีแผนผสมผสานเชื่อมโยงกันในระดับที่กว้างขึ้นก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับขนาดและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ปริมาณและรูปแบบการท่องเที่ยว ลักษณะขององค์กรที่รับผิดชอบและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อระบบสังคม สิ่งสำคัญที่จะประกันความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยว คือ การประสานสอดคล้องกันในองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ และการกระจายตัวหรือการรวมตัวของผลประโยชน์จากการพัฒนา

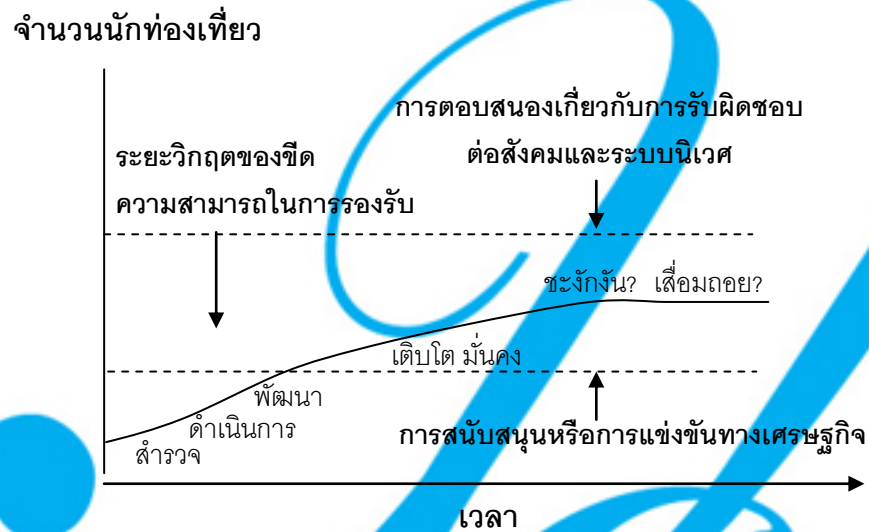
นอกจากนี้ยังมีแนวความคิดของบัตเลอร์ (Butler, 2004) เป็นผู้เสนอขึ้นมา โดยมีการระบุว่าแหล่งท่องเที่ยวนั้นจะประสบกับวงจรวิวัฒนาการ 6 ขั้นตอน คือ สำรวจ (Exploration) ดำเนินการ (Involvement) พัฒนา (Development) เติบโตมั่นคง (Consolidation) ชะงักงัน (Stagnation) และท้ายที่สุด คือเสื่อมโทรม/เสื่อมถอย (Decline) หรือไม่ก็ฟื้นคืนสภาพ (Rejuvenation) ดังภาพที่ 3 ต่อไปนี้

ภาพที่ 3 วงจรการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยว
ที่มา : Butler, 2004

ซึ่งต่อมาโมเดลพื้นฐานของบัตเลอร์ (Butler) นี้ถูกประยุกต์ขึ้นใหม่เพื่อให้รับกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งกล่าวไว้ในงานเขียนเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ข้อแนะนำ” (Ecotourism : An Introduction) ของเดวิด เอ.เฟนเนล (Fennell, 2008, p.77-98) ซึ่งโมเดลนี้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จะต้องประสบกับวงจรวิวัฒนาการ 6 ขั้นตอน เช่นเดียวกับโมเดลของบัตเลอร์ (Butler) แต่จะแตกต่างกันตรงที่ว่า ในขั้นตอนของการเจริญเติบโตและมั่นคงนั้น ยังมีการสนับสนุนหรือการแข่งขันทางเศรษฐกิจมากขึ้นเท่าไร การตอบสนองเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมและระบบนิเวศที่จะทำให้เกิดความมั่นคงของทรัพยากรพื้นฐานยิ่งเข้ามาเพื่อต้องการที่จะรักษาระดับการพัฒนาให้อยู่ในขอบเขตวิกฤตความสามารถที่จะรองรับได้ดังภาพที่ 4 ซึ่งอาจจะส่งผลทำให้เกิดภาวะการชะงักงัน และอาจทำให้แหล่งท่องเที่ยวเข้าสู่วงจรแห่งความเสื่อมความนิยม หรือคงระดับการพัฒนาอยู่ในขอบเขตวิกฤตความสามารถที่จะรองรับได้ก็ได้

โมเดลเกี่ยวกับวงจรการพัฒนาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้จะถูกนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวความคิดของขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อที่จะศึกษาว่าพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษานั้นอยู่ในขั้นตอนใด และยังคงอยู่ในขอบเขตวิกฤตความสามารถที่จะรองรับได้หรือไม่

ภาพที่ 4 วงจรการพัฒนาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ที่มา : David A.Fennell, 1999

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม(Cultural based Tourism)

“การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม” (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ: 2540) ชาญวิทย์ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ว่าคือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่น และย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสรรพสิ่งในโลกที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ส่วนชนัญวงศ์วิภาค (2547) ได้ให้ความหมายของ “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ไว้ว่า เป็นการเดินทางท่องเที่ยวชื่นชม และศึกษาวัฒนธรรมประเพณีที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวนั้นบนพื้นฐานของการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่น การเที่ยวชมประเพณีในราชสำนัก(ประเพณีหลวง) หรือประเพณีพื้นบ้าน และการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในหมู่บ้าน เช่น หมู่บ้านท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ที่มีการเลี้ยงช้างเป็นเอกลักษณ์ หมู่บ้านทุ่งหลวง จังหวัดสุโขทัย ที่มีการปั้นเครื่องปั้นดินเผาเป็นอาชีพหลัก และหมู่บ้านบ่อสร้าง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการทำร่วมเป็นสินค้าประจำท้องถิ่น ซึ่งวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว (Goeldner and Ritchie, 2009, p.6-9) โดยสรุปคือ เพื่อที่จะสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนในท้องถิ่นอื่นๆ หรือประเทศอื่นๆ เพื่อที่จะเข้าใจและซาบซึ้งต่อวัฒนธรรมของประชาชนเหล่านั้น ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงเป็นการก่อให้เกิดความรู้ และการติดต่อสื่อสาร ซึ่งมีความสำคัญ

อย่างยิ่งต่อการสร้างความเข้าใจของคนทั้งโลกเข้าด้วยกัน อันจะนำไปสู่สันติสุขในการอยู่ร่วมกัน ทั้งปัจจุบันและอนาคต

ดังนั้นสิ่งสำคัญประการแรกของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมคือ “การศึกษา” เช่น เมื่อจะไปเที่ยวนครวัด เราจำเป็นต้องศึกษาทั้งประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติ วัฒนธรรมความคิด ความเชื่อของผู้คนในอดีต ซึ่งจะทำให้เราทราบถึงแรงบันดาลใจในการสร้างสถาปัตยกรรมที่ยิ่งใหญ่เช่นนั้นได้ นอกจากนี้การเรียนรู้สิ่งที่เป็นวิถีชีวิตปัจจุบัน ทั้งภาษา วัฒนธรรม อาหาร ความเป็นอยู่ของประชาชนชาวกำพูชาที่เราจะไปเยือนก็เป็นเรื่องจำเป็นเช่นกัน นอกจากนี้แล้ว ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540) ยังได้ให้แนวคิดในการจัดทำแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมว่า ประการแรก ต้องเปลี่ยนการท่องเที่ยว (Tourism) เป็นการเดินทาง (Travel) ให้คนกลุ่มเล็กๆ สร้าง ภูมิปัญญาของกลุ่ม ไปศึกษา ไปดู ตามความสนใจของตนเอง เป็นการเดินทางไปรู้จัก การเดินทาง ต้องเป็นโลกส่วนตัว ไปอย่างเกรงใจ ไปอย่างเคารพต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและ ชุมชน มีความสุขจากการเดินทางเป็นเป้าหมาย ไม่ใช่การไปบุกรุกพิธีกรรม ความเชื่อของชาวบ้าน ไปซื้อทุกอย่างที่วางหน้า ขณะที่ประการที่สอง ต้องให้การศึกษา โดยเฉพาะกับเด็กๆ ให้เรียนรู้และ เข้าใจการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพราะในโลกปัจจุบันนี้เราไม่มีทางเลือกให้นักท่องเที่ยวไปได้ เพราะโลกมันเล็กและเปิดกว้างมากขึ้น การเดินทางสะดวกและผู้คนนิยมเดินทางกันมาก โดยเฉพาะในประเทศไทย นักท่องเที่ยวจะเป็นคนในเอเชียด้วยกันมากขึ้น เราจึงควรให้การศึกษา แก่เด็กๆ และเยาวชนว่า เขาจะเผชิญกับสถานการณ์เช่นนี้ได้อย่างไรจะได้ประโยชน์ และเกิดการ เรียนรู้ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันได้อย่างไร โดยหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาการท่องเที่ยว ควรมี หลักสูตรที่สร้างภูมิคุ้มกัน ไม่ให้มีการเสพยาขายที่ไม่เคารพผู้อื่น และต้องเร่งสร้างบุคลากรด้าน การท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ รู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ไม่ใช่รู้ภาษาอย่างเดียว มัคคุเทศก์ ต้องเป็นผู้มีความรู้ เป็นวิทยากร ไม่ใช่คนรับใช้ของนักท่องเที่ยวที่ต้องบริการทุกอย่าง นอกจากนี้ใน ประการที่สาม เราต้องเรียนรู้ที่จะเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้าน ของชุมชนอื่น รวมทั้งเคารพใน วัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนของเราเองด้วย เราต้องมีพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้มาเยือนจะละเมิดมิได้ เพราะหากเราไม่เคารพวัฒนธรรมของเรา นักท่องเที่ยวชาติอื่นก็ไม่เคารพเช่นกัน

กล่าวโดยสรุปคือ พื้นฐานแต่เริ่มแรกของการท่องเที่ยวนั้น มาจากการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ดังที่เราจะสังเกตได้จากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวต่างชาติเวลาที่ไปเที่ยวยังประเทศต่างๆ นักท่องเที่ยวเหล่านี้มักจะเข้าไปเยี่ยมชมยังพิพิธภัณฑ์ของประเทศนั้นๆ เพื่อทราบเรื่องราวความ เป็นมาของบ้านเมืองนั้นเปรียบเทียบกับความรู้เดิมของเขา หรือเปรียบเทียบกับประเทศที่พวกเขา อยู่ อันจะทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อเนื่องทำให้เกิดการ

เคารพซึ่งกันและกัน และเคารพในสถานที่ที่ไปเยือนนั้นด้วย ดังนั้น การจะทำให้เกิดการพัฒนาทางการท่องเที่ยวจึงต้องประกอบด้วยปัจจัยหลายอย่างด้วยกัน คือ ผู้มาเยือน/นักท่องเที่ยวต้องมีความสนใจที่จะศึกษา เรียนรู้ เข้าใจและเคารพในสิ่งที่ตนไปเยือน ส่วนทางด้านเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวก็ต้องมีความเต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้มาเยือน ตลอดทั้งต้องมีการสื่อสารในสิ่งที่ถูกต้องเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีร่วมกัน และความท้าทายในโลกปัจจุบันก็คือ ทำอย่างไรให้คงความเป็นเอกลักษณ์ในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนไว้ ในขณะที่เดียวกันก็ยอมรับในความเป็นสากลหรือวัฒนธรรมใหม่ที่ไหลบ่าเข้ามาในกระแสสังคมปัจจุบันด้วย ซึ่งการคงความเป็นเอกลักษณ์ท่ามกลางกระแสของการไหลบ่าทางวัฒนธรรมนั้น เป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้ท้องถิ่นจะเก็บรักษาคุณค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจอันเกิดจากการท่องเที่ยวไว้ได้นั่นเอง

2. แนวคิดเกี่ยวกับ “มรดกโลก”

กำเนิดของ “มรดกโลก” มาจากแนวความคิดที่ว่า สถานที่ หรือสิ่งใดก็ตามที่มีคุณค่า จนอาจเรียกได้ว่าเป็น “มรดก” ที่ล้ำค่าที่มนุษย์ได้รับจากอดีต ได้ใช้และภาคภูมิใจในปัจจุบันนั้น ถือเป็นพันธกรณีที่จะต้องดูแลรักษา เพื่อมอบให้เป็นมรดกอันล้ำค่าแด่มวลมนุษยชาติในอนาคต และมรดกไม่ว่าจะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมหรือทางธรรมชาติ ถ้ามีความโดดเด่นเป็นเลิศในระดับสากล และได้รับการยอมรับให้เป็นแหล่ง “มรดกโลก” แล้ว ไม่ว่าจะอยู่ที่ตั้งอยู่ในขอบเขตดินแดนของประเทศใด ถือได้ว่าเป็นมรดกของมนุษยชาติทั้งปวงในโลก

2.1 ความหมายของ “มรดกโลก” (The World Heritage)

มรดกโลก (ภาษาอังกฤษ: World Heritage Site ภาษาฝรั่งเศส: Patrimoine Mondial) คือ สถานที่ อันได้แก่ ป่าไม้ ภูเขา ทะเลสาบ ทะเลทราย อนุสาวรีย์ สิ่งก่อสร้างต่างๆ รวมไปถึงเมือง ซึ่งคัดเลือกโดยองค์การยูเนสโกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เพื่อเป็นการบ่งบอกถึงคุณค่าของสิ่งที่มีมนุษยชาติหรือธรรมชาติได้สร้างขึ้นมา และควรจะปกป้องสิ่งเหล่านั้นได้อย่างไร เพื่อให้ได้ตกทอดไปถึงอนาคต (ศูนย์ข้อมูลมรดกโลก, 2554) สำหรับการให้ความหมายของมรดกโลกนี้ มีหลายหน่วยงานและมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ แต่ในที่นี้คณะวิจัยขอเลือกใช้ความหมายจากมูลนิธิสืบ นาคะเสถียร (2534) ซึ่งได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ “มรดกโลก หมายถึง สถานที่ซึ่งมีคุณค่าสูงส่งอันประมาณค่ามิได้ และจะหาสถานที่อื่นใดมาแทนที่ก็ไม่ได้ คุณค่าอันยิ่งยวดนี้มีได้เป็นเพียงของชนชาติใดชาติหนึ่ง แต่เป็นของมนุษยชาติทั้งปวง ความเลื่อมใสของแหล่งมรดกโลกแห่งใดก็

ตาม เท่ากับความยากจนเสื่อมโทรมของประชาชนทั่วโลก แหล่งมรดกโลกจึงเป็นสถานที่ที่ต้องได้รับการปกป้องดูแลเป็นพิเศษเพื่อต่อต้านกับภัยทุกประการที่จะมาคุกคาม”

2.2 ความเป็นมาของมรดกโลก

ในการประชุมสมัชชาสามัญ ครั้งที่ 17 ขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือที่เรียกกันว่า องค์การยูเนสโก (UNESCO) เมื่อเดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ. 2515 ณ กรุงปารีส ได้มีมติยอมรับอนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลกขึ้นเป็นครั้งแรก

มรดกโลกแรกเริ่มนั้นแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) และมรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage) ต่อมาในภายหลังก็มีมรดกโลกที่เป็นแบบผสมทั้งทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ซึ่งในอนุสัญญาฯ ได้ให้คำนิยามของมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติไว้ดังนี้ (สถาบันอยุธยาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา , 2552)

มรดกทางวัฒนธรรม หมายถึง อนุสรณ์ (Monuments) ไม่ว่าจะเป็งานทางด้านผลงานทางสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม หรือแหล่งโบราณคดีทางธรรมชาติ เช่น ถ้ำ (ศูนย์ข้อมูลมรดกโลก, 2554) หรือกลุ่มสถานที่ก่อสร้าง (Groups of building) ที่แยกหรือเชื่อมต่อกันที่มีความเป็นเอกลักษณ์ หรือแหล่งสถานที่สำคัญที่อาจเป็นผลงานจากฝีมือมนุษย์หรือเป็นผลงานร่วมกันระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ (สถาบันอยุธยาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา , 2552) รวมทั้งพื้นที่ (Sites) หรือสถานที่ซึ่งเป็นโบราณสถาน ที่เป็นแหล่งโบราณคดี ซึ่งสถานที่เหล่านี้มีคุณค่าล้ำเลิศในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ สุนทรียภาพ (Aesthetic) ชาติพันธุ์วิทยา (Ethnological) มานุษยวิทยา (Anthropological) (ศูนย์ข้อมูลมรดกโลก, 2554)

นอกจากนี้ ฟิลเดนและโจกิลท์ (Feilden and Jokileht, 1998:11 อ้างถึงในวิวัฒน์ สีหนาท ,2546) ได้ให้ความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมว่า มรดกทางวัฒนธรรมนั้นมีหลากหลายประเภท มิได้เป็นเพียงโบราณสถาน, อาคาร, พื้นที่ประวัติศาสตร์และสวนเท่านั้น แต่หมายรวมถึงสิ่งแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้นทั้งหมดรวมทั้งระบบนิเวศ เป็นเครื่องหมายแสดงกิจกรรมและความสำเร็จของมนุษย์ในอดีต และเป็นหนึ่งในทรัพยากรที่ไม่สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้ที่สำคัญของโลก

จะเห็นได้ว่า ในช่วงแรกนั้นการให้ความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่แล้ว จะประกอบด้วยสิ่งสร้างสรรค์ของคนในอดีตที่เป็นรูปแบบที่จับต้องได้ (Tangible) เช่น ศิลปกรรม

สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง แต่ในภายหลังได้มีการรวมมรดกที่มีลักษณะเป็นนามธรรม (Intangible) เข้าไว้ด้วย เช่น ภาษา ศิลปกรรม จริยธรรม สุนทรียศาสตร์ ตลอดจนอาหารการกิน การแต่งกาย ศาสนา และความเชื่อ ฯลฯ

มรดกทางธรรมชาติ หมายถึง สภาพธรรมชาติที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพ อันประกอบด้วย ภูมิศาสตร์ทางกายภาพ – ชีวภาพ (ศูนย์ข้อมูลมรดกโลก ยูเนสโก, 2554) ซึ่งมีความเด่นชัดในด้านความงาม หรือด้านวิทยาศาสตร์ หรือสถานที่ซึ่งมีสภาพทางธรณีวิทยาและภูมิประเทศที่ได้รับการวิเคราะห์แล้วว่าเป็นถิ่นที่อยู่ของพันธุ์พืชและสัตว์ซึ่งถูกคุกคามและมีคุณค่าในทางวิทยาศาสตร์สมควรแก่การอนุรักษ์ หรือแหล่งธรรมชาติอันทรงคุณค่าล้ำเลิศในทางวิทยาศาสตร์ การอนุรักษ์ หรือความงามตามธรรมชาติ (สถาบันอุทยานศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2552)

และการประชุมสมัยสามัญในครั้งนี้องค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ศูนย์ข้อมูลมรดกโลก ยูเนสโก, 2554) นั้น ที่ประชุมได้จัดประเภทของอนุสรณ์สถานเอาไว้ 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

- กลุ่มที่ 1 ซากอารยธรรม (Dead Monuments) คือ สถานภาพของโบราณสถานนั้น มีลักษณะเป็นซากหลักฐานทางอารยธรรมในอดีต มากกว่าจะใช้สอยได้ในปัจจุบัน
- กลุ่มที่ 2 อนุสรณ์ที่ยังใช้ประโยชน์ (Living Monuments) คืออนุสรณ์สถานที่ยังคงใช้ประโยชน์ทางการใช้สอยสืบทอดประเพณีทางศิลปะ และมีการตกแต่งเสริมความมั่นคงตามลักษณะของสถาปัตยกรรมนั้นๆ

ในปัจจุบัน มีมรดกโลกทั้งหมด 830 แห่ง ใน 138 ประเทศทั่วโลก ซึ่งแบ่งเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม 679 แห่ง มรดกโลกทางธรรมชาติ 174 แห่ง และอีก 25 แห่งเป็นแบบผสมทั้งสองประเภท โดยมีการแบ่งออกเป็น 5 พื้นที่ ได้แก่ แอฟริกา อาหรับ เอเชียแปซิฟิก ยุโรป - อเมริกาเหนือ และ อเมริกาใต้ - แคริบเบียน อาทิ หอคอยลอนดอนของประเทศอังกฤษ ปิรามิดของประเทศอียิปต์ เกรต แบร์ริเออร์ รีฟ (Great Barrier Reef) ของประเทศออสเตรเลีย กำแพงเมืองจีน และพระราชวังของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ถ้ำอะซันตาและโบราณสถานคาจูราโฮ (Khajuraho) ของประเทศอินเดีย เป็นต้น สำหรับประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 และได้ตั้ง “คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก” ขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานตามอนุสัญญาฯ บรรลุวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง (ยูเนสโก, 2552)

มรดกโลกทางวัฒนธรรมในส่วนที่เป็นมรดกที่จับต้องไม่ได้นั้น ทางองค์การวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ก็ได้ให้ความสำคัญด้วยเช่นกัน จึงได้เกิดแนวคิดในการขึ้นทะเบียนมรดกโลกทางด้าน “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (cultural landscape)” ขึ้นมา

ฟีลเดนและโจกิลท์ (Feilden and Jokileht, 1998:8 อ้างถึงใน วิวรรณ สีหนาท, 2546) ได้กล่าวถึง “ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม” ว่า เป็นงานของมนุษย์หรืองานที่ร่วมกันระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ และพื้นที่ทางโบราณคดีซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์, สุนทรียศาสตร์, ชาติพันธุ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา และฟีลเดน ยังกล่าวเพิ่มเติมอีก ดังนี้

“พื้นที่ประวัติศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม เกิดจากการหล่อหลอมองค์ประกอบหลายๆอย่าง ซึ่งรวมถึงกิจกรรมของมนุษย์ที่มีความสำคัญเท่ากับตัวอาคาร รวมทั้งองค์ประกอบทางที่ว่าง และสิ่งแวดล้อมโดยรอบ สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญในการสัมพันธ์กับองค์ประกอบทั้งหมด ซึ่งไม่ควรจะละเลย พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ทั้งหมด ไม่ควรพิจารณาเพียงความสัมพันธ์กับงานสถาปัตยกรรม ควรจะรวมเอาคุณค่าของมนุษย์ที่เชื่อมโยงกับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจด้วย”

จากการประชุมที่จัดขึ้นในโรม โดย อีครอม (International Center for the Study of the Preservation and the Restoration of Cultural Property: ICCROM) และไอโคโมส (International Council on Monuments and Sites: ICOMOS) ภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานมรดกทางวัฒนธรรมของยูเนสโก (Cultural Heritage Division of UNESCO) ในเดือนเมษายนปี 1983 ได้กำหนดลักษณะของภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่สามารถรับการเสนอชื่อเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ดังนี้ (ยูเนสโก, 2552)

1. เป็นการออกแบบภูมิทัศน์ (Landscape Design) ที่สร้างขึ้นโดยความตั้งใจของมนุษย์ เช่นสวน(Park land)
2. เป็นภูมิทัศน์ (Landscape) ที่เป็นผลมาจากสังคม, เศรษฐกิจ, และความเลื่อมใสในศาสนา รวมถึงซากสัตว์โบราณ (Fossil Landscape)
3. เป็นภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural Landscape) จากความเลื่อมใสในศาสนา, ศิลปะ, หรือกลุ่มวัฒนธรรม หรือองค์ประกอบทางธรรมชาติเป็นผลจากการเจริญเติบโต มีบูรณะภาพทางประวัติศาสตร์ (Historical Integrity) ซึ่งหมายถึงความสมบูรณ์ทางวัสดุ และสภาพที่ไม่มีข้อบกพร่องของวัสดุ หรือที่ตั้ง ซึ่งเป็นผลจากการเติบโตและการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

2.3 ตราสัญลักษณ์ของมรดกโลก

ตราสัญลักษณ์ของ “มรดกโลก” นั้น เป็นรูปสี่เหลี่ยมและมีวงกลมล้อมรอบ โดยสัญลักษณ์รูปสี่เหลี่ยม หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ในขณะที่สัญลักษณ์วงกลม หมายถึง สิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น หรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

2.4 อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ

องค์การยูเนสโกได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการมรดกโลก” (World Heritage Committee) เพื่อทำหน้าที่ในการพิจารณาสมบัติทางวัฒนธรรมและสมบัติทางธรรมชาติที่เสนอมาจากประเทศภาคีให้เข้ามาอยู่ในการ คุ้มครองภายใต้อนุสัญญาฯ โดยแบ่งการขึ้นบัญชีหรือทะเบียนเป็น 2 ประเภท คือ บัญชีมรดกโลก (World Heritage List) และบัญชีมรดกโลกที่อยู่ในอันตราย (List of World Heritage in Danger) คณะกรรมการฯ ยังมีหน้าที่พิจารณาให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศภาคีในการพิทักษ์รักษาแหล่งมรดกโลกที่ตั้งอยู่ในประเทศนั้นๆ โดยใช้งบประมาณจาก ‘กองทุนมรดกโลก’ (World Heritage Fund) ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

2.5 วัตถุประสงค์ของอนุสัญญามรดกโลก

วัตถุประสงค์สำคัญของอนุสัญญาฯ คือ การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการคุ้มครองและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติให้ดำรงคุณค่าความโดดเด่นเป็นมรดกของมนุษยชาติทั้งในปัจจุบันและอนาคตตลอดไป กล่าวคือ รัฐภาคีในอนุสัญญาฯ ต้องยอมรับในเบื้องต้นว่ามีหน้าที่รับผิดชอบในการศึกษาวิเคราะห์ วิจัย เพื่อการคุ้มครอง ป้องกันและการสงวนรักษาแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติในประเทศของตน รัฐภาคีต้องยอมรับว่าจะดำเนินการต่างๆ ดังกล่าวโดยทรัพยากรในประเทศของตน หรือบางครั้งอาจได้รับความช่วยเหลือจากนานาชาติ เพื่อให้แหล่งมรดกโลกได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างเหมาะสมและดีที่สุด

2.6 บัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลก : ขั้นตอนและวิธีการพิจารณา

อนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก ได้กำหนดไว้ว่า การนำเสนอแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติเพื่อให้บรรจุไว้ในบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลก จะกระทำได้โดยรัฐบาลแห่งประเทศภาคีสมาชิกในอนุสัญญาฯ ผู้มีอำนาจอธิปไตยเหนือแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาตินั้นๆ เท่านั้น ประเทศภาคีสมาชิกอื่นๆ หรือประเทศที่ไม่มีใช้ภาคี รวมทั้งหน่วยงานหรือองค์กรอื่นๆ ไม่อาจเป็นผู้นำเสนอได้ คณะกรรมการมรดกโลก ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากประเทศภาคีสมาชิกต่างๆ เป็นผู้พิจารณาตัดสินว่าแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติที่ถูกนำเสนอแหล่งใดสมควรได้รับการบรรจุไว้ในบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลก โดยที่ประเทศภาคีสมาชิกผู้นำเสนอไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพิจารณานี้แต่ประการใด

2.7 คณะกรรมการมรดกโลก

ปัจจุบัน คณะกรรมการมรดกโลกประกอบด้วยกรรมการจาก 21 ประเทศ ที่ได้รับการคัดเลือกจากประเทศภาคี 112 ประเทศ โดยที่ประเทศซึ่งได้รับเลือกเป็นกรรมการจะมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 6 ปี สำหรับกองทุนมรดกโลก ได้รับเงินจากค่าสมาชิกของประเทศภาคี เงินบริจาคทั้งจากหน่วยงานเอกชนหรือส่วนบุคคล เงินดอกเบี้ยของกองทุน และการรณรงค์แสวงหาเงินทุนด้วยวิธีอื่นๆ

นอกจากนี้ คณะกรรมการมรดกโลก ยังมีคณะทำงานอีกชุดหนึ่งทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาคอยกลั่นกรองและคัดเลือกแหล่งมรดกโลกก่อนที่จะเข้าสู่การประชุมพิจารณา ของคณะกรรมการมรดกโลก ซึ่งจะประชุมเป็นประจำในเดือนธันวาคมของทุกปี คณะทำงานชุดนี้มีชื่อว่า "Bureau" หรือ คณะกรรมการกลางของคณะกรรมการมรดกโลก ประเทศไทยได้รับเลือกเป็นคณะกรรมการมรดกโลกจากการประชุมสมัชชาประเทศภาคีอนุสัญญาครั้งที่ 7 เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2532 ณ องค์การยูเนสโก ประเทศฝรั่งเศส และในเดือนธันวาคมถัดมา ศ.ดร.อดุล วิเชียรเจริญ (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2554) ผู้แทนจากประเทศไทย (ประธานคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก) ก็ได้รับเลือกเป็นรองประธานคณะกรรมการกลางฯ

ประเทศไทยได้เสนอชื่อและจัดทำรายละเอียดข้อมูลของแหล่งทางวัฒนธรรม และทางธรรมชาติ เพื่อขึ้นบัญชีในบัญชีมรดกโลกเสนอต่อคณะกรรมการมรดกโลกเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2533 รวม 6 แห่ง คือ แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-

กำแพงเพชร อุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรีอยุธยา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติ
ตะรุเตา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง-ทุ่งใหญ่นเรศวร โดย

คณะกรรมการมรดกโลก ได้จัดส่งผู้เชี่ยวชาญเดินทางมาตรวจสอบข้อเท็จจริงของแหล่ง
วัฒนธรรมและธรรมชาติทั้ง 6 แห่ง แต่ได้รับคัดเลือกให้ขึ้นทะเบียนมรดกโลก 5 แห่งด้วยกัน ได้แก่
แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร อุทยาน
ประวัติศาสตร์พระนครคีรีอยุธยา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง-
ทุ่งใหญ่นเรศวร

2.8 เกณฑ์การพิจารณามรดกโลก

สมบัติทางวัฒนธรรมหรือทางธรรมชาติที่ประเทศภาคีต่างๆ เสนอต่อคณะกรรมการมรดก
โลกจะได้รับการยอมรับให้อยู่ในบัญชีมรดกโลก ก็ต่อเมื่อมีคุณสมบัติอย่างน้อยข้อใดข้อหนึ่งใน
เกณฑ์พิจารณาที่คณะกรรมการมรดกโลกได้ตั้งไว้

2.9 เกณฑ์มาตรฐานของมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ

มรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ที่ได้รับการประเมินคุณค่าให้เป็นแหล่งมรดกโลก
ต้องมีคุณสมบัติเป็นมรดกทางวัฒนธรรมหรือทางธรรมชาติ ที่มีคุณค่าโดดเด่นตามหลักเกณฑ์ที่ได้
กำหนดไว้ใน “แนวทางการปฏิบัติตามอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก” ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้
(มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครคีรีอยุธยา, 2552)

มรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์มาตรฐานของมรดกโลก จะได้รับการ
พิจารณาให้อยู่ในบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมได้ ในกรณีที่มีลักษณะโดดเด่นตาม
หลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อ ดังต่อไปนี้

1. เป็นตัวแทนที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ด้านศิลปกรรม หรือตัวแทนของ
ความงดงาม และเป็นผลงานชิ้นเอกที่จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อันชาญฉลาดยิ่ง หรือ
2. เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลยิ่งในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาสืบต่อมาในด้านการออกแบบ
ทางสถาปัตยกรรม อนุสรณ์สถาน ประติมากรรม สวนและภูมิทัศน์ ตลอดจนการพัฒนาศิลปกรรม
ที่เกี่ยวข้อง หรือการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งการพัฒนาเหล่านั้นเกิดขึ้นในช่วงเวลาใด
เวลาหนึ่ง หรือบนพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดของโลก หรือ

3. เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ที่หาได้ยากยิ่ง หรือเป็นพยานหลักฐานแสดงขนบธรรมเนียมประเพณี หรืออารยธรรมที่ยังคงหลงเหลืออยู่หรืออาจสูญหายไปแล้ว หรือ
4. เป็นตัวอย่างของลักษณะโดยทั่วไปของสิ่งก่อสร้างอันเป็นตัวแทนของการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี หรือ อุตสาหกรรม หรือ
5. เป็นตัวอย่างของลักษณะอันเด่นชัด หรือของขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งสถาปัตยกรรม วิธีการก่อสร้าง หรือการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ที่มีความเปราะบางด้วยตัวมันเอง หรือเสื่อมสลายได้ง่าย เพราะผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่ไม่สามารถกลับคืนดังเดิมได้ หรือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ หรือ
6. มีความคิดหรือความเชื่อที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์ หรือบุคคลที่มีความสำคัญ หรือความโดดเด่นยิ่งในประวัติศาสตร์

มรดกทางธรรมชาติที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์มาตรฐานของมรดกโลก จะได้รับการพิจารณาให้อยู่ในบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติได้ ในกรณีที่มีลักษณะโดดเด่นตามหลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อ ดังต่อไปนี้

1. เป็นตัวอย่างเด่นชัดในการเป็นตัวแทนของวิวัฒนาการสำคัญๆ ในอดีตของโลก รวมทั้งแหล่งที่เป็นตัวแทนของยุคสำคัญๆ ในอดีต เช่น ยุคของสัตว์เลื้อยคลาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาการความหลากหลายทางธรรมชาติบนพื้นโลก หรือยุคน้ำแข็ง ซึ่งมนุษย์ดึกดำบรรพ์และสิ่งแวดล้อมเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก หรือ
2. เป็นตัวอย่างเด่นชัดในการเป็นตัวแทนของขบวนการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทางธรณีวิทยา หรือวิวัฒนาการทางชีวภาพ และปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่กำลังเกิดอยู่ ลักษณะนี้แตกต่างจากหลักเกณฑ์ในข้อ 1. กล่าวคือจะเน้นขบวนการที่กำลังเป็นอยู่ของชุมชน พืชและสัตว์ การเกิดของสภาพภูมิประเทศต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นแผ่นดิน ทะเล และแหล่งน้ำผิวดิน ลักษณะดังกล่าวนี้จึงรวมถึง (ก) ขบวนการทางธรณีวิทยา ภูเขา น้ำแข็งหรือภูเขาไฟ (ข) วิวัฒนาการทางชีววิทยา ตัวอย่างของกลุ่มสิ่งมีชีวิต เช่น ป่าไม้เขตร้อน ทะเลทราย ที่ราบทุนดรา (ค) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ลักษณะภูมิประเทศที่มีการทำเกษตรกรรมขั้นบันได หรือ
3. เป็นแหล่งที่เกิดจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์หายากเป็นพิเศษ เช่น การเกิดหรือลักษณะ หรือแหล่งที่มีความงดงามทางธรรมชาติกว่าพื้นที่อื่นๆ เช่น ระบบนิเวศน์ที่มีลักษณะพิเศษ สภาพทางธรรมชาติ (ตัวอย่างเช่น แม่น้ำ ภูเขา น้ำตก) แหล่งรวมความหนาแน่น

ของสัตว์ สภาพทิวทัศน์ที่มีพืชนานาชนิดเป็นองค์ประกอบแหล่งรวมความผสมผสานระหว่าง องค์ประกอบทางธรรมชาติและวัฒนธรรม หรือ

4. เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชนิดพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ที่หายากหรือที่ตกอยู่ในภาวะ อันตราย แต่ยังสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ซึ่งรวมถึงระบบนิเวศอันเป็นแหล่งรวมความหนาแน่นของ พืชและสัตว์ที่ทั่วโลกให้ความสนใจด้วย

นอกจากนี้แล้วคณะกรรมการยังพิจารณาในประเด็นเพิ่มเติม ได้แก่ การปกป้องคุ้มครอง (protection), การบริหารจัดการ (management), ความจริงแท้ดั้งเดิม (authenticity) และความ สมบูรณ์ (integrity) (เคน เทย์เลอร์, ศาสตราจารย์, 2552)

กรณีของ 2 แหล่งมรดกโลกของประเทศไทยที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกในปี พ.ศ. 2534 ซึ่งการพิจารณาในการประชุมคัดเลือกแหล่งมรดกโลกครั้งล่าสุด (มติชนรายวัน วันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2534) นี้ปรากฏว่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง-ทุ่งใหญ่นเรศวร ได้ผ่าน เกณฑ์การพิจารณาถึง 3 ข้อด้วยกัน คือ

1. มีความดีเด่นเป็นเลิศในด้านวิวัฒนาการทางชีวภาพ-ชีวาลัยเป็นพิเศษของโลก เพราะ ประกอบด้วยระบบนิเวศวิทยาทั้ง 4 ภูมิภาค คือ ภูมิภาคซุนเดอิก (Sundaic) ภูมิภาคอินโด-เบอร์มิส (Indo-burmese) ภูมิภาคอินโด-จีนีส (Indo-chinese) และภูมิภาคไซโน-หิมาลายัน (Sino-himalayan)

2. เป็นแหล่งธรรมชาติพิเศษที่เป็นต้นน้ำที่สำคัญหลายสายของไทย มีป่าไม้นานาชนิด ประกอบด้วยเหียงเขา เนินเขา ตลอดจนทุ่งหญ้า ลักษณะทั้งหมดจึงมีคุณค่าในด้านวิทยาศาสตร์ มีความงดงามทางธรรมชาติที่หายากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก

3. เป็นแหล่งพันธุกรรมของพืชและสัตว์หลากชนิด โดยมีสัตว์ป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ถึง 28 ชนิด เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 15 ชนิด นก 9 ชนิด และสัตว์เลื้อยคลานอีก 4 ชนิด (เกณฑ์ในการพิจารณาให้เป็นมรดกทางธรรมชาติมีทั้งหมด 4 ข้อ ซึ่งเกณฑ์อีกข้อหนึ่งก็คือ เป็นแหล่งหลักฐาน แสดงการเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติของโลกในยุคต่างๆ เช่น ยุคน้ำแข็ง เป็นต้น)

สำหรับเกณฑ์ของมรดกทางวัฒนธรรมมีทั้งหมด 6 ข้อ และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร ผ่านเกณฑ์การพิจารณา 2 ข้อ คือ

1. มีซากของโบราณวัตถุที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งมีความเป็นเลิศในด้าน สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ของคนไทยในอดีต

2. เป็นประจักษ์พยานถึงความรุ่งเรืองของอารยธรรมในอดีต

ส่วนอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาผ่านเกณฑ์ 1 ข้อ คือ เป็นประจักษ์พยานถึงความรุ่งเรืองของอารยธรรมในอดีต

การที่ประเทศไทยมีพื้นที่ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกโลกนั้น ประโยชน์ที่จะได้รับคือการปกป้อง ดูแลได้รับเงินอุดหนุนในการบำรุงรักษา และเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ชาวโลกได้รับรู้ว่ามีสถานที่ที่สำคัญยิ่งอยู่บนผืนแผ่นดินไทย ซึ่งเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามายังประเทศมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะการได้รับการยกย่องว่า มีมรดกโลกทั้งทางด้านวัฒนธรรมและธรรมชาติ เท่ากับเป็นการยืนยันและแสดงให้ชาวโลกได้รู้ว่า ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม จะทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มมากยิ่งขึ้น จากการสำรวจของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยพบว่า นักท่องเที่ยวที่มายังประเทศไทยนั้นมีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวดังนี้คือ เพื่อการท่องเที่ยว ร้อยละ 88.32 เพื่อธุรกิจ ร้อยละ 8.78 เพื่อการประชุม ร้อยละ 0.67 เพื่อติดต่อราชการ ร้อยละ 0.74 และอื่นๆ ร้อยละ 1.49 (สถิติปี พ.ศ.2536)

2.10 ความช่วยเหลือจากคณะกรรมการมรดกโลก

หลายคนอาจตั้งความหวังหรือหลงเข้าใจว่า การได้รับเลือกเป็นมรดกโลกของแหล่งวัฒนธรรมและธรรมชาติทั้งสามจะทำให้ สถานที่เหล่านั้นปลอดภัยจากการถูกคุกคาม และได้รับความคุ้มครองจากนานาชาติ แต่ในความเป็นจริงแล้ว หน้าที่ในการคุ้มครอง สงวนรักษา ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติให้คงอยู่ตลอดไปเพื่อชนรุ่นหลังนั้น เป็นของประเทศผู้เป็นเจ้าของมรดก มิใช่ของประเทศอื่นหรือของคณะกรรมการมรดกโลก ความช่วยเหลือจากคณะกรรมการมรดกโลกนั้นเป็นเพียงการสนับสนุนให้ประเทศภาคีในอนุสัญญา สร้างความพยายามที่จะสงวนรักษาและปกป้องมรดกของชาติตน เช่น ความช่วยเหลือในการจัดเตรียมรายชื่อสมบัติทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่จะเสนอเข้าบัญชีมรดกโลก ความช่วยเหลือเมื่อเกิดภัยพิบัติอย่างไม่คาดฝันซึ่งจะคุกคามต่อสภาพความเป็นมรดกโลก เช่น แผ่นดินไหว ภูเขาไฟถล่ม อุทกภัย เป็นต้น (มรดกโลกที่อยู่ในสถานการณืเช่นนี้จะถูกเสนอให้ขึ้นบัญชีมรดกโลกที่อยู่ในอันตราย) ความช่วยเหลือในการจัดการฝึกอบรมให้แก่เจ้าหน้าที่ของประเทศ ฯลฯ ความช่วยเหลือต่างๆ เหล่านี้ เป็นไปได้ในหลายรูปแบบ เช่น เงิน อุปกรณ์ หรือผู้เชี่ยวชาญที่จะให้คำแนะนำต่างๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการร้องขอจากประเทศภาคนั้นๆ

นอกจากเกณฑ์ต่างๆ ที่ใช้ในการพิจารณาคัดเลือกให้เป็นมรดกโลก ซึ่งเป็นการวัดคุณสมบัติของแหล่งวัฒนธรรมและธรรมชาติที่แต่ละประเทศเสนอมา ยังมีข้อพิจารณาเพิ่มเติมอีกว่าสถานที่เหล่านั้นจะต้องได้รับการคุ้มครอง ทั้งทางกฎหมายและการดำเนินการอย่างมี

ประสิทธิภาพในการอนุรักษ์และการสงวนรักษา เช่น เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ มีมาตรการปกป้องรักษาให้คงความสมบูรณ์ปลอดภัยจากนักท่องเที่ยวที่มาเข้าชม เป็นต้น ซึ่งมาตรการเหล่านี้จะต้องนำเสนอรายงานเพื่อขอขึ้นบัญชีมรดกโลกด้วย (อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นตัวอย่างของความไม่แน่นอนในนโยบายของรัฐ ในกรณีการสร้างเขื่อนเขื่อนกั้นและกั้นการบุกรุกพื้นที่รอบเขตอุทยาน ซึ่งยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจน ส่วนสภาพธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะตะรุเตาก็ถูกทำลายไปอย่างมากจากการระเบิดปลา การทำลายแนวปะการัง โดยที่ไม่มีมาตรการใดๆ จากหน่วยงานของรัฐที่จะเข้าไปปกป้องรักษา อุทยานแห่งชาติทั้ง 2 แห่ง จึงไม่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นมรดกโลก)

เมื่อได้รับการคัดเลือกให้เป็นมรดกโลกแล้ว ประเทศภาคีจึงมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรการที่ได้เสนอต่อคณะกรรมการมรดกโลก อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการมรดกโลกก็ไม่มีสิทธิ์ที่จะบังคับให้ประเทศภาคีปฏิบัติ นอกจากการเสนอคำแนะนำและข้อคิดเห็นเท่านั้น สิ่งสุดท้ายที่คณะกรรมการมรดกโลกจะทำได้ คือ การถอนชื่อมรดกทางวัฒนธรรมหรือทางธรรมชาติ ออกจากบัญชีมรดกโลก หากแหล่งมรดกนั้นได้สูญเสียคุณลักษณะอันเป็นที่ยอมรับเมื่อคราวพิจารณาเข้ารับเป็นมรดกโลกแล้ว ผลการได้ขึ้นบัญชีเป็นมรดกโลกของสถานที่ทั้ง 3 แห่ง อาจเป็นการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวจากทั่วโลกสนใจมาเยี่ยมชม อาจเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนคนไทยด้วยกันเองเห็นความสำคัญที่จะอนุรักษ์ อาจเป็นความช่วยเหลือต่างๆ จากคณะกรรมการมรดกโลก อาจเป็นความภาคภูมิใจของคนทั้งชาติ อย่างไรก็ตาม ขออย่าลืมว่าการได้เป็นมรดกโลกนั้นเท่ากับประเทศไทยได้ให้สัญญาต่อนานาชาติแล้วว่าเราจะทำทุกอย่างเพื่อรักษาความสมบูรณ์ ความดีเด่นล้ำเลิศของมรดกโลกทั้ง 3 แห่งนี้ให้คงอยู่สืบไป เพราะนี่คือมรดกของโลก มรดกของมนุษยชาติทั้งหมด

3. แนวคิดเรื่องมูลค่าเพิ่ม

การศึกษาในทุกหมวดอุตสาหกรรมย่อยใช้แนวความคิด และโครงสร้างเดียวกัน ดังนี้

3.1. การศึกษาขนาดของอุตสาหกรรม

การศึกษาขนาดของอุตสาหกรรมนั้น โดยทั่วไปจะวัดขนาดจากจำนวนสถานประกอบการ รายได้รวม และการจ้างงานที่เกิดขึ้นภายในอุตสาหกรรมโดยข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์ จะได้มาจากการรวบรวมจากการจดทะเบียนกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบ

เจาะลึก การศึกษาจากเอกสารของหน่วยงานต่างๆ ตลอดจนจากบัญชีกำไรขาดทุนของผู้ประกอบการ วิธีการศึกษาจะทำการคำนวณโดยใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งแล้วจึงเลือกคำตอบที่เหมาะสมที่สุด

3.2. การศึกษาโครงสร้างอุตสาหกรรม

3.2.1. การกระจุกตัว

การศึกษาเรื่องการกระจุกตัวในอุตสาหกรรม เป็นการศึกษาเพื่อหาว่าภายในอุตสาหกรรมย่อยมีขนาดของการกระจุกตัวมากน้อยแค่ไหน อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้มีการกระจุกตัวต่างๆกัน และการกระจุกตัวที่ต่างกันมีผลต่อการแข่งขัน การตั้งราคาและการจ้างงานอย่างไร

วิธีการศึกษาการกระจุกตัวจะใช้ตัวชี้วัด 2 ตัวคือ ดัชนีเฮอริฟินดาล (Herfindahl Index) และค่าสัดส่วนการกระจุกตัวของผู้ประกอบการรายใหญ่ที่สุด 4 รายแรก (CR_4)

- ดัชนีเฮอริฟินดาล (Herfindahl Index) สามารถหาได้จาก

$$H = \sum_{i=1}^N S_i^2$$

เมื่อ H คือ ค่าดัชนีเฮอริฟินดาล

S_i คือ ส่วนแบ่งตลาดของผู้ประกอบการ i

N คือ จำนวนผู้ประกอบการทั้งหมดในอุตสาหกรรม

ดัชนีเฮอริฟินดาลจะมีค่าอยู่ระหว่าง 1 ถึง $1/N$ หากค่า H มีค่าเท่ากับ 1 แสดงว่ามีการผูกขาดตลาดโดยผู้ประกอบการเพียงรายเดียว แต่หาก H มีค่าเท่ากับ $1/N$ แสดงว่าอุตสาหกรรมไม่มีการกระจุกตัวเลย นอกจากนี้ยังจะพิจารณาค่า $1/H$ (เรียกว่า Number of Equivalent) ซึ่งเป็นค่าที่ทำให้ทราบถึงจำนวนผู้ผลิตที่สมมติว่ามีส่วนแบ่งตลาดเท่าๆกัน ที่ทำให้เกิดค่าดัชนีเฮอริฟินดาล เช่น หากค่า $1/H$ เท่ากับ 5 หมายถึง เสมือนว่ามีผู้ผลิตเพียง 5 รายครองตลาดอยู่ ดังนั้นค่า $1/H$ ที่มีค่าน้อยๆ แสดงว่ามีการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมมาก แต่หากค่า $1/H$ มีค่ามากๆ ก็แสดงว่าอุตสาหกรรมมีการกระจุกตัวน้อย

- ค่าสัดส่วนการกระจุกตัวของผู้ประกอบการรายใหญ่ 4 รายแรก (CR_4) เป็นการวัดการกระจุกตัวที่พิจารณาผู้ประกอบการเพียงบางส่วนในอุตสาหกรรม โดยนำเข้าข้อมูลเฉพาะผู้ประกอบการที่มีรายใหญ่ที่สุด 4 รายแรกมาคำนวณ ค่าที่ได้ก็คือส่วนแบ่งตลาดของผู้ประกอบการรายใหญ่สี่รายแรกในอุตสาหกรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นอำนาจในการครองตลาดของผู้ผลิตรายใหญ่ทั้งสิ้น โดยมีสูตรคำนวณ ดังนี้

$$CR_4 = \sum_{i=1}^4 S_i$$

โดยที่ CR_4 คือ อัตราส่วนการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมของผู้ประกอบการรายใหญ่ 4 รายแรก

S_i คือ ส่วนแบ่งตลาดของผู้ประกอบการ

ทั้งนี้เมื่อเกณฑ์ในการพิจารณาการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมด้วยวิธี CR_4 คือ ถ้า CR_4 มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 67 แสดงว่ามีการกระจุกตัวสูง ถ้า CR_4 มีค่าระหว่างร้อยละ 34 ถึง 67 แสดงว่ามีการกระจุกตัวปานกลาง และถ้า CR_4 มีค่าน้อยกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 34 แสดงว่ามีการกระจุกตัวค่อนข้างต่ำ (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, นกุล เครือฟู และอัศวพงศ์ อันทอง, 2548, หน้า 11-12)

3.2.2 การแบ่งกลุ่มผู้ประกอบการในอุตสาหกรรม

วิธีการนี้เป็นการจำแนกผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมออกเป็นกลุ่มต่างๆ โดยอาศัยเกณฑ์ที่แตกต่างกันไปของแต่ละอุตสาหกรรมย่อย เช่น แบ่งตามรูปแบบการบริหารจัดการและระดับราคา เป็นต้น

3.2.3 ปัจจัยนำเข้าที่อยู่นอกพื้นที่จังหวัดอยุธยา

การศึกษาในส่วนนี้เป็นการศึกษาถึงปัจจัยนำเข้าที่อยู่นอกพื้นที่จังหวัดอยุธยา ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินงานและผลการดำเนินงานว่ามีปัจจัยอะไรบ้าง และมีความสำคัญมากน้อยเพียงใด โดยปัจจัยนำเข้าเหล่านี้อาจอยู่ในรูปของทุน บุคลากร วัตถุดิบ เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่อุตสาหกรรมนั้นต้องพึ่งพาหรือนำเข้าจากต่างพื้นที่

3.2.4 การวิเคราะห์โครงสร้างต้นทุน

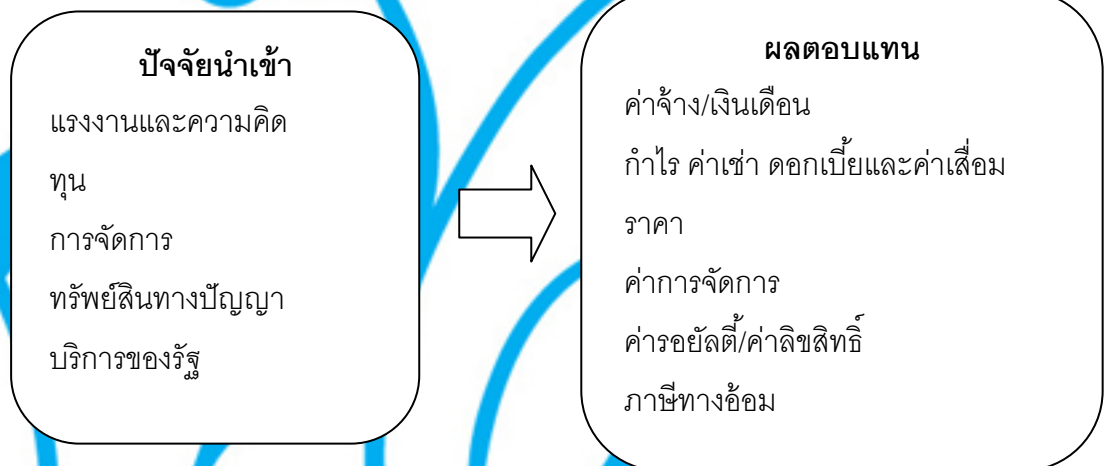
การศึกษาในส่วนนี้เป็นการศึกษาเพื่อค้นหาคำตอบว่า ในการประกอบกิจการในอุตสาหกรรมย่อยแต่ละประเภทนั้นมีต้นทุนอะไรบ้าง และมีความแตกต่างกันระหว่างขนาดของกิจการหรือระดับในตลาดหรือไม่

3.3 การศึกษารูปแบบการแข่งขันและการดำเนินงาน

ในการวิเคราะห์รูปแบบการแข่งขันและการดำเนินงานคณะวิจัยจะทำการศึกษาพฤติกรรมการตั้งราคา การจัดจำหน่ายและช่องทางการขาย ตลอดจนการสร้าง ความแตกต่างและนวัตกรรมในอุตสาหกรรมเป็นอย่างไร และมีความแตกต่างกันระหว่างผู้ประกอบการกลุ่มต่างๆ หรือไม่ โดยข้อมูลได้มาจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ จากนั้นก็คำนวณโดยใช้ค่าอัตราส่วนร้อยละ

3.4 การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานและมูลค่าเพิ่มที่เกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

มูลค่าเพิ่มเป็นผลตอบแทนของปัจจัยนำเข้าต่างๆ ที่ถูกนำไปใช้ในกิจกรรมการผลิตหรือการบริการ ซึ่งปัจจัยนำเข้างดกล่าว ได้แก่ แรงงานและความคิด ทู่น การจัดการ ทรัพย์สินทางปัญญาและบริการของรัฐ โดยมีกรอบการวิเคราะห์ ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ปัจจัยนำเข้าและผลตอบแทนในการผลิต

ที่มา : มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด, นุกูล เครือฟู และอัครพงศ์ อันทอง, 2548, หน้า 11-12

จากภาพสามารถอธิบายการคำนวณมูลค่าเพิ่มได้ดังนี้

มูลค่าเพิ่ม = ค่าจ้างหรือเงินเดือน + กำไร + ค่าเช่า + ดอกเบี้ย + ค่าเสื่อมราคา + ค่าการจัดการ + ค่ารอยัลตี้หรือค่าลิขสิทธิ์ + ภาษีทางอ้อม

โดยที่รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

- กำไรที่นำมาคำนวณจะต้องเป็นกำไรขั้นต้น (กำไรก่อนหักภาษีเงินได้)
- ดอกเบี้ยจะต้องเป็นดอกเบี้ยสุทธิ หรือดอกเบี้ยจ่ายหักลบด้วยดอกเบี้ยรับ
- ค่าการจัดการ ค่ารอยัลตี้ และค่าลิขสิทธิ์ที่ถือเป็นมูลค่าเพิ่ม จะคิดเฉพาะค่าการจัดการ ค่ารอยัลตี้ และค่าลิขสิทธิ์ที่จ่ายให้กับเจ้าของสิทธิบัตรหรือเครื่องหมายการค้าหรือลิขสิทธิ์ที่มีสำนักงานตั้งอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดที่ทำการศึกษ แต่จะถือว่าเป็นค่าใช้จ่าย
- การจ่ายค่าการจัดการ ค่ารอยัลตี้ และค่าลิขสิทธิ์หากเป็นการเหมาจ่ายครั้งเดียว ถือว่าเป็นการลงทุนซึ่งจะต้องมีการคิดค่าเสื่อมราคา แต่หากเป็นการจ่ายที่ต้องจ่ายเป็นประจำจะถือว่าเป็นค่าใช้จ่าย ข้อมูลที่ได้จะนำไปคำนวณดังสูตรข้างต้น

3.5 มูลค่าเพิ่มสุทธิภายในจังหวัด

ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวส่วนใหญ่ นั้น พบว่า มักจะมีการลงทุนจากนายทุนภายนอกจังหวัดที่ทำการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้วในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้ที่เข้ามาลงทุนมักจะเป็นคนนอกพื้นที่ ตลอดจนการซื้อบริการ การจัดการ แพรนไชส์จากต่างประเทศ ซึ่งหากว่ารายได้ดังกล่าวไม่ได้หมุนเวียนอยู่ในจังหวัดที่ทำการศึกษาก็จะต้องไม่นำมาคำนวณ โดยสูตรในการคำนวณมูลค่าเพิ่มที่หลงเหลืออยู่ในจังหวัด (retained value) เป็นดังนี้

มูลค่าเพิ่มที่เหลือในจังหวัด = มูลค่าเพิ่มทั้งหมด - มูลค่าเพิ่มที่ไหลออกนอกพื้นที่จังหวัดที่ทำการศึกษา

4. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา

ประวัติของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งได้มีการบันทึกโดยสำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (2552) ไว้อย่างย่อ คือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นอดีตราชธานีของไทย มีหลักฐานของการเป็นเมืองในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่ประมาณ พุทธศตวรรษที่ 16 - 18 โดยมีร่องรอยของที่ตั้งเมือง โบราณสถาน โบราณวัตถุ และเรื่องราวเหตุการณ์ในลักษณะตำนานพงศาวดารไปจนถึงศิลาจารึก ซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานร่วมสมัยที่ใกล้เคียงเหตุการณ์มากที่สุด ซึ่งก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา ใน พ.ศ. 1893 นั้น ได้มีบ้านเมืองตั้งอยู่ก่อนแล้ว มีชื่อเรียกว่าเมืองอโยธยา หรือ อโยธยาศิริรามเทพนคร หรือเมืองพระราม มีที่ตั้งอยู่บริเวณด้านตะวันออกของเกาะ เมืองอโยธยา มีบ้านเมืองที่ ความเจริญทางการเมือง การปกครอง และมีวัฒนธรรมที่รุ่งเรือง

แห่งหนึ่ง มีการใช้กฎหมายในการปกครองบ้านเมือง 3 ฉบับ คือ พระอัยการลักษณะเบ็ดเสร็จ พระอัยการลักษณะทาส และพระอัยการลักษณะภู่นี้สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 หรือพระเจ้าอู่ทอง ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีเมื่อ พ.ศ. 1893 กรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางของประเทศสยาม สืบต่อยาวนานถึง 417 ปี มีพระมหากษัตริย์ปกครอง 33 พระองค์ จาก 5 ราชวงศ์ คือ ราชวงศ์อู่ทอง ราชวงศ์สุพรรณภูมิ ราชวงศ์สุโขทัย ราชวงศ์ประสพาททอง และราชวงศ์บ้านพลูหลวง สูญเสียเอกราชแก่พม่า 2 ครั้ง ครั้งแรกใน พ.ศ. 2112 สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงกู้เอกราชคืนมาได้ ใน พ.ศ. 2127 และเสีย กรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2310 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้เอกราชได้ในปลายปีเดียวกัน แล้วทรงสถาปนารุงธนบุรีเป็นราชธานีแห่งใหม่ กวาดต้อนผู้คนจากกรุงศรีอยุธยาไปยังกรุงธนบุรีเพื่อสร้างบ้านเมืองแห่งใหม่ให้มั่นคง แต่กรุงศรีอยุธยาก็ไม่ได้กลายเป็นเมืองร้าง ยังมีคนที่รักถิ่นฐานบ้านเดิมอาศัยอยู่ และมีราษฎรที่หลบหนีไปอยู่ตามปากลับ เข้ามาอาศัยอยู่รอบ ๆ เมือง รวมกันเข้าเป็นเมือง จนทางการยกเป็นเมืองจัตวาเรียกว่า "เมืองกรุงเก่า" พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงยกเมืองกรุงเก่าขึ้นเป็นหัวเมืองจัตวา เช่นเดียวกับในสมัยกรุงธนบุรี หลังจากนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรด ให้จัดการปฏิรูปการปกครองทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยการปกครองส่วนภูมิภาคนั้น โปรดให้จัดการปกครองแบบเทศาภิบาลขึ้น โดยให้รวมเมืองที่อยู่ใกล้เคียงกัน 3 - 4 เมือง ขึ้นเป็นมณฑล มีข้าหลวงเทศาภิบาลเป็นผู้ปกครอง โดยในปี พ.ศ. 2438 ทรงโปรดให้จัดตั้งมณฑลกรุงเก่าขึ้น ประกอบด้วยหัวเมืองต่าง ๆ คือ กรุงเก่าหรืออยุธยา อ่างทอง สระบุรี ลพบุรี พรหมบุรี อินทร์บุรี และสิงห์บุรี ต่อมาโปรดให้รวมเมืองอินทร์และเมืองพรหมเข้ากับเมืองสิงห์บุรี ตั้งที่ว่าการมณฑลที่อยุธยา และในปี พ.ศ. 2469 เปลี่ยนชื่อจากมณฑลกรุงเก่าเป็นมณฑลอยุธยา ซึ่งจากการจัดตั้งมณฑลอยุธยามีผลให้อยุธยามีความสำคัญทางการบริหารการปกครองมากขึ้น การสร้างสิ่งสาธารณูปโภคหลายอย่างมีผลต่อการพัฒนาเมืองอยุธยาในเวลาต่อมา จนเมื่อยกเลิกการปกครองระบบเทศาภิบาลภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 อยุธยาจึงเปลี่ยนฐานะเป็นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบันในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีนโยบายบูรณะโบราณสถานภายในเมืองอยุธยา เพื่อเป็นการฉลองยี่สิบห้าพุทธศตวรรษ ประจวบกับในปี พ.ศ. 2498 นายกรัฐมนตรีประเทศพม่าเดินทางมาเยือนประเทศไทยและได้มอบเงินจำนวนทั้งสิ้น 200,000 บาท เพื่อปฏิสังขรณ์วัดและองค์พระมิ่งมงคลพิตร เป็นการเริ่มต้นบูรณะโบราณสถานในอยุธยาอย่างจริงจัง ซึ่งต่อมามีศิลปากรเป็นหน่วยงานสำคัญในการดำเนินการจนองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก มีมติให้ประกาศขึ้นทะเบียนนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เป็น "มรดกโลก" เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2534 มีพื้นที่

ครอบคลุมในบริเวณโบราณสถานเมืองอยุธยา อาณาจักรกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีมาตั้งแต่วันที่ 3 เมษายน 1893 จนถึงวันที่ 7 เมษายน 2310 เป็นเวลายาวนานถึง 417 ปี มีประวัติในการปกครอง การกอบกู้อิสรภาพ วีรกรรมและด้านขนบธรรมเนียมประเพณีมากมายเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร ดังคำกล่าวที่ว่า "ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว" ทั่วทั้งจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงมากไปด้วย วัดวาอารามประสาทราชวังและปูชนียสถานวัดมามากมาย และมีพระมหากษัตริย์ปกครอง อาณาจักรกรุงศรีอยุธยาสืบต่อกันมาถึง 33 พระองค์ มีพระราชวงศ์ผลัดเปลี่ยนกันครองอาณาจักร กรุงศรีอยุธยา รวม 5 ราชวงศ์ ได้แก่ ราชวงศ์อู่ทอง จำนวน 4 พระองค์, ราชวงศ์สุพรรณภูมิ จำนวน 13 พระองค์, ราชวงศ์สุโขทัย จำนวน 7 พระองค์, ราชวงศ์ปราสาททอง จำนวน 4 พระองค์ และราชวงศ์บ้านพลูหลวง จำนวน 6 พระองค์

เศรษฐกิจของจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้น โดยรวมจะค่อนข้างดีเพราะเป็นเมืองที่ใกล้กรุงเทพมหานคร มียานนิคมอุตสาหกรรม และยังเป็นเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก ผลพวงของความเจริญเหล่านี้เห็นได้จาก ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด Gross Provincial Product : GPP ปี 2550 มีมูลค่าเป็นอันดับที่ 3 ของประเทศ (สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2552) โดยมีมูลค่า 328,846 ล้านบาท รองจากจังหวัดระยอง และสมุทรสาคร ส่วนรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี เท่ากับ 432,080 บาท/คน/ปี อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจในปี 2550 เพิ่มขึ้นจากปี 2549 คิดเป็นร้อยละ 7.49 โดยมีสาขาการผลิตที่สำคัญของจังหวัดคือ สาขาอุตสาหกรรม รองลงมาคือสาขาการค้าส่งและค้าปลีก และสาขาเกษตรกรรมตามลำดับ

จากข้อมูลของสำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (2552) ได้ให้รายละเอียดในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและการใช้ทรัพยากรไว้ โดยแบ่งเนื้อหาเป็นด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

ด้านอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอยู่ในเขต 2 ของการส่งเสริมการลงทุน มีนิคมอุตสาหกรรม 3 แห่ง ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน นิคมอุตสาหกรรมบ้านหว้า (ไฮเทค) และนิคมอุตสาหกรรมสหรัตนนคร ส่วนอุตสาหกรรม 1 แห่ง ได้แก่ สวนอุตสาหกรรมโรจนะ และมีเขตประกอบการอุตสาหกรรม 1 แห่ง ได้แก่ เขตประกอบการอุตสาหกรรมแพคเตอร์แลนด์วังน้อย รวมมีโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการในปี 2551 (ณ 31 ธันวาคม 2551) จำนวน 1,761 โรงงาน เงินทุนรวม 285,852.51 ล้านบาท จ้างคนงาน 226,464 คน สถานภาพของแรงงานจำแนกตามสภาวะการทำงานในปี 2551 มีประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 620,166 คน กำลังแรงงานรวม 120,240 คน เป็นผู้มีงานทำจำนวน 413,978 คน ผู้ว่างงานจำนวน 6,262 คน คิดเป็นอัตราการว่างงาน 1.5 ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวนี้เอง ทำให้คณะวิจัยตั้งข้อสังเกตว่า แรงงานในพื้นที่อยุธยาส่วนใหญ่น่าจะได้รับการกระจายรายได้จากการทำงานในนิคมอุตสาหกรรม มากกว่าการ

ทำงานในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะในพื้นที่มรดกโลก นั่นก็คือแรงงานในพื้นที่เองน่าจะได้รับผลประโยชน์ทางตรงอันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไม่มากนัก

ด้านพาณิชยกรรม ในปีพ.ศ. 2551 จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีผู้จดทะเบียนแยกเป็น จดทะเบียนบริษัทจำกัด 242 ราย ทุนจดทะเบียน 18,888.13 ล้านบาท จดทะเบียนห้างหุ้นส่วนจำกัด 323 ราย ทุนจดทะเบียน 265.5 ล้านบาท โดยมีสินค้าขาออกของจังหวัดที่สำคัญ ได้แก่ สินค้าเกษตร เช่น ข้าว มะม่วง สัตว์น้ำจืด ไม้แปรรูป อัญมณี และสินค้าหัตถกรรมพื้นเมือง ส่วนสินค้านำเข้าของจังหวัด ได้แก่ สินค้าอุปโภคบริโภค วัสดุก่อสร้าง น้ำมันเชื้อเพลิง เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องมือเครื่องจักรกลที่ใช้ในอุตสาหกรรมเกษตร และไม้ซุง และจากข้อมูลนี้คณะวิจัยก็ตั้งข้อสังเกตว่า ในธุรกิจที่จดทะเบียนบริษัทในจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้น เป็นการประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด และหากยอดนำเข้าของจังหวัดมีมูลค่าสูง ก็อาจส่งผลให้เกิดการลดทอนในมูลค่าเพิ่มที่เกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวภายในจังหวัดอยุธยาได้

สำหรับการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรนั้น จากพื้นที่ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทั้งหมด 1,597,900 ไร่ ปรากฏมีเนื้อที่ถือครองทางการเกษตร 922,213 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 57.7 ของพื้นที่ทั้งหมด ในปี 2549 มีพื้นที่การเกษตรรวมทั้งสิ้น 1,126,459 ไร่ แยกเป็นพื้นที่ปลูกข้าวนาปี/ข้าวนาปรัง 1,074,861 ไร่ พื้นที่ปลูกไม้ผล 37,599 ไร่ พื้นที่ปลูกผัก 7,928 ไร่ พื้นที่ปลูกพืชไร่ 5,596 ไร่ พื้นที่ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ 475 ไร่ มีครัวเรือนผู้ถือครองทำการเกษตรทั้งสิ้น 133,612 คน คิดเป็นร้อยละ 17.8 ของประชากรทั้งจังหวัด โดยมีพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าว มะม่วง ส้มเขียวหวาน กัญชง-น้ำว่า สัตว์เศรษฐกิจ ได้แก่ ไก่ เป็ด สุกร โค กระบือ และสัตว์น้ำจืด

สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดที่สำคัญมี 3 บริเวณ ได้แก่ 1) บริเวณเกาะเมืองและพื้นที่โดยรอบ อำเภอพระนครศรีอยุธยา พระราชวังหลวงหรือพระราชวังโบราณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์ วัดพระศรีสรรเพชญ์ วิหารมณฑลพิตร วัดใหญ่ชัยมงคล วัดไชยวัฒนาราม วัดพนัญเชิงวรวิหาร เป็นต้น 2) บริเวณอำเภอบางปะอิน และอำเภอบางไทร เช่น พระราชวังบางปะอิน วัดนิเวศน์ธรรมประวัติ ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร และ 3) บริเวณอำเภอนครหลวง อำเภอกาญจนบุรี เช่น ปราสาทนครหลวง วัดสะตือที่มีพระพุทธรูปปางไสยาสน์ (นอน) ที่ยาวที่สุด และศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น เช่น มีดอรัญญิก เป็นต้น จากการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดในลักษณะเช่นนี้ ก็เป็นที่แปลกใจแก่คณะวิจัยว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีเมืองมรดกโลกซึ่งเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวได้ น่าจะยกคำว่า “มรดกโลก” ให้โดดเด่นออกมา ดังนั้น จึงน่าจะเป็นไปได้ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะมีแหล่งท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก และมีอยู่

แทบทุกอำเภอ และแหล่งท่องเที่ยวก็มีความโดดเด่นเพียงพอจนไม่จำเป็นต้องอาศัยความเป็น “มรดกโลก” มาเป็นจุดขายก็ได้

5. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชร

จังหวัดสุโขทัย เป็นจังหวัดที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มายาวนาน โดยเขตพื้นที่จังหวัดสุโขทัยมีผู้คนมาพักอาศัยและตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยทวารวดี สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน บริเวณที่ราบตอนล่างของภาคเหนือของไทย เคยเป็นดินแดนที่มีมนุษย์มาตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ จากหลักฐานทางโบราณคดีพบเครื่องมือหินที่เขากน เขากา ในเขตตำบลนครดิฐ อำเภอศรีนคร แหล่งโบราณคดีบ้านวังหาด ตำบลคลังชั้น อำเภอบ้านด่านลานหอย บ้านบึงหญ้า ตำบลหนองจิก อำเภอคีรีมาศ ฯลฯ ชุมชนเหล่านี้อยู่ต่อเนื่องกัน และตั้งเป็นบ้านเมืองขึ้นในเวลาต่อมา จนถึงประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมา ได้มีการติดต่อกับดินแดนอื่นในแถบบริเวณภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมแบบทวารวดี โดยได้พบโบราณวัตถุที่มีลักษณะคล้ายกัน ได้แก่ ลูกปัด เครื่องมือสำริด เหล็ก เงินเหรียญที่มีรูปพระอาทิตย์ รวมทั้งโครงกระดูกมนุษย์ที่แหล่งโบราณคดีวัดชมชื่นในเขตเมืองเชลียงซึ่งมีแห่งดินเผามีลวดลาย

จากการพบโบราณสถานในศิลปะขอมที่บ้านนาเชิงคีรี อำเภอคีรีมาศ ชาวบ้านเรียกว่าปราสาทเขาปู่เจ้า และศาลาตาผาแดง ในเขตเมืองเก่าสุโขทัย แสดงว่าในพุทธศตวรรษที่ 18 มีการติดต่อกับอาณาจักรขอมแล้ว ประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ 18 ปรางูเรื่องการตั้งตนเป็นอิสระเพื่อปกครองสุโขทัยของกลุ่มชน ซึ่งต่อมาเป็นบรรพชนของคนไทยในปัจจุบัน สำหรับเส้นทางคมนาคมและการค้าในแคว้นสุโขทัย มีเส้นทางสำคัญสองเส้นทางคือเส้นทางข้ามหุบเขา ในทิศทางตะวันออกเฉียงเหนือ - ตะวันตกเฉียงใต้ และทิศทางตะวันออก - ตะวันตก เป็นเส้นทางเก่าแก่ใช้เดินทางกันมาแต่ครั้งโบราณ ระหว่างกลุ่มชนลุ่มแม่น้ำโขง กับกลุ่มชนลุ่มแม่น้ำน่าน และภาคกลางของประเทศไทยปัจจุบัน โดยมีกลุ่มชนลุ่มแม่น้ำโขงเคลื่อนย้ายไปตั้งถิ่นฐานบนเส้นทางสายเป็นหย่อม ๆ แล้วค่อย ๆ ทะยอยเข้าสู่ลุ่มแม่น้ำน่านบริเวณเขตจังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดอุตรดิตถ์ ต่อมาได้เกิดเป็นบ้านเมืองและได้กลายเป็นประชากรส่วนหนึ่งของแคว้นสุโขทัย เส้นทางแรกเชื่อมโยงผู้คนจากเขตเมืองหลวงพระบาง เมืองแกน (เดียนเบียนฟู) ลงใต้สู่ปากลาย ทุ่งยังเชลียง และสุโขทัย อีกสายหนึ่งคือเส้นทางจากหลวงพระบาง บัว น่าน แพร่ สุโขทัย ตาก ไปสู่ตงทางที่ริมฝั่งทะเลอันดามันที่มะละแหม่ง ส่วนเส้นทางข้ามหุบเขาสายตะวันออก - ตะวันตก เริ่มจากลุ่ม

แม่น้ำโขงในภาคอีสานตอนบน รวมทั้งกลุ่มเมืองเวียงจันทน์ผ่านเทือกเขาภูพาน ในเขตจังหวัดอุดรธานีเข้าไปในเขตจังหวัดเลย ผ่านหุบเขาแถบอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ไปทางลำน้ำแควน้อย ซึ่งเป็นสาขาของลำน้ำน่าน ในเขตอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เมื่อถึงลำน้ำน่านแล้ว ก็ล่องไปตามลำน้ำน่านผ่านเข้าเขตจังหวัดพิจิตรและนครสวรรค์ เข้าสู่บ้านเมืองเก่าสมัยทวารวดี และลพบุรีในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ชาวไทยในภาคเหนือตอนล่างได้รวมตัวกันเป็นรัฐอิสระ มีความเจริญคู่เคียงกันมากับอาณาจักรล้านนา และอาณาจักรอยุธยา มีศูนย์กลางการปกครองที่กรุงสุโขทัย ซึ่งไม่มีหลักฐานว่าใครเป็นผู้สร้าง มีแต่หลักฐานว่าพ่อขุนศรีนาวนำถุม ได้เป็นกษัตริย์ครองสองนคร คือทั้งเมืองสุโขทัยและเมืองศรีสัชนาลัย มีหลักฐานพอเชื่อได้ว่าเจ้านายในตระกูลศรีนาวนำถุม มีความสัมพันธ์กับตระกูลศรีโคตรบูรณในลุ่มแม่น้ำโขงของภาคอีสานตอนบน ที่มีเมืองเวียงจันทน์และเวียงคำเป็นเมืองสำคัญ นอกจากนั้นก็ยังมีหลักฐานพอเชื่อได้ว่า ตระกูลของพ่อขุนบางกลางหาวมีเชื้อสายตระกูลเมืองน่านและเมืองหลวงพระบาง และเชื่อมโยงไปถึงตระกูลสุพรรณบุรีที่ครองแคว้นสุพรรณภูมิทางตะวันตกของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

อาณาจักรสุโขทัย มีหลักฐานตั้งแต่สมัยพ่อขุนนาวนำถุม และชัดเจนขึ้นในสมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ (พ่อขุนบางกลางหาว) ระหว่างปี พ.ศ. 1781 - 1822 ราชวงศ์พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ (ราชวงศ์พระร่วง) ได้ปกครองอาณาจักรสุโขทัยสืบต่อมาเป็นเวลา 200 ปี จึงถูกรวมเข้ากับอาณาจักรอยุธยา อาณาจักรสุโขทัยมีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช (พ.ศ. 1822 - 1841) ได้แผ่อณาเขตออกไปโดยรอบ วัฒนธรรมไทยเจริญขึ้นทุกสาขา ดังปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 1 ซึ่งได้บ่งถึงความเจริญด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ การทหาร กฎหมาย การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม พระพุทธศาสนา การประดิษฐ์อักษรไทย และอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1826 อักษรไทยที่ทรงประดิษฐ์นี้ได้จารึกไว้ในแผ่นศิลามากมาย ศิลาจารึกเหล่านี้เป็นหลักฐานสำคัญให้รู้เรื่องเมืองสุโขทัยมากขึ้นคำว่า "สุโขทัย" มาจากสองคำ คือ "สุข+อุทัย" หมายความว่า "รุ่งอรุณแห่งความสุข" "รอยอดีตแห่งความรุ่งเรือง เห็นได้จากอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและศรีสัชนาลัย ซึ่งเป็นที่รู้จักของชาวไทยและต่างประเทศ ในศิลาจารึกได้บอกถึงความรุ่งเรืองของอาณาจักรสุโขทัยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชว่ามีอาณาเขตกว้างมาก ทิศเหนือจรดเมืองแพร่ น่านและหลวงพระบาง ทิศใต้จรดนครศรีธรรมราช ทิศตะวันออกจรดเมืองเวียงจันทน์ และทิศตะวันตกจรดเมืองหงสาวดี การปกครองบ้านเมืองเป็นระบบ "พ่อปกครองลูก" ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีมีสิทธิเสรีภาพดังคำจารึกว่า "ไพร่ฟ้าหน้าใส ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว เพื่อนจูงวัวไปค้าขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้าม้าค้า"

สมัยนั้นชาวสุโขทัย ทำเกษตรกรรมเป็นหลัก อาศัยน้ำที่มีอยู่บริเวณทำนา ทำสวน ทำไร่ มีการสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำไว้ใช้หน้าแล้งเรียกว่า "ทำนบพระร่วง" ซึ่งนักโบราณคดีได้ศึกษาพบถึง 7 แห่ง สุโขทัยเป็นศูนย์กลางค้าและการผลิตเครื่องถ้วยชามที่เรียกว่า "สังคโลก" ส่งขายยังต่างประเทศ เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย และบอร์เนียว นอกจากนั้นยังเป็นศูนย์กลางค้าสินค้าจากจีน เช่น ถ้วยชามและผ้าไหม เพื่อขายในประเทศและส่งต่อต่างประเทศด้วย หลักฐานที่สะท้อนให้เห็นความเจริญมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของสุโขทัย ได้แก่ สมบัติทางวัฒนธรรมที่ได้รับการบูรณะขึ้นเป็นอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและมรดกโลกในปัจจุบัน

ใน พ.ศ.1890 กรุงศรีอยุธยามีอำนาจมากขึ้นและเป็นศูนย์กลางแห่งอำนาจแทนสุโขทัย แต่สุโขทัยก็ยังมีพระมหากษัตริย์ปกครองกันติดต่อกันอีก 2 พระองค์ จึงสิ้นพระราชวงศ์สุโขทัยและได้รวมเข้ากับราชอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่เมืองพม่าครั้งที่ 2 สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์โปรดให้ตั้งเมืองสุโขทัยขึ้นที่บ้านธานี (ท่าหนี่ อยู่ริมแม่น้ำยมซึ่งก็คือจังหวัดสุโขทัยในปัจจุบัน)

เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2475 ได้ยุบอำเภอนาน้อย ตั้งใหม่และเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอสุโขทัยธานี ขึ้นกับจังหวัดสวรรคโลก จนถึงพ.ศ.2482 ได้ยกอำเภอสุโขทัยธานีขึ้นเป็นจังหวัดสุโขทัยตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา สุโขทัยในปัจจุบัน ตัวเมืองในปัจจุบันนี้ไม่ใช่กรุงสุโขทัยอันเป็นราชธานีเดิมแต่เป็นเมืองสุโขทัยที่ ล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 1 แห่งราชวงศ์จักรีทรงย้ายผู้คนทั้งหมดจากสุโขทัย ตั้งเมืองใหม่ทางฝั่งตะวันออกของลำน้ำยมเมื่อ พ.ศ. 2336 โดยห่างจากตัวเมืองสุโขทัยที่เคยเป็นราชธานี 12 กิโลเมตร พระราชดำริในครั้งนั้นมีอยู่ว่า เมืองสุโขทัยเป็นเมืองใหม่ไม่มีผู้คนพอจะต่อสู้รักษาให้พ้นจากการรุกรานจากพม่าข้าศึกได้ เมืองสุโขทัยเคยถูกยุบเป็นอำเภอมีชื่อว่า "อำเภอนาน้อย" ขึ้นอยู่กับอำเภอสวรรคโลก เมื่อปี พ.ศ. 2475 จนกระทั่งปี พ.ศ.2482 ทางราชการจึงได้ยกฐานะเป็นจังหวัดตั้งปรากฏอยู่จนกระทั่งปัจจุบันนี้

สุโขทัยเป็นราชธานีแห่งแรกของราชอาณาจักรไทย สิ่งสำคัญที่จะต้องระลึกก็คือมหาราชพระองค์แรกของไทยได้ถือกำเนิดขึ้น ณ สุโขทัยแห่งนี้ พระองค์ทรงปกครองไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินให้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขกับได้ขยายดินแดนออกไปอย่างกว้างใหญ่ไพศาล และเจริญรุ่งเรืองอย่างสูงสุดในช่วงเวลานั้น จากร่องรอยและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ชี้ให้เห็นว่า ศิลปวัฒนธรรมของความเป็นไทยได้เริ่มต้น ณ แห่งนี้ วิทยาการความรู้ความสามารถ และเทคโนโลยีแขนงต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีภาษาและหนังสือของตนเองได้บ่งบอกถึงอารยธรรมอันสูงส่งของคนไทยได้เริ่มขึ้น และวิวัฒนาการเป็นมรดกตกทอดถึงลูกหลานไทยได้สืบทอดต่อกันมาจนตราบนานเท่านาน

สุโขทัยจึงเป็นดินแดนแห่งความทรงจำ เป็นดินแดนแห่งความภาคภูมิใจของคนไทยทั้งชาติที่จะลืมเลือนเสียมิได้เป็นอันขาด สุโขทัยเป็นดินแดนแห่งความทรงจำถึงอดีตกาลแห่งความภาคภูมิใจของคนไทยในความสำคัญที่ 1) เป็นราชธานีแห่งแรกของไทยและมีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาลที่สุด 2) เป็นดินแดนของมหाराชวงศ์แรกของไทย 3) กษัตริย์พระองค์แรกทรงผนวชในพระพุทธศาสนา 4) เป็นจุดกำเนิดลายสือไทย และวรรณคดีเล่มแรกของไทย "ไตรภูมิพระร่วง" และ 5) เป็นแหล่งกำเนิดอุตสาหกรรมชิ้นแรก "ขามสังคโลก" (สำนักงานจังหวัดสุโขทัย, 2552) และด้วยความยิ่งใหญ่ดังกล่าวนี้เอง จึงทำให้จังหวัดสุโขทัยได้ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศสนใจเข้ามาเยี่ยมชมจังหวัดนี้ในฐานะแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

สำหรับรายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัยในปี 2550 นั้นมีการเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีอัตราการเติบโตร้อยละ 11.62 หากพิจารณาแยกเป็นคนไทยมีการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 12.57 และชาวต่างชาติเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.76 ปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการเดินทาง อาทิ แหล่งท่องเที่ยวอุทยานที่เป็นมรดกโลก รวมถึงงานเทศกาลงานประเพณี อาทิ การจัดงานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟ ณ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และงานประเพณีสงกรานต์โอยทาน สงกรานต์ศรีสัชชนาลัย รวมทั้งการเพิ่มขึ้นในกลุ่มประชุม/สัมมนา/ดูงาน/อบรม ที่เข้าสู่พื้นที่เพิ่มขึ้น ส่งผลต่อจำนวนการเดินทางมายังจังหวัดนี้เพิ่มขึ้น สำหรับนักท่องเที่ยวคนไทยส่วนใหญ่มักยังคงเป็นการเดินทางภายในภูมิภาคเดียวกัน ด้านพาหนะที่ใช้ในการเดินทางโดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ทำงาน ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกลุ่มตลาดหลักของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ คือ เยอรมัน ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น ซึ่งนิยมเดินทางมาเอง โดยพาหนะที่นิยมใช้ในการเดินทางคือ รถยนต์ส่วนตัว รองลงมาคือ รถโดยสารประจำทาง สำหรับการเดินทางแต่ละครั้ง นักท่องเที่ยวมีระยะเวลาพักเฉลี่ย 1.98 วัน และจากจำนวนนักท่องเที่ยว คีนพัก และการใช้จ่ายแต่ละวันประมาณ 1,187.74 บาท ก่อให้เกิดรายได้จากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวน 1,003.80 ล้านบาท ส่วนนักท่องเที่ยวมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันประมาณ 771.24 บาท ทำให้เกิดรายได้หมุนเวียนเป็นจำนวน 215.02 ล้านบาท เมื่อรวมรายได้ทั้งหมดที่เกิดจากการท่องเที่ยวภายในจังหวัดสุโขทัยเท่ากับ 1,218.82 ล้านบาท โดยผู้เยี่ยมชมมีค่าใช้จ่ายระหว่างอยู่ในจังหวัดสุโขทัยจำนวน 1,084.43 บาท (สำนักงานจังหวัดสุโขทัย, 2552, หน้า 21)

ด้านอุตสาหกรรมนั้น จังหวัดสุโขทัยตั้งอยู่ในเขตการส่งเสริมการลงทุนเขต 3 มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมด 577 แห่ง โดยอุตสาหกรรมที่มีมากเป็นอันดับหนึ่ง ได้แก่ อุตสาหกรรมขนส่ง รองลงมาคือ อุตสาหกรรมกระดาษ และอุตสาหกรรมโลหะ ตามลำดับ (สำนักงานจังหวัดสุโขทัย, 2552, หน้า 13)

ด้านพาณิชย์กรรม จะเน้นที่สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งในปี 2552 จำหน่ายได้รวม 362,297,265 บาท คิดเป็นอัตราร้อยละ 120.77 ของยอดประมาณการจังหวัด โดยมีผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการคัดสรรเป็นสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ประเภทอาหาร คือ ลำดับที่ 1 ได้แก่ กุ้งก้ามกราม หมู่ 5 ตำบลหนองตูม อำเภอองไกรลาค ลำดับที่ 2 ได้แก่ น้ำมันพืชถั่วเหลืองศรีทอง ตำบลเมืองสวรรค์โลก อำเภอสวรรค์โลก และลำดับที่ 3 ได้แก่ น้ำปลา หมู่ 12 ตำบลท่าฉนวน อำเภอองไกรลาค ส่วนประเภทศิลปประดิษฐ์และของที่ระลึก ลำดับที่ 1 ได้แก่ เครื่องเคลือบดินเผา หมู่ 12 ตำบลเกาะตาเลี้ยง อำเภอศรีสำโรง ลำดับที่ 2 ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผา หมู่ 2 ตำบลทุ่งหลวง อำเภอศรีมาศ และลำดับที่ 3 ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผา หมู่ 5 ตำบลหนองอ้อ อำเภอศรีสำโรง (สำนักงานจังหวัดสุโขทัย, 2552, หน้า 13-14)

ด้านเศรษฐกิจของจังหวัดสุโขทัยนั้นขึ้นอยู่กับภาคการเกษตรเป็นหลัก รองลงมาเป็นภาคการค้าส่งค้าปลีก ภาคอสังหาริมทรัพย์ ภาคขนส่ง คลังสินค้าและคมนาคม และภาคอุตสาหกรรม เป็นสำคัญตามลำดับ (สำนักงานคลังจังหวัดสุโขทัย, 2550) ตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดประมาณการปี 2551 เท่ากับ 34,040 ล้านบาทต่อปี โดยประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี (GPP Per Capita) เท่ากับ 54,417 บาท/คน/ปี (สำนักงานจังหวัดสุโขทัย, 2552, หน้า 11) ซึ่งจะเห็นได้ว่าถึงแม้จังหวัดสุโขทัยจะมีเมือง “มรดกโลก” เป็นสิ่งดึงดูดการท่องเที่ยวภายในจังหวัดก็ตาม แต่การเปลี่ยนแปลงทางวิถีชีวิตและการผลิตก็ยังคงเปลี่ยนแปลงไปไม่มากนัก

สำหรับจังหวัดกำแพงเพชรนั้น ตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย มีลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปเป็นป่าเขา มีภูเขาสลับซับซ้อน ทางทิศตะวันตกและทิศใต้มีที่ราบใหญ่ ภาคกลางมีลักษณะลาดเอียงจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญได้แก่ ป่าไม้ พืชไร่ พืชสวน หินอ่อน และน้ำมันปิโตรเลียม กำแพงเพชร เป็นเมืองเก่าแก่ที่ปรากฏหลักฐานอยู่ในประวัติศาสตร์ไทยไม่น้อยกว่า 700 ปี ตัวเมืองตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง ยังปรากฏซากกำแพงเมืองเก่าเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าโค้งไปตามรูปลำน้ำปิง และยังมีซากของป้อมปราการที่แข็งแรง แสดงถึงความสำคัญในอดีตที่จะต้องเป็นเมืองในระดับเมืองลูกหลวง และเมืองหน้าด่านมาก่อน จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์บ่งบอกว่า ก่อนมีเมืองกำแพงเพชร เคยมีเมืองเก่ามาก่อนนั้นแล้ว 2 เมือง คือ เมืองชากังราว ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำปิงกับเมืองนครชุม ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำปิงตรงกันข้ามกับเมืองกำแพงเพชรเก่า สำหรับในปัจจุบัน จังหวัดกำแพงเพชรมีพื้นที่ 8,607,490 ตารางกิโลเมตร (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดกำแพงเพชร, 2552)

จังหวัดกำแพงเพชรมีสถานที่ท่องเที่ยวทั้งทางประวัติศาสตร์และทางธรรมชาติ อันได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร อันประกอบด้วยกลุ่มโบราณสถานขนาดใหญ่ซึ่งจะเป็นศาสนสถานเป็นส่วนมาก เช่น วัดพระแก้ว วัดพระสี่อิริยาบถ วัดช้างล้อม ซึ่งนักท่องเที่ยวจะพบเทคโนโลยีในการสร้างสมัยโบราณ เช่น การใช้เสาศิลาแลงเป็นเสาค้ำอาคาร โดยเสาแต่ละต้นถูกสกัดขึ้นมาจากศิลาแลงใต้ดิน มีน้ำหนักตันละไม่ต่ำกว่า 30 ตัน นอกจากนี้ก็ยังมีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกำแพงเพชร วัดพระธาตุ ศาลพระอิศวร วัดป่ามด วัดพระนอน วัดพระสิงห์ วัดช้างรอบ เป็นต้น สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดกำแพงเพชรก็ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามน่าประทับใจไม่แพ้จังหวัดอื่นอยู่หลายแห่งด้วยกันคือ อุทยานแห่งชาติน้ำตกคลองลาน อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ซึ่งเป็นรอยต่อของสองจังหวัดคือ กำแพงเพชรและนครสวรรค์ อุทยานแห่งชาติคลองวังเจ้า ซึ่งภายในอุทยานแห่งชาติทั้ง 3 แห่ง ก็ประกอบด้วยน้ำตก น้ำพุ ธรรมชาติอีกเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้แล้ว จังหวัดกำแพงเพชรยังมีงานประเพณีประจำปีซึ่งเป็นที่รู้จัก และสร้างชื่อเสียงให้แก่จังหวัด ดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมากให้มาเยือน ได้แก่ งานนบพระ-เล่นเพลง โดยงานนี้จัดขึ้นในระหว่างวันมาฆบูชาหรือวันเพ็ญเดือนสาม ซึ่งจะเป็นช่วงประมาณเดือนกุมภาพันธ์ เป็นการฟื้นฟูงานประเพณีดั้งเดิม ตามหลักฐานในศิลาจารึกเมืองพระชุมหรือเมืองนครชุม ซึ่งกล่าวถึงการจัดขบวนแห่ไปนบพระมาตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัย ลักษณะการจัดงานในปัจจุบันจะมีการตกแต่งริ้วขบวนอย่างสวยงาม โดยมีผู้เข้าร่วมขบวนแต่งกายแบบโบราณ แล้วเคลื่อนขบวนข้ามแม่น้ำปิงไปนมัสการพระบรมธาตุเจดีย์ที่ฝั่งนครชุม และมีการแสดงมหรสพ ศิลปวัฒนธรรมไทย และการออกร้านของส่วนราชการ นอกจากนี้ก็ยังมีงานสารทไทยกล้วยไข่เมืองกำแพง ซึ่งเป็นการจัดงานเฉลิมฉลองวันสารทไทยในวันขึ้น 15 ค่ำ และแรม 1 ค่ำ ของเดือนกันยายนทุกปี และมีจุดมุ่งหมายที่จะเผยแพร่กล้วยไข่ ซึ่งเป็นผลไม้พื้นเมืองที่มีชื่อเสียงของจังหวัด ในงานนี้จะมีการประกวดและจำหน่ายกล้วยไข่ การแข่งขันกวนกระยาสารท งานนิทรรศการทางการเกษตร การออกร้านจำหน่ายสินค้าและการแสดงมหรสพต่างๆ ส่วนสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกส่วนมากจะเป็นของกิน โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์จากพืชไร่พืชสวน อาทิ กล้วยไข่ กระยาสารท ผีอกฉาบ มันฉาบ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดกำแพงเพชร (ข้อมูล ณ เดือนกันยายน 2550) โดยพิจารณาจากผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) พบว่า ขึ้นกับภาคอุตสาหกรรมการผลิต การเกษตร และภาคการค้าส่งค้าปลีก เป็นสำคัญ ภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดกำแพงเพชรชะลอตัว โดยด้านอุปสงค์มีการใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคชะลอตัวจากการชะลอการใช้จ่ายของผู้บริโภค การลงทุนยังคงชะลอตัว ตามสถานการณ์เศรษฐกิจของประเทศและสถานการณ์ทางการ

เมือง และราคาน้ำมันที่มีแนวโน้มสูงขึ้น ส่งผลต่อระดับความเชื่อมั่นของนักลงทุนลดลง ด้านอุปทานภาคเกษตร รายได้เกษตรกรของจังหวัดเพิ่มขึ้น จากปริมาณและราคาผลผลิตที่สูงขึ้น ภาคบริการขยายตัวตามกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด สำหรับนอกภาคเกษตร การผลิตภาคอุตสาหกรรมชะลอตัวจากด้านอุตสาหกรรมผลิตเครื่องตี๋มเป็นสำคัญ เนื่องจากยอดสั่งซื้อของตัวแทนจำหน่ายลดลง จากนโยบายภาครัฐที่รณรงค์ ลด ละเลิก การตี๋มสุรา และในช่วงเดือนกันยายนยังอยู่ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา ส่วนการผลิตภาคการเกษตร พบว่า รายได้เกษตรกรของจังหวัดเพิ่มขึ้น เนื่องจากภาวะการผลิตสินค้าเกษตรและราคา สินค้าเกษตรหลักของจังหวัดเพิ่มขึ้นได้แก่ข้าวนาปี ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับเดือนเดียวกันของปีแล้ว ในเดือนนี้มีผลผลิตที่ออกสู่ตลาด ได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และมันสำปะหลัง สาขาบริการและท่องเที่ยวขยายตัว เมื่อเทียบเดือนเดียวกันในปี 2549 โดยพิจารณาจากรายได้การท่องเที่ยวของจังหวัด มีทั้งสิ้น 306,880 บาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.20 และจำนวนนักท่องเที่ยว ทั้งสิ้น 25,919 คน เพิ่มขึ้นร้อยละ 19.13 โดยส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย ด้านปริมาณการใช้ไฟฟ้าของโรงแรมเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.24 (สำนักงานคลังจังหวัดกำแพงเพชร, 2552)

ด้านอุตสาหกรรม ภาวะการณ์การลงทุนด้านอุตสาหกรรมของจังหวัดกำแพงเพชรในปี 2552 มีการเพิ่มขึ้นของโรงงานที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการโรงงานในระหว่างเดือน ตุลาคม 2551-กันยายน 2552 ส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดเล็ก เงินลงทุนไม่เกิน 10 ล้านบาท เพิ่มขึ้น จำนวน 52 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 8.78 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด 592 โรงงานในปัจจุบัน ซึ่งส่วนมากประกอบกิจการอุตสาหกรรมเกษตร จำนวน 32 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 61.54 รองลงมาเป็นอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์และเครื่องเรือน จำนวน 8 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 15.38 และประกอบกิจการอุตสาหกรรมอื่นๆ อีกจำนวน 12 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 23.08 ของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้น (สำนักงานจังหวัดกำแพงเพชร, 2552, หน้า 31)

ส่วนด้านพาณิชย์กรรมนั้น ประเภทธุรกิจที่สำคัญได้แก่ ธุรกิจขายส่ง ขายปลีก โรงแรม ร้านอาหาร ธุรกิจก่อสร้าง และธุรกิจอุตสาหกรรมการผลิต โดยดูจากสถิติการจดทะเบียนตั้งใหม่ของนิติบุคคลที่เพิ่มขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 เป็นต้นมา คาดว่าส่วนหนึ่งมาจากปัจจัยตามมาตรการต่างๆ ที่เป็นตัวสนับสนุนโดยเฉพาะจากมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นทั้งกองทุนหมู่บ้านและการส่งเสริมสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) และมาตรการอื่นที่ภาครัฐให้การสนับสนุนเรื่อยมา ส่งผลให้เกิดรายได้/เงินตรา มีการหมุนเวียนไหลผ่านในระดับท้องถิ่น และระดับชุมชนเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดการจ้างงาน และรายได้ ส่งผลให้กำลังซื้อและการบริโภคเพิ่มขึ้นตามไปด้วย (สำนักงานจังหวัดกำแพงเพชร, 2552, หน้า 28)

จากข้อมูลที่ได้ของจังหวัดกำแพงเพชรนั้น ก็ไม่ได้แตกต่างกับจังหวัดสุโขทัย นั่นคือ ถึงแม้ทั้งสองจังหวัดจะมีเมืองมรดกโลกร่วมกันเป็น “อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร” ก็ตาม การมีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นนั้น ยังไม่ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและวิถีการผลิตของผู้คนในพื้นที่มากเมื่อเปรียบเทียบกับ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้คนภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

6. ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

ในการวิเคราะห์ผลกระทบอันเกิดจากการท่องเที่ยว นั้น มีวิธีการวิเคราะห์อยู่หลายวิธี ดังจะกล่าวต่อไปนี้

การวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยว (Economic Impacts of Tourism) คือ การแกะร่องรอยการหมุนเวียนของการใช้จ่ายที่เกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในภูมิภาค เพื่อระบุการเปลี่ยนแปลงในการขาย, รายได้จากภาษี, รายได้, และงานอาชีพต่างๆ จากกิจกรรมการท่องเที่ยว หลักวิธีการศึกษาจะเป็นการสำรวจการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว, การวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิจากสถิติเศรษฐกิจ, ตัวแบบพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์, ตัวแบบปัจจัยการผลิต-ผลผลิต (Input-Output Model: IO Model) และตัวทวี

ส่วนการวิเคราะห์ผลกระทบทางการคลัง จะระบุการเปลี่ยนแปลงในอุปสงค์สำหรับงานอำนวยความสะดวกและบริการของรัฐที่เป็นผลมาจากการกระทำบางอย่าง และประมาณรายได้และต้นทุนสำหรับหน่วยงานของรัฐในการให้บริการอำนวยความสะดวกนั้นๆ

การวิเคราะห์ทางการเงินนั้น จะกำหนดว่าธุรกิจจะสามารถสร้างรายได้ครอบคลุมต้นทุนและสร้างกำไรได้หรือไม่ โดยทั่วไปรวมถึงการวิเคราะห์ระยะสั้นเกี่ยวกับต้นทุนเริ่มต้นและการวิเคราะห์ในระยะยาวขึ้นเกี่ยวกับหนี้สิน, ต้นทุนปฏิบัติการ, และรายได้ การวิเคราะห์ทางการเงินสำหรับธุรกิจส่วนตัว จะเป็นการวิเคราะห์ผลกระทบทางการคลังสำหรับหน่วยงานของรัฐในพื้นที่

สำหรับการวิเคราะห์อุปสงค์หรือความต้องการ จะทำการประมาณตัวเลขและหรือประเภทของผู้เยี่ยมชม/นักท่องเที่ยวในพื้นที่ ผ่านการประมาณ การพยากรณ์ หรือตัวแบบอุปสงค์ จำนวนผู้เยี่ยมชมหรือยอดขายจะถูกคะเนผ่านการตัดสิน (Delphi method) แนวโน้ม (Time series methods) หรือใช้ตัวแบบที่ศึกษาวิธีการเยี่ยมชมหรือการใช้จ่ายที่แตกต่างกัน จากปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์ (Structural models) เช่น ขนาดประชากร, ระยะทาง, ระดับรายได้, ตัววัดทางด้านคุณภาพและการแข่งขัน

ส่วนการวิเคราะห์กำไร-ต้นทุน (Benefit and Cost: B/C) สามารถทำได้โดยการประมาณ ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจโดยเปรียบเทียบของนโยบายต่างๆ ด้วยการเปรียบเทียบกำไร-ต้นทุน การวิเคราะห์กำไร-ต้นทุน จะระบุนโยบายที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดจากมุมมองของสวัสดิการ สังคมทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน

นอกจากนี้การศึกษาความเป็นไปได้ ก็เป็นอีกวิธีที่นิยมนำมาใช้ในการประเมินผลกระทบ ก่อนจะตัดสินใจทางนโยบาย โดยวิธีนี้จะระบุความเป็นไปได้ทั้งด้านการเมือง, กายภาพ, สังคม, และเศรษฐกิจ โดยทางด้านเศรษฐกิจนั้นเกี่ยวข้องกับวิเคราะห์ทางการเงินเพื่อกำหนดความเป็นไปได้ทางการเงินและการวิเคราะห์อุปสงค์เพื่อกำหนดความเป็นไปได้ของตลาด การศึกษา ความเป็นไปได้ของภาคธุรกิจเน้นไปที่กำไรและต้นทุนของแต่ละธุรกิจหรือองค์กร ซึ่งขณะที่การ วิเคราะห์กำไร-ต้นทุน จะดูที่กำไร-ต้นทุนต่อสังคมมากกว่า

ส่วนการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นที่นิยมอย่างมากในปัจจุบันนี้ เนื่องจาก เป็นวิธีที่ช่วยให้การดำเนินโครงการมีความรอบคอบมากขึ้น โดยจะกำหนดผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อ สิ่งแวดล้อมในรูปของการเปลี่ยนแปลงในสังคม, วัฒนธรรม, เศรษฐกิจ, ชีวภาพ, กายภาพ, และ ระบบนิเวศ

สำหรับการประเมินผลกระทบทางทางท่องเที่ยวในปัจจุบันนั้น วิธีการประเมินผลกระทบ ทางเศรษฐกิจมักถูกใช้ควบคู่ไปกับการประเมินผลทางด้านสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเสมอ เนื่องจากเป็นที่ตระหนักว่าการวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจด้วยตัวมันเองจะแคบ และมักมี มุมมองที่เป็นไปเ็นทางเดียวต่อผลกระทบของการท่องเที่ยว การศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจของ การท่องเที่ยวค่อนข้างเน้นไปที่ประโยชน์ทางด้านบวกของการท่องเที่ยว ในอีกทางหนึ่งการศึกษา ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม, สังคม, วัฒนธรรม, และการคลัง จะมุ่งเน้นไปที่ผลกระทบทางด้าน ลบของการท่องเที่ยวมากกว่า แต่ก็ไม่เสมอไปเพราะก็มีความจริงที่ว่าผลกระทบทางเศรษฐกิจ ทางด้านลบของการท่องเที่ยว (งานตามฤดูกาลและงานที่มีค่าจ้างต่ำ) และในหลายๆ กรณีที่มี ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสังคมในด้านบวก (การคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ของชุมชน และการศึกษาของนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่)

สำหรับการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจ (Economic Impact Assessment: EIA) ที่ เป็นที่นิยมใช้สำหรับนักเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ การใช้วิธีการแกะร่องรอยการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรม ทางเศรษฐกิจ ที่เป็นผลมาจากการกระทำบางอย่าง วิธีการนี้ จะระบุว่าเศรษฐกิจส่วนใดจะได้ ประโยชน์จากการท่องเที่ยว และประมาณรายได้และการจ้างงานในพื้นที่ กระบวนการประเมินผล กระทบทางเศรษฐกิจจะไม่ประเมินประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจและต้นทุนทางการคลัง สำหรับ

ปัญหาอื่นๆของการใช้วิธีนี้ก็คือ การประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจจะเป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ที่กว้างขึ้น การวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจจะประเมินการมีส่วนของกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจในพื้นที่ โดยการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจจะตอบคำถามพื้นฐานในการศึกษาเรื่องผลกระทบทางเศรษฐกิจ อันได้แก่ นักท่องเที่ยวใช้จ่ายไปเท่าไรในพื้นที่ สัดส่วนของยอดขายของธุรกิจในพื้นที่ที่มาจากการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนและธุรกิจในพื้นที่เป็นจำนวนเท่าไร และมีรายได้จากภาษีเท่าไรจากการท่องเที่ยว

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับ การหามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่เกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทยนั้น พบว่า มีผู้ศึกษาอยู่คณะเดียวซึ่งมี มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด เป็นหัวหน้าคณะวิจัย คาดว่าเป็นเพราะมีความยุ่งยากในการประมาณการมูลค่าที่แน่นอนของตัวเลขทางเศรษฐกิจที่ต้องนำมาใช้ในการคำนวณนั่นเอง นอกจากนี้ก็มีงานที่ศึกษามูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งจะเป็นลักษณะการประเมินมูลค่าของแหล่งอุทยานประวัติศาสตร์ ซึ่งมีความใกล้เคียงในเรื่องของลักษณะแหล่งท่องเที่ยวอยู่บ้าง แต่สำหรับในต่างประเทศ พบว่า มีการศึกษาในทำนองเดียวกันอยู่บ้าง โดยรายละเอียดของผลการศึกษามีดังนี้

มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด (2546, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยภายใต้โครงการมูลค่าเพิ่มในประเทศไทยของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทย พบว่า ในปี พ.ศ.2545 อุตสาหกรรมโรงแรมของทั้งโลกมีจำนวนห้องทั้งหมด 13,887,000 ห้อง ตลาดมีขนาดไม่น้อยกว่า 2 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นเงินไทยประมาณ 8 ล้านล้านบาท และเป็นอุตสาหกรรมที่มีแนวโน้มดี แต่มีความผันผวนตามเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โรงแรมที่มีรายได้สูงส่วนใหญ่เป็นโรงแรมที่มีเครือข่ายนานาชาติและเครือข่ายส่วนใหญ่อยู่ในสหรัฐอเมริกาและยุโรป แนวโน้มอนาคตคาดว่าเครือข่ายนานาชาติจะมีการควบรวมกิจการเพื่อขยายขนาดของเครือข่ายกันมากขึ้นเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันให้สูงขึ้น และมีช่องทางการตลาดที่กว้างขึ้น ในขณะเดียวกันเครือข่ายโรงแรมในเอเชียโดยเฉพาะกลุ่มโรงแรมสัญชาติสิงคโปร์และฮ่องกงมีแนวโน้มที่จะขยายไปยังภูมิภาคอื่นๆ (รวมทั้งประเทศไทย) มากขึ้นเพื่อลดความเสี่ยง และการแข่งขันในอุตสาหกรรมนี้ก็มีความรุนแรงมากขึ้น จนทำให้โรงแรมขนาดกลางและขนาดเล็กต้องพยายามสร้างความแตกต่างโดยทำให้เป็นโรงแรมแบบ “บูติค” มากขึ้น และจำนวนโรงแรมและที่พักในปีพ.ศ.2545 มีจำนวนมากกว่า 3,700 แห่ง มีห้องพักรวมกันไม่น้อยกว่า 230,000 แห่ง มีการจ้างงานโดยตรงกว่า 154,000 คน สร้าง

รายได้ปีละไม่ต่ำกว่า 170,000 ล้านบาท อุตสาหกรรมโรงแรมสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มประมาณ 89,000 ล้านบาท โดยแรงงานหนึ่งคนสร้างมูลค่าเพิ่มได้ 579,457 บาท และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มต่อห้องได้ 373,575 บาท เสียภาษีทางอ้อมทั้งสิ้น 10,113 บาท ซึ่งประมาณครึ่งหนึ่งของมูลค่าเพิ่มเป็นค่าจ้าง (44,599 ล้านบาท) คิดเป็นมูลค่าเพิ่มที่เก็บไว้ในประเทศร้อยละ 97 ของมูลค่าเพิ่มทั้งหมด เป็นมูลค่าเพิ่มที่ตกอยู่กับชาวต่างชาติจำนวน 2,356 ล้านบาท โดยพบว่า มีการนำเข้าอาหารและเครื่องดื่มประมาณ 1,500 ล้านบาท และมีการจ่ายค่าธรรมเนียมสำหรับการจ้างบริษัทรับจ้างบริหารจัดการโรงแรมจากต่างประเทศ และการใช้ซื้อการค้าของเครือข่ายสากลประมาณ 900 ล้านบาท นอกจากนี้ มีingsรพ ขาวสะอาด, นกุล เครือฟูและอัครพงค์ อันทอง (2548, บทคัดย่อ) ยังได้ทำการศึกษามูลค่าเพิ่มในประเทศของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่มีบทบาททางเศรษฐกิจในระดับสูง และเป็นอุตสาหกรรมที่มีสถานประกอบการรวมกันถึง 8,005 แห่ง ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่เป็นภัตตาคาร ร้านอาหาร มีการจ้างงานรวมกันถึง 52,417 คน เมื่อวัดจากยอดขายพบว่ามีรายได้รวมกันถึง 38,030 ล้านบาท คำนวณออกมาเป็นมูลค่าเพิ่มสูงถึง 12,009 ล้านบาท ในขณะที่อัตราส่วนมูลค่าเพิ่มต่อยอดขายคำนวณได้ร้อยละ 33.28 มูลค่าเพิ่มของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละ 46 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมระดับจังหวัดในภาคบริการ (Service sector) ของจังหวัดเชียงใหม่ และคิดเป็นร้อยละ 14 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมระดับจังหวัด (Gross Provincial Product : GPP) ของจังหวัดเชียงใหม่ หากไม่รวมกิจกรรมสนับสนุน (ปั้มน้ำมัน) ในปีพ.ศ.2545 อุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ศึกษารวมกันสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้สูงถึง 11,149 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 13 ของผลิตภัณฑ์จังหวัด และร้อยละ 42 ของ GPP ภาคบริการของจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อพิจารณาเป็นรายอุตสาหกรรม พบว่า อุตสาหกรรมที่มีขนาดมูลค่าเพิ่มใหญ่ที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ อุตสาหกรรมโรงแรมและรีสอร์ท อุตสาหกรรมภัตตาคารและร้านอาหาร และอุตสาหกรรมนำเที่ยว สำหรับมูลค่าที่เก็บไว้ในประเทศของอุตสาหกรรมย่อยส่วนใหญ่มีสัดส่วนสูงกว่าร้อยละ 90 ยกเว้น อุตสาหกรรมรถเช่า และอุตสาหกรรมรถเช่าเหมาคันซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 57 และ 66

ธานินทร์ ไชยเชษฐ์ และคณะ (2550) ศึกษาเรื่อง มูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถาน กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดอีสานใต้ โดยเน้นการประเมินค่าผลประโยชน์จากอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย ด้วยวิธีสมมติสถานการณ์ให้ประเมินค่า (Contingent valuation method, CVM) โดยสอบถามความเต็มใจที่จะจ่ายที่มีต่ออุทยานประวัติศาสตร์ใน 2 ประเด็น คือ ความเต็มใจที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมเข้าชมอุทยานประวัติศาสตร์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยจากบริการที่ได้รับในปัจจุบัน

โดยใช้คำถามปลายเปิด และความเต็มใจที่จะจ่ายเงินสมทบกองทุนอนุรักษ์อุทยานประวัติศาสตร์ ในรูปเงินบริจาคของนักท่องเที่ยวชาวไทย ภายใต้สถานการณ์สมมติว่า หากทางอุทยานประวัติศาสตร์แต่ละแห่ง เตรียมจัดตั้งกองทุนเพื่ออนุรักษ์ศิลปกรรมต่างๆ ภายในอุทยานฯ แล้ว นักท่องเที่ยวมีความเต็มใจที่จะจ่ายเป็นเงินเท่าใด โดยใช้คำถามปลายเปิดแบบถามสองครั้ง ที่มีการใช้มาตรวัดระดับความมั่นใจ และถามซ้ำด้วยคำถามปลายเปิด กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 480 คน ผลการศึกษาพบว่า ความเต็มใจที่จะจ่ายเฉลี่ยค่าธรรมเนียมเข้าชมอุทยานประวัติศาสตร์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยจากบริการที่ได้รับในปัจจุบันเท่ากับ 20.06 และ 23.62 บาทต่อคนต่อครั้ง สำหรับอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย ตามลำดับ ซึ่งสูงกว่าค่าธรรมเนียมเข้าชมในปัจจุบันเป็น 2 เท่า ความเต็มใจที่จะจ่ายเงินสมทบกองทุนอนุรักษ์อุทยานประวัติศาสตร์ในรูปเงินบริจาคของนักท่องเที่ยวชาวไทยเท่ากับ 367.45 และ 263.52 บาทต่อคนเพียงครั้งเดียวสำหรับอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย ตามลำดับ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเต็มใจที่จะจ่ายเงินสมทบกองทุนอนุรักษ์ปราสาทพนมรุ้ง คือ รายได้ต่อเดือน จำนวนครั้งที่เคยไปเยือนอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และทัศนคติต่อกองทุนอนุรักษ์ปราสาทพนมรุ้ง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความเต็มใจที่จะจ่ายเงินสมทบกองทุนอนุรักษ์ปราสาทพนมรุ้ง คือ ค่าใช้จ่ายต่อเดือนของนักท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเต็มใจที่จะจ่ายเงินสมทบกองทุนอนุรักษ์ปราสาทพิมาย คือ รายได้ต่อเดือน อายุ และจำนวนปีที่ศึกษา ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความเต็มใจที่จะจ่ายเงินสมทบกองทุนอนุรักษ์ปราสาทพิมาย คือ ค่าใช้จ่ายต่อเดือน และระยะทางจากที่อยู่ปัจจุบันถึงอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ความเต็มใจที่จะจ่ายเงินสมทบกองทุนอนุรักษ์อุทยานประวัติศาสตร์สามารถคิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ในการอนุรักษ์โดยประมาณเท่ากับ 124.54 และ 48.04 ล้านบาทต่อปีสำหรับอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย ตามลำดับ

จากงานวิจัยที่ได้มีการศึกษามาก่อน จะเห็นได้ว่า ถึงแม้งานของ มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด จะได้ทำการศึกษามูลค่าเพิ่มของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว แต่ก็เป็นการศึกษามูลค่าเพิ่มที่หลงเหลืออยู่ในประเทศในภาพรวม และย่อยลงมาระดับจังหวัดก็เป็นเพียงเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น แต่จังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร ซึ่งเป็นจังหวัดที่รับผิดชอบมรดกโลก ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เปรียบเสมือนแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมากนั้น ยังไม่ได้มีการศึกษาอย่างแท้จริง ในขณะที่ข้อมูลมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่หลงเหลืออยู่ในจังหวัดนั้น เป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อ

จังหวัดและกรมศิลปากร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดโดยมีทิศทางที่ถูกต้อง ดังนั้นข้อมูลดังกล่าวจึงควรมีการวิจัยเพิ่มเติมต่อไป

นอกจากนี้ยังมีทั้งบทความและงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจชุมชนซึ่งมีทั้งในแง่ดีและไม่ดี โดยการศึกษาผลกระทบมีดังต่อไปนี้

ซูสิทธิ์ ชูชาติ(2544) ได้ศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวและได้กล่าวไว้ว่า การเดินทางท่องเที่ยวเป็นทางเลือกที่เป็นที่นิยมเพื่อผ่อนคลายความเครียดอันเนื่องมาจากการประกอบอาชีพ ประกอบกับมีการพัฒนาการขนส่งให้สะดวกรวดเร็ว ทั้งโลกของข่าวสารข้อมูลต่างๆ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเจริญเติบโตอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ทำให้ธุรกิจท่องเที่ยวได้กลายเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในโลก ซึ่งการท่องเที่ยวที่ผ่านมาก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงมวลชน (Mass Tourism) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่จำนวนมาก โดยคำนึงถึงการสร้างกลไกการผลิตปริมาณมาก เพื่อลดต้นทุนต่อหน่วยให้ต่ำลง แล้วขายบริการท่องเที่ยวให้แก่ผู้ใช้ในเวลาถูกอัน ทำให้มีผู้มาใช้บริการเพิ่มมากขึ้น ซึ่งประเทศต่างๆ ถือนำมาเป็นแบบอย่างในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นให้มีการรองรับนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด เพื่อให้ได้รายได้จากการท่องเที่ยวมากที่สุด ซึ่งมีได้คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดตามมาในระยะยาวจากการท่องเที่ยว ซึ่งก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เป็นการสูญเสีย และไม่สามารถปรับคืนสู่สภาพเดิมด้วยตัวมันเองได้ และเนื่องจากกระแสการอนุรักษ์ เรียกร้องให้คืนสภาพความสมบูรณ์แก่ธรรมชาติเพื่อความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง ทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวถูกมองว่า เป็นธุรกิจที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อม มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งในเรื่องแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมชุมชนมากกว่าผลตอบแทนที่ได้รับมา

สำหรับการศึกษาผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่แล้วจะมองว่าการท่องเที่ยวทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น จะเห็นได้จากงานวิจัยต่างๆ ดังนี้

ประสิทธิ์ สิริษา (2538) ได้ศึกษาผลกระทบของนโยบายรัฐเรื่องการท่องเที่ยว: ทวีร์ปาที่มีต่อชุมชน พบว่า ชาวบ้านในพื้นที่ที่มีชีวิตความเป็นอยู่เชิงเศรษฐกิจที่ดีขึ้นกว่าเดิม โดยมีรายได้มากขึ้นจากการเป็นลูกหาบ และการขายสินค้าที่ระลึก เช่น สร้อย ลูกประคำ กำไลข้อมือ สร้อยคอ สร้อยข้อมือ ตุ้มหู เขี้ยวโบราณปลอม และผ้าปัก เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกัน ผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจก็สามารถทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ ดังเช่น กรณีการขัดแย้งระหว่างวัดพระธาตุลำปางหลวง ชุมชน และองค์กรของรัฐ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และจากงานของประสิทธิ์ ยังชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวได้ส่งผลให้เกิดอาชีพใหม่ขึ้น เช่น การให้บริการสิ่งผิดกฎหมาย เช่น ยา

เสฟติดประเภทฝิ่นและเฮโรอีน และอาชีพโสเภณีที่แฝงตัวในรูปของคนขายของที่ระลึก และที่สำคัญคือ สินค้าที่ระลึกนั้นที่นำมาขายนั้น ไม่ใช่การผลิตของชุมชนแต่เป็นการซื้อสินค้าจากที่อื่น

มณีวรรณ ผิวนิม (2545) ได้ทำการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนตลาดน้ำทางด้านเศรษฐกิจ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก โดยทำการสัมภาษณ์เจาะลึก และทำการสนทนากลุ่ม แต่ได้มีการแจกแบบสอบถามเพิ่มเติมในบางประเด็น ผลการศึกษาพบว่า ทำให้เกิดการจ้างงานในชุมชน ไม่ต้องไปหางานนอกชุมชน มีกิจกรรมการผลิตที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นภายหลังจากได้มีการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

รังสิต เกาแก้ว, ศุภิกา สุภารัตน์ และณัฐรณันต์ คำใจวุฒิ (2549) ได้ทำการศึกษาผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชนเผ่า จังหวัดเชียงราย: กรณีศึกษาเปรียบเทียบจังหวัดเชียงรายกับนครคุนหมิง โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ นักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 400 คนและชาวต่างประเทศอีก จำนวน 400 คน ที่มาเที่ยวชนเผ่าจังหวัดเชียงรายในพื้นที่ 4 อำเภอ คือ อำเภอเมืองเชียงราย อำเภอแม่สาย อำเภอแม่จัน และอำเภอแม่ลาว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชนเผ่าในจังหวัดเชียงราย มีทั้งผลดีและผลเสียด้านวัฒนธรรมและด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนด้านเศรษฐกิจมีแต่ผลดี โดยผลดีด้านเศรษฐกิจคือ ชนเผ่ามีรายได้เพิ่มขึ้นจากการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ก็จะม้งงานวิจัยจากต่างประเทศที่ได้ทำการศึกษาเรื่องผลกระทบทางเศรษฐกิจเช่นกัน โดยมีงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

ซุง คี ลี (1996) ซึ่งได้ทำการศึกษาประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศเกาหลีใต้ โดยใช้ตัวแบบ IO (Input-Output) ในรูปของผลผลิต, รายได้, การจ้างงาน, มูลค่าเพิ่ม, ภาษีทางตรง, และการนำเข้า ส่วนการกระจายรายได้ทำการพิจารณาระหว่างชนชั้นของสังคมในระดับต่างๆ กัน โดยใช้เส้นโค้งของลอเรนซ์ (Lorenz Curve) และค่าสัมประสิทธิ์จีนี่ ผลการศึกษาพบว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวส่งผลต่อเศรษฐกิจดีกว่าอุตสาหกรรมอื่นๆ ในรูปของการสร้างงานและรายได้จากภาษี นอกจากนี้ยังส่งผลดีในการลดการรั่วไหล แต่พบว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวส่งผลต่อการเชื่อมโยงทางอุตสาหกรรม (Linkage Effect) น้อยกว่าอุตสาหกรรมประเภทอื่นๆ ส่วนเส้นโค้งของลอเรนซ์ (Lorenz Curve) และค่าสัมประสิทธิ์จีนี่ แสดงให้เห็นว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยว มีส่วนในการกระจายรายได้ระหว่างระดับชั้นรายได้ของครัวเรือนได้ดีกว่าอุตสาหกรรมประเภทอื่นๆ

อาเรียนา ซีล่า, แซม แลงค์ฟอร์ด และจิล โนว์ แลงค์ฟอร์ด (2009) ได้เขียนบทความทางวิชาการเรื่อง Visitor Spending and Economic Impacts of Heritage Tourism: A Case Study of the Silos and Smokestacks National Heritage Area โดยกล่าวว่า มรดกหรือวัฒนธรรมหรือสิ่งที่สืบทอดกันมา (Heritage) เป็นหนึ่งในตัวแปรที่สำคัญ และมีการเติบโตอย่างรวดเร็วของการท่องเที่ยว ซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนอกจากจะเป็นการขยายความภาคภูมิใจและอัตลักษณ์ของชุมชนแล้วยังเป็นตัวสร้างรายได้สู่ชุมชนอีกด้วย การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถควบบรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งทางด้านการวางแผนวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ซึ่งการจะเข้าใจธรรมชาติของรายจ่าย และรูปแบบการใช้จ่ายของผู้เข้าชม/นักท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ได้มีการวางแผนการท่องเที่ยวมาแล้วนั้น ค่อนข้างยากที่จะเข้าใจ ซึ่งรูปแบบการใช้จ่ายนี้เอง ได้เป็นกุญแจในการคาดการณ์การกระจายทางเศรษฐกิจสู่ชุมชนของผู้ที่วางแผนการท่องเที่ยว งานวิจัยชิ้นนี้ได้ทำการสำรวจนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเขตรมรดกของชาติ “ไซโลและโสม็อคสแตคส์” (Silos and Smokestacks : SSNHA) ซึ่งพื้นที่นี้ประกอบด้วย 37 เขต ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของมลรัฐไอโอวา ประเทศสหรัฐอเมริกา รูปแบบการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวจะถูกพิจารณาใน 4 พื้นที่ของ SSNHA คือ ฟาร์ม, พิพิธภัณฑ์, สวน, และสวนธุรกิจ ใช้ตัวแบบปัจจัยนำเข้า-ผลผลิต (IO model) ในการศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในพื้นที่ต่างๆ กันของ SSNHA พบว่าหมวดค่าใช้จ่ายที่สูงที่สุดในทุกพื้นที่ยกเว้นพื้นที่สวนธุรกิจ คือ ค่าใช้จ่ายด้านที่พักอาศัย ตามมาด้วยค่าใช้จ่ายในการจับจ่ายซื้อของ ส่วนนักท่องเที่ยวในส่วนพื้นที่ธุรกิจจะใช้จ่ายในการจับจ่ายซื้อของมากกว่าการใช้จ่ายด้านที่พักอาศัย และพบว่าการใช้จ่ายเฉลี่ยต่อหัวของนักท่องเที่ยวในพื้นที่นี้สูงที่สุดในทั้ง 4 พื้นที่ของ SSNHA และสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของมลรัฐไอโอวา ในปี 2004 พบว่าผู้ที่ไม่ได้พักอาศัย/ราษฎรของภาคมีส่วนในเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของมลรัฐไอโอวาทั้งหมด 103 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และสร้างงานจำนวน 1981 งาน เมื่อพิจารณาเฉพาะในส่วนของนักท่องเที่ยวที่เยี่ยมชม SSNHA นั้นส่งผลทางเศรษฐกิจทั้งหมด 42 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และสร้างงาน 803 งาน เงินส่วนมากจะถูกใช้จ่ายไปในส่วนของงานบริการและการค้าปลีก ในขณะที่ผลกระทบทางตรงส่วนใหญ่จะเชื่อมโยงสู่ค่าใช้จ่ายพื้นฐานในหมวดของอาหารและที่พักอาศัย ทางด้านผลกระทบทางอ้อมนั้นกระจายอย่างกว้างขวางในทุกส่วนของภาคเศรษฐกิจ นโยบายของประเทศส่วนใหญ่จะกระตุ้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมซึ่งเป็นสมบัติของชุมชนให้รู้ซึ่งถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิต อีกด้านหนึ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังนำมาซึ่งผลประโยชน์ต่อชุมชน และกระตุ้นให้ประชาชนดูแล

จัดการและขยายวัฒนธรรมของตนเอง ผลกระทบทางเศรษฐกิจของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ SSNHA และผู้เยี่ยมชมโดยทั่วไปที่ SSNHA แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือผู้ชุมชนต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของมลรัฐไอโอวาได้เป็นอย่างดี

ส่วนผลกระทบด้านทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศน์ โดยมากแล้วผลกระทบทางด้านนี้จะเป็นในแง่ลบ ดังจะเห็นได้จากการศึกษาวิจัยต่างๆ ดังนี้

ประสิทธิ์ ลิปรีชา (2538) ได้ศึกษาผลกระทบของนโยบายรัฐเรื่องการท่องเที่ยว: ทวีรป่าที่มีต่อชุมชน พบว่า มีผลเสียจากการที่ชาวบ้านตัดไม้ไผ่จำนวนมากมาขายเพื่อทำแพ ไม้ใช้สำหรับการท่องเที่ยวในลำน้ำแม่แตงในช่วงเทศกาลท่องเที่ยว ซึ่งปัญหานี้จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อธุรกิจการล่องแพในอนาคตเนื่องจากการขาดแคลนไม้ไผ่ นอกจากนี้ยังมีปัญหาขยะตามมาอีกด้วย ซึ่งที่ปางช้างหรือแคมป์จะพบทั้งถุงพลาสติก ถูมามา ขวดน้ำ กระจังและขวดน้ำอัดลม กระจังและขวดเบียร์ และเศษปลากระป๋อง ฯลฯ และในการเผาทิ้งก็ไม่สามารถทำลายได้ทั้งหมดเนื่องจากขยะเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นวัสดุที่เผาไหม้และย่อยสลายยาก

มณีวรรณ ผิวนิ่ม และคณะ (2546) ได้จัดทำโครงการพัฒนาการและผลกระทบของการท่องเที่ยวกรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำ ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยชี้ให้เห็นผลกระทบในเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก และตลาดน้ำตลิ่งชันว่า ทำให้เกิดปัญหาการแออัดของการคมนาคม ปัญหาน้ำเสีย มลพิษทางเสียงและอากาศ แต่ก็ยังมีส่วนทำให้มีการปรับปรุงพื้นที่และสาธารณูปโภคในชุมชนให้ดีขึ้น นอกจากนี้แล้วยังมีอีกตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นการต่อต้านการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ คือ ชัยชนะขบวนการชิบโก้ในประเทศอินเดีย ได้ก่อให้เกิดขบวนการต่อต้านการทำลายป่าขยายไปทั่วประเทศอินเดีย ส่งผลให้สามารถหยุดยั้งการทำลายป่าในหลายภาคของอินเดียผลักดันให้มีการฟื้นฟูสภาพป่า มีการดำเนินการปลูกต้นไม้ตามแนวไหล่เขาที่สูงชัน มีการแต่งเพลงและนิทานพื้นบ้านใหม่ๆ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาป่าไม้ ปัญหานิวเคลียร์ โดยใช้ภาษาและสัญลักษณ์ดั้งเดิมในท้องถิ่น ขบวนการฯ ได้มีอิทธิพลและสร้างแรงกดดันต่อรัฐบาลกลาง ทำให้นโยบายของรัฐบาลในเรื่องเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป โดยได้คำนึงถึงความต้องการของประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นมากขึ้น อีกทั้งยังดำเนินการกับสิ่งแวดล้อมอย่างมีเหตุผลและรับผิดชอบมากขึ้น

รังสิต เกาแก้ว, ศุภิกา สุภารัตน์ และณัฐอรานต์ คำใจวุฒิ (2549) ได้ทำการศึกษาผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชนเผ่า จังหวัดเชียงราย: กรณีศึกษา

เปรียบเทียบจังหวัดเชียงรายกับนครคุนหมิง โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ นักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 400 คนและชาวต่างประเทศอีก จำนวน 400 คน ที่มาเที่ยวชนเผ่าจังหวัดเชียงรายในพื้นที่ 4 อำเภอ คือ อำเภอเมืองเชียงราย อำเภอแม่สาย อำเภอแม่จัน และอำเภอแม่ลาว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของชนเผ่าในจังหวัดเชียงราย มีทั้งผลดีและผลเสียด้านวัฒนธรรมและด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนด้านเศรษฐกิจมีแต่ผลดี โดยผลดีด้านสิ่งแวดล้อม คือ ชนเผ่ามีการอนุรักษ์น้ำและป่าไม้เพื่อธุรกิจการท่องเที่ยว ส่วนผลเสียด้านสิ่งแวดล้อมคือ การที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปชมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติก่อให้เกิดปัญหาขยะและความสะอาด

ธงชัย เปาอินทร์ (2552) ซึ่งได้เขียนบทความเรื่อง มรดกโลกกับป่าอนุรักษ์ของประเทศไทย โดยชี้ให้เห็นผลจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งการวิเคราะห์ของธงชัยนั้น ได้เริ่มจากการตั้งข้อสังเกตถึงนิยามของคำว่าจัดการป่าอนุรักษ์ คือการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน (wise use) หรือการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด โดยไม่ทำให้สภาพธรรมชาติที่มีอยู่เดิมเสียหายไป หรือชำรุดหรือเกิดสิ่งแปลกปลอม มรดกโลกย่อมมุ่งเน้นความเป็นสากลมากกว่าป่าอนุรักษ์ปกติใช่หรือไม่ และการประกาศเป็นผืนป่ามรดกโลกที่ไม่บริสุทธิ์นั้นน่าจะส่งผลในเชิงลบ นอกจากนี้ธงชัย ยังให้ข้อเสนอแนะว่า มรดกโลกทางธรรมชาติควรมีองค์ประกอบที่ล้วนแต่เป็นธรรมชาติดั้งเดิมของป่าอนุรักษ์นั้นๆ เช่นป่าไม้พืชพันธุ์ที่ปรากฏในแต่ละชนิดของป่า สัตว์ป่าแต่ละชนิดที่มีอยู่ดั้งเดิม แม้กระทั่งหินผาน้ำตกลำห้วยหนองคลองบึง น้ำพุร้อน เกาะแก่งกลางลำน้ำ เว้นแต่การพัฒนาที่กลมกลืนและสอดคล้องด้วยหลักการจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างชาญฉลาด ส่วนในด้านสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นใหม่เพื่อเป็นที่ทำการ บ้านพักเจ้าหน้าที่ บ้านพักค้างอ้างแรมนักท่องเที่ยว ห้องอาหาร ลานกิจกรรม เส้นทางศึกษาธรรมชาติ ต้องอยู่ในหลักการจัดการที่กำหนดเป็นสากล มีความกลมกลืนกับภูมิทัศน์ แม้แต่เรื่องสีป้ายที่ทำการ ป้ายบอกทาง บ้านพัก ห้องอาหาร บ้านพักนักท่องเที่ยว ก็ต้องเป็นสีที่กำหนดในหลักการจัดการป่าอนุรักษ์สากลซึ่งปกติใช้สีพื้นสีน้ำตาล ตัวอักษรสีขาวหรือสีเหลืองทอง เป็นหลัก ด้านนักท่องเที่ยว กิจกรรมอื่นๆ ต้องอยู่ในระดับเดียวกับการจัดการอื่นๆ เป็นไปในรูปแบบที่กลมกลืนและไม่เกิดเสียงอึกกระทึกโครม ดิ่ดก็ต้าร์โปรงร้องเพลงด้วยเสียงปกติล้อมรอบกองไฟได้ วอลต์แรลลี่ได้ จุดพลุสีและเสียงดังไม่ได้ ใช้เครื่องขยายเสียงดังๆไม่ได้ แต่ที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งทำกันเป็นปกติ หรือที่นอกมรดกโลกก็ที่น้ำตกพลิ้ว ชายทั้งเหล่าเค้ล้าเสียงเพลงทั้งวัน จนดึกคืนก่อนคืน

นอกจากนี้ธงชัย ยังได้ให้ข้อสังเกตว่า ตั้งแต่ยูเนสโกประกาศพื้นที่มรดกโลก ยังไม่เคยประกาศยกเลิกมรดกโลกใดๆ เลย แต่กรณีที่พบว่า มีการพัฒนาที่ทำลายหรือสร้างความเสื่อมถอยให้กับทรัพยากรธรรมชาติทั้งด้านป่าไม้สัตว์ป่า และเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ป่ามรดกโลก ยูเนสโกใช้การแขวนขึ้นหิ้งไว้เฉยๆ อ้างอิงไม่ได้อีกต่อไปว่าเป็นมรดกโลก เป็นความเสื่อมเสียระดับนานาชาติ และมรดกโลกทางธรรมชาติของประเทศไทยทั้งสองแห่ง กำลังก้าวเดินไปบนเส้นทางที่เฉียดฉิวและล่อแหลมต่อการถูกแขวนชื้อ เพราะว่าในป่ามรดกโลกทั้งสองแห่งล้วนแต่พัฒนาด้วยการปลูกไม้ประดับต่างถิ่นทุกแห่ง ด้วยความไม่รู้หลักการจัดการป่าอนุรักษ์ที่เหมาะสม เป็นความไม่รอบคอบที่ปล่อยให้ผู้บริหารเหล่านั้น กระทำการอย่างหลงผิดเพราะไม่มีพื้นความรู้ (Knowledge) เช่นที่ผากกล้วยไม้ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ปลูกต้นซีเหล็กอเมริกา ออกดอกสีเหลืองสดสวย และเมื่อฝักแก่แตกออกก็หว่านเมล็ดลงไปในพื้นที่ป่าอนุรักษ์มรดกโลกมายาวนานนับสิบๆ ปี ต้นผกากรองเกลื่อนไปทุกจุดที่เป็นสิ่งก่อสร้าง ประดู๋แดงที่หน้าโรงอาหารหลังใหม่ซึ่งปลูกประดับเขตบริการร้านอาหาร หรืออย่างที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรทุกที่ทำการหน่วยพิทักษ์ป่าหรือสำนักงาน ปลูกต้นเทียนทองเป็นแถวแนว บานบุรีสีเหลืองเลื้อยขึ้นซุ้ม หางนกยูงฝรั่งต้นใหญ่ๆ หางนกยูงไทย(แต่เป็นไม้ต่างประเทศ) เฟื่องฟ้า ฯลฯ ที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานที่กำลังจะประกาศ ที่นั่นมีสวนมะนาวนับพันๆ ไร่เต็มไปทั่วหุบเขา รวมทั้งไม้ประดับทั่วไป

ส่วนผลกระทบทางด้านสังคมและวัฒนธรรมนั้น ค่อนข้างเป็นประเด็นที่มีการพูดถึงกันมากและมีความเชื่อมโยงกับผลทางด้านเศรษฐกิจอยู่มากพอสมควร จากการค้นคว้ามีงานวิจัยที่น่าสนใจและได้กล่าวถึงผลกระทบดังกล่าว ดังต่อไปนี้

รังสิต เภาแก้ว, ศุภิกา สุภารัตน์ และณัฐกรานต์ คำใจวุฒิ (2549) ได้ทำการศึกษาผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชนเผ่า จังหวัดเชียงราย: กรณีศึกษาเปรียบเทียบจังหวัดเชียงรายกับนครคุนหมิง โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ นักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 400 คนและชาวต่างประเทศอีก จำนวน 400 คน ที่มาเที่ยวชนเผ่าจังหวัดเชียงรายในพื้นที่ 4 อำเภอ คือ อำเภอเมืองเชียงราย อำเภอแม่สาย อำเภอแม่จัน และอำเภอแม่ลาว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชนเผ่าในจังหวัดเชียงราย มีทั้งผลดีและผลเสียด้านวัฒนธรรมและด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนด้านเศรษฐกิจมีแต่ผลดี โดยผลดีด้านสังคม คือ สภาพความเป็นอยู่ของชนเผ่าดีขึ้น มีการสร้างบ้านเรือนขึ้นใหม่ มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในชีวิตประจำวันมากขึ้น ส่วนผลเสียด้านสังคม คือ ความยากลำบากในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การกักขังสัตว์เพื่อ

ความสะดวกรในการเยี่ยมชมชนเผ่าของนักท่องเที่ยว ส่งผลให้ชนเผ่าบางกลุ่มเปลี่ยนอาชีพหรือวิถีชีวิตการเกษตรเพื่อไปขายของที่ระลึกให้นักท่องเที่ยว เพราะมีรายได้ดี ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดนิสัยเกียจคร้านในการทำงานด้านการเกษตร นอกจากนี้แล้วการกระทำที่ไม่เหมาะสมต่อชนเผ่า ส่งผลต่อความรู้สึกทางจิตใจของชนเผ่า ทำให้เกิดความรู้สึกต่ำต้อย ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม ชนเผ่าบางกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริโภคอาหารไปจากเดิม เช่น การบริโภคอาหารสำเร็จรูป ซึ่งสาเหตุเกิดจากการเลียนแบบพฤติกรรมจากนักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวกับไกด์บางกลุ่มนำสารเสพติดไปเสพกัน ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม ส่วนผลดีด้านวัฒนธรรม คือ เกิดความขัดแย้งแข่งขันกันเองในชนเผ่า และวิถีการดำเนินชีวิตของชนเผ่าเปลี่ยนไป เช่น การนับถือผีบรรพบุรุษ เปลี่ยนเป็นการนับถือศาสนาคริสต์ ส่งผลให้พิธีกรรมและความเชื่อบางอย่างสูญหาย การแต่งกายของชนเผ่าเปลี่ยนไป ภาษาชนเผ่ายังคงใช้ในการสื่อสารกันเองในกลุ่มแต่ต้องใช้ภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศบางภาษาสื่อสารกับนักท่องเที่ยว จึงทำให้คำหรือกลุ่มคำในภาษาชนเผ่าสูญหายไป เปลี่ยนมาใช้ภาษาไทยแทน

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกฎระเบียบ ที่ใช้สำหรับการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกนั้น มีบทความดังนี้

ยงธนิศร์ พิมลเสถียร (2552) ได้เขียนบทความเรื่อง 40 ปีหลังเวนิซซาเตอร์ โดยได้มีการศึกษาพัฒนาการของกฎระเบียบที่ถูกร่างขึ้นมา เพื่อใช้สำหรับวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์แหล่งมรดกทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม และได้ให้ข้อสังเกตเอาไว้ว่า นอกจากความแตกต่างทางด้านการเมืองและทางด้านกายภาพของโบราณสถานแล้ว หากพิจารณาถึงเหตุที่มีกฎบัตรเวนิซและขบวนการในการอนุรักษ์สมัยใหม่นั้น จะเห็นว่ามีรากฐานมาจากยุโรปทั้งสิ้น ซึ่งสาเหตุหลักอีกสาเหตุหนึ่งคือ ความต้องการการพัฒนาอันเนื่องมาจากการเติบโตทางเศรษฐกิจและประชากรเมือง เมื่อสาเหตุหลักต่างกัน แนวคิด ขบวนการในการแก้ปัญหา รวมทั้งวิธีการพิจารณาคูณค่ามรดกวัฒนธรรมก็น่าจะแตกต่างกันด้วย ซึ่งปัจจุบัน คำว่าโบราณสถานและสภาพโดยรอบ (Monument and Setting) ที่นิยามโดยกฎบัตรเวนิซนั้น ได้ขยายขอบเขตออกไปกว้างขวางมากขึ้น เริ่มตั้งแต่ในอนุสัญญามรดกโลกที่ใช้คำว่า “มรดกวัฒนธรรม” ซึ่งประกอบไปด้วย โบราณสถาน (Monuments) กลุ่มอาคาร (Group of Buildings) และสถาน (Sites) และต่อมาได้เพิ่มเติมภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural landscape) จนถึงแนวคิดของมรดกที่ยังมีชีวิต (Living heritage) ซึ่งหลักการและวิธีการในการอนุรักษ์น่าจะกว้างขวาง และหลากหลายมากขึ้นกว่าที่กำหนดไว้ในกฎบัตรเวนิซ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจภายในจังหวัดของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร” เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed method) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นหลักและใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) สนับสนุนและแสดงความคิดเห็นของคนในพื้นที่ส่วนใหญ่ อันจะทำให้เนื้อหาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อค้นหามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินอันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวก่อนและหลังเป็นเมืองมรดกโลก เพื่อทำการวิเคราะห์โครงสร้างตลาดของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร โดยมีรายละเอียดของกระบวนการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โดยรอบของอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร โดยมีรายละเอียดของพื้นที่ดังนี้

1.1 อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา มีอาณาเขตที่เกี่ยวข้อง คือ

1.1.1 พื้นที่ในเกาะเมือง ได้แก่ วัดพระศรีสรรเพชญ์ พระราชวังโบราณอยุธยา (พระที่นั่งสรรเพชญมหาปราสาท) วัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ วิหารพระมงคลบพิตร วัดพระราม พระราชวังจันทร์เกษม วัดสุวรรณดาราราม วัดโลกยสุธาราม วัดธรรมิกราช วัดเสนาราม เจดีย์พระศรีสุริโยทัย และกำแพงและป้อมปราการกรุงเก่า

1.1.2 พื้นที่นอกเกาะเมือง ได้แก่ วัดไชยวัฒนาราม วัดพุทธไสยาสน์ วัดหน้าพระเมรุ วัดใหญ่ชัยมงคล วัดกษัตราธิราชวรวิหาร วัดพนัญเชิง วัดกุฎีดาว วัดภูเขาทอง วัดพระยาแมน หมู่บ้านโปรตุเกส หมู่บ้านญี่ปุ่น เหนียดคล้องช้าง โบสถ์นักบุญยอแซฟ

1.1.3 ส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประสาทนครหลวง พระราชวังบางปะอิน และพระนารายณ์ราชนิเวศน์

ในการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะพื้นที่โดยรอบในเกาะเมือง และนอกเกาะเมืองแต่เพียงเท่านั้น เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่จะเห็นผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงชัดเจนที่สุด และเพียงพอสำหรับตอบคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา มีประชากรทั้งหมด 138,746 คน (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม 2552 ที่ทำการปกครองจังหวัดอยุธยา)

1.2 อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร มีอาณาเขตที่เกี่ยวข้อง คือ

1.2.1 โบราณสถานในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ได้แก่ พระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช วัดมหาธาตุ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง วัดตระพังเงิน วัดศรีสวาย วัดตระพังทอง วัดสระศรี วัดชนะสงคราม วัดตระกวน ศาลตามาแดง วัดพระพายหลวง เต่าทุเรียนสุโขทัย วัดสังฆวาส วัดศรีชุม วัดช้างล้อม วัดตระพังทองหลวง วัดเจดีย์สูง วัดก้อนแดง วัดต้นจันทร์ วัดเชตุพน วัดเจดีย์สี่ห้อง วัดศรีพิจิตรกิตติถาวราราม วัดวิหารทอง วัดอโศการาม วัดมุ่มลังกา วัดตะพานหิน วัดอรัญญิก วัดช้างรอบ วัดเจดีย์งาม วัดถ้ำหีบ วัดมังกร วัดพระยืน วัดป่ามะม่วง วัดตึก และสรีดภงค์หรือท่านบพระร่วง

กลุ่มโบราณสถานดังกล่าวข้างต้น ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย มีประชากรจำนวน 106,168 คน (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม 2552 ที่ทำการปกครองจังหวัดสุโขทัย)

1.2.2 โบราณสถานในอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ได้แก่ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุเขลียง(วัดพระปรางค์) วัดขมขื่น กำแพงเจ้าจันทร์ วัดโดกสิงคาราม วัดนางพญา วัดสวนแก้วอุทยานใหญ่ วัดเจดีย์เจ็ดแถว วัดช้างล้อม วัดเขาพนมเพลิง วัดเขาสวรรณศรี วัดกุฎีราย และเตาสังคโลก

กลุ่มโบราณสถานดังกล่าวข้างต้น ตั้งอยู่ในเขตอำเภอศรีสัชนาลัย มีประชากรจำนวน 93,624 คน (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม 2552 ที่ทำการปกครองจังหวัดสุโขทัย)

1.2.3 โบราณสถานในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ได้แก่ วัดพระบรมธาตุ วัดเจดีย์กลางทุ่ง กำแพงป้อมทุ่งเศรษฐี วัดพระธาตุ วัดพระแก้ว สระมน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกำแพงเพชร หลักเมือง วัดพระนอน วัดพระสี่อิริยาบถ วัดสิงห์ วัดช้างรอบ และวัดอวาสใหญ่ สำหรับโบราณสถานนอกเมืองหรือเขตอรัญญิก จะประกอบด้วยโบราณสถานที่สำคัญได้แก่ วัดหนองพิกุล วัดเจดีย์กลางทุ่ง วัดหนองลังกา และวัดขุ่มกอ

กลุ่มโบราณสถานดังกล่าวข้างต้น ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลนครชุม จำนวนประชากรจำนวน 7,325 คน และเทศบาลเมืองกำแพงเพชร ประชากรจำนวน 29,786 คน (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม 2551 สำนักงานจังหวัดกำแพงเพชร)

รวมจำนวนประชากรในเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร ทั้งสิ้น 236,903 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากประชากรมีจำนวนมากจึงไม่สามารถทำการศึกษาทั้งหมดได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการกำหนดขนาดของตัวอย่าง โดยใช้หลักการคำนวณขนาดตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) เนื่องจากมีจำนวนประชากรที่แน่นอน โดยคำนวณขนาดตัวอย่าง ณ ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ และได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 288 ครั้วเรือน โดยสูตรการคำนวณมีดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดย e คือ ความคาดเคลื่อนของการเลือกตัวอย่าง ซึ่งความคาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ในการวิจัยครั้งนี้ยอมให้เกิดความคาดเคลื่อนได้ไม่เกินร้อยละ 5 นั่นก็คือ 0.05

N คือ ขนาดของประชากร

n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา ประชากรจำนวน 138,746 คน

$$\text{แทนค่า } n = \frac{138,746}{1 + 138,746 (0.05)^2} = 398.85$$

พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร ประชากรจำนวนทั้งสิ้นเท่ากับ 236,903 คน

$$\text{แทนค่า } n = \frac{236,903}{1 + 236,903 (0.05)^2} = 399.33$$

จากขนาดกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้ข้างต้น คณะวิจัย จึงกำหนดขนาดตัวอย่างสำหรับ 2 พื้นที่ เป็นพื้นที่ละ 400 คน

จากนั้นคณะวิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) โดยการเลือกตัวอย่างตามพื้นที่และเทียบสัดส่วน เพื่อหาขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร ดังแสดงในตารางที่ 1 สำหรับในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา เนื่องจากมีอาณาเขตเดียว คณะวิจัยจึงเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คนในพื้นที่เดียว เนื่องจากคณะวิจัยใช้ขอบเขตของการเป็นเมืองมรดกโลกคือ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร เป็นหลัก หลังจากนั้นคณะวิจัยก็จะใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เพื่อทำการแจกแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนตัวอย่างในแต่ละพื้นที่ของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร

แหล่งอุทยานประวัติศาสตร์	อำเภอ/เทศบาล	จำนวนประชากร	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
สุโขทัย	อำเภอเมืองสุโขทัย	106,168	179
ศรีสัชนาลัย	อำเภอศรีสัชนาลัย	93,624	158
กำแพงเพชร	เทศบาลเมืองกำแพงเพชร	29,786	50
	เทศบาลตำบลนครชุม	7,325	13
รวม		236,903	400

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถาม

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสอบถาม โดยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 โดยเนื้อหาของแบบสอบถามประกอบด้วย 3 ตอนได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย บัญชีทางด้านบุคคลและเศรษฐกิจ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน อาชีพ ประเภทธุรกิจ ระยะเวลาการอยู่อาศัยในพื้นที่ แนวคิดเชิงอนุรักษ์ แนวคิดเชิงพัฒนา และแนวคิดการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ โดยคณะผู้วิจัยสร้างเป็นคำถามชนิดให้เลือกตอบ (checklist)

ตอนที่ 2 ข้อคำถามที่ไขว้วัดเกี่ยวกับพฤติกรรมของประชาชนในพื้นที่โดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ทั้ง 2 แห่ง เพื่อค้นหามูลค่าเพิ่ม/ลดที่ไม่เป็นตัวเงินโดยข้อคำถามจะประกอบด้วย 4 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 เรื่องการจ้างงาน/การย้ายออกของแรงงานในพื้นที่

ประเด็นที่ 2 เรื่องการฟื้นฟู อนุรักษ์/ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม โบราณสถาน และโบราณวัตถุ

ประเด็นที่ 3 กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและการถือครองที่ดินของคนในพื้นที่/นอกพื้นที่

ประเด็นที่ 4 การคงอยู่/สูญเสี ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคน

โดยข้อคำถามในตอนที 2 นี้ คณะวิจัยได้สร้างเป็นคำถามชนิดให้ค่าระดับคะแนน โดยตามระดับของกิจกรรม/พฤติกรรมของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยค่าระดับคะแนนมีตั้งแต่ -10 ถึง +10 โดยมีค่า 0 (ศูนย์) เป็นค่ากลาง ทั้งนี้เพื่อวัดผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อโบราณสถาน โบราณวัตถุ และวัฒนธรรม ทั้งในด้านบวกและด้านลบ โดยค่าระดับคะแนนตั้งแต่ -1 จนถึง -10 แสดงถึงผลในด้านลบ และค่าระดับคะแนนตั้งแต่ +1 จนถึง +10 แสดงถึงผลในด้านบวก

ตอนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด (Open ended)

2. แบบสัมภาษณ์สำหรับการสัมภาษณ์เจาะลึก

ลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ที่คณะวิจัยสร้างขึ้นเพื่อศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจภายในจังหวัดของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดอยุธยา สุขุขทัยและกำแพงเพชร และผลจากการศึกษา ซึ่งคณะวิจัยเขียนเป็นแนวคำถามกว้างๆ เพื่อให้สามารถปรับใช้ได้ทุกสถานการณ์ โดยมีคำถามหลักดังนี้

- 2.1 นโยบายในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
- 2.2 โครงสร้างการผลิตและวิธีการผลิตในอดีตและปัจจุบัน
- 2.3 การส่งเสริมการผลิตของท้องถิ่นและชุมชนอันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
- 2.4 นโยบายการกระจายรายได้ และ/หรือการรูปแบบการกระจายรายได้อันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
- 2.5 การควบคุมทางธุรกิจ เช่น การควบคุมการผูกขาด
- 2.6 ผลกระทบจากการท่องเที่ยวทั้งที่เป็นตัวเงิน (โดยประมาณ) และที่ไม่ใช่ตัวเงิน

3. แบบสัมภาษณ์สำหรับการสนทนากลุ่ม

คณะวิจัยได้กำหนดกรอบคำถามร่วมกันกับกลุ่มที่ร่วมวิจัยในชุดโครงการเดียวกัน โดยตั้งคำถามเพื่อให้เข้าประเด็นที่คณะวิจัยทุกกลุ่มต้องการ ซึ่งชุดคำถามประกอบด้วยประเด็นดังนี้

- 3.1 ประเด็นเรื่องข่าวการที่อุทยานประวัติศาสตร์อยุธยาและเมืองบรีวารได้ถูกตักเตือนและอาจถูกถอดถอนจากการเป็นมรดกโลกหากไม่เร่งดำเนินการปรับปรุงแก้ไข
- 3.2 ประเด็นเรื่องความร่วมมือในการอนุรักษ์สำหรับหน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่ตลอดจนข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น
- 3.3 ประเด็นเรื่องศักยภาพในการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการ

3.4 ประเด็นเรื่องผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบจากการที่จังหวัดอยุธยา สุขุขทัยและกำแพงเพชร ได้เป็นเมืองมรดกโลก รวมถึงมูลค่าเพิ่มที่ไม่เป็นตัวเงินที่จังหวัดทั้งสาม ได้รับจากการเป็นเมืองมรดกโลก

3.5 ประเด็นเรื่องพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนยังเมืองมรดกโลก

3.6 ประเด็นเรื่องนโยบายรัฐในการส่งเสริมและสนับสนุนมรดกโลกให้เป็นแหล่ง ดึงดูดนักท่องเที่ยว

4. **แบบสังเกต** เป็นแบบการบันทึกข้อมูล โดยมีรายละเอียดของเนื้อหาที่ทำการสังเกต ดังนี้

4.1 ลักษณะของการประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่

4.2 ลักษณะ/ประเภทของธุรกิจที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

4.3 พฤติกรรมการใช้จ่ายทั้งของนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่

4.4 ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.5 ความเชื่อมโยงของโบราณสถานและโบราณวัตถุ

4.6 การคงอยู่ซึ่งอัตลักษณ์ วัฒนธรรมดั้งเดิมของคนในท้องถิ่น/ชุมชน

ทั้งนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ทางคณะวิจัยได้มีเครื่องมือและอุปกรณ์อื่นๆ ที่ใช้ ประกอบการรวบรวมข้อมูล อันได้แก่ เครื่องบันทึกเสียงพร้อมอุปกรณ์ กระดาษจดบันทึก และกล้อง ถ่ายรูป

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คณะวิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือทั้งเครื่องมือ สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณและเครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สำหรับแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือด้วยวิธีการดังนี้

1.1 ศึกษา ค้นคว้าความรู้ทางวิชาการ ทักษะและความคิดเห็นของผู้มีความรู้ และทำงานเกี่ยวข้องกับมรดกโลกหรือทำงานด้านการท่องเที่ยว และออกแบบข้อคำถามให้ ครอบคลุมเกี่ยวกับกิจกรรมที่อาจส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนโดยรอบแหล่งท่องเที่ยว

1.2 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ ตรวจสอบแก้ไขแบบสอบถามให้มีความถูกต้องและเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) จากนั้น นำมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้เหมาะสมตามคำแนะนำ

1.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับประชาชนในพื้นที่ศึกษา ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ

1.4 จากนั้นก็หาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวม (Item Total Correlation)

1.5 จากนั้นก็นำแบบสอบถามมาทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1990, p.202-204)

1.6 ปรับปรุงแบบสอบถามในขั้นสุดท้ายทั้งทางด้านภาษา และการเรียงลำดับคำถาม เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

2. แบบสัมภาษณ์สำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญนั้น คณะวิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือด้วยวิธีการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ และวางกรอบเนื้อหาที่ต้องการตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย จากนั้นกำหนดเป็นหัวข้อเพื่อทำการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

3. แบบสัมภาษณ์สำหรับการสนทนากลุ่ม คณะวิจัยได้กำหนดกรอบคำถามร่วมกันกับกลุ่มที่ร่วมวิจัยในชุดโครงการเดียวกัน โดยทุกกลุ่มได้ส่งตัวแทนมาปรึกษารื้อกันในการตั้งคำถาม เพื่อให้เข้าประเด็นที่คณะวิจัยทุกกลุ่มต้องการ ซึ่งตัวแทนกลุ่มได้ทำการหารือกับสมาชิกนักวิจัยและนำข้อคำถามมาเสนอในชุดโครงการเพื่อส่งคำถามให้กับตัวแทนของชุดโครงการเพื่อทำการสัมภาษณ์ต่อไป

4. ส่วนแบบสังเกต คณะวิจัยได้กำหนดกรอบการเก็บข้อมูลแบบกว้างๆ เป็น 3 ด้านด้วยกัน ได้แก่ ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ ลักษณะทางด้านสังคมและวัฒนธรรม และพฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์ โดยในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล คณะวิจัยได้ทำการบันทึกภาพประกอบการสังเกตในแต่ละด้าน

การหาคุณภาพเครื่องมือ

การหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คณะวิจัย ได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามตามขั้นตอน ดังนี้

1. นำแบบสอบถามที่จัดทำขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ระเบียบวิธีวิจัย และมีประสบการณ์ทางการวิจัยมาเป็นอย่างดี จำนวน 2 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามและตัวแปรที่ต้องการวัด แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

2. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจโดยผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้ว มาพิจารณาแก้ไขปรับปรุง

3. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบ และแก้ไขปรับปรุงแล้ว ไปดำเนินการทดลองใช้ (try out) กับประชาชนในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

4. นำแบบสอบถามดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์ และหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability) โดยใช้สูตร “สัมประสิทธิ์อัลฟา” ของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.808

สำหรับแบบสัมภาษณ์นั้น คณะวิจัยได้ทำการปรึกษาหารือกับที่ปรึกษาในการวิจัยได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวดี ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านงานวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อตั้งคำถามให้ตรงประเด็นตามที่แต่ละกลุ่มย่อยในชุดโครงการต้องการและดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพอย่างถูกต้อง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย คณะวิจัย ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการและขั้นตอน ดังนี้

1. กรณีของการเก็บข้อมูลรายได้ประจำจังหวัด คณะวิจัยจะทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณบดีคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ถึงหน่วยงานต่างๆ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูล ตามรายละเอียดที่ได้กำหนดไว้ และลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง

2. กรณีข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกและจากการสนทนากลุ่มนั้น คณะวิจัยได้ดำเนินการลงพื้นที่ ทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองพร้อมทั้งจัดบันทึกในกระดาษและทำการบันทึกเสียงเก็บไว้ด้วย

3. กรณีแบบสอบถามคณะวิจัยแจกจ่ายแบบสอบถามตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมด้วยตนเอง จากนั้นก็นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้ มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. กรณีข้อมูลจากแบบสังเกต คณะวิจัยได้รวบรวมรายละเอียดต่างๆ ที่ได้บันทึกไว้ทั้งในรูปแบบการจดบันทึกและการบันทึกภาพ และนำมาแยกแยะตามประเด็นที่ต้องการใช้ในงานวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับงานวิจัยขั้นนี้มีทั้งการวิเคราะห์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยคณะวิจัยได้ทำการแยกวิเคราะห์ตามความเหมาะสมดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ในการวิจัยเชิงปริมาณคณะวิจัยได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เป็นเครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และทำการวิเคราะห์ผลโดยดูแนวโน้มค่าตัวเลขที่ได้เป็นบวกหรือลบ หากค่าเฉลี่ยที่ได้เป็นบวกแสดงถึงมูลค่าที่เพิ่มขึ้นในเชิงบวกหรือผลกระทบในด้านดีต่อคนในพื้นที่มรดกโลก หากค่าเฉลี่ยที่ได้เป็นลบก็จะแสดงถึงมูลค่าที่ลดลงหรือผลกระทบในด้านลบต่อคนในพื้นที่มรดกโลก

2. ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คณะวิจัยได้แยกการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ศึกษามูลค่าเพิ่มที่เป็นตัวเงิน ส่วนที่ศึกษามูลค่าเพิ่มที่ไม่เป็นตัวเงิน และส่วนที่ศึกษาโครงสร้างตลาด โดยรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นดังนี้

2.1 ส่วนที่ศึกษามูลค่าเพิ่มที่เป็นตัวเงิน คณะวิจัยได้นำข้อมูลรายได้ประชาชาติรายจังหวัดของอุตสาหกรรมบริการตั้งแต่ปีพ.ศ.2524-2540 (ค.ศ.1981-1997) และเนื่องจากรัฐบาลได้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการเก็บข้อมูลรายได้ประชาชาติอันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยแยกข้อมูลเป็นรายได้ประชาชาติรายจังหวัดจากอุตสาหกรรมโรงแรมและที่พัก และจากอุตสาหกรรมภัตตาคารและร้านอาหาร โดยเริ่มการคำนวณแบบใหม่ตั้งแต่ปีพ.ศ.2538 (ค.ศ.1995) เป็นต้นมา จึงทำให้มีข้อมูลที่เหลื่อมกันบ้างในช่วงปี พ.ศ. 2538-2540 ทำให้ข้อมูลอุตสาหกรรมบริการในช่วงแรกได้รวมภาคขนส่งไว้ด้วย แต่ในช่วงหลังคณะวิจัยไม่ได้นำภาคขนส่งมาคิดรวมไว้ด้วย เนื่องจากในมูลค่าของการขนส่งภาพรวมนั้น ประกอบด้วยการขนส่งเพื่อการผลิตและการขนส่งเพื่อการท่องเที่ยวซึ่งไม่ได้แยกว่าในแต่ละวัตถุประสงค์นั้นมีมูลค่ารายได้คิดเป็นเท่าไร ดังนั้น เพื่อป้องกันการผิดพลาดอันเกิดจากข้อมูลไม่เท่าเทียมกัน คณะวิจัยจึงได้นำเสนอการวิเคราะห์โดยเปรียบเทียบข้อมูลแต่ละอุตสาหกรรมในปีเดียวกันช่วงก่อนเป็นมรดกโลกและหลังเป็นมรดกโลก และเปรียบเทียบข้อมูลอุตสาหกรรมเดียวกันกับในจังหวัดใกล้เคียงว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ เพราะเหตุใด

สำหรับการเปรียบเทียบนั้น คณะวิจัยได้เปรียบเทียบระหว่างรายได้ภาคอุตสาหกรรมบริการเทียบกับภาคการผลิต เปรียบเทียบรายได้จากภาคอุตสาหกรรมบริการเหมือนกันเทียบกับจังหวัดใกล้เคียงกันในช่วงก่อนเป็นเมืองมรดกโลกและเปรียบเทียบข้อมูลดังกล่าวหลังการเป็นเมืองมรดกโลก เพื่อวิเคราะห์ว่ารายได้ที่เกิดขึ้นในจังหวัดมาจากภาคอุตสาหกรรมหรือภาคบริการ และ

เปรียบเทียบกับจังหวัดใกล้เคียงเพื่อวิเคราะห์การพำนักพักพิง และความแตกต่างจากการได้เป็นเมืองมรดกโลก

2.2 ส่วนที่ศึกษามูลค่าเพิ่มที่ไม่เป็นตัวเงิน คณะวิจัยได้นำข้อมูลที่รวบรวมมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (tri-angula checking) ควบคู่กันไปด้วย ได้แก่ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์หลายแหล่งซึ่งต่างหน่วยงานกัน จากแบบสังเกต และจากภาพถ่าย จากนั้นจึงทำการสรุปผลการวิเคราะห์

2.3 ส่วนที่ศึกษาโครงสร้างตลาด คณะวิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลดิบซึ่งแสดงรายละเอียดของจำนวนผู้ผลิตในแต่ละกลุ่มธุรกิจจากแต่ละพื้นที่ มาวิเคราะห์โดยการประมาณการส่วนแบ่งตลาดจากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ค่าการกระจุกตัว นอกจากนี้คณะวิจัยก็ทำการวิเคราะห์จากพฤติกรรมในการแข่งขันของผู้ผลิตควบคู่ไปด้วย โดยการพิจารณาคู่แข่งนั้นคณะวิจัยจะพิจารณาจากการแย่งชิงลูกค้าซึ่งเป็นนักท่องเที่ยว

บทที่ 4 ผลการวิจัย

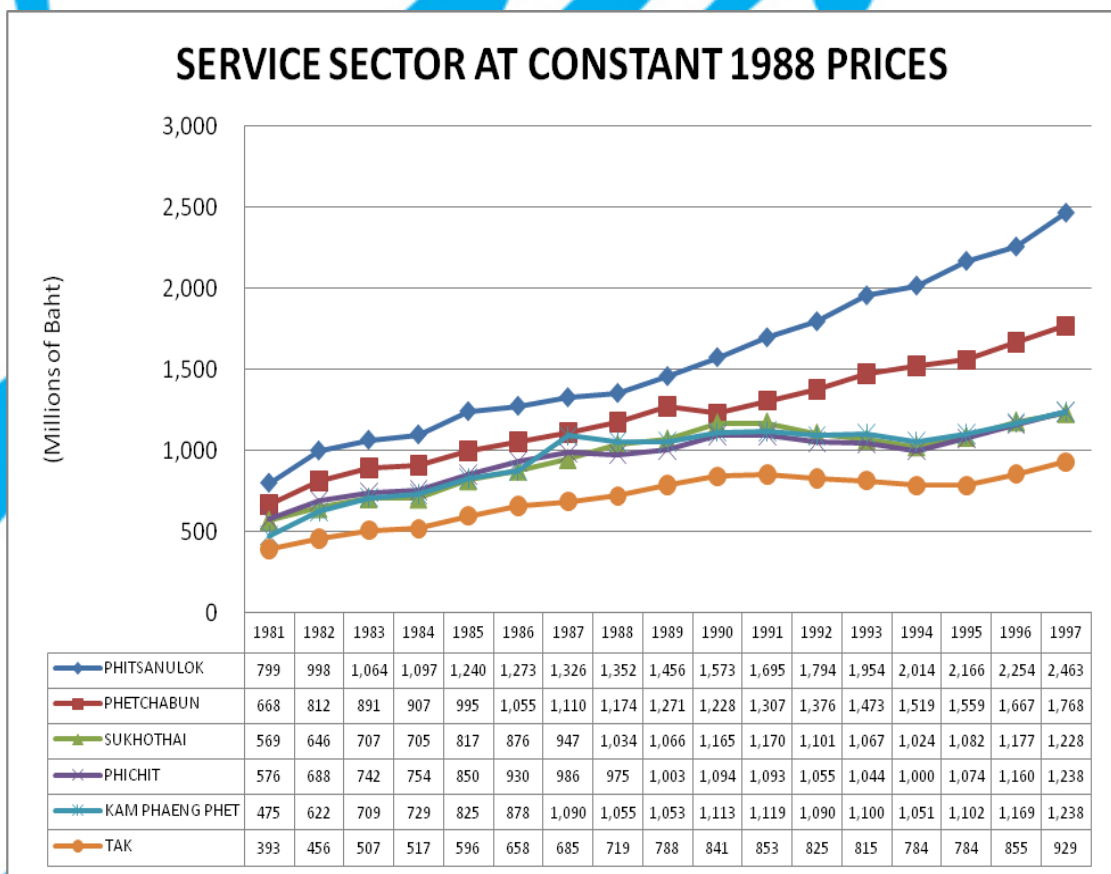
การวิจัยเรื่อง “การศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวภายในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อค้นหามูลค่าเพิ่มสุทธิทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเงินอันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร 2) เพื่อค้นหามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่ไม่ใช่ตัวเงินอันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ภายในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร และ 3) เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างตลาดของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร คณะวิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. การวิเคราะห์มูลค่าเพิ่ม/ลดทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเงิน

จากผลการศึกษาพบว่า หากจะเก็บข้อมูลมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเงินซึ่งโดยหลักการนั้นต้องคำนวณได้มาจากตารางบัญชีการผลิตและผลผลิต (Input-Output Table) รายจังหวัด ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่ได้มีการเก็บข้อมูลในลักษณะดังกล่าวแต่อย่างใด และหากจะทำการประมาณการมูลค่าเพิ่มโดยนำมูลค่าเพิ่มจากตารางบัญชีการผลิตและผลผลิตในระดับประเทศโดยเลือกเฉพาะกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแต่เพียงเท่านั้นมาคำนวณ ก็จะได้มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในระดับประเทศ แต่หากจะนำข้อมูลนี้มาทำการประมาณค่าเฉพาะเพียงจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร ก็จำเป็นจะต้องตั้งสมมติฐานว่าตัวเลขมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวที่ได้ก่อนและหลังเป็นมรดกโลกนี้เป็นมูลค่าเพิ่มที่เกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวภายใน 3 จังหวัดดังกล่าวข้างต้น ซึ่งก็จะทำให้ผลการวิเคราะห์ขัดกับหลักความเป็นจริงมาก เนื่องจากมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจอันเกิดจากการท่องเที่ยวจำนวนมากนั้น ไม่ได้มาจากแค่เพียง 3 จังหวัดเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น การวิเคราะห์โดยการใช้ตารางบัญชีการผลิตและผลผลิตจึงยากที่จะให้ผลการวิเคราะห์ที่ตรงกับความเป็นจริงในพื้นที่ แต่เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ มุ่งหวังที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอันเกิดจากการเป็นมรดกโลกเป็นหลัก อันมาจากคำถามพื้นฐานว่า “การเป็นมรดกโลกนี้สังคม

ได้? หรือเสีย?” ดังนั้น คณะวิจัยจึงได้ใช้การวิเคราะห์จากมูลค่ารายได้รวม (Gross Provincial Products: GPP) เฉพาะภาคบริการของจังหวัด ซึ่งข้อมูลที่ได้จะถือเป็นตัวแทนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ ทั้งนี้เพื่อแสดงถึงมูลค่าเพิ่มที่เป็นตัวเงินอันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแทน ซึ่งถือว่ามีใกล้เคียงกับการศึกษามูลค่าเพิ่มจากวิธีการคำนวณตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตมากที่สุด และสามารถให้คำตอบสำหรับมูลค่าเพิ่มที่เกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดได้

คณะวิจัยได้นำมูลค่ารายได้รวม ณ ราคาคงที่ปีพ.ศ. 2531 มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับพื้นที่ใกล้เคียงที่ไม่ได้เป็นเมืองมรดกโลกเพื่อค้นหาว่า การเป็นเมืองมรดกโลกได้ทำให้เกิดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ ผลการศึกษาดังภาพที่ 6

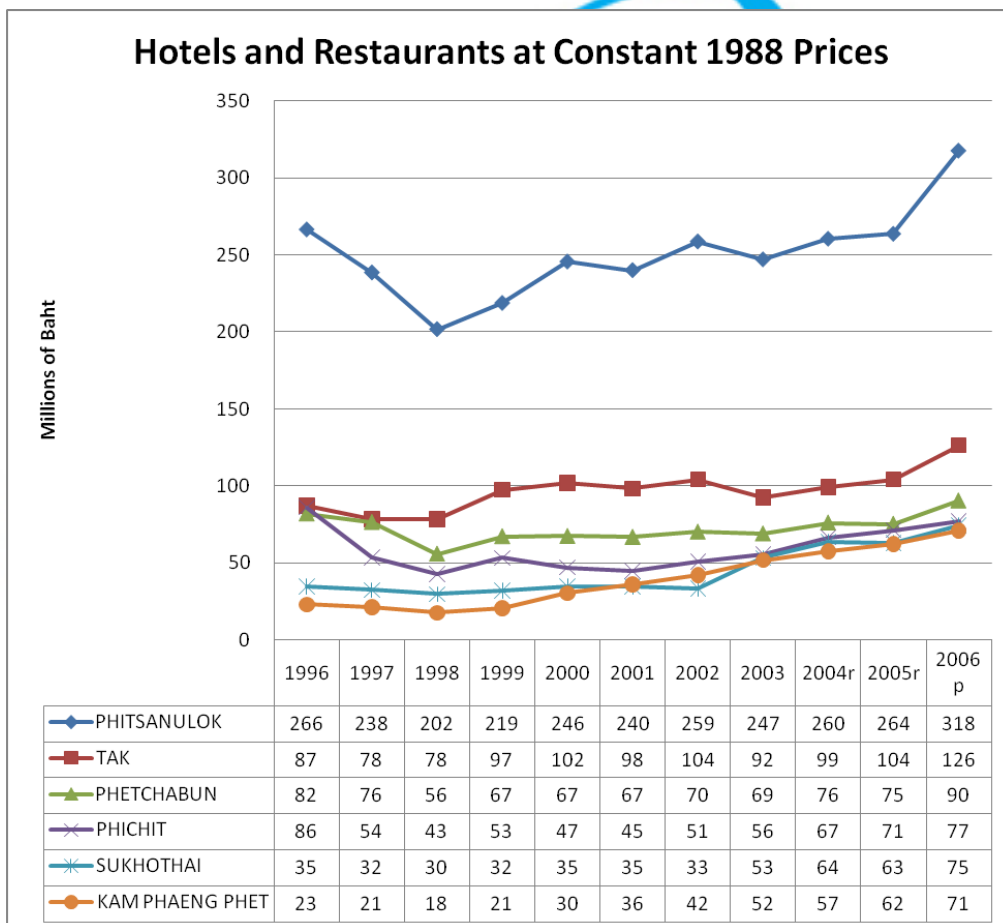

ภาพที่ 6 แนวโน้มของมูลค่ารายได้รวมของจังหวัดสุโขทัย กำแพงเพชร และจังหวัดใกล้เคียง ในปีพ.ศ.2524-2540

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554

จากภาพที่ 6 เป็นการนำมูลค่ารายได้รวมของจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชรที่เป็นเมืองมรดกโลก มาศึกษาเทียบเคียงกับจังหวัดใกล้เคียงได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดพิจิตร และจังหวัดตาก โดยลักษณะของข้อมูลที่น่ามาใช้เป็นตั้งแต่ปีพ.ศ.2524-2540 จะเก็บข้อมูลใน 17 ส่วนอุตสาหกรรม (sectors) รวมเรียกว่าภาคอุตสาหกรรมบริการ ซึ่งจะให้ข้อมูลที่ค่อนข้างตรงกับคณะวิจัยต้องการ แต่ตั้งแต่ปีพ.ศ.2538-ปัจจุบัน ได้เก็บเพียง 16 ส่วนอุตสาหกรรม (sectors) และแยกกลุ่มโรงแรมและที่พัก กลุ่มธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหาร กลุ่มขนส่ง และกลุ่มค้าปลีกออกมา จึงทำให้ข้อมูลที่นำมาเทียบกับช่วงเวลาก่อนปีพ.ศ.2538 ไม่ได้

จากภาพดังกล่าวแสดงผลการศึกษาที่เห็นถึงแนวโน้มการเติบโตของอุตสาหกรรมบริการตั้งแต่ปีพ.ศ.2524 เป็นต้นมา การเติบโตของอุตสาหกรรมบริการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยจังหวัดพิษณุโลกจะมีการเติบโตสูงสุด ส่วนจังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดพิจิตรจะมีการเติบโตที่ใกล้เคียงกันแต่ในช่วงปีพ.ศ.2534 (1991) ที่อุทยานประวัติศาสตร์ของจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชรได้ขึ้นเป็นมรดกโลก โดยใช้ชื่อว่า “เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร” จากกราฟจะเห็นว่า มูลค่ารายได้รวมของจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชรไม่ได้แตกต่างจากในปีที่ผ่านมาเท่าไรนัก พิจารณาจากปีพ.ศ. 2533 จังหวัดสุโขทัยแสดงตัวเลขมูลค่ารายได้รวมเท่ากับ 1,165 ล้านบาท ปีพ.ศ.2534 มูลค่ารายได้รวมเท่ากับ 1,170 ล้านบาท ปีพ.ศ.2535 มูลค่ารายได้รวมเท่ากับ 1,101 ล้านบาท ส่วนจังหวัดกำแพงเพชรนั้น ปีพ.ศ.2533 จังหวัดกำแพงเพชรแสดงตัวเลขมูลค่ารายได้รวมเท่ากับ 1,113 ล้านบาท ปีพ.ศ.2534 มูลค่ารายได้รวมเท่ากับ 1,119 ล้านบาท ปีพ.ศ.2535 มูลค่ารายได้รวมเท่ากับ 1,090 ล้านบาท แต่ขณะที่จังหวัดที่มีตัวเลขมูลค่ารายได้รวมเพิ่มขึ้นค่อนข้างเห็นได้ชัดคือ จังหวัดพิษณุโลก ปีพ.ศ.2533 ตัวเลขมูลค่ารายได้รวมเท่ากับ 1,573 ล้านบาท ปีพ.ศ.2534 มูลค่ารายได้รวมเท่ากับ 1,695 ล้านบาท ปีพ.ศ. 2535 มูลค่ารายได้รวมเท่ากับ 1,794 ล้านบาท และปีพ.ศ.2536 มูลค่ารายได้รวมเท่ากับ 1,954 ล้านบาท นอกจากนี้หากทำการวิเคราะห์มูลค่ารายได้รวมของกลุ่มโรงแรมและที่พักรวมกับกลุ่มภัตตาคารและร้านอาหาร ซึ่งน่าจะเป็นส่วนที่ได้รับการกระจายรายได้อันเป็นผลสืบเนื่องจากนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นข้อมูลที่เก็บตั้งแต่ปีพ.ศ.2539 เป็นต้นมา จะเป็นดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 แนวโน้มของมูลค่ารายได้รวมรายจังหวัดของจังหวัดสุโขทัย กำแพงเพชร และจังหวัดใกล้เคียง ในปีพ.ศ.2539-2549

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554

จากภาพที่ 7 แสดงถึงแนวโน้มของรายได้รายจังหวัดในกลุ่มธุรกิจโรงแรมและที่พักกับกลุ่มธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหารของจังหวัดสุโขทัย กำแพงเพชร และจังหวัดใกล้เคียง อันได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดตาก จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดพิจิตร ในปี พ.ศ.2539-2549 เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่ารายได้รวมของกลุ่มธุรกิจเหล่านี้ในจังหวัดพิษณุโลกสูงที่สุด แต่รายได้รวมของจังหวัดสุโขทัยและจังหวัดกำแพงเพชรจะมีมูลค่าที่ใกล้เคียงกัน โดยรายได้รวมของจังหวัดกำแพงเพชรมีมูลค่าที่ต่ำที่สุด ดังจะเห็นจากความแตกต่างของค่ารายได้จากธุรกิจโรงแรม ที่พักและอาหารเปรียบเทียบจังหวัดสุโขทัยและ

กำแพงเพชรเทียบกับจังหวัดพิษณุโลก จะเห็นว่า รายได้ของธุรกิจโรงแรม ที่พักและอาหาร ในจังหวัดพิษณุโลกมากกว่ารายได้ของธุรกิจโรงแรม ที่พักและอาหารในจังหวัดสุโขทัยถึง 231 ล้านบาทในปีพ.ศ. 2539 ซึ่งเศรษฐกิจประเทศไทยเริ่มตกต่ำ และถึงแม้ในปีพ.ศ. 2540 ที่เศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรง รายได้ของธุรกิจโรงแรม ที่พักและอาหารในจังหวัดพิษณุโลกยังมากกว่าจังหวัดสุโขทัยถึง 206 ล้านบาท และยังคงมากกว่าแบบนี้ในทุกๆปี เช่นเดียวกับจังหวัดกำแพงเพชรที่ช่องว่างของรายได้ของธุรกิจโรงแรม ที่พักและอาหาร เปรียบเทียบกับจังหวัดพิษณุโลกแล้วต่างกันถึง 243 ล้านบาทในปีพ.ศ.2539 และ 217 ล้านบาทในปีพ.ศ. 2540 และยังคงห่างกันมากอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งแนวโน้มระยะห่างของการเติบโตในรายได้ของธุรกิจโรงแรม ที่พักและอาหารในจังหวัดพิษณุโลก เทียบกับจังหวัดสุโขทัยและจังหวัดกำแพงเพชรเริ่มห่างอย่างเห็นได้ชัดตั้งแต่ปี พ.ศ.2532 เป็นต้นมา ยิ่งในปีที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในปี พ.ศ.2534 เป็นต้นมาระยะห่างของ รายได้จากธุรกิจกลุ่มนี้ก็ยิ่งเด่นชัดมากขึ้น นั่นหมายความว่า นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่เมือง มรดกโลกของทั้ง 2 จังหวัด ไม่ได้พักแรมที่ 2 จังหวัดนี้แต่กลับมาพักแรมที่จังหวัด พิษณุโลกซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความเจริญมากกว่า จังหวัดสุโขทัยและจังหวัดกำแพงเพชรยังไม่สามารถนำทุนทางสังคมจากการได้เป็นเมืองมรดกโลกมาใช้อย่างเต็มที่เพื่อดึงรายได้ เข้าจังหวัดตนเอง

อย่างไรก็ดี การเติบโตของกลุ่มธุรกิจโรงแรมและที่พักและกลุ่มธุรกิจภัตตาคาร และร้านอาหาร ในพื้นที่ของจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชรก็ยังคงมีลักษณะที่ไม่ได้ แตกต่างกันในแต่ละปี ซึ่งข้อมูลในเชิงตัวเลขก็สอดคล้องกับที่ได้จากการสัมภาษณ์ นายเค เจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553) เจ้าหน้าที่สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุโขทัย ผู้ที่ ทราบการเคลื่อนไหวของธุรกิจการค้าในจังหวัดเป็นอย่างดี เล่าให้คณะวิจัยฟังว่า

“ส่วนใหญ่แก่นักท่องเที่ยวจะไม่พักที่นี่ จะพักที่อื่น แยกที่มาก็จะเป็นพวก
กรุ๊ปทัวร์”

ส่วนนางวีวี(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553) สรรพากรพื้นที่สุโขทัย ได้ให้
สัมภาษณ์ว่า

“รายได้ของธุรกิจที่นี่ในอดีตไม่ได้โดดเด่นว่ามาจากมรดกโลกแต่ถ้าช่วง
ภายใน 2 ปีนี้จะสังเกตเห็นโรงแรมขนาดเล็กพวก รีสอร์ทเปิดใหม่เพิ่มขึ้น

ก็น่าจะเป็นตัวชี้วัดว่าธุรกิจขยายตัว...บางคนก็ทำโรงแรมเพื่อคลายเหงา หลังเกษียณ ได้ปลูกต้นไม้..”

ส่วนนางเจพี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553) ผู้จัดการฝ่ายขายโรงแรม เพชรไฮเทล ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“มรดกโลกไม่ใช่ประเด็นหลักของคนมาพักที่นี่ ส่วนใหญ่คนที่มาพักจะมาเพื่อติดต่อภารกิจหรือธุรกิจของตัวเอง และเป็นพวกกรุ๊ปสัมมนา อาจพักคืนหนึ่งหรือ 2 คืน มองว่าเป็นเส้นทางผ่าน ไม่ได้ตั้งใจมาแวะมรดกโลก”

“ตอนนี้รีสอร์ทขึ้นเยอะมาก ห้องพักที่กำแพงฯ เฉพาะอำเภอเมืองมีประมาณ 2,300 กว่าห้องได้ บางช่วงรีสอร์ทก็ไม่มีคนพัก ก็จำเป็นต้องลดราคาลงเหมือนกัน..ที่มีโรงงานเหมือนกัน คือ โรงงานเปียร์ช่าง ห่างไปประมาณ 60 โล เคาก็จะเป็นอาณาจักรของเค้าอยู่ทางโน้น อีกทางมีโรงงานอายิโนะโมะโต๊ะ ไกลไปประมาณ 40 โล ซึ่งคนญี่ปุ่นมาก็จริงแต่มาทำงานไม่ได้มาเที่ยว ก็จะมีแต่ญี่ปุ่นพวกที่เป็นคีย์แมนถึงจะมาพักที่โรงแรม”

ด้านนายพีที(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553) นักวิชาการสรรพากร พื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร เล่าให้ฟังว่า

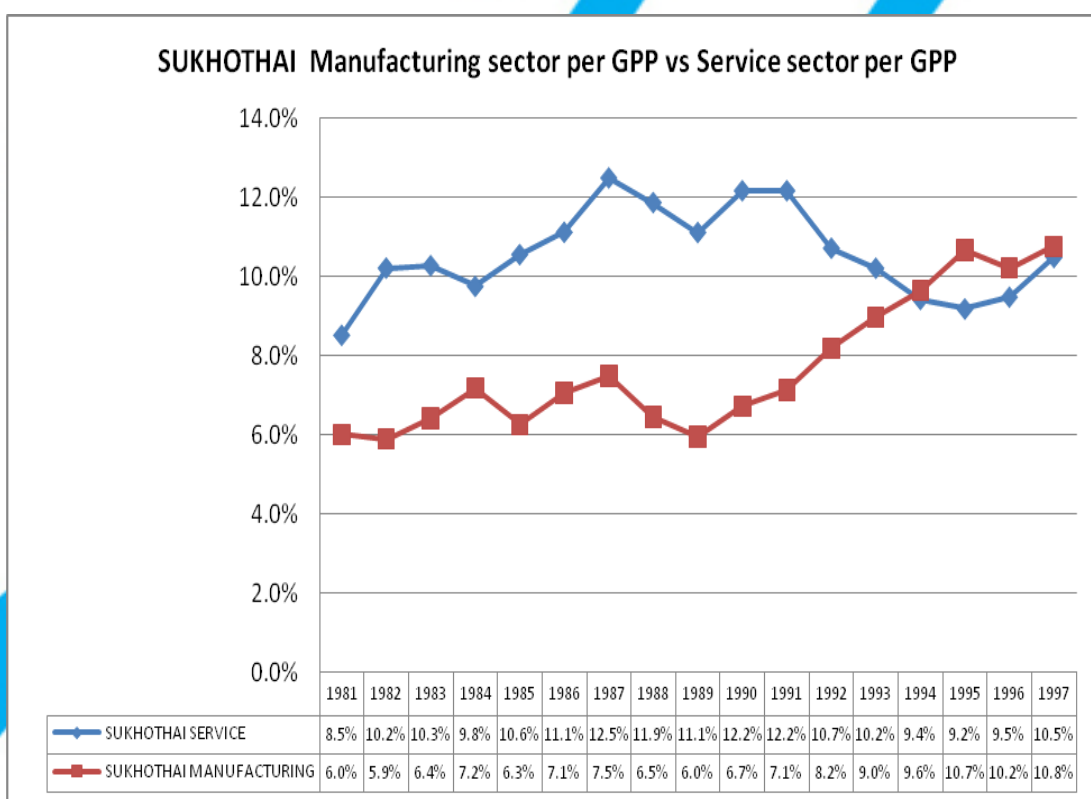
“โรงแรมเพิ่งมาบูมเมื่อ 3-4 ปีนี้เอง จัดเก็บรายได้ได้เพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่คนมาเที่ยวที่นี้น้อย สู้สุขุขทัยกับพิษณุโลกไม่ได้ ส่วนใหญ่คนจะมาพักที่พิษณุโลก ที่นี้คนที่มาพักจะเป็นพวกเซลล์แมน นักธุรกิจที่จำเป็นต้องมาติดต่อธุรกิจที่นี้มากกว่าที่จะมาเที่ยว ตอนนี้เปลี่ยนจากโรงแรมใหญ่มาเป็นรีสอร์ท โรงแรมใหญ่ๆจะเจ๊งกันแล้ว ที่นี้นักท่องเที่ยวก็ไม่เยอะมาก คนที่นี้ส่วนใหญ่ทำเกษตรพวกไร่อ้อย ไร่มัน”

ด้านนายเออาร์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553) ซึ่งรับสืบทอดกิจการร้านบะหมี่ซากังราวมาจากคุณแม่ เล่าให้ฟังว่า

“เปิดร้านมาประมาณ 70 กว่าปีแล้ว ขายตั้งแต่รุ่นคุณปู่ ที่นี้มีนักท่องเที่ยวมาทานเรื่อยๆ ลูกค้าที่มาส่วนใหญ่จะเป็นขาประจำ หรือไม่

ก็แวะผ่านทาง ที่ร้านขายดีหรือไม่ ไม่เกี่ยวกับการเป็นเมืองมรดกโลก
เลย”

จากนั้นคณะวิจัยจึงได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบสัดส่วนของรายได้รวมเฉพาะ
ภาคบริการต่อรายได้รวมรายจังหวัด กับสัดส่วนของรายได้รวมเฉพาะภาคการผลิตต่อ
รายได้รวมรายจังหวัด โดยผลการศึกษาของจังหวัดสุโขทัยเป็นดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 แนวโน้มของสัดส่วนมูลค่ารายได้รวมภาคบริการและภาคการผลิตต่อ

รายได้รวมรายจังหวัดของจังหวัดสุโขทัย ในปีพ.ศ.2524-2540

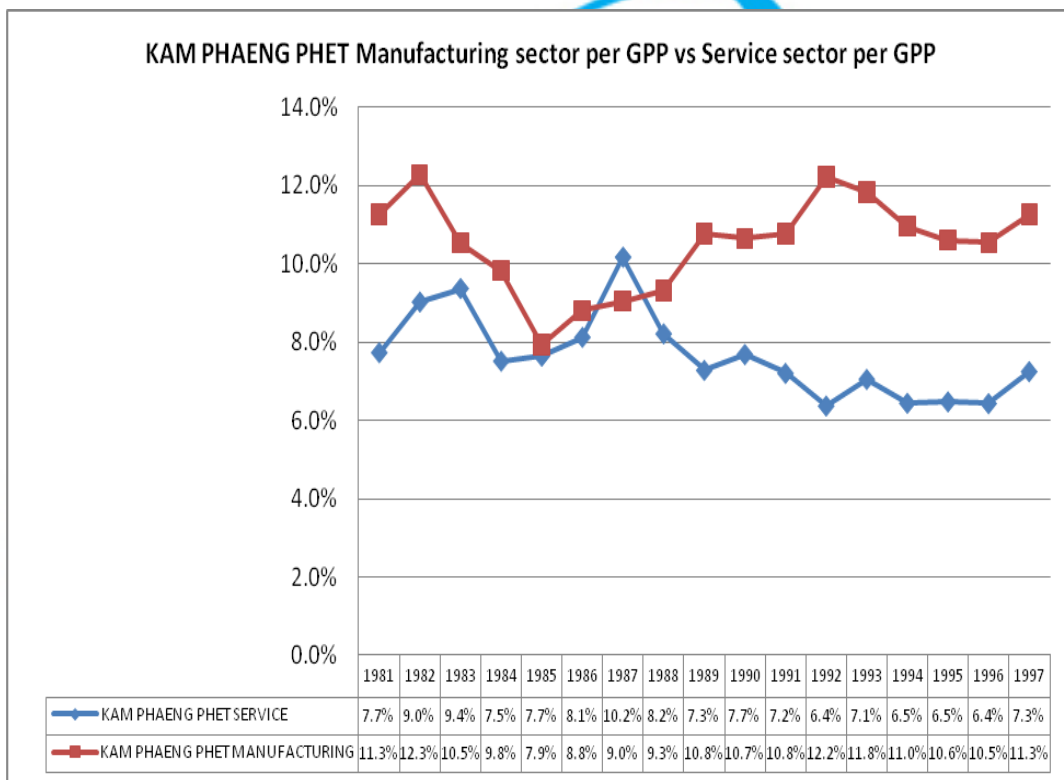
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554

จากภาพที่ 8 แสดงสัดส่วนมูลค่ารายได้รวมภาคบริการและภาคการผลิตต่อ
รายได้รวมรายจังหวัดของจังหวัดสุโขทัย ในปีพ.ศ.2524-2540 จะเห็นได้ว่าในช่วงก่อนปี
พ.ศ.2537 สัดส่วนของรายได้รวมภาคบริการต่อรายได้รวมรายจังหวัดสูงกว่ามูลค่ารายได้

รวมภาคการผลิตต่อรายได้รวมรายจังหวัด แต่ภายหลังปีพ.ศ.2537 สัดส่วนของมูลค่ารายได้รวมภาคบริการต่อรายได้รวมรายจังหวัดต่ำกว่ามูลค่ารายได้รวมภาคการผลิตต่อรายได้รวมรายจังหวัด หากพิจารณาจากระยะห่างของสัดส่วนของรายได้รวมภาคบริการต่อรายได้รวมรายจังหวัดเทียบสัดส่วนของมูลค่ารายได้ภาคการผลิตพบว่า ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2524 จนถึงปีพ.ศ.2536 มูลค่ารายได้ภาคบริการของจังหวัดสุโขทัยสูงกว่ามูลค่ารายได้ภาคการผลิตโดยเฉลี่ย 3.95% ซึ่งไม่มากนักและมูลค่าก็ไม่คงที่มีลักษณะการเคลื่อนไหวตามสภาพเศรษฐกิจ แต่ในขณะที่ภาคการผลิตในช่วงเวลาดังกล่าวกลับมีเปอร์เซ็นต์ของรายได้ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งในปีพ.ศ.2537 สัดส่วนของรายได้ภาคการผลิตในจังหวัดสุโขทัยจึงสูงกว่าสัดส่วนของรายได้ภาคบริการเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องจนปัจจุบัน นั้นแสดงว่า ทิศทางการเติบโตของภาคการผลิตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ สำหรับสัดส่วนของมูลค่ารายได้รวมภาคบริการต่อรายได้รวมรายจังหวัดมีสัดส่วนที่ลดลงเรื่อยๆ

จากการวิเคราะห์เหตุการณ์ในแต่ละช่วงเวลา พบว่า หลังจากปีพ.ศ.2534 ซึ่งเป็นปีที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยได้รับการประกาศให้เป็นมรดกโลก จนกระทั่งปีพ.ศ.2539 ธุรกิจภาคบริการจึงได้กระเตื้องขึ้นเล็กน้อยซึ่งในช่วงปีนั้นเริ่มมีสัญญาณเตือนถึงภาวะฟองสบู่แตกแล้วแต่กลุ่มธุรกิจบริการนี้ยังไม่ได้รับผลกระทบจากภาวะจำนวนนักท่องเที่ยวที่เริ่มลดลง ดังนั้น มูลค่ารายได้รวมภาคบริการที่ได้นี้น่าจะเกิดจากธุรกิจที่เป็นสินค้าจำเป็น ซึ่งโดยภาพรวมหากพิจารณาจากตารางมูลค่ารายได้รวมรายจังหวัดของจังหวัดสุโขทัยจะเห็นถึงโครงสร้างการผลิตว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดนี้ขับเคลื่อนโดยภาคเกษตรและภาคการค้าส่งและค้าปลีกเป็นหลัก

สำหรับการเปรียบเทียบสัดส่วนของรายได้รวมเฉพาะภาคบริการต่อรายได้รวมรายจังหวัด กับสัดส่วนของรายได้รวมเฉพาะภาคการผลิตต่อรายได้รวมรายจังหวัด ของจังหวัดกำแพงเพชรเป็นดังภาพที่ 9

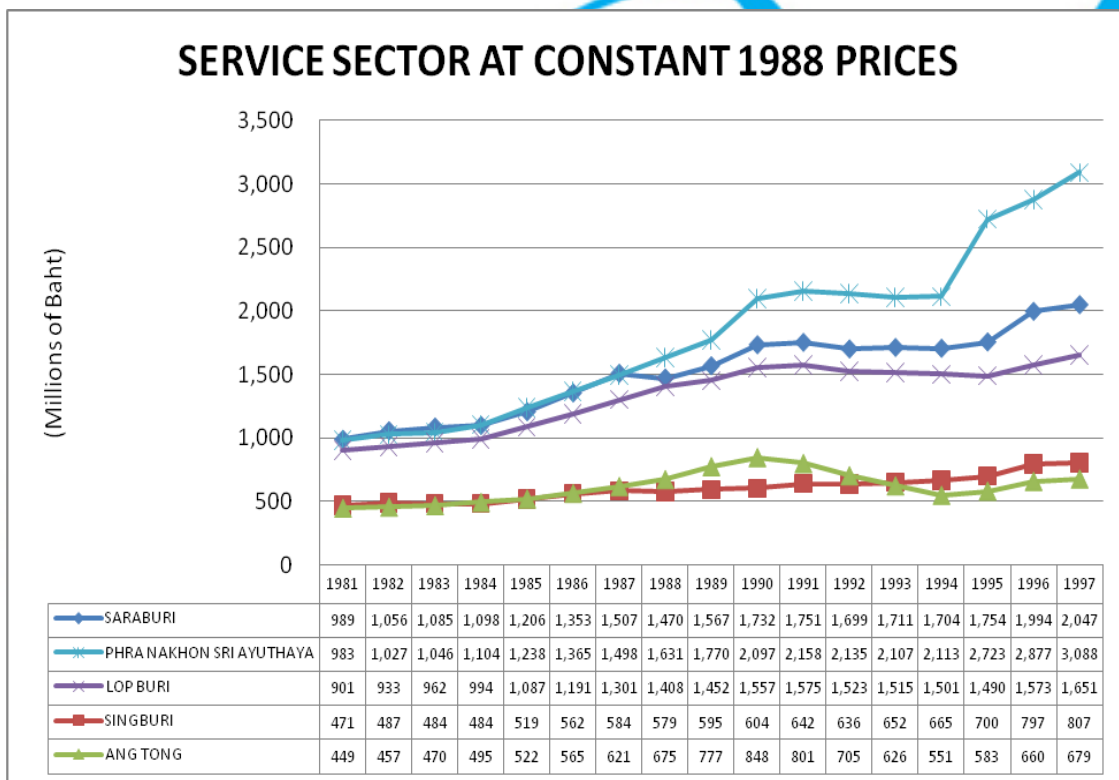
ภาพที่ 9 แนวโน้มของสัดส่วนมูลค่ารายได้รวมภาคบริการและภาคการผลิตต่อรายได้รวมรายจังหวัดของจังหวัดกำแพงเพชร ในปีพ.ศ.2524-2540
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554

จากภาพที่ 9 แสดงสัดส่วนมูลค่ารายได้รวมภาคบริการและภาคการผลิตต่อรายได้รวมรายจังหวัดของจังหวัดกำแพงเพชร ในปีพ.ศ.2524-2540 จะเห็นได้ว่า สัดส่วนมูลค่ารายได้รวมภาคการผลิตต่อรายได้รวมรายจังหวัดสูงกว่าสัดส่วนมูลค่ารายได้รวมภาคบริการ พิจารณาจากกราฟ พบว่า ตั้งแต่ปีพ.ศ.2531 เป็นต้นมา สัดส่วนของมูลค่ารายได้รวมภาคบริการต่อรายได้รวมรายจังหวัดลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่สัดส่วนของสัดส่วนมูลค่ารายได้รวมภาคการผลิตต่อรายได้รวมรายจังหวัดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และแนวโน้มของความแตกต่างของสัดส่วนรายได้ในภาคการผลิตมีแนวโน้มต่างกันเพิ่มมากขึ้นตั้งแต่ปีพ.ศ.2524 จนถึงปีพ.ศ.2535 ซึ่งเป็นปีที่เศรษฐกิจได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ สัดส่วนรายได้ภาคบริการลดลงต่ำสุดเนื่องจากนักท่องเที่ยวลดลง แต่ในทางตรงกันข้ามสัดส่วนมูลค่าภาคการผลิตกลับเพิ่มสูงขึ้นมากกว่าปีอื่นๆ โดยความ

แตกต่างของสัดส่วนภาคการผลิตและภาคบริการในปีนี้ต่างกันมากถึง 5.8% ข้อมูลดังกล่าวบ่งชี้ว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้นภายในจังหวัดกำแพงเพชรเกิดจากภาคการผลิตมากกว่าภาคบริการ และหากจะพิจารณาจากตารางรายได้รวมรายจังหวัดของจังหวัดกำแพงเพชร (ภาคผนวก) ก็จะเห็นถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจว่าการเติบโตของเศรษฐกิจที่นี้อาศัยภาคเกษตรกรรม ภาคเหมืองแร่และถ่านหิน และภาคการค้าส่งและค้าปลีกเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในจังหวัดมากกว่าภาคบริการ

จากผลการศึกษาทั้งข้อมูลในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จึงสรุปได้ว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชร และมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเงินของทั้งสองจังหวัดไม่ได้มาจากการเป็นเมืองมรดกโลก โดยการเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดสุโขทัยขับเคลื่อนโดยภาคเกษตรและภาคการค้าส่งและค้าปลีกเป็นหลัก ส่วนจังหวัดกำแพงเพชรมีรายได้จากภาคเกษตรกรรม ภาคเหมืองแร่และถ่านหิน และภาคการค้าส่งและค้าปลีกเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจในจังหวัดกำแพงเพชร

สำหรับมูลค่าเพิ่มที่เป็นตัวเงินภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั้น คณะวิจัยก็นำตัวเลขมูลค่ารายได้รวมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยามาวิเคราะห์เทียบกับจังหวัดใกล้เคียงที่ไม่ได้เป็นมรดกโลกซึ่งได้แก่ จังหวัดสระบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดอ่างทอง ผลการศึกษายเป็นดังภาพที่ 10

ภาพที่ 10 แนวโน้มของมูลค่ารายได้รวมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัด

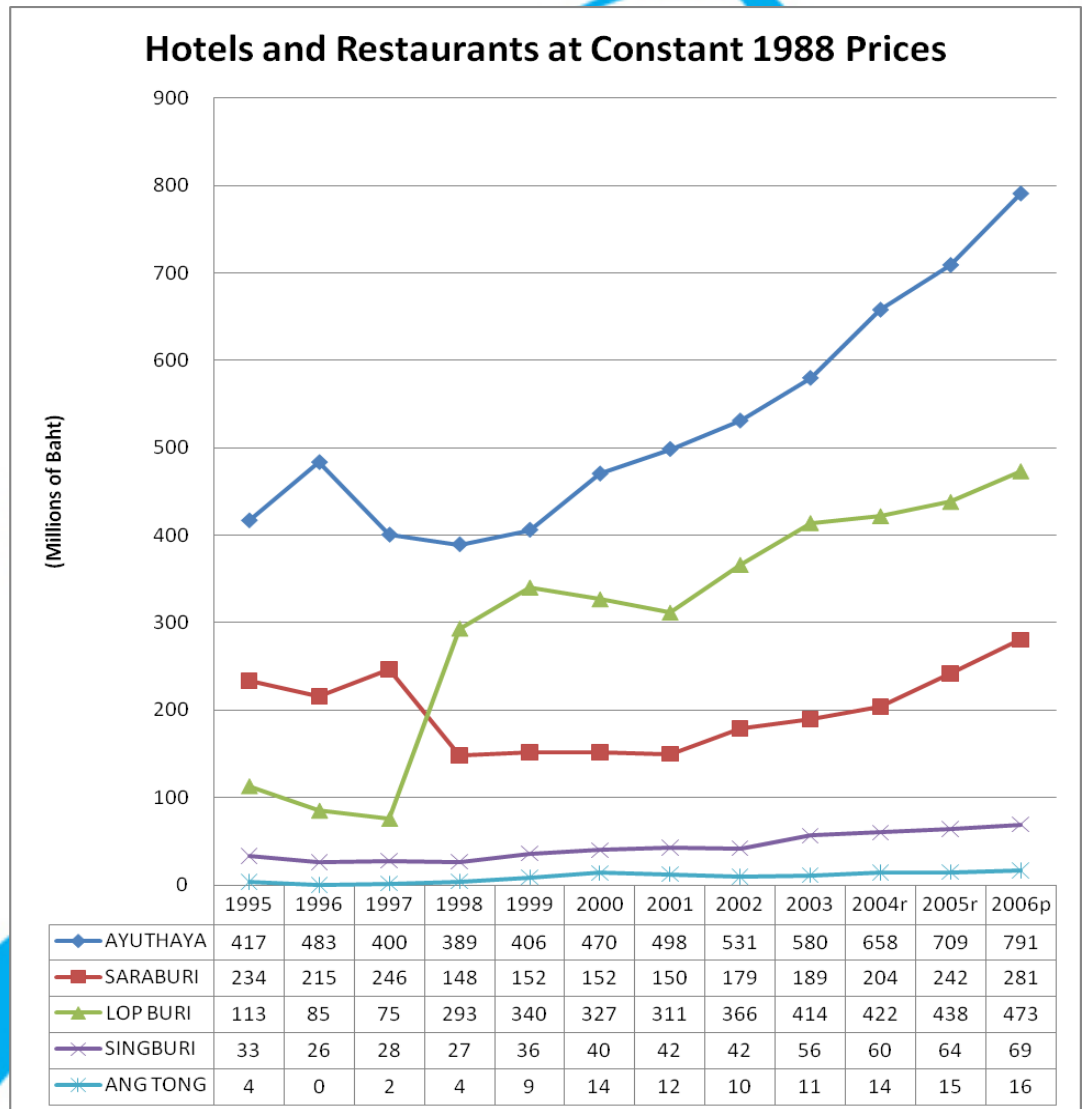
ใกล้เคียง ในปีพ.ศ.2524-2540

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554

อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาได้รับการพิจารณาให้เป็นมรดกโลกเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2534 ซึ่งมูลค่ารายได้รวมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเมื่อเทียบกับจังหวัดใกล้เคียง อันได้แก่ จังหวัดสระบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดอ่างทอง แล้วถือว่าสูงที่สุด รองลงมาคือจังหวัดสระบุรี ซึ่งความสอดคล้องกันของ 2 จังหวัดนี้คือเป็นจังหวัดที่ได้รับการประกาศจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนให้เป็นเขตอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน สำหรับตัวเลขมูลค่ารายได้รวมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปีพ.ศ.2530 มีมูลค่าเท่ากับ 1,498 ล้านบาท และตัวเลขได้กระโดดขึ้นมากในปีพ.ศ.2531 มีมูลค่าเท่ากับ 1,631 ล้านบาท และได้เติบโตอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดโดยในปีพ.ศ.2532 มีมูลค่าเท่ากับ 1,770 ล้านบาท มูลค่ารายได้รวมเพิ่มขึ้นมากอีกครั้งในปีพ.ศ.2533 โดยมีมูลค่าเท่ากับ 2,097 ล้านบาท ปีพ.ศ.2534 มีมูลค่าเท่ากับ 2,158

ล้านบาท ปีพ.ศ.2535 มีมูลค่าเท่ากับ 2,135 ล้านบาท ปีพ.ศ.2536 มีมูลค่าเท่ากับ 2,107 ล้านบาท ปีพ.ศ.2537 มีมูลค่าเท่ากับ 2,113 ล้านบาท และตัวเลขเพิ่มขึ้นอย่างมากตั้งแต่ปีพ.ศ.2538 เป็นต้นไปโดยมูลค่ารายได้รวมของจังหวัดในปีพ.ศ.2538 เท่ากับ 2,723 ล้านบาท จะเห็นได้ว่าตัวเลขที่เพิ่มขึ้นของมูลค่ารายได้รวมจะมีลักษณะเพิ่มขึ้นในช่วงปีพ.ศ. 2531 พ.ศ.2533 และพ.ศ.2538 เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของรายได้ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเทียบกับจังหวัดอื่นๆ จะเห็นว่า ตั้งแต่ปีพ.ศ.2531 เป็นต้นมา การเติบโตของรายได้ในจังหวัดอยุธยาเริ่มทิ้งห่างจังหวัดใกล้เคียงมากขึ้น สอดคล้องกับการเกิดนิคมอุตสาหกรรมไฮเทค ที่เริ่มก่อตั้งในปีพ.ศ.2529 แต่ในช่วงปีนี้มีมูลค่ารายได้รวมไม่ได้โดดเด่นมากนัก แต่ต่อมาในปีพ.ศ.2531 ที่นิคมอุตสาหกรรมโรจนะเริ่มก่อตั้งขึ้น และเปิดดำเนินการเฟสแรกในปีพ.ศ.2532 ประกอบกับนิคมอุตสาหกรรมบางปะอินก็เริ่มก่อตั้งในปีพ.ศ.2532 เช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่าการเติบโตของรายได้ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเริ่มสูงแตกต่างจากจังหวัดใกล้เคียงเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งในปีพ.ศ.2537 เริ่มมีการก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมสหรัตนนคร และนิคมอุตสาหกรรมโรจนะเริ่มเอ้าท์อินเข้าตลาดหลักทรัพย์ เพื่อระดมทุนขยายกิจการในปีพ.ศ.2538 โดยเจ้าของทุนนั้นมีตระกูลวานิชบุตร ซึ่งเป็นคนไทยและกลุ่มซุมิโตมิ จากประเทศญี่ปุ่น ทำให้มีเม็ดเงินมหาศาลเข้ามาลงทุนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมถึงบริษัทญี่ปุ่นคือ บริษัทเอ็น เอ็ม บี ไทยจำกัดซึ่งปัจจุบันได้รวม 7 บริษัทในเครือมินิแบ ประเทศไทยเข้าด้วยกัน ภายใต้ชื่อใหม่ว่า “เอ็นเอ็มบี-มินิแบ ไทย จำกัด” ซึ่งเป็นบริษัทผลิตชิ้นส่วนและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ชั้นนำของโลกที่ได้เข้ามาขยายการลงทุนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดลพบุรี จะเห็นได้จากรายได้ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเติบโตอย่างก้าวกระโดดในทันทีและแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด โดยจังหวัดใกล้เคียงและมีความเชื่อมโยงกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างเช่นจังหวัดลพบุรีและจังหวัดสระบุรีก็จะเติบโตไปในทิศทางเดียวกันด้วย

หากทำการวิเคราะห์มูลค่ารายได้รวมของกลุ่มโรงแรมและที่พักรวมกับกลุ่มภัตตาคารและร้านอาหารในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันน่าจะเป็นส่วนที่ได้รับการกระจายรายได้อันเป็นผลสืบเนื่องจากนักท่องเที่ยว โดยเป็นข้อมูลที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปีพ.ศ.2539-2549 จะเป็นดังภาพที่ 11

ภาพที่ 11 แนวโน้มของมูลค่ารายได้รวมรายจังหวัดของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ
จังหวัดใกล้เคียง ในปีพ.ศ.2539-2549

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554

จากภาพที่ 11 แสดงถึงแนวโน้มของมูลค่ารายได้รวมรายจังหวัดของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดใกล้เคียง อันได้แก่ จังหวัดสระบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดสิงห์บุรีและจังหวัดอ่างทอง ในปีพ.ศ.2539-2549 จากกราฟคณะวิจัยได้ใช้ข้อมูลมูลค่า

รายได้รวมรายจังหวัดที่รวมในส่วนของกลุ่มธุรกิจโรงแรมและที่พักและกลุ่มธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหารมาวิเคราะห์ เนื่องจากพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นข้อมูลที่แยกออกมาอย่างชัดเจนและสามารถบอกให้ทราบถึงผลจากการเป็นเมืองท่องเที่ยวได้ ผลการศึกษาพบว่า มูลค่ารายได้รวมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาสูงที่สุดเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ โดยมูลค่าผลผลิตรวมได้ลดลงช่วงหนึ่งในช่วงปีพ.ศ.2540-2541 ซึ่งเป็นปีที่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ เกิดวิกฤติการณ์ “ต้มยำกุ้ง” กลุ่มธุรกิจเหล่านี้จึงได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตามไปด้วย แต่หลังจากนั้นในปีพ.ศ.2542 เป็นต้นไป มูลค่ารายได้รวมก็ได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เป็นผลมาจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวปี 2541 คือนโยบายอเมซซิ่งไทยแลนด์ และหลังจากนั้นภาครัฐก็ได้มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและคาดหวังรายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย หากจะพิจารณาว่าการเติบโตของรายได้รวมนี้เป็นผลจากการประชาสัมพันธ์การเป็นเมืองมรดกโลกหรือไม่นั้น ได้รับคำตอบจาก นางสาวพีเอ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2553) ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นพาณิชย์จังหวัดพระนครศรีอยุธยาว่า

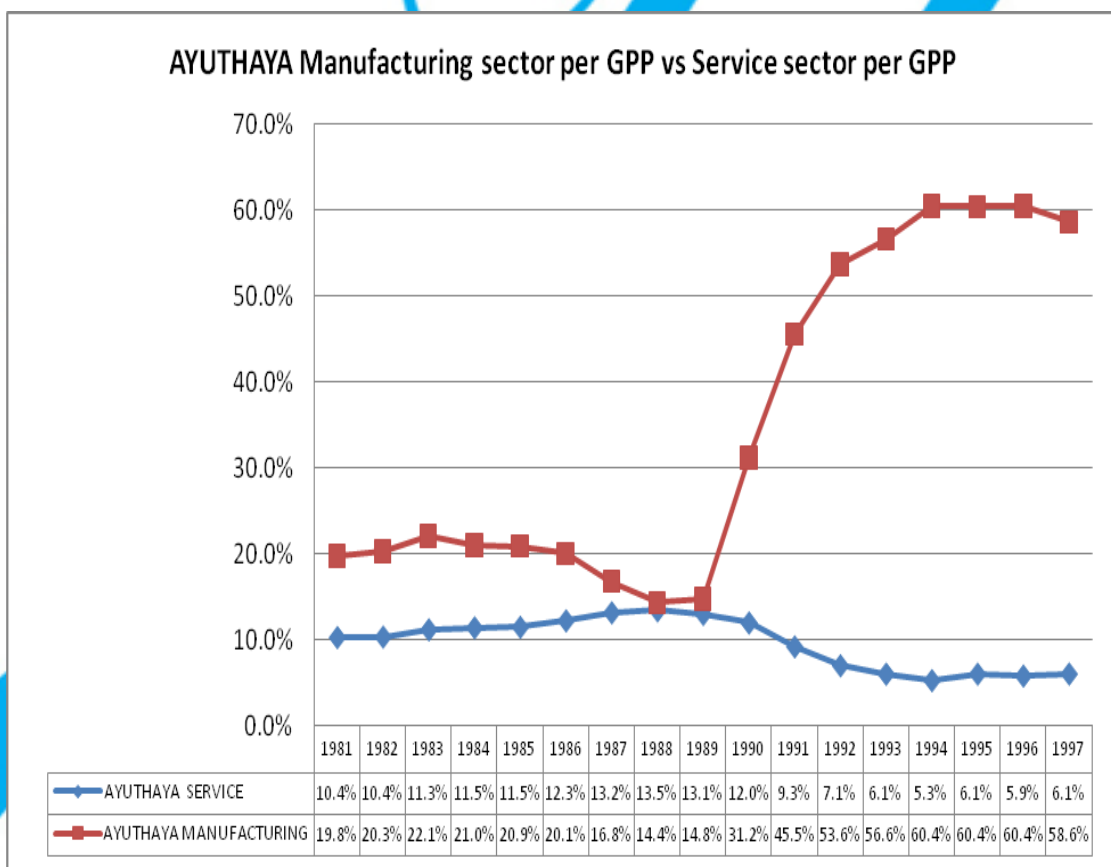
“อยุธยาไม่ได้ขายความเป็นเมืองมรดกโลก จุดขายของอยุธยาคือ ความเป็นเมืองเก่า เป็นเมืองโบราณอยู่ก่อนแล้ว เป็นเมืองประวัติศาสตร์ นักท่องเที่ยวมาเที่ยวที่นี่เพราะอยากมาเที่ยววัด การเป็นมรดกโลกก็แค่ช่วยเพิ่มจุดขายขึ้นมาเท่านั้น”

นอกจากนี้นายวี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2553) ผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายและแผน สำนักงานสรรพากรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ให้ข้อมูลว่า

“รายได้ของโรงแรมที่ี่ส่วนใหญ่มาจากการสัมมนามากกว่ากรุ๊ปทัวร์ ในส่วนของท่องเที่ยวจริงๆ เป็นเบี้ยหัวแตก นักท่องเที่ยวที่มาส่วนใหญ่ก็จะไหว้พระ อย่ามาหวังนักท่องเที่ยวต่างชาติมา ถ้ามาเค้าก็จะนอนเกสต์-เฮ้าส์มากกว่านอนโรงแรม”

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลนี้บอกเฉพาะเพียงกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงเท่านั้น แต่จากการสังเกต พบว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีนิคมอุตสาหกรรมอยู่ถึง 4 แห่ง จึงยังสรุปไม่ได้ว่ามูลค่าเพิ่มที่ได้จากกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจะเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจ

จากนั้นคณะวิจัยก็ทำการศึกษาเปรียบเทียบสัดส่วนของรายได้รวมเฉพาะภาคบริการต่อรายได้รวมรายจังหวัด กับสัดส่วนของรายได้รวมเฉพาะภาคการผลิตต่อรายได้รวมรายจังหวัด ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาเป็นดังภาพที่ 12

ภาพที่ 12 แนวโน้มของสัดส่วนมูลค่ารายได้รวมภาคบริการและภาคการผลิตต่อรายได้รวมรายจังหวัดของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปีพ.ศ.2524-2540

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554

จากภาพที่ 12 แสดงแนวโน้มของสัดส่วนมูลค่ารายได้รวมภาคบริการและภาคการผลิตต่อรายได้รวมรายจังหวัดของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปีพ.ศ. 2524-2540

พิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าสัดส่วนมูลค่ารายได้รวมภาคการผลิตต่อรายได้รวมรายจังหวัด สูงกว่าสัดส่วนมูลค่ารายได้รวมภาคบริการต่อรายได้รวมรายจังหวัดมาโดยตลอด และจะเห็นการเติบโตอย่างก้าวกระโดดของภาคการผลิตในปีพ.ศ.2533 เป็นต้นไป ซึ่งการเติบโตของภาคการผลิตนี้ มีสาเหตุเพราะการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมที่มีอย่างต่อเนื่อง หากจะพิจารณาเฉพาะสัดส่วนมูลค่ารายได้รวมภาคบริการต่อรายได้รวมของจังหวัด ก็ จะพบว่า มูลค่าผลผลิตภาคบริการในช่วงปีดังกล่าวมีมูลค่าสูงสุดแค่เพียงร้อยละ 13.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด ซึ่งถือว่ามีมูลค่าน้อยมากเมื่อเทียบกับภาคการผลิต และเมื่อพิจารณาดารายได้รวมรายจังหวัดของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก็ จะเห็นถึง โครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัด ซึ่งจากตารางจะพบว่า การเติบโตของเศรษฐกิจ ภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาถูกขับเคลื่อนจากภาคการผลิต กล่าวคือ จากการที่ พระนครศรีอยุธยาเป็นเมืองนิคมอุตสาหกรรมมากกว่าจากการเป็นเมืองมรดกโลก

2. การศึกษามูลค่าเพิ่ม/ลดทางเศรษฐกิจที่ไม่ใช่ตัวเงิน

ผลการศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่ไม่ใช่ตัวเงิน มาจากคำถามว่า “การเป็นมรดกโลกได้ทำให้สังคมโดยรวมดีขึ้น หรือเสีย?” ซึ่งในที่นี้มองจาก 2 มิติได้แก่ มิติทางเศรษฐกิจ อันได้แก่ การบริหารจัดการพื้นที่ที่ดีขึ้น การพัฒนาทางเศรษฐกิจ มิติทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ การอนุรักษ์ทั้งโบราณวัตถุ โบราณสถาน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการเกิดการเชื่อมต่อกับวัฒนธรรม โดยจากการลงพื้นที่ทั้งสัมภาษณ์ แจกแบบสอบถาม และสังเกต ได้ผลการศึกษาเป็นดังนี้

มิติทางเศรษฐกิจ

จากการศึกษาพบว่า ในมิติทางเศรษฐกิจนั้นการเป็นเมืองมรดกโลกได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นทั้งมูลค่าที่เพิ่มขึ้นและมูลค่าที่ลดลงที่ไม่เป็นตัวเงินในประเด็นดังต่อไปนี้

1. การบริหารจัดการพื้นที่
2. การเปลี่ยนแปลงในวิธีการผลิต กรรมสิทธิ์การถือครองที่ดินและการใช้ที่ดิน
3. การเกิดอาชีพใหม่เพื่อรองรับการเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยว

มิติทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. การอนุรักษ์ทั้งโบราณวัตถุ โบราณสถาน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น
2. การเปลี่ยนแปลงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. การเกิดการเชื่อมต่อทางวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงในแต่ละมิติดังกล่าวข้างต้น มีทั้งที่ก่อให้เกิดมูลค่าที่เพิ่มขึ้นและทำให้เกิดมูลค่าที่ลดลงต่อคนในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ คณะวิจัยได้นำเสนอรายละเอียดดังต่อไปนี้

มิติทางเศรษฐกิจ

1. การบริหารจัดการพื้นที่

การบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ในช่วงก่อนและหลังเป็นมรดกโลก ทั้งจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร ต่างก็ลงความเห็นว่

“พอทางจังหวัดประกาศว่าได้มรดกโลก หลังจากนั้นไม่นานก็มีหน่วยงานเข้ามาดูแล วัด/โบราณสถานก็สะอาดสวยงามขึ้น จากเดิมเป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่า มีแต่ป่าแต่หญ้าขึ้นรกไปหมด ตอนนี้ก็สะอาดมากขึ้น”

(นายวีเจ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553, นางเอสพี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553, นางเอ็มเจ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553, นายพีซี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553)

อย่างไรก็ดีหากพิจารณาในมุมมองการบริหารจัดการมรดกโลกตามที่ควรจะเป็นแล้วนั้น ก็พบว่า มีความแตกต่างกันระหว่างการจัดการพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ในจังหวัดอยุธยา กับการจัดการพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ในจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชร ทั้งนี้เป็นเพราะบริบทของพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน โดยนางสาวเอสเอสพี(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2551) นักโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 3 ได้ให้ความเห็นว่า

“ปกติเราอนุรักษ์เพื่ออนุรักษ์ ใส่เก็บเข้าพิพิธภัณฑ์ อยุธยาเป็นเมืองที่ยังมีกิจกรรมอยู่ เป็นเมืองที่มีชีวิต เมืองเป็น Living Monument แต่ยังมีโบราณสถานให้เห็น เราจะมีวิธีการบริหารจัดการอย่างไรเป็นกับตายอยู่ด้วยกันได้...สุโขทัยเป็นเมืองอุทยานประวัติศาสตร์จริง ๆ พอช่วงเย็นก็ปิดประตูเมื่อถึงเวลา แต่เป็นมรดกโลกที่ดี อยุธยาเป็นโบราณสถานมันเป็น within คืออยู่ในชุมชน ดังนั้นคนกับเมืองอยู่ด้วยกัน คนมันมีความหมายของมันก็คือวน ๆ อย่างไรก็ตามแล้วแต่การบริหารจัดการเราไม่ล้มความต้องการพื้นฐานทางสาธารณสุขภาค เทศพาณิชย์ มันหลีกเลี่ยงกันไม่ได้เลย”

ส่วนนายเจเอส (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2551) กรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแสดงความคิดเห็นเสริมว่า

“บางที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยเที่ยวเสร็จแล้วก็ปิดเลยเปรียบเทียบกับแล้วซัดเลย อยุธยา-all day-all night ติดแสงสปอตไลท์ อยุธยามีนคนมาเที่ยว เด็กแว้นเป็นอุปสรรคเลย บ้านผมอยู่ใกล้วัด เพราะฉะนั้นอยุธยาไม่ได้อยู่อย่างสุโขทัย อยุธยามันอยู่ในเขตชุมชน ดูหลักฐานการค้นพบวัตถุโบราณ อยุธยาอยู่ในเขตชุมชนทั่วไป”

นั่นคือ บริบทของจังหวัดอยุธยานั้น โบราณสถานอยู่ท่ามกลางชุมชนมาตั้งแต่อดีต คนกับโบราณสถานอยู่ร่วมกัน ดังที่ผู้คนเรียกขานกันว่า เป็นมรดกโลกที่มีชีวิต (Living Heritage) มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา จึงทำให้จังหวัดประสบปัญหาเรื่องการบริหารจัดการ เพราะจัดระเบียบพ่อค้าที่พยายามเข้ามาขายสินค้าภายในอุทยานค่อนข้างลำบาก พ่อค้าก็ต้องการเข้าไปขายสินค้าให้ใกล้กับนักท่องเที่ยวให้มากที่สุด ซึ่งทำให้บริเวณมรดกโลกดูวุ่นวาย และมีความสกปรก ดังเช่นที่พบเห็นการเข้ามาขายสินค้าของ

พ่อค้าแร่ภายในนิคมเหมืองลพบุรี ซึ่งนายพีซี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553) นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเป็นคนอยุธยาโดยกำเนิด และได้ใช้ชีวิตการทำงานด้านนโยบายการท่องเที่ยวทั้งในจังหวัดอยุธยาและในจังหวัดกำแพงเพชร ก็ได้แสดงความคิดเห็นเปรียบเทียบการจัดระเบียบในพื้นที่ 3 จังหวัดไว้ว่า

“สุขุขทัยจัดระเบียบได้ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความสะอาด ส่วนกำแพงฯ นั้นจะมีลักษณะเป็นธรรมชาติอยู่เยอะ แต่อยุธยาสกปรกเหมือนทำไมเต็มที ขาดระบบการจัดการ ซึ่งน่าจะอยู่ที่ อบจ. จะดำเนินการ ช่วงหนึ่งตอน อบจ. ทำเกาะกลางใหม่ ๆ สวยมาก จากนั้นก็ปล่อยทิ้ง รก ไม่ดูแล แต่ในสุขุขทัยจัดการดีมาก ห้องน้ำเป็นสัดส่วน สัมกับการเป็นมรดกโลกมาก”

กรณีความสกปรกในพื้นที่มรดกโลกของจังหวัดอยุธยานั้น รุนแรงถึงขั้นมีการเตือนจากองค์การยูเนสโกว่าจะทำการถอดถอนอยุธยาจากการเป็นมรดกโลกหากยังไม่รีบแก้ไขโดยเร่งด่วน นายพีเอสเอ็ม (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2553) ประชาชนชาวบ้านผู้ผลิตมีดอรัญญิก และยังใช้เวลาว่างเป็นปกติให้กับจังหวัดอยุธยาอีกด้วย ได้พูดถึงปัญหาการถอดถอนมรดกโลกอยุธยาว่า

“คนขายไปขายของเกาะเกาะ เลอะเทอะ แล้วผู้ว่าก็อยากจะให้รู้แต่ก็ทำไต่ยาก ก็ทะเลาะกันกว่าจะลงตัวว่าจะย้ายไปที่ไหน” ซึ่งก็แสดงว่าทางจังหวัดก็ได้ดำเนินการแก้ปัญหาไปแล้ว แต่ประเด็นการแก้ปัญหานี้ นายพีเอสเอ็มได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับการแก้ปัญหาของภาครัฐที่ผ่านมาว่า “ควรจัดสถานที่ให้คนขายของ ทำเลเดิมน่าจะดีกว่า นี่ทำตลาดให้เช่า บางทีบูธเป็นแสนได้ คนที่ไปเช่าก็เป็นพวกพ่อค้าอยุธยามากกว่าผู้ผลิต”

จะเห็นได้ว่าการแก้ปัญหาของภาครัฐก็ยังไม่ตอบสนองความต้องการของพ่อค้าในการทำธุรกิจ จึงทำให้พ่อค้าไม่ยอมให้ความร่วมมือ เพราะเห็นว่าตนเสียประโยชน์มากกว่าที่จะได้ประโยชน์ นอกจากนี้แล้วอยุธยายังมีปัญหาปัญหาการรुकล้ำพื้นที่ จากการวัดและโบราณสถานมีลักษณะกระจัดกระจายอยู่ทั่วมืองอยุธยาจึงไม่สามารถล้อมรั้วเพื่อกันอุทยานออกจากชุมชนได้ การอยู่อาศัยของประชาชนตั้งแต่ในอดีต

จึงได้กลายเป็นการบุกรุกพื้นที่โบราณสถานไปโดยไม่ตั้งใจ ในขณะที่ทางเจ้าของพื้นที่ตามกฎหมายคือ กรมศิลปากร ก็ต้องการจัดระเบียบจึงพยายามจะขอคืนพื้นที่โดยให้ประชาชนย้ายออกจากพื้นที่ ซึ่งก็ได้ยากและได้รับการต่อต้านที่รุนแรงจากชุมชนในพื้นที่มรดกโลกและบริเวณใกล้เคียง และปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวก็ยังไม่ได้รับการแก้ไข และยังคงคาราคาซังจนกระทั่งปัจจุบัน

ความขัดแย้งในอีกประเด็นคือประเด็นเรื่อง “การอนุรักษ์และการพัฒนา” เพราะจากการพัฒนาเมืองตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับ ที่ต้องการให้ประเทศไทยมีการเจริญเติบโตก้าวหน้า มีการเปลี่ยนแปลงในการใช้สอยพื้นที่ โดยการทุบ รื้อและสร้างใหม่ ซึ่งการกระทำดังกล่าวได้มีส่วนไปทำลายความเป็นมรดกโลก โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ดังที่ได้เกิดความขัดแย้งในการพัฒนาจังหวัดขึ้นโดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลมีงบประมาณก็ต้องการพัฒนาจังหวัดจึงได้ทำเสาไฟตกแต่งบริเวณเกาะกลางถนนแต่ใช้สัญลักษณ์ที่ไม่ได้สอดคล้องกับประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาแต่อย่างใด ซึ่งก็จะขัดกับระเบียบในการบริหารจัดการมรดกโลกขององค์การยูเนสโก และในการพัฒนาบ้านเมืองตั้งแต่ก่อนหน้าที่ยุทธยาจะเป็นเมืองมรดกโลกนั้น บางครั้งก็ได้ไปทุบทำลายเจดีย์ เพื่อสร้างอาคารที่ทันสมัยเพราะมีประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันมากกว่า

ส่วนในเรื่องบริบทของจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชรนั้นจะมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอยุธยา บรรยากาศเมืองมรดกโลกในจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชรจะค่อนข้างเงียบ เมืองมีลักษณะเป็นระเบียบเรียบร้อยโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่จังหวัดสุโขทัย ประชาชนที่มีบ้านเรือนอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับอุทยานประวัติศาสตร์ก็จะทำการตกแต่งบ้านเรือนให้สอดคล้องกับความเป็นเมืองเก่าในอดีต และไม่ปลูกอาคารสูงบดบังทัศนียภาพมรดกโลก ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะเชิงพื้นที่ของมรดกโลกของจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชรนั้นแยกจากชุมชนเห็นได้ชัด สามารถล้อมรั้วได้ วัดและโบราณสถานอยู่ใกล้กันไม่ได้มีลักษณะกระจายกระจายดังเช่นจังหวัดอยุธยา การจัดระเบียบการอยู่อาศัยและการทำการค้าจึงสามารถทำได้โดยง่าย ไม่มีปัญหาความขัดแย้งเหมือนกับที่เกิดขึ้นที่จังหวัดอยุธยา ส่วนจังหวัดกำแพงเพชรนั้น นายวีเจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553) เล่าให้ฟังว่า

“การเป็นมรดกโลกนั้นดีมาก เพราะสามารถดึงนักท่องเที่ยวต่างชาติมาได้ ผมเรียนกำแพงเพชรวิทยาคม สมัยก่อนอุทยานฯใช้เป็นี่สาธารณะ พอเป็นมรดกโลกก็มีเงินมาบูรณะมากขึ้น”

แต่อย่างไรก็ตาม ในจังหวัดกำแพงเพชรก็ยังคงมีปัญหาการรुकล้ำพื้นที่โดยในพื้นที่บริเวณวงเวียนหน้าศาลากลาง เป็นพื้นที่สำคัญชั้นใน (Core Zone) แต่มีการสร้างอาคารพาณิชย์ที่สูงเกินกว่า 2 เมตร นอกจากนี้ยังมีหมู่บ้านจัดสรรคือ หมู่บ้านซากังราว ปาร์ควิลล์สร้างอยู่ในพื้นที่มรดกโลก ซึ่งมีปัญหาให้รื้อถอน แต่จากการที่คณะวิจัยลงพื้นที่สำรวจก็พบว่า หมู่บ้านจัดสรรนี้ยังไม่ได้ทำการรื้อถอนออกไปแต่อย่างใด จากการสอบถามผู้พักอาศัยซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบและต้องย้ายออก คือ นางสาวเอ็นเจเอส (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553) ซึ่งเป็นเจ้าของร้านรองเท้าบาจา อายุ 69 ปี เป็นคนกำแพงเพชรโดยกำเนิด และมองเห็นการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่อยู่ตลอดได้เล่าให้ฟังว่า

“กรมศิลป์ฯ จะรื้อที่แถวนี้ คนก็คัดค้านกัน รัฐก็ยอมให้มาเรื่อยๆ ประชาชนทั่วไปก็มองว่าไม่น่าให้อยู่ ที่อยู่นี้เป็นที่ราชพัสดุ ส่วนใหญ่ก็ย้ายถิ่นมาอยู่กันนานมากแล้วตั้งแต่ก่อนเป็นมรดกโลกตั้งนาน”

ส่วนในพื้นที่ของอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยก็พบปัญหาการรुकล้ำในลักษณะเดียวกัน คือ การรुकล้ำจากการที่โรงแรมแห่งหนึ่งได้เข้าไปตั้งในพื้นที่ชิดกำแพงเมืองเก่าและในการก่อสร้างได้ไปทำลายกำแพงเมืองเก่า จึงต้องรื้อถอนพร้อมกับเสียค่าปรับให้กับกรมศิลปากรซึ่งกำลังดำเนินคดีอยู่

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่าในพื้นที่ของจังหวัดอยุธยาประสบกับปัญหาการบริหารจัดการมรดกโลก ซึ่งจากการวิเคราะห์แล้ว พบว่า สาเหตุที่สำคัญคือ การขาดความรู้ในการบริหารจัดการและการอนุรักษ์อย่างถูกวิธี และไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนเพื่อรองรับการเป็น “เมืองมรดกโลก” ยิ่งไปกว่านั้นคือ ในการจัดทำแผนการบริหารจัดการมรดกโลกส่งไปยังองค์กรยูเนสโกที่ผ่านมา นั้น ที่ผ่านมาประเทศไทยยังไม่เคยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ หรือแสดงความคิดเห็นต่อความจำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่เพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบการบริหารจัดการมรดกโลกขององค์กรยูเนสโก (ดร.เคเค, จากคำบรรยายในการจัดทำแผนแม่บทมรดกโลก กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน วันที่ 20 กรกฎาคม 2553 ณ จังหวัดลำปาง) ดังที่ นายพีเอ

ดี อดีตประธานคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2553) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า

“การบริหารจัดการมรดกโลกต้องให้ความสำคัญกับเรื่องของงานวิชาการ ต้องให้ความรู้ในการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ที่ถูกวิธี เพราะฉะนั้นสถาบันการศึกษาจะต้องมีบทบาทในการศึกษาเรื่องนี้ และควรต้องมีหลักสูตรที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการมรดกโลก อยู่ใน ป.ตรี ก็ได้ ให้เรียนวิชาพื้นฐาน เช่น ประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถาปัตยกรรม วนศาสตร์ พฤกษศาสตร์ ชีววิทยา ตัวอย่างรัฐบาลจีน ได้ตั้งสถาบันการบริหารจัดการมรดกโลกมา 2 ปีแล้ว เราน่าจะโคกกับจีน และเราควรมีการทำนิทรรศการถาวรเรื่องมรดกโลก ถ้าใครจะมาก็มาดู ที่นี้ก่อน การบริหารจัดการมรดกโลกในไทย นอกจากเรื่องการบริหาร แล้วต้องดูเรื่องวิชาการด้วย จุดอ่อนในการบริหารจัดการของบ้านเราคือ เราขาดผู้บริหารที่เข้าใจ แต่ละแห่งจะใช้เจ้าหน้าที่กรมศิลปฯ ซึ่งไม่ใช่แค่นั้น ทัวไปเค้าจะไม่ใช้เจ้าหน้าที่กรมศิลปฯ เพราะเค้าไม่ได้ถูกสอน ให้บริการ ส่วนการท่องเที่ยว ก็คิดแต่ด้านท่องเที่ยว จะเอาคนมามากฯ ไม่คำนึงถึง carrying capacity”

2. การเปลี่ยนแปลงในวิธีการผลิต กรรมสิทธิ์การถือครองที่ดินและการใช้ที่ดิน

ในประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงในกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดินและรูปแบบการใช้ที่ดินในการทำมาหากินนั้น มีความแตกต่างกันในแต่ละจังหวัด โดยมีรายละเอียดดังนี้

จังหวัดอยุธยาได้มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างที่จะเห็นได้ชัด ในการตอบสนองตามนโยบายรัฐ โดยตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) ซึ่งเป็นแผนฉบับแรกที่ได้มีการบรรจุนโยบายด้านการท่องเที่ยวไว้ จนกระทั่งปีพ.ศ. 2530 ได้มีการส่งเสริมให้เป็น “ปีท่องเที่ยวไทย” ต่อเนื่องมาจนกระทั่งปีพ.ศ. 2541-2542 ที่รัฐบาลกำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวว่า “อเมซซิ่ง ไทยแลนด์” และในปีพ.ศ. 2545 ก็ได้มีการจัดตั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาขึ้นมา ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก และในปีพ.ศ.2546 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ไทยก็ได้ประกาศยุทธศาสตร์ปี 2546 “สร้างไทยเป็นมหานครท่องเที่ยวแห่งเอเชีย” จากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐที่มีมาเป็นระยะๆนี้เอง ได้ทำให้ทุกจังหวัดตื่นตัวหันมาส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัดของตัวเอง สำหรับจังหวัดอยุธยา นั้น ด้วยความที่เป็นเมืองที่มีความเจริญและไม่ไกลจากกรุงเทพฯมากนัก จึงได้ถูกกำหนดให้เป็นเมืองอุตสาหกรรม เป็นที่ตั้งของโรงงานขนาดใหญ่ที่ใช้สำหรับผลิตสินค้าป้อนกรุงเทพฯด้วย ดังนั้น จังหวัดอยุธยาจึงถูกพัฒนาให้เป็นเมืองท่องเที่ยวและเป็นเมืองอุตสาหกรรมควบคู่กันไป การเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังกล่าวนี้เอง ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดิน จากการใช้เพื่อการเกษตรเป็นโรงงานอุตสาหกรรม หรือใช้ประกอบธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เช่น ที่ดินบริเวณริมแม่น้ำ จะถูกนำมาทำเป็นร้านอาหารริมน้ำ และหากร้านใดมีเงินทุนมากพอก็จะทำเรือนำเที่ยว ใช้ล่องแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อชมวิวทิวทัศน์และวิถีชีวิตรอบเกาะเมือง จากการใช้เพื่อพักผ่อนแบบสอบถามที่ใช้ถามประชาชนถึงประเด็นกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและการถือครองที่ดินของคนในพื้นที่/นอกพื้นที่ ซึ่งได้ให้ค่าคะแนนตั้งแต่ -10 จนถึง +10 พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ +3.17 (ภาคผนวก) นั่นคือ มีการถือครองในที่ดินที่ถือว่าเป็นทำเลทอง ที่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา นายพีเอสเอ็ม (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2553) เล่าให้ฟังว่า

“ที่ดินแถวริมน้ำได้มีนายทุนจากข้างนอกเริ่มเข้ามาเยอะ คนอยุธยาจริงๆนะมีรายน้อย บางคนมีที่นาสองสามร้อยไร่ก็ขายทำร้านอาหารกันหมด”

การถือครองที่ดินในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้เปลี่ยนไปอยู่ในมือของนายทุนจากนอกพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ แต่ไม่อาจสรุปได้ว่า สาเหตุเกิดจากการเป็นเมืองมรดกโลก แต่พอจะสรุปได้แต่เพียงกว้างๆเท่านั้นว่า เกิดจากการพัฒนาเมืองและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยในพื้นที่รอบเกาะเมือง โดยเฉพาะบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา และช่วงรอยต่อของแม่น้ำป่าสักมายังแม่น้ำเจ้าพระยานั้น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินเป็นไปเพื่อตอบสนองนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว แต่บริเวณพื้นที่รอบนอกนั้น พื้นที่ส่วนใหญ่ถูกใช้เพื่อเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ดังจะเห็นจากการที่จังหวัดอยุธยามีนิคมอุตสาหกรรมมากถึง 4 นิคม ได้แก่ 1) นิคมอุตสาหกรรมโรจนะ 2) นิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน 3) นิคมอุตสาหกรรมบ้านหว้า (ไฮเทค) และ 4) นิคมอุตสาหกรรม

สหรัตนนคร และอีก 1 เขตประกอบการอุตสาหกรรมคือ เขตประกอบการอุตสาหกรรม แพคเตอร์แลนด์ วังน้อย (นายวี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2553)

สำหรับจังหวัดกำแพงเพชรนั้น การเปลี่ยนแปลงในการถือครองที่ดินและรูปแบบการใช้ที่ดินไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมากจากอดีตซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่การเกษตร ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและค้าขาย นายวีเจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2553) รองปลัดเทศบาลเมืองกำแพงเพชร ผู้เกิดและเติบโตที่กำแพงเพชร กลับมาทำงานพัฒนาจังหวัดกำแพงเพชร และยังเป็นผู้ที่มีบทบาทในการผลักดันการท่องเที่ยวภายในจังหวัดเนื่องจากดำรงตำแหน่งประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดกำแพงเพชร และเป็นนายกสมาคมสหพันธ์ท่องเที่ยวภาคเหนือ ได้เล่าถึงวิธีการผลิตของจังหวัดกำแพงเพชรตั้งแต่นั้นอดีตว่า

“ซากังราว หมายถึง ชุมทางการค้า แต่ก่อนที่นี่เป็นเส้นทางการค้าไม้สัก แถวนครชุม กำแพงเพชรเป็นเมืองหน้าด่าน ได้มีการวางกำแพงเมือง โดยมีคูน้ำ 3 ชั้น คนกำแพงเป็นคนอหิชาศัยดีและมีสตางค์ ปัญหาเรื่องราวต่างๆมีน้อยมาก เป็นเมืองน่าอยู่ บางทีไม่ยอมให้บูมท่องเที่ยวมากนัก อยากรู้จักกำแพงเพชรมากขึ้นในสมัยท่านเชาวน์วัศ สูดลาภา ผู้ริเริ่มจัดงานประเพณี “นบพระ เล่นเพลง” และมีท่านประมวล รุจนเสรีอีกคนที่ช่วยผลักดัน”

ซึ่งงานประเพณีช่วงปีพ.ศ.2526 เป็นปีที่นายเชาวน์วัศ สูดลาภา เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชร และมีนายประมวล รุจนเสรี เป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชรในขณะนั้น หมายความว่า การเติบโตทางการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชรมีมาก่อนที่จะได้รับการประกาศให้อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรเป็นมรดกโลก ความรุ่งเรืองทางการค้าของเมืองกำแพงเพชรจะเห็นได้จาก “งานกล้วยไข่” ที่จัดกันจนเป็นประเพณีต่อเนื่องมายาวนาน เพราะเป็นเมืองที่มีกล้วยไข่จำนวนมาก แต่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินเพื่อทำสวนกล้วยนี้ ในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปบ้างเนื่องจากกล้วยราคาไม่ดี ดังที่นางเอสพี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553) บอกว่า “ปัจจุบันคนไม่ค่อยปลูกกล้วยกันแล้ว เพราะขาดทุน” ซึ่งสอดคล้องกับที่นายวีเจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2553) เล่าว่า “เดี๋ยวนี้งานกล้วยไข่ มีกล้วยไข่ให้ดูนิด

เดียว ที่เหลือเป็นกล้วยหักมุกหมดแล้ว” ด้วยเหตุดังกล่าวคนก็เปลี่ยนพื้นที่ปลูกกล้วยไปปลูกข้าวแทนเพราะในช่วงหลังข้าวราคาดี แต่เหตุการณ์นี้เพิ่งเกิดไม่นาน ไม่ได้มีสาเหตุจากมรดกโลก และยังถือว่ายังใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรอยู่ สำหรับหลังเป็นมรดกโลกแล้วนั้นก็มียาทุนเริ่มหันมาทำธุรกิจโรงแรมและที่พักบ้าง แต่อัตราการขยายตัวมีไม่มากนักเนื่องจากจังหวัดกำแพงเพชรไม่ใช่เมืองที่นักท่องเที่ยวจะตั้งใจมาเที่ยว ในประเด็นนี้นางเอ็มเจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553) ซึ่งเป็นผู้ช่วยฝ่ายขาย โรงแรมเพชรโฮเทล แสดงทรรศนะในเรื่องนี้ว่า

“ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่มาจะเป็นลักษณะแวะพัก จริงๆแล้วเค้าตั้งใจไปเชียงใหม่กันมากกว่า”

และนางเจพี(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553) ได้แสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า

“มรดกโลกไม่ใช่ประเด็นหลักของคนมาพักที่นี่ ส่วนใหญ่คนที่มาพักจะมาเพื่อติดต่อภารกิจหรือธุรกิจของตัวเอง และเป็นพวกกรุ๊ปสัมมนา อาจพักคืนหนึ่งหรือ 2 คืน มองว่าเป็นเส้นทางผ่าน ไม่ได้ตั้งใจมาแวะมรดกโลก”

นอกจากนี้นางเอ็มเจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553) ยังได้ให้ความเห็นในเรื่องการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตของประชาชนในพื้นที่ว่า

“หลังเป็นมรดกโลกก็มีการเปลี่ยนแปลง แต่ก็ค่อยๆเปลี่ยน จากที่ทำไร่ทำนา ก็เป็นค้าขาย หรือขยายสวนมากขึ้นเพื่อขายเยอะๆ”

นอกจากนี้แล้วรีสอร์ทขนาดกลางก็มีเพิ่มขึ้นจำนวนมาก (นายวีเจ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2553, นางเอ็มเจ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553 และนางเจพี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553) นั่นคือ การเปลี่ยนวิถีการผลิตจากการผลิตเพื่อยังชีพ มาเป็นเชิงพาณิชย์มากขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ โดยแท้จริงแล้วไม่ได้เกิดจากการเป็นมรดกโลกเป็นประเด็นหลัก หากแต่มีทั้งเรื่องนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐ โดยจังหวัดกำแพงเพชรใช้ประเพณีของจังหวัดคือ ประเพณี “นบพระ เล่นเพลง” เป็นจุดขายมากกว่าการใช้ “มรดกโลก” เป็นจุดขาย สำหรับการถือครองที่ดินสวน

ใหญ่แล้วก็ยังคงเป็นของคนในพื้นที่อยู่มาก อย่างไรก็ตาม ก็สามารถสรุปได้ว่า การเปลี่ยนวิธีการผลิตและรูปแบบการผลิตได้ส่งผลให้เกิดมูลค่าเพิ่มจากนโยบายการท่องเที่ยวในภาพรวมได้เพราะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็ได้ทำให้เกิดการจ้างงานในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และกระจายรายได้ให้คนในพื้นที่

จังหวัดสุโขทัย ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดมากนัก ในช่วงภายใน 5 ปี หลังจากการเป็นเมืองมรดกโลก แต่การพัฒนาเมืองจะเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก แต่จากการที่รัฐบาลส่งเสริมการท่องเที่ยวและทางจังหวัดได้จัดงาน “ลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ” ขึ้นเป็นประจำทุกปีในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จึงเป็นจุดขายที่ทำให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวที่จังหวัดสุโขทัยมากขึ้น ดังที่นายวิเอสเจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“นโยบายที่สนับสนุนมรดกโลก ก็คือ งานลอยกระทง เพราะมีทั้งมิถิไนท์ แอนด์ซาวนด์”

การเปลี่ยนแปลงของชุมชนบริเวณหน้าอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยจะเห็นได้ชัดกว่าที่จังหวัดกำแพงเพชร มีการเติบโตของธุรกิจเพื่อรองรับการท่องเที่ยวมากขึ้น ดังจะเห็นได้จาก จังหวัดสุโขทัยมีโรงแรมขนาดใหญ่จำนวนมากกว่าที่จังหวัดกำแพงเพชร และมีนักท่องเที่ยวต่างชาตินิยมมาเที่ยวมากกว่า ดังนั้น ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาจะมีธุรกิจเกสต์เฮาส์ แมนชั่น โรงแรมขนาดเล็ก ร้านอาหารสำหรับต่างชาติ เพิ่มขึ้นจำนวนมากในบริเวณด้านหน้าอุทยานฯ ซึ่งสาเหตุเพราะปัญหาเศรษฐกิจและการเมืองได้ส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติมีปริมาณลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เหตุการณ์ชุมนุมของกลุ่มเสื้อแดง แต่ปัจจุบันนักท่องเที่ยวคนไทยมีมากขึ้น จากนโยบายที่รัฐส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศและมีวันหยุดยาวบ่อย จึงทำให้ธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กขยายตัวเพิ่มขึ้นมาก นายวิดี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553) พนักงานต้อนรับโรงแรมไพลิน ซึ่งเป็นคนสุโขทัยเล่าถึงพฤติกรรมนักท่องเที่ยวและวิถีชีวิตคนสุโขทัยให้ฟังว่า

“ส่วนใหญ่แล้วคนมาพักที่นี่คือกลุ่มนักท่องเที่ยวที่จะไปเชียงใหม่และใช้เส้นทางพิษณุโลก จะไม่ค่อยแวะกำแพงเพชร และไม่ได้มีจุดประสงค์มาเพื่อเที่ยวมรดกโลกเท่าไรนักสำหรับคนไทย แต่ต่างชาติจะรู้จักมรดกโลกที่นี่ไม่ได้เจริญเหมือนจังหวัดพิษณุโลก เพราะฉะนั้นคนจะพักค้างคืนที่

พิษณุโลกกันเยอะ ที่นี้ไม่ใช่เมืองอุตสาหกรรม วิธีชีวิตชาวบ้านก็ยังทำไร่
ทำนา ทำสวน ยกเว้นคนรุ่นใหม่จะเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่นที่ไม่เหมือนพ่อ
แม่ และที่นี้ไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมใหญ่”

แต่หากมองเฉพาะธุรกิจ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในสุโขทัยก็อาจกล่าวได้ว่า
ร้อยละ 70-80 ของธุรกิจที่นี้ดีขึ้นจากต้นทุนเดิมคือ การเป็นเมืองมรดกโลก (นายวิเศษเจ,
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553) สำหรับประเด็นการถือครองที่ดินและทรัพย์สินนั้น
จะพบว่า เจ้าของโรงแรมใหญ่จะเป็นคนนอกพื้นที่ เช่น เจ้าของโรงแรมไพลิน เป็นคน
จังหวัดพิษณุโลก โรงแรมสุโขทัยเฮอริเทจ เป็นโรงแรมในเครือของบริษัทบางกอกแอร์เวย์
จำกัด ซึ่งเป็นของนายแพทย์ประเสริฐ ปราสาททองโอสถ โรงแรมลีเจนด์หรือโรงแรม
น้ำค้างเก่า เป็นของบริษัทหนุ่มสาวทัวร์ จำกัดและล่าสุดได้เข้าซื้อกิจการของโรงแรมเลอ
ซาร์มิวส์ฮอร์ต สำหรับธุรกิจโรงแรมและที่พักขนาดใหญ่ก็ยังคงดำเนินการโดยคนใน
พื้นที่อยู่ แต่อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวต่างชาติของที่นี่ส่วนใหญ่มาจากยุโรป ซึ่งจะมีความ
ต้องการที่พักที่ปลอดภัย สะอาดและมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ดังนั้น รายได้จาก
นักท่องเที่ยวต่างชาติจึงตกอยู่ที่โรงแรมขนาดใหญ่ซึ่งเจ้าของเป็นคนนอกพื้นที่มากกว่า
นอกจากนี้จากการสังเกตของคณะวิจัยจะพบว่า ในบริเวณใกล้เคียงกับพื้นที่อุทยาน ยัง
เห็นรถแทรกเตอร์วิ่งผ่านไปมาบนท้องถนนอยู่บ้างประปราย และหากเลยออกไปทางไป
อำเภอศรีสัชชนาลัย ก็จะได้ยังเห็นรถเกี่ยวข้าววิ่งบนท้องถนนอยู่ และหากพิจารณาจาก
ตัวเลขรายได้ประชาชาติรายจังหวัด (Gross Provincial Products: GPP) ก็จะพบว่า
รายได้ประชาชาติต่อหัวของประชากรจังหวัดสุโขทัยอยู่อันดับท้ายของภาคเหนือมาตลอด
ระยะเวลาหลายปี ทำให้สรุปได้ว่า วิธีชีวิตของคนที่นี่ส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นเกษตรกรอยู่
การเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวที่จังหวัดสุโขทัยกระจายรายได้ให้คนในพื้นที่แต่ไม่มากนัก
แต่การเปลี่ยนวิถีการผลิตดังกล่าวก็ได้สร้างมูลค่าเพิ่มในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกใน
พื้นที่มีมากขึ้น

3. การเกิดอาชีพใหม่เพื่อรองรับการเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยว

จากการวิจัย พบว่า การเป็นเมืองมรดกโลกได้ทำให้เกิดอาชีพใหม่เพื่อรองรับการ
ท่องเที่ยวซึ่งทั้ง 3 จังหวัดจะมีลักษณะที่เหมือนกัน โดยอาชีพใหม่ที่ได้ชัดคือ การขาย
สินค้าที่ระลึกที่เป็นสัญลักษณ์ของการเป็นเมืองมรดกโลก และจากการเป็นเมืองมรดกโลก

นี้เองทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติมาเยือนยังอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย-กำแพงเพชร มากขึ้น อันเป็นการกระตุ้นให้พ่อค้าแม่ค้าต่างก็นำสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ซึ่งเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยวต่างชาติมาจำหน่ายมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกิดการรื้อฟื้นการขายขนมไทยที่เคยมีแต่ดั้งเดิม การรื้อฟื้นเหตุการณ์ในอดีตและนำมาแสดงเพื่อระลึกถึงเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองมรดกโลกทำให้ผู้ที่ทำงานด้านนาฏศิลป์ ศิลปะการแสดง รวมถึงการเล่นพื้นบ้านต่างๆ มีงานทำเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงเทศกาล งานประเพณีประจำท้องถิ่นแต่โบราณ เป็นต้น

มิติทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สำหรับมิติทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น จากการวิจัยพบว่ามูลค่าเพิ่มที่ไม่เป็นตัวเงินที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชรนั้น มีทั้งมูลค่าที่เพิ่มขึ้นและมูลค่าที่ลดลง โดยรายละเอียดมีดังนี้

1. การอนุรักษ์ทั้งโบราณวัตถุ โบราณสถาน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

การบริหารจัดการเมืองมรดกโลกนั้นมีภาคบังคับ เรื่องการจัด ตกแต่งสถานที่พักอาศัยในบริเวณใกล้เคียงให้สอดคล้องกับประวัติและเนื้อหาของโบราณสถานไปโดยปริยาย ซึ่งในประเด็นนี้ทั้งจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร ก็จะมีมูลค่าเพิ่มอันเกิดจากการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ทำให้วัฒนธรรม ประเพณี ได้รับการสืบทอดไปยังรุ่นลูกหลานในอนาคต นอกจากนี้แล้วพอุทยานประวัติศาสตร์ได้รับการประกาศเป็นมรดกโลก ก็ทำให้มีงบประมาณเข้ามาอุดหนุนในการดูแลบำรุงรักษา ตลอดจนการปกป้องคุ้มครองโบราณสถาน (เจเอส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2551) เพราะสาเหตุสำคัญข้อหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยต้องสูญเสียมรดกของชาติไป ก็เพราะต้นทุนในการดูแลรักษาและซ่อมแซมมีราคาสูง และประเทศไทยยังไม่มีมาตรการอะไรในการที่จะจูงใจให้ประชาชนอยากจะทำอนุรักษ์วัตถุโบราณและโบราณสถาน อนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเหมือนดังเช่นประเทศเวียดนาม ซึ่งเขาจะมีจัดตั้งกองทุนในการอนุรักษ์พื้นที่นั้น โดยทั้งภาครัฐและเอกชนซึ่งรวมถึงผู้ที่อยู่ในพื้นที่ได้ให้การสนับสนุนและมีรางวัลให้สำหรับการอนุรักษ์ บ้านไหนผู้พังและมีความเสี่ยงสูงก็จะได้รับการซ่อมแซมก่อนหมุนเวียนกันไปในชุมชน โดยภาครัฐจะส่งผู้เชี่ยวชาญมาช่วยในการซ่อมแซมอย่างถูกวิธี

เพื่อให้คงไว้ซึ่งความสมบูรณ์ (Integrity) และความคงสภาพเดิมให้มากที่สุด เพื่อที่จะได้มีโอกาสขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกต่อไป (ดร.เคเค, จากคำบรรยายในการจัดทำแผนแม่บทมรดกโลกกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน วันที่ 20 กรกฎาคม 2553 ณ จังหวัดลำปาง) การที่โบราณวัตถุ โบราณสถาน ประเพณีและวัฒนธรรมซึ่งล้วนเป็นมรดกของท้องถิ่นได้ถูกยกให้เป็นมรดกของชาตินี้ ผลพลอยได้อย่างหนึ่งซึ่งเห็นได้ชัดคือ ความภาคภูมิใจของคนในพื้นที่ จนทำให้เกิดความรู้สึกรัก ห่วงแหน อยากจะปกป้องดูแลสมบัตินี้ไว้ ดังเช่นที่อุทยานนายพีเค (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2551) เจ้าหน้าที่จากสำนักศิลปากรที่ 3 กองโบราณคดี กรมศิลปากร ได้กล่าวถึงอุทยานอย่างภาคภูมิใจว่า

“กรุงศรีอยุธยาคือองค์ความรู้เป็นตัวแทนของความเป็นเยี่ยมและทรงคุณค่า มีภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ที่จะให้กับสังคม เรื่องอาคาร โบราณสถานที่ กลุ่มสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นในเอเชีย ถือว่าเจดีย์ปราสาทปราสาท มีลักษณะอันโดดเด่น สถาปัตยกรรมที่มีความพิเศษมีความเป็นไทยแท้ที่ไม่สามารถมีใครสร้างเหมือน และไม่สามารถทดแทนได้ในปัจจุบัน”

ส่วนนายซีเอ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2551) อาจารย์และกรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เล่าความรู้สึกให้ฟังว่า

“ภาคภูมิใจแต่ก็เป็นภาระใจที่ต้องดูแล พูดยังวัฒนธรรม ทุนทางสังคม การสร้างจิตสำนึกของอยุธยาในการรักษาและภาคภูมิใจในเมืองมรดกโลก ในขณะที่เดียวกันคนไทยทั่วประเทศที่ต้องดูแลรักษาจริง ๆ ต้องเป็นประชาชน เพราะฉะนั้นการสร้างจิตสำนึกของคนอยุธยาควรรู้สึกห่วงแหนและเป็นหน้าที่ที่ต้องดูแลรักษา อนุรักษ์แทนคนทั่วประเทศ”

ส่วนนางนายเจอรพี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553) ผู้อำนวยการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุโขทัย ซึ่งเคยทำงานในจังหวัดกำแพงเพชรมาด้วย ได้กล่าวถึงสุโขทัยว่า

“สุโขทัยมีประเพณีที่ต่อเนื่องกันมาและยิ่งใหญ่มาก คือ งานลอยกระทง งานลอยกระทงที่นี้ยิ่งใหญ่จริงๆ เอาเมื่อดงมาเรียงต่อกันเป็นพนมมามาก

พนมดอกไม้ อดตายตาคนทั่วโลก ผลิตโดยใช้อารยธรรมสุโขทัย มีพระ
ที่สวยที่สุด อยู่ที่สุโขทัย สวยที่สุดในโลก”

แต่จะสังเกตได้ว่า ความรู้สึกเหล่านี้จะคงอยู่ในคนรุ่นเก่าเป็นส่วนใหญ่
สำหรับเด็กรุ่นใหม่แล้วนั้น ไม่ค่อยให้ความสนใจ ยังคงขาดความเข้าใจและยังไม่เห็น
คุณค่าของการมรดกของชาติที่ตกมาถึงรุ่นของตน ในประเด็นนี้ นายเจอาร์พีพี (สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2551) ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้
ความเห็นว่

“สถาบันควรจัดหลักสูตรในโรงเรียนทุกโรงเรียนเริ่มจากชั้นประถมขึ้นมา
เลย ระดับชั้นมัธยมก็สอนหลักสูตรมัคคุเทศก์ประวัติศาสตร์ เมื่อก่อน
เวลาจัดงานให้ครูอธิบายประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาจนถึง
ระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา) ให้เขาได้มี
องค์ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์แต่ละพื้นที่ หรือจัดอบรมมัคคุเทศก์น้อย
แต่ต้องอาศัยผู้ใหญ่ที่อยู่ในปัจจุบันนี้ต่างก็อายุชั้ยไปหมดแล้ว อะไร
ต่างๆ ก็ต้องให้รุ่นเด็กช่วย และเจดียวัตถุทำลาย วัดในอยุธยาที่มีคุณค่า
มากมาย ในเรื่องความสำคัญที่เราจะดำรงให้เป็นมรดกโลก เรื่องจัด
หลักสูตรการอนุรักษ์มรดก จัดระดับประถมศึกษา มัธยมจัดมัคคุเทศก์
นำเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ ระดับอุดมศึกษา ผมอยากจะเน้นการจัด
การศึกษา หลักสูตรในโรงเรียนเป็นสำคัญ เด็กๆ ก็จะมาเสริมมาช่วย
เท่าที่ปรากฏมาในประวัติศาสตร์ ไม่ใช่แค่คนอยุธยาที่เข้ามาช่วยรักษา
ประวัติศาสตร์ ระดับราชภัฏเองก็ต้องไประดับต่างประเทศด้วย ก็จะช่วย
ในการรักษามรดกทางสถาปัตยกรรม ก็มีพวกโปรตุเกส ชาวต่างชาติใน
อดีตเข้ามาสร้างประวัติศาสตร์และก็มีส่วนช่วยในการรักษามรดกด้วย”

ส่วนนายเอสเค (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2551) ตัวแทนอาสาสมัคร
ชมรมอาสาสมัครตำรวจท่องเที่ยว เล่าถึงความพยายามที่จะสืบทอดการอนุรักษ์
วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นว่า

“เราอาศัยเทศบาลเอจกรยานมาให้เรา ตามจุดต่าง ๆ 1 เดือนเราก็มา
กัน 1 ครั้ง ผมก็ทำงานกับตำรวจท่องเที่ยวก็มีการทำงานคล้ายกัน นำ

เที่ยวด้วย และเราก็ไม่เก่งทางด้านภาษา ก็มีอาสาสมัครต่างชาติมาช่วยสอนภาษาด้วย ก็มีทั้งชาวจีน ชาวฝรั่ง เรามีอาสาสมัครตำรวจท่องเที่ยวร่วม ๆ 10 คน แต่มาทำบ้างบางทีก็หายไป แต่ก็มีคนเข้ามาอบรมเพิ่มเติมเรื่อยๆ นี่เป็นความภาคภูมิใจที่ผมทำมาได้ 2 ปีแล้ว ที่มีอบรมไปในแต่ละรุ่นก็คงเกือบ 1,000 กว่าคน...ตำรวจท่องเที่ยวมาเป็นแกนนำในการฝึกอบรมเด็กๆ เด็กเขาเกิดความภาคภูมิใจ แต่ก็มีปัญหาเรื่องความปลอดภัย เด็กเขาก็ชอบแวย อีกเรื่องหนึ่งในนามของสถาบันก็ได้เชิญชวน เมื่อวานก็บรรยาย ขณะนี้เราได้มาสอนก็ 4 ปีแล้ว เรานำศิลปะป้องกันตัว เรามีสำนักดาบพุทธโศภิต อยู่บริเวณวัดพุทธโศภิต มีเรียนศิลปะป้องกันตัวต่างๆ นักเรียนหญิงก็เรียนได้ เช่น ชก มวย กระบี่กระบอง ฟันดาบ ฯลฯ เด็กๆ มาเรียนที่นี่ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเรียน และทำให้เด็ก ๆ รู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ผมอยู่ที่หมู่บ้านลำเภาล้อม อยู่รวมกันมีทั้งพุทธ คริสต์ อิสลามอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข มีการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการสัมมนาประชุม ดูแลการประชุม เรื่องอาหารให้พวกอิสลามเขาทำ"

ด้านนายเจอาร์พี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553) ได้เล่าความรู้สึกตลอดจนแสดงทรรศนะของตนเองว่า

"สิ่งที่อยากจะเรียนคืนมาจากคนสุโขทัยคือ ภาษา และผ้าพื้นเมือง อยากให้อนุรักษ์ภาษาไทยท้องถิ่นให้กลับมาเป็นสุโขทัยให้หมด.. สถานศึกษาคือ ตัวล้มเหลว อบรมนักศึกษาไว้ 3 รุ่นแล้ว ไม่มีใครมาทำงานแม้แต่คนเดียว จันทร์ถึงศุกร์เรียน เสาร์-อาทิตย์ เรียนพิเศษ ตอนนี้อยู่ทำอบรมมัดคุเทศก์ท้องถิ่นเอง ดู 3 ศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ตอนนี้อยู่ 8 คน ก็ให้เบอร์ไว้ในโบรชัวร์เค้าจะได้ไม่ต้องรอ ถ้านักท่องเที่ยวต้องการก็โทรฯเรียก เราจะห้ามเก็บค่าบริการจากนักท่องเที่ยวเด็ดขาด ฟรี แต่ส่วนใหญ่พนักงานท่องเที่ยวจะให้ทิป ลุงบางคนได้ถึงหกพันกว่าบาทต่อเดือน"

ส่วนที่จังหวัดกำแพงเพชร นายวีใจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2553)
เล่าว่า

“ที่กำแพงฯ มีหลักสูตรท้องถิ่นให้คนรักในมรดกโลก สอนในวิชาใน
โรงเรียนตั้งแต่ประถม สปฐ. เทศบาล..”

ทางคณะวิจัยได้ทำการทดสอบประชาชนที่อยู่หน้าอุทยานทั้งสองที่ก็เห็นว่า
คนกำแพงเพชรจะมีความรู้เรื่องมรดกโลกมากกว่าคนสุโขทัย นางสาวพีพี (สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553) อาชีพพนักงานขายของอยู่ที่บริเวณวงเวียนหน้าศาลากลาง
ให้สัมภาษณ์ว่า

“รู้ว่าอุทยานฯ เป็นมรดกโลก มรดกโลกคือ มรดกของเรามีคุณค่า มี
ความสำคัญพอที่จะยกให้เป็นมรดกของโลกที่เราต้องช่วยกันดูแลไว้ให้
รุ่นต่อไป...พอจะรู้กฎระเบียบบ้าง อย่างหมู่บ้านซากังราวปาร์ควิสต์
จริงๆระเบียบเค้าไม่ให้สร้าง ก็สร้างหลังเป็นมรดกโลก พื้นที่ตรงที่อยู่ตรง
นี้ก็เขตมรดกโลกด้วย”

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นความแตกต่างด้านความรู้ของจังหวัดอยุธยา สุโขทัย
และกำแพงเพชรซึ่งวิเคราะห์ได้ว่า น่าจะมีสาเหตุส่วนหนึ่งเพราะจังหวัดกำแพงเพชรได้
บรรจุหลักสูตรที่สอนเกี่ยวกับท้องถิ่นไว้ในวิชาพื้นฐาน และให้เรียนตั้งแต่เด็กจนทุกระดับ
การปลูกฝังจิตสำนึกนี้มีอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เด็กจนโต ซึ่งหากถามคนกำแพงเพชรก็จะ
อยากให้การท่องเที่ยวเติบโตแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่อยากให้เร่งรีบแล้วส่งผลเสียและจะ
ทำให้การพัฒนาที่ยั่งยืน ส่วนจังหวัดอยุธยาถึงแม้จะไม่ได้บรรจุหลักสูตรไว้ในวิชา
พื้นฐานโดยตรง แต่ก็ได้มีการอบรมความรู้และมีกิจกรรมอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์
ศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจเป็นเพราะที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยามี
นักท่องเที่ยวมาเป็นจำนวนที่มากกว่าที่สุโขทัยและกำแพงเพชร ในขณะที่ทางจังหวัด
สุโขทัยใช้วิธีการอบรม ซึ่งเป็นรูปแบบของโครงการที่มีระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุด และ
ไม่ได้จัดกิจกรรมหรือโครงการอย่างต่อเนื่อง จึงขาดความต่อเนื่องในการปลูกฝังจิตสำนึก
ในการอนุรักษ์และรักในวัฒนธรรมตน ดังนั้น เยาวชนรุ่นใหม่จึงขาดความผูกพัน และ
ความต้องการพัฒนาพื้นที่นั้นขนาดพื้นฐานที่ดีรองรับคือ เรื่องจิตสำนึกรักและภูมิใจในอารย
ธรรมของตน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

อีกประเด็นที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งและได้ส่งผลกระทบต่อการลดมูลค่าที่ไม่ใช่ตัวเงินในพื้นที่มรดกโลก คือ การคุ้มครองปกป้องโบราณสถาน ตลอดจนการเคารพในสถานที่จากการที่คณะวิจัยได้เข้าไปในพื้นที่ก็พบว่า นักท่องเที่ยวจะขึ้นไปเหยียบย่ำโบราณสถานโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น ที่วัดพระศรีสรรเพชญ์ นักท่องเที่ยวขึ้นไปยืนถ่ายรูปโดยพยายามเหยียบขึ้นไปบนโบราณสถาน ทั้งที่สถานที่แห่งนี้เป็นที่ศักดิ์สิทธิ์มากในอดีต แต่กรมศิลปากรก็ไม่ได้ดูแลในประเด็นนี้มากนัก และที่บริเวณหน้าอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย พบว่ามีกำแพงเมืองอยุธยาแม่น้ำ แต่ก็มีร้านอาหาร “ลุงพี” ที่ปกติก็ขายของอยู่บริเวณหน้าอุทยาน ได้ขำกำแพงเมืองเก่าไปวางโต๊ะอาหารเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชมบรรยากาศแม่น้ำ ผู้ที่ไปทานอาหารทุกคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวก็ต้องเหยียบกำแพงเมืองเก่าซึ่งปัจจุบันความสูงอยู่ในระดับที่ก้าวเท้าข้ามได้ บ้างก็เหยียบ บ้างก็ข้ามกันไป ซึ่งได้สอบถามลุงพี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2553) ว่าเหตุใดจึงมาตั้งร้านตรงบริเวณนี้ ก็ได้คำตอบว่า “เห็นว่าวิถี คนก็อยากมานั่งด้วย ก็เลยยกโต๊ะ ยกเก้าอี้มาวางไว้” ซึ่งในกรณีแบบนี้ในต่างประเทศเขาจะยกย่องให้เกียรติต่อมรดกของประเทศเขามาก ต่างชาติเขาแทบจะยกไว้ และหาวิธีปกป้องโบราณสถานไม่ให้มีความเสี่ยงต่อการถูกทำลายเช่นนี้ เวลาทัวร์ต่างชาติลง นักท่องเที่ยวต่างชาติจะชื่นชมในความยิ่งใหญ่ และพยายามหาร่องรอยความเจริญ ความรู้เรื่องในอดีตและชื่นชมกับผลงานของคนไทย แต่ในทำนองตรงกันข้ามพฤติกรรมของคนไทยเองที่ไม่ได้ยกย่องหรือให้เกียรติในมรดกของตัวเองเลย การที่เกิดเหตุการณ์แบบนี้ขึ้นนั้น เป็นเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ตลอดจนการขาดความรู้และไม่ตระหนักในคุณค่าของมรดกในพื้นที่ของตนเอง สิ่งเหล่านี้จะลดทอนคุณค่าของมรดกโลก ดังนั้น กรมศิลปากรจึงควรตระหนักในประเด็นดังกล่าวและเร่งหาทางแก้ไขต่อไป

2. การเปลี่ยนแปลงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สำหรับประเด็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น มีทั้งที่เป็นมูลค่าที่เพิ่มขึ้นคือ เกิดเป็นผลดีต่อชุมชน และมีทั้งมูลค่าที่ลดลงคือ เกิดผลเสียต่อชุมชนและสภาพแวดล้อม โดยคณะวิจัยขอแบ่งประเด็นเป็น ผลดีและผลเสียต่อชุมชน ซึ่งผลการศึกษาเป็นดังนี้

ผลดีที่เกิดขึ้นกับชุมชน คือ ภูมิทัศน์ดีขึ้นกว่าเดิมหลังจากการเป็นมรดกโลกแล้ว เนื่องจากมีการปรับแต่งภูมิทัศน์ใหม่ มีการสร้างสาธารณูปโภค เช่น ถนนหนทาง ไฟฟ้า ประปา เข้าไปในพื้นที่ ทำให้คนในพื้นที่ได้รับผลประโยชน์จากการเป็นเมืองมรดกโลกด้วย นายวีเจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2553) เล่าให้ฟังว่า

“แต่ก่อนยังไม่เป็นมรดกโลก ไม่มีอะไรเลย แต่หลังเป็นมรดกโลกแล้ว มีถนน มีทางเท้า เกิดมูลค่าแน่นอน แต่ค่อยเป็นค่อยไป มีขึ้นเยอะจริงๆ คือ ช่วงประมาณ 5 ปีที่ผ่านมา ที่มีงบจาก อบจ.มาช่วย และก็มีสมัยนายวราเทพ รัตนากร เป็น รัฐมนตรีคลังฯ เอาเงินกองสลากมาลง และมานูมมากในช่วงที่อุทยานมีศูนย์ข้อมูลที่มีกดปุ่มแสดงภาพ ฟังได้ 4 ภาษา ประมาณ 3-4 ปีที่ผ่านมา ตามมาด้วยผู้ว่าฯกฤษณ์ มีรถไฟฟ้ามานำเที่ยว และมีหลักสูตรท้องถิ่นให้คนรักในเมืองมรดกโลก สอนในวิชาในโรงเรียนตั้งแต่ประถม สปฐ. เทศบาล..”

สำหรับผลเสียที่เกิดขึ้นกับชุมชนนั้นมีมากพอสมควร เห็นได้ชัดที่จังหวัดอยุธยา ที่ประสบกับปัญหาขยะ พ่อค้าแม่ค้าที่พยายามเข้ามาค้าขายในบริเวณมรดกโลก และทิ้งความสกปรกไว้ ซึ่งปัญหานี้รุนแรงถึงขั้นองค์กรยูเนสโกเตือนว่าจะถอดถอนอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาออกจากการเป็นมรดกโลก นายพีเค (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2551) เจ้าหน้าที่จากสำนักศิลปากรที่ 3 กองโบราณคดี กรมศิลปากรยอมรับว่า

“ปฏิเสธไม่ได้ว่าอุทยานมีปัญหาเรื่องของสังคม เกิดปัญหาความไม่ปลอดภัยตามมา ติดอันดับท็อปไฟว์ของประเทศ นโยบายที่ผิดมากมาจากรัฐบาล มรดกโลกกับโรงงานอุตสาหกรรม นิคมอุตสาหกรรม ระยะอยู่ห่างกันไม่เกิน 30 เมตร โรงงานอุตสาหกรรม เกิดการก่อสร้างมากมาย โดยไม่คำนึงถึงอะไร เกิดความไม่เป็นระเบียบ มันอยู่ที่การจัดการ โบราณสถานถูกบุกรุก การขยายตัวทางการท่องเที่ยว ตั้งร้านค้าขายจนเกิดความขัดแย้ง เกิดความไม่เป็นระเบียบ การจัดการไม่ดีพอ”

กรณีของอุทยานนี้จะเห็นได้ชัดที่บริเวณวิหารมงคลปิตร จะพบว่า มีการตั้งแผง มีรถเข็น เข้ามาขายสินค้าจนชิดกำแพงวัดพระศรีสรรเพชญ์ ช่วงที่ขายก็จะร่วนวาย

และเมื่อชายเสร็จแล้วก็จะพบเศษถุงน้ำ ถุงพลาสติก ไม้ลูกชิ้น เศษกระดาษ ทั้งเกลื่อนกลาดทำลายสภาพแวดล้อมของวัดอีกด้วย นอกจากนี้ปัญหาขยะแล้วก็ยังมีปัญหาเรื่องการตัดป่าและสายไฟต่างๆ บดบังทัศนทัศน์และความงามของสถาปัตยกรรม คณะวิจัยได้ตรวจสอบสภาพที่แท้จริงของสถานที่โดยลงพื้นที่ในวันเข้าพรรษา พบว่า จะมีการติดตั้งสายไฟ ขึ้นป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นป้ายขององค์การบริหารส่วนจังหวัด จนบดบังความงดงามทางสถาปัตยกรรมของวัด ทั้งนี้ก็เป็นเพราะโดยพื้นฐานวิถีชีวิตคนไทยแต่โบราณจะผูกพันกับวัด และใช้สถานที่วัดจัดกิจกรรมต่างๆเป็นประจำจนเกิดความเคยชินเห็นสภาพความวุ่นวายเหล่านี้เป็นเรื่องปกติธรรมดา จึงได้ปล่อยปละละเลย หลงลืมไปว่าพื้นที่นี้อยู่ในเขตมรดกโลกและจำเป็นต้องรักษาสภาพความสวยงาม ความสะอาดในพื้นที่ให้มาก

อีกประเด็นคือ เรื่องการกำแพงเมืองเก่า และโบราณสถานที่นักท่องเที่ยวขึ้นไปเหยียบบ้าง ลูบคลำบ้าง ซึ่งนอกจากจะลดทอนความสวยงามทางสถาปัตยกรรมแล้ว ก็ยังส่งผลต่อการชำรุดทรุดโทรมของโบราณสถานและสภาพแวดล้อมโดยรอบๆ และทำให้มรดกโลกขาดความเป็นองค์รวม (Integrity) อันเป็นคุณสมบัติสำคัญข้อหนึ่งในการเป็นมรดกโลก

3. การเกิดการเชื่อมต่อทางวัฒนธรรม

การยกย่องโบราณสถานที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ให้เป็นมรดกโลกนั้น โดยแท้จริงแล้วความมุ่งหวังขององค์การยูเนสโกคือ ต้องการให้เกิดการเชื่อมต่อทางวัฒนธรรม ดังแนวคิดที่เป็นต้นกำเนิดของมรดกโลกว่า “สถานที่ หรือสิ่งใดก็ตามที่มีคุณค่า จนอาจเรียกได้ว่าเป็น “มรดก” ที่ล้ำค่าที่มนุษย์ได้รับจากอดีต ได้ใช้และภาคภูมิใจในปัจจุบันนั้น ถือเป็นพันธกรณีที่จะต้องดูแลรักษา เพื่อมอบให้เป็นมรดกอันล้ำค่าแด่มวลมนุษยชาติในอนาคต และมรดกไม่ว่าจะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมหรือทางธรรมชาติ ถ้ามีความโดดเด่นเป็นเลิศในระดับสากล และได้รับการยอมรับให้เป็นแหล่ง “มรดกโลก” แล้วไม่ว่าจะมีที่ตั้งอยู่ในขอบเขตดินแดนของประเทศใด ถือได้ว่าเป็นมรดกของมนุษยชาติทั้งปวงในโลก” เมื่อพิจารณาจากข้อความดังกล่าวจะเห็นว่า วัตถุประสงค์สำคัญของการเป็นมรดกโลกคือ การสืบทอด การส่งผ่านคุณค่าจากคนรุ่นก่อนมายังคนรุ่นปัจจุบัน และต้องการให้คนในรุ่นปัจจุบันปกป้องรักษาไว้เพื่อส่งต่อไปยังคนรุ่นใหม่ในอนาคต ดังนั้น

หากจะค้นหามูลค่าเพิ่มจากประเด็นนี้ ก็จะต้องตั้งคำถามว่า มรดกโลกในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา สุโขทัย และกำแพงเพชร นั้นได้มีการสืบทอดหรือส่งผ่านอารยธรรมในอดีตไปยังคนรุ่นหลังอย่างไรบ้าง

จากผลการศึกษา พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมใน 3 พื้นที่ จากคำบอกเล่าของนายเจอาร์พี(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553) ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุโขทัย เล่าให้ฟังว่า “วิถีชีวิตที่นี่เป็นคนเมืองเก่า แต่อยากเป็นคนกรุงเทพฯ” ส่วนนายพีเค (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2551) เจ้าหน้าที่จากสำนักศิลปากรที่ 3 กองโบราณคดี กรมศิลปากร เล่าว่า

“วิถีชีวิตคนอยุธยาเปลี่ยนไป มีวิถีชีวิตคล้ายคนเมือง คล้ายคนกรุงเทพฯ เข้าไปทุกที แต่ผมว่ามันเปลี่ยนไป ปัญหาที่คนในพื้นที่ เอาผมเป็นตัวอย่าง สมมติผมเป็นคนธรรมดา ผมมีบ้านอยู่ที่นี่ ผมไม่ได้ทำธุรกิจ ถามว่า ผมก็ไม่ชอบให้อยุธยาเป็นเมืองมรดกโลก เสาร์-อาทิตย์ อยุธยารถติดมาก จะหาที่วิ่งเดี่ยวกินซักซามก็ลำบาก ผมไม่อยากจะให้เป็นเมืองมรดกโลก เกิดความเปลี่ยนแปลงไป ตัวอย่างที่ดีที่สุดที่เห็นได้ชัดก็คือหลวงพระบาง ใครๆ บอกว่าถ้าไปดูหลวงพระบางเมื่อ 10 ปีก่อน ให้ไปดูเชียงใหม่ อีก 50 ปี เพราะหลวงพระบางมันเริ่มเปลี่ยนแปลงแล้ว และจะเป็นอย่างไร เดี่ยวนี้คนเต๋มา คนแก่ก็อยู่ในเมืองกันไม่ได้ ต้องมาอยู่ข้างนอก พอประกาศเป็นเมืองมรดกโลกไม่มีการเตรียมพร้อม ไม่มีการบริหารเตรียมพร้อม ยังไม่มีการบริหารจัดการที่ดี”

นอกจากนี้ นายเอบี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553) ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหงได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“คนที่มาที่นี่ 70-80% เป็นนักเรียน นักศึกษา นอกนั้นเป็นประชาชนทั่วไป หลังๆ อบต. อบจ. จัดคนมาเที่ยวเพราะเค้ามีงบให้รายหัว โครงการเรียนฟรี 15 ปีก็ให้รายหัวจึงได้มากขึ้น..คนกำแพงฯ รู้สึกเฉยๆกับมรดกโลก ไม่รู้ว่าเป็นอะไร และสำคัญอย่างไร คนภาครัฐก็จะโหมกระพือให้เห็นว่า การได้มาไม่ใช่ง่ายๆ มีทำป้ายถนนรงค์ ประชาสัมพันธ์หลายอย่าง ก็ไม่กระตือรือร้นขึ้นมา แต่โครงการเรียนฟรีทำให้นักศึกษามา

เที่ยวมากขึ้น..บ้านเราต่างจากฝรั่ง วัดมณฑลธรรมฝรั่งจะปลูกฝังกับเด็ก เค้าจะยอมเสียตั้งคัมมา แต่คนไทยไม่ใช่ เรายังรู้สึกคืออยากให้เด็กเห็นคุณค่าพยายามปลูกฝังกับเด็ก ไม่อยากให้มรดกของเราหายไป โรงเรียนมาแล้วก็บันทึกไว้ เห็นคุณค่า เรายังอยากปลูกฝังให้รุ่นลูกรุ่นหลานได้สืบทอดเป็นมรดกต่อไป”

จากคำตอบที่ได้ทั้งหมดจะเห็นว่า คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยเห็นคุณค่าของการเป็นเมืองมรดกโลกเท่าใดนัก และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรงเช่น สำนักงานศิลปากร สำนักงานอุทยานประวัติศาสตร์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และแม้กระทั่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ก็ไม่ได้ให้ความใส่ใจอย่างจริงจังในเรื่องของมรดกโลก จะมีที่หน่วยงานเหล่านี้ได้ทำอยู่บ้างคือ การจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ซึ่งจะมีเฉพาะกลุ่มคนที่สนใจเท่านั้นจึงจะได้ความรู้ในประวัติศาสตร์พื้นที่ตน แต่ผู้ที่จะไปทำงานจริงๆ ก็ยังคงมีน้อย กิจกรรมที่ช่วยปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้กับเยาวชน ก็จะเป็นกิจกรรมฝึกอบรมศิลปะป้องกันตัวของสำนักดาบพุทธโรศวรวิทย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนในระดับนโยบายในช่วงหลังเป็นมรดกโลกใหม่ก็ยังไม่ได้มีการประกาศและให้ความรู้เรื่องมรดกโลกกับคนทั่วประเทศ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเพิ่งจะมาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมาเอง ซึ่งโดยแท้จริงแล้วคนไทยรู้จัก “มรดกโลก” จากกรณีข้อพิพาทเรื่องปราสาทพระวิหารกับประเทศเขมรด้วยซ้ำ และที่ผ่านมานั้นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวประจำปีของทั้ง 3 จังหวัด ก็ไม่ได้เน้นที่การเป็นมรดกโลกโดยตรง แต่เป็นการจัดงานประเพณีประจำท้องถิ่นแล้วใช้สถานที่ในอุทยานประวัติศาสตร์ มีการจัดแสดงแสง สี เสียง แต่ไม่ได้เอาเรื่องราวและคุณค่าของแหล่งมรดกโลกมาเป็นจุดขายและดึงดูดให้คนมาเที่ยว ส่วนหน่วยงานทางด้านวิชาการในพื้นที่ก็ไม่ได้มีบทบาทในการให้ความรู้เรื่องมรดกโลกมากนัก ความรู้เรื่องมรดกโลกจึงถูกจำกัดอยู่แต่เฉพาะในแวดวงผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องโดยตรง หรือนักวิชาการที่สนใจประเด็นนี้จริงๆ

นอกจากนี้แล้ว จากการวิจัยเชิงปริมาณโดยการใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่มรดกโลกของอุทยานประวัติศาสตร์อโยธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชร คณะวิจัยได้ให้ประชาชนให้แสดงความคิดเห็นเป็นค่าระดับคะแนนตั้งแต่ - 10 ถึง 10 คะแนน โดยค่าลบแสดงถึงความเห็น

ว่ามูลค่าลดลง ค่าบวกแสดงถึงความเห็นว่ามีมูลค่าเพิ่มขึ้น คณะวิจัยได้นำผลการศึกษามาใช้เป็นข้อมูลเพิ่มเติมจากการวิเคราะห์เชิงคุณภาพข้างต้นเพื่อแสดงความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวปรากฏในตารางที่ 2

1. คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 2 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลส่วนบุคคล		จำนวน	ร้อยละ
จังหวัด	อยุธยา	400	50.0
	สุโขทัยและกำแพงเพชร	400	50.0
	รวม	800	100.00
เพศ	ชาย	336	42.0
	หญิง	464	58.0
	รวม	800	100.0
อายุ	อายุไม่เกิน 18 ปี	150	18.8
	อายุ 18 – 30 ปี	222	27.8
	อายุ 31 – 40 ปี	333	41.6
	อายุ 41 – 50 ปี	62	7.8
	อายุ 51 – 60 ปี	33	4.0
	อายุมากกว่า 60 ปี	0	0
	รวม	800	100.0

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าประถมศึกษา	24	3.0
ประถมศึกษา	103	12.9
มัธยมศึกษาตอนต้น	124	15.5
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	176	22.0
อนุปริญญา/ปวส.	86	10.7
ปริญญาตรี	255	31.9
สูงกว่าปริญญาตรี	32	4.0
รวม	800	100.0
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	171	21.4
5,000 – 10,000 บาท	385	48.1
10,001 – 15,000 บาท	123	15.4
15,001 – 20,000 บาท	50	6.2
20,001 บาทขึ้นไป	71	8.9
รวม	800	100.0
อาชีพ		
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	46	5.8
ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ/พนักงานราชการ/ พนักงานรัฐวิสาหกิจ	181	22.6
นักเรียน/นักศึกษา	124	15.5
รับจ้าง	321	40.1
ขนส่ง/รถรับจ้าง	14	1.8
เกษตรกร	22	2.8

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ค้าขาย	84	10.4
- ขายของฝาก/ของที่ระลึก	13	1.6
- ขายอาหาร/เครื่องดื่ม	26	3.3
- ขายของชำ/ค้าปลีก	17	2.1
- อื่นๆ	28	3.4
อื่นๆ	8	1.0
รวม	800	100.0
ลักษณะการอยู่อาศัย		
เป็นคนนอกพื้นที่	162	20.2
เป็นคนในพื้นที่	638	79.8
รวม	800	100.0
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน		
ไม่เกิน 15 ปี	0	0
15-20 ปี	262	32.8
21-25 ปี	143	17.8
26-30 ปี	97	12.1
30 ปีขึ้นไป	298	37.3
รวม	800	100.0
แนวความคิดเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนา: ด้านโบราณสถาน/โบราณวัตถุ/สิ่งปลูกสร้างต่างๆ		
คงสภาพดั้งเดิมของโบราณสถาน/โบราณวัตถุ/สิ่งปลูก สร้างต่างๆไว้ และไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลง สภาพของสิ่งต่างๆ	340	42.5

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพทุกอย่างของ โบราณสถาน/โบราณวัตถุ/สิ่งปลูกสร้างต่างๆ เพื่อ พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทันสมัย	92	11.5
ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพบางอย่างของ โบราณสถาน/โบราณวัตถุ/สิ่งปลูกสร้างต่างๆ ได้เท่าที่ จำเป็น	368	46.0
รวม	800	100.0
ด้านวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรม		
ต้องการให้คงวิถีชีวิต รูปแบบประเพณีและวัฒนธรรม แบบดั้งเดิมของชุมชนนี้ไว้ และไม่ต้องการให้ วัฒนธรรมเปลี่ยนไปเพื่อสนองความต้องการของ นักท่องเที่ยว	306	38.3
ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงตามสมัยนิยม และให้มี การขายสินค้าที่หลากหลายตอบสนองความต้องการ ของนักท่องเที่ยวทั้งไทยและชาวต่างชาติ	134	16.7
ต้องการให้คงวิถีชีวิต รูปแบบประเพณีและวัฒนธรรม แบบเดิมของชุมชนนี้ไว้ แต่ไม่จำเป็นต้องเหมือนเดิม ทั้งหมด	360	45.0
รวม	800	100.0
ด้านสภาพแวดล้อมโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ (ความ สะอาด ภูมิทัศน์ เช่น การตกแต่งอาคารบ้านเรือน การ ควบคุมความสูงของอาคาร)		
ปฏิบัติตามระเบียบของกรมศิลปากรอย่างเคร่งครัด รวมทั้งไม่เห็นด้วยกับการตั้งร้านค้าใกล้แหล่งมรดก โลก และเห็นว่ากฎระเบียบที่มีอยู่นั้นดีแล้ว	251	31.4

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติตามระเบียบของกรมศิลปากรบางส่วน เนื่องจากกฎระเบียบทำให้ไม่สะดวก และไม่เหมาะสม กับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน	119	14.8
ปฏิบัติตามระเบียบของกรมศิลปากรอย่างเคร่งครัด และช่วยดูแลรักษาความสะอาดในบริเวณที่ตน สามารถทำได้ แต่ก็ยังเห็นด้วยกับการพัฒนาสิ่ง อำนวยความสะดวกใหม่ๆเพิ่มขึ้นตามความเหมาะสม	430	53.8
รวม	800	100.0

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นคนที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดอยุธยา ร้อยละ 50 และอยู่ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชร ร้อยละ 50 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 58 อายุ 31-40 ปี ร้อยละ 41.6 รองลงมาคือช่วงอายุ 18-30 ปี การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 31.9 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ร้อยละ 22 ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 5,000-10,000 บาท ร้อยละ 48.1 ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 40.1 รองลงมาคือ กลุ่มข้าราชการ/พนักงานของรัฐ/พนักงานราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 22.6 มีลักษณะการอยู่อาศัย เป็นคนในพื้นที่ ร้อยละ 79.8 ที่เหลือเป็นคนในพื้นที่ ร้อยละ 20.2 ส่วนใหญ่แล้วจะมีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน 30 ปีขึ้นไป ร้อยละ 37.3 รองลงมาคือ อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลา 15-20 ปี ร้อยละ 32.8 สำหรับแนวคิดเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนานั้น ทางด้านโบราณสถาน/โบราณวัตถุ/สิ่งปลูกสร้างต่างๆ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพบางอย่างของโบราณสถาน/โบราณวัตถุ/สิ่งปลูกสร้างต่างๆ ได้เท่าที่จำเป็น ร้อยละ 46 รองลงมาคือ มีความเห็นว่าคงสภาพดั้งเดิมของโบราณสถาน/โบราณวัตถุ/สิ่งปลูกสร้างต่างๆ ไว้ และไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงสภาพของสิ่งต่างๆ ร้อยละ 42.5 อันดับสุดท้ายคือ ความเห็นว่ายอมให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพทุกอย่างของโบราณสถาน/โบราณวัตถุ/สิ่งปลูกสร้างต่างๆ เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวที่ทันสมัย มีเพียงร้อยละ 11.5 สำหรับด้านวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการให้คงวิถีชีวิต รูปแบบประเพณีและวัฒนธรรมแบบเดิมของชุมชนนี้ไว้ แต่ไม่จำเป็นต้องเหมือนเดิมทั้งหมด ร้อยละ 45 รองลงมาคือ ต้องการให้คงวิถีชีวิต รูปแบบประเพณีและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของชุมชนนี้ไว้ และไม่ต้องการให้วัฒนธรรมเปลี่ยนไปเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ร้อยละ 38.3 อันดับสุดท้ายคือ ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงตามสมัยนิยม และให้มีการขายสินค้าที่หลากหลายตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งไทยและชาวต่างชาติ มีเพียงร้อยละ 16.7 สำหรับด้านสภาพแวดล้อมโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ (ความสะอาด ภูมิทัศน์ เช่น การตกแต่งอาคารบ้านเรือน การควบคุมความสูงของอาคาร) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรปฏิบัติตามระเบียบของกรมศิลปากรอย่างเคร่งครัดและช่วยดูแลรักษาความสะอาดในบริเวณที่ตนสามารถทำได้ แต่ก็ยังเห็นด้วยกับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกใหม่ๆเพิ่มขึ้นตามความเหมาะสม ร้อยละ 53.8 รองลงมาคือ มีความเห็นว่า ควรปฏิบัติตามระเบียบของกรมศิลปากรอย่างเคร่งครัด รวมทั้งไม่เห็นด้วยกับการตั้งร้านค้าใกล้แหล่งมรดกโลก และเห็นว่ากฎระเบียบที่มีอยู่นั้นดีแล้ว ร้อยละ 31.4 อันดับสุดท้ายคือ ความเห็นว่าควรปฏิบัติตามระเบียบของกรมศิลปากรบางส่วน เนื่องจากกฎระเบียบทำให้ไม่สะดวก และไม่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน จากผลการวิเคราะห์ในเนื้อหานี้ทำให้เห็นว่า คนส่วนใหญ่ **ไม่ได้** มีทัศนคติในเชิงพัฒนาแบบสุดโต่ง ที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความสะดวกสบายและตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจของตน แต่ผลการศึกษานี้ทำให้เห็นว่าคนที่มีทัศนคติแบบอนุรักษ์นิยมกับแบบที่มีความคิดกลางๆ และต้องการการพัฒนาอย่างเหมาะสมจะมีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน อาจกล่าวได้ว่า คนส่วนใหญ่ยังต้องการให้มีการเอาใจใส่ และดูแลทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างเหมาะสมอยู่

2. ข้อมูลเกี่ยวกับมูลค่าเพิ่ม/ลดที่ไม่เป็นตัวเงิน

สำหรับการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับมูลค่าเพิ่ม/ลดที่ไม่เป็นตัวเงิน ในพื้นที่เมืองมรดกโลกจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร นั้น ผลการศึกษาเป็นดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับมูลค่าเพิ่ม/ลดที่ไม่เป็นตัวเงิน

รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
<ul style="list-style-type: none"> ● ประเด็นการจ้างงาน/ย้ายออกของแรงงานในพื้นที่ 			
การมีงานทำของประชาชนในพื้นที่	3.76	3.70	ประชาชนในพื้นที่มีงานทำเพิ่มขึ้น
การเข้ามาประกอบอาชีพในชุมชนของแรงงานต่างถิ่น	3.87	3.36	มีแรงงานต่างถิ่นเข้ามาประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น
การเปลี่ยนแปลงอาชีพของประชาชนในพื้นที่	3.40	3.40	มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพของประชาชนในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น
รายได้จากธุรกิจท่องเที่ยวของประชาชนในพื้นที่	4.24	3.54	รายได้จากธุรกิจท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น
รวม	3.82	3.50	มีการจ้างงานในพื้นที่เพิ่มขึ้น
<ul style="list-style-type: none"> ● การฟื้นฟู อนุรักษ์/ความเสื่อมโทรมของทรัพยากร 			
ปริมาณขยะในชุมชนภายหลังการเป็นเมืองท่องเที่ยว	-4.41	3.93	ปริมาณขยะเพิ่มขึ้น
ความเสื่อมโทรมของโบราณสถานภายหลังการเป็นเมืองท่องเที่ยว	-1.55	4.19	ความเสื่อมโทรมของโบราณสถานเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 3 (ต่อ)

รายการ	\bar{X}	S.D.	แปดผล
การดูแลรักษาโบราณสถานภายหลังการเป็นเมืองท่องเที่ยว	3.74	3.81	การดูแลรักษาโบราณสถานเพิ่มมากขึ้น
ยอดขายสินค้าไทย อาหารและขนมไทยภายหลังการเป็นเมืองท่องเที่ยว	4.44	3.45	ยอดขายสินค้าไทย อาหารและขนมไทยเพิ่มขึ้น
รวม	0.56	3.85	มีการฟื้นฟู/อนุรักษ์เพิ่มขึ้น
ผลกระทบในภาพรวมจากการพัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยว	2.41	3.95	มีผลกระทบเพิ่มมากขึ้น
<ul style="list-style-type: none"> • ประเด็นกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและการถือครองที่ดินของคนในพื้นที่/นอกพื้นที่ 			
การเป็นเจ้าของที่ดินในทำเลที่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวภายหลังการเป็นเมืองท่องเที่ยว	3.17	3.62	มีการถือครองที่ดินในทำเลใกล้แหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น
<ul style="list-style-type: none"> • ประเด็นการคงอยู่/สูญเสียชีวิต ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่ 			
การรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยของประชาชนในพื้นที่	2.95	3.71	ประชาชนในพื้นที่รักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 3 (ต่อ)

รายการ	\bar{x}	S.D.	แปลผล
การรับวัฒนธรรมต่างชาติมาใช้ในชีวิตประจำวัน	-3.83	3.48	มีการรับวัฒนธรรมต่างชาติมาใช้ในชีวิตประจำวันเพิ่มมากขึ้น
ภายหลังการเป็นเมืองท่องเที่ยวการเพิ่มขึ้นของการขายอาหารต่างชาติภายในชุมชนหลังจากเป็นเมืองท่องเที่ยว	-3.47	3.27	มีการเพิ่มขึ้นของการขายอาหารต่างชาติภายในชุมชน
พฤติกรรมการใช้ชีวิตลอกเลียนแบบชาวต่างประเทศของคนในชุมชนหลังการเป็นเมืองท่องเที่ยว	-3.46	3.60	มีพฤติกรรมการใช้ชีวิตลอกเลียนแบบชาวต่างประเทศของคนในชุมชนมากขึ้น
รวม	-1.95	3.52	การคงอยู่ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนในพื้นที่เพิ่มขึ้น
คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนภายหลังการพัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยว	4.33	3.24	คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น
มูลค่าเพิ่ม/ลดที่ไม่เป็นตัวเงินในจังหวัดภาพรวม	3.54	3.62	มูลค่าเพิ่มที่ไม่เป็นตัวเงินภายในจังหวัดเพิ่มขึ้นในภาพรวม

จากตารางที่ 3 คณะวิจัยได้ให้กลุ่มตัวอย่างให้ค่าระดับคะแนนมูลค่าเพิ่ม/ลด ตั้งแต่ -10 ถึง 10 โดย ค่าระดับคะแนน 1 ถึง 10 แสดงถึงมูลค่าที่เพิ่มขึ้น และค่าระดับคะแนนตั้งแต่ -1 ถึง -10 แสดงถึงมูลค่าที่ลดลง ส่วนค่า 0 เป็นค่ากลางแสดงถึงมูลค่าไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งผลการศึกษา พบว่า ในประเด็นเรื่องการจ้างงาน การย้ายออก

ของแรงงานในพื้นที่นั้น ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างให้ค่าระดับมูลค่าเพิ่ม/ลดเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 คือ ในภาพรวมมีการจ้างงานในพื้นที่เพิ่มขึ้น แต่เพิ่มในระดับค่อนข้างต่ำ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.54 แสดงว่ามีการกระจายของข้อมูลค่อนข้างมาก มีรายละเอียดดังนี้ การมีงานทำของประชาชนในพื้นที่เพิ่มขึ้นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 3.70) การเข้ามาประกอบอาชีพในชุมชนของแรงงานต่างถิ่นมีมากขึ้นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 3.36) การเปลี่ยนแปลงอาชีพของประชาชนในพื้นที่มีเพิ่มขึ้นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$, S.D. = 3.40) และรายได้จากธุรกิจท่องเที่ยวของประชาชนในพื้นที่มีเพิ่มมากขึ้นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 3.70) ประเด็นเรื่องการฟื้นฟู อนุรักษ์ หรือความเสื่อมโทรมของทรัพยากรนั้น กลุ่มตัวอย่างให้คะแนนการฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากรโดยเฉลี่ยในภาพรวมเท่ากับ 0.56 ซึ่งมีมูลค่าเพิ่มในระดับต่ำมาก และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.85 นั่นคือ การกระจายตัวของข้อมูลมีสูงมาก และเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ปริมาณขยะในชุมชนภายหลังการเป็นเมืองท่องเที่ยวมีเพิ่มมากขึ้นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = -4.41$, S.D. = 3.93) ความเสื่อมโทรมของโบราณสถานภายหลังการเป็นเมืองท่องเที่ยวมีเพิ่มมากขึ้นเล็กน้อย ($\bar{X} = -1.55$, S.D. = 4.19) การดูแลรักษาโบราณสถานภายหลังการเป็นเมืองท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 3.81) และยอดขายสินค้าไทย อาหารและขนมไทยภายหลังการเป็นเมืองท่องเที่ยวมีมากขึ้นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 3.45) นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างยังมองว่า ในภาพรวมผลกระทบจากการพัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยวมีมากขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ($\bar{X} = 2.41$, S.D. = 3.95) สำหรับประเด็นกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และการถือครองที่ดินของคนในพื้นที่และนอกพื้นที่นั้น ผลการศึกษา พบว่า ภายหลังการเป็นเมืองท่องเที่ยวมีการเป็นเจ้าของที่ดินในทำเลที่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นเล็กน้อย ($\bar{X} = 3.17$, S.D. = 3.62) ประเด็นการคงอยู่หรือสูญเสียซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่นั้น ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมมีการสูญเสียซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่เพิ่มขึ้นเล็กน้อย ($\bar{X} = -1.95$, S.D. = 3.52) โดยในรายละเอียดพบว่า การรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยของประชาชนในพื้นที่มีเพิ่มมากขึ้นเล็กน้อย ($\bar{X} = 2.95$, S.D. = 3.71) แต่ขณะเดียวกัน ภายหลังการเป็นเมืองท่องเที่ยวมีการรับวัฒนธรรมต่างชาติมาใช้ในชีวิตประจำวันเพิ่มมากขึ้นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = -3.83$, S.D. = 3.48) มีการเพิ่มขึ้นของการขายอาหารต่างชาติภายในชุมชน

หลังจากเป็นเมืองท่องเที่ยวในระดับปานกลาง ($\bar{X} = -3.47$, S.D. = 3.27) และพฤติกรรมการใช้ชีวิตลอกเลียนแบบชาวต่างประเทศของคนในชุมชนหลังการเป็นเมืองท่องเที่ยวมีเพิ่มมากขึ้นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = -3.46$, S.D. = 3.60) และเมื่อให้กลุ่มตัวอย่างสรุปภาพรวมของมูลค่าเพิ่มทั้งหมดที่ได้รับหลังจากการพัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยว พบว่าคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนภายหลังการพัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยวมีมากขึ้นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 3.24) และมูลค่าเพิ่มที่ไม่เป็นตัวเงินในจังหวัดภาพรวมเพิ่มขึ้นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.54$, S.D. = 3.62)

จากข้อมูลข้างต้นทั้งหมดจะเห็นว่าผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณสนับสนุนผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ซึ่งได้คำตอบเป็นแนวทางเดียวกัน จึงสามารถสรุปได้ว่ามูลค่าเพิ่มที่เกิดขึ้นภายหลังจากการประกาศเป็นเมืองมรดกโลก ทั้งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สุโขทัย และกำแพงเพชรมีไม่มากนัก และทัศนคติของคนในพื้นที่จะมีอยู่ 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มที่อนุรักษ์นิยม ซึ่งจะไม่ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ ทั้งสิ้นกับทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรม กับอีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มที่ต้องการดุลยภาพระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา ซึ่งจะยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมได้บ้างตามความเหมาะสมและเหตุอันสมควร และข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัยคือ ทั้งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชรไม่ได้มีการนำต้นทุนทางสังคม คือ การเป็นมรดกโลก ซึ่งเป็นจุดขายด้วยตัวของแหล่งเองอยู่แล้วมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3. โครงสร้างตลาดของธุรกิจที่อยู่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

3.1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในภาพรวมของการแข่งขันทางธุรกิจ ไม่ได้รุนแรงอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากจังหวัดมีพื้นที่ติดกับจังหวัดกรุงเทพมหานคร จึงทำให้คู่แข่งมีมาก เพราะธุรกิจเดียวกันจากกรุงเทพ ก็จะเป็นคู่แข่งกันด้วย สำหรับรายละเอียดของโครงสร้างตลาดและพฤติกรรมการแข่งขัน ผลการศึกษาเป็นดังต่อไปนี้

3.1.1 ธุรกิจโรงแรมและที่พัก

จากการประมาณการค่าส่วนแบ่งการตลาดของผู้ประกอบการ 2 รายใหญ่ (ที่มีนักท่องเที่ยวมาก) อันได้แก่ โรงแรมกรุงศรีริเวอร์และโรงแรมอู่ทองอินทร์ ส่วนแบ่งตลาดไม่ถึง 30% ของมูลค่าการตลาดรวม และอีก 9 รายที่เหลือรวมทั้งที่พัก เกสต์เฮาส์ต่างๆ ส่วนแบ่งตลาดน่าจะใกล้เคียงกัน (เนื่องจากนักท่องเที่ยวนิยมพักเกสต์เฮาส์หรือที่พักริมน้ำ) หากเลือกผู้ประกอบการมาอีก 2 ราย ส่วนแบ่งการตลาดก็ไม่น่าจะเกิน 10% ดังนั้น ค่าการกระจุกตัวจะประมาณไม่เกิน 40% จัดได้ว่ามีการกระจุกตัวปานกลาง ธุรกิจมีการแข่งขัน ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ธุรกิจโรงแรมและที่พักในจังหวัดอยุธยา มีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

ทั้งนี้เนื่องจากว่า หากมองในประเด็นของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเมืองมรดกโลกแล้ว ลูกค้ำของโรงแรมไม่ว่าจะขนาดใหญ่ โรงแรมขนาดเล็ก หรือเกสต์เฮาส์ก็ตาม จะมีลูกค้ากลุ่มเดียวกัน เนื่องจากโรงแรมในจังหวัดที่มีขนาดเดียวกันจะมีส่วนแบ่งทางการตลาดที่ใกล้เคียงกัน และมีการแข่งขันที่ไม่รุนแรงมากนักทั้งด้านลูกค้าและราคา สำหรับโรงแรมและที่พักที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีในจังหวัดอยุธยาก็จะมีจำนวนทั้งสิ้น 11 แห่ง ได้แก่ 1) คันทารี โฮเทล อยุธยา 2) บ้านสวนริมน้ำ 3) โรงแรมกรุงศรีริเวอร์ 4) โรงแรมเดอะลีมาเพลส 5) โรงแรมยูเดีย ออน เดอะ ริเวอร์ 6) โรงแรมริเวอร์วิวเพลส อยุธยา 7) โรงแรมอยุธยาแกรนด์ 8) โรงแรมอโยธยา 9) วรบุรี อโยธยา คอนเวนชัน รีสอร์ท 10) อโยธยา วิลเลจ และ 11) อู่ทอง อินน์ สำหรับโรงแรมรายใหญ่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่นางอาร์เจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2553) สรรพากรพื้นที่พระนครศรีอยุธยา 1 เล่าว่า

“โรงแรมรายใหญ่มีกรุงศรีริเวอร์ ริเวอร์วิว แล้วก็อู่ทองอินน์ โดยที่กรุงศรีริเวอร์มีลูกค้ามากที่สุด ไม่มีรายได้ที่มีอิทธิพลในการกำหนดราคา และรายได้หลักจริงๆมาจากการเป็นเมืองอุตสาหกรรมไม่ใช่จากการเป็นเมืองท่องเที่ยว โรงแรมเหล่านี้เอาเข้าจริงๆ อยู่ได้จากการจัดสัมมนามากกว่า”

ด้านนายวี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2553) ผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายและแผน สำนักงานสรรพากรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้กล่าวสนับสนุนว่า

“รายได้ของโรงแรมที่นี้ส่วนใหญ่มาจากการสัมมนามากกว่ารีปัทัวร์ ใน ส่วนของท่องเที่ยวจริงๆ เป็นเบี้ยหัวแตก นักท่องเที่ยวที่มาส่วนใหญ่ก็จะ ให้อำมาหวังนักท่องเที่ยวต่างชาติมา ถ้ามาเค้าก็จะนอนเกสต์ เข้าส์มากกว่านอนโรงแรม”

นอกจากนี้แล้วนายทีเอ็น (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2553) ผู้จัดการโรงแรมคู่ ทองอินน์ ได้เล่าให้ฟังถึงพฤติกรรมการแข่งขันว่า

“การแข่งขันนี้เป็นแบบปกติทั่วไป ไม่รุนแรง เพราะลูกค้ามีหลายระดับ ระดับบนเป็นโรงแรมที่พักขนาดใหญ่ ระดับกลางเป็นโรงแรมที่พักขนาด กลาง ระดับล่างเป็นโรงแรมที่พักขนาดเล็ก ซึ่งต่างดูแล ประชาสัมพันธ์ กิจกรรมของตนเอง ซึ่งมีลูกค้าสม่ำเสมอ เพราะมีเครือข่ายจัดส่งลูกค้า จากที่อื่นมาให้”

ส่วนนางเอ็มวี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2553) ผู้จัดการทั่วไป โรงแรมกรุงศรี ริเวอร์ ได้เล่าถึงการกระจายรายได้ของโรงแรมว่า

“ลูกค้าที่นี้ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ สำหรับสินค้าที่ซื้อจากนอกอยุธยา ก็ มีบ้าง เช่น เครื่องจักรขนาดใหญ่ อุปกรณ์เครื่องไฟฟ้า ของตกแต่งขนาดใหญ่ และหรูหรา ลวดลายไม่เหมือนใคร..มรดกโลกดีมาก เพราะมีผู้มา พักมากขึ้น ส่งผลต่อรายได้ของกิจการมีมากขึ้น เศรษฐกิจของจังหวัดดี ควรให้ความสำคัญกับมรดกโลก และจังหวัดต้องช่วยจัดระบบเกี่ยวหนุน ต่อการท่องเที่ยว เช่น ความสะอาด ความปลอดภัยควรมีให้ นักท่องเที่ยวมากขึ้น”

นอกจากโรงแรมขนาดใหญ่แล้วยังมีที่พักในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีระดับ ดาวที่ใกล้เคียงกัน ได้แก่ จิตติวิไลเพลสและบ้านจิตติวิไล และพลูทยา รีสอร์ท แอนด์ สปา และที่พักในระดับที่รองลงมาภายในจังหวัดอยุธยาก็ยังมีอีกมาก ซึ่งส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ บริเวณริมแม่น้ำ รวมทั้งที่พักบนเรือก็มีให้เห็นประปราย ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดอยุธยามี จุดเด่นคือ มีแม่น้ำสำคัญไหลผ่าน 2 สาย ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำป่าสัก

3.1.2 ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหาร

จากการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหารเป็นรายย่อย ซึ่งไม่มีรายใดมีส่วนแบ่งตลาดที่มีความโดดเด่นกว่าที่อื่น หากประมาณการค่าส่วนแบ่งการตลาดของผู้ประกอบการแต่ละราย จะพบว่าแต่ละรายมีส่วนแบ่งตลาดไม่ถึง 7% ของมูลค่าการตลาดรวม หากเลือกผู้ประกอบการมา 4 ราย ส่วนแบ่งการตลาดก็น่าจะเกิน 28% ดังนั้น ค่าการกระจุกตัวจะประมาณไม่เกิน 28% จัดได้ว่าเป็นการกระจุกตัวค่อนข้างต่ำ ธุรกิจมีการแข่งขันกันค่อนข้างมาก ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหารในจังหวัดอยุธยา มีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหารในจังหวัดอยุธยา มีจำนวนมาก การแข่งขันค่อนข้างสูง และไม่มีรายใดมีอิทธิพลในการกำหนดราคาหรือเป็นผู้นำด้านราคา ลักษณะสินค้ามีความแตกต่างกัน นายเอสวาย (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2553) ผู้จัดการร้านอาหารแพกรุงเก่า เล่าให้ฟังว่า

“ธุรกิจมีการดำเนินการคล้ายๆ กัน และมีหลายราย แตกต่างกันในรสชาติ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของกิจการ ลูกจ้างส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ตกแต่งร้านก็จะซื้อจากร้านภายในจังหวัดหรือในจังหวัดใกล้เคียง จะมีสินค้าหายาก เช่น หูฉลาม เห็ดหอม เครื่องปรุงอาหารจากต่างประเทศที่ไม่มีจำหน่ายในไทยก็ต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศ..การเป็นเมืองมรดกโลกนั้นดี เพราะมีผู้สนใจมาเที่ยวมาก มีลูกค้ามาอุดหนุนและซื้อของฝากมาก รายได้ดีขึ้น และควรให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลกเพื่อสินค้าจะขายได้มาก คนในจังหวัดมีรายได้มากขึ้น ไม่ตกงาน แต่สิ่งที่จังหวัดจะต้องทำคือ ต้องจัดการดูแลสถานที่ท่องเที่ยวให้สะอาด และเพิ่มช่องทางท่องเที่ยวให้หลากหลาย เช่น ท่องเที่ยวทางเรือ รือพื้นประเพณีต่างๆ เช่น เกี่ยวข้าว ลงแขก ค้าขายทางน้ำ”

จะเห็นได้ว่า จากข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและสัมภาษณ์จัดได้ว่าธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหารที่มีลักษณะโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ร้านอาหารที่เป็นที่

นิยมจะเป็นร้านอาหารริมน้ำเป็นส่วนใหญ่เพราะบรรยากาศดี สำหรับร้านอาหารที่เป็นที่นิยมสำหรับนักท่องเที่ยวในจังหวัด แยกรายละเอียดตามอำเภอได้ดังนี้

ตารางที่ 4 รายชื่อร้านอาหารในจังหวัดอยุธยาแยกตามอำเภอ

อำเภอ	ชื่อร้านอาหาร
พระนครศรีอยุธยา บางไทร-บางปะอิน	ร้านอาหารไทยเรือนรนา แผงลอยบริเวณวัดใหญ่ชัยมงคล, วัดพนัญเชิง ครัวเด่น ชะลอปลาเผา ต้นน้ำริเวอร์วิว พลอย ยางเดี่ยว (ยางโทน) ริมน้ำ เรือนไทย เรือนไทยไม้สวย
สะพานปรีดี-ป้อมเพชร	ครัวแตง ครัวบ้านคูทอง นายฮวด แพกรุงเก่า แพศรีทอง เรือนแพ เรือนรับรอง
พระราชวังจันทร์เกษม- ตลาดหัวรอ	เจริญรุ่งเรือง

ตารางที่ 4 (ต่อ)

อำเภอ	ชื่อร้านอาหาร
เกาะเมือง	อาจิว
	ไม่มีชื่อร้าน (ร้านข้าวต้ม ชายเฉพาะกลางคืน)
	หมูสะเต๊ะนายแกะละ
	นายยาว
	นายเฮง
	(ส)ไปรท์
	หลอดไฟเหลือง
	แม่ผ่องศรี
	กิ่งแก้วก้านทอง
	เจ๊ไย
	เซ็งเปิดพะไล
	ไม่มีชื่อร้าน (ชายก้วยเตี้ยวบริเวณถนนหน้าสนามกีฬา
	จังหวัด)
	แม่ประนอม
	กำลังภายใน
	เจ๊อ้อย
	ครัวสวนหลวง
	คิดถึง
	ตะเพียนทอง
	บ้านวิฑราชัย
เรือนแพเทวราช	
สตรีอเบอริ	
คุ้มขุนเมือง	

ตารางที่ 4 (ต่อ)

อำเภอ	ชื่อร้านอาหาร
นครหลวง เสนา	อามีนา
	ส้มตำหัวแหลม
	ลุงม้วน
	จ้าวไป๋
	ไอโกชนา

3.1.3 ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์

จากการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์มีเป็นจำนวนมากทั่วประเทศ เนื่องจากนักท่องเที่ยวสามารถซื้อทัวร์จากที่ใดก็ได้ ซึ่งไม่มีรายใดมีส่วนแบ่งตลาดที่มีความโดดเด่นกว่าที่อื่น หากประมาณการค่าส่วนแบ่งการตลาดของผู้ประกอบการแต่ละราย จะพบว่าแต่ละรายมีส่วนแบ่งตลาดไม่ถึง 5% ของมูลค่าการตลาดรวม หากเลือกผู้ประกอบการมา 4 ราย ส่วนแบ่งการตลาดก็ไม่น่าจะเกิน 20% ดังนั้น ค่าการกระจุกตัวจะประมาณไม่เกิน 20% จัดได้ว่ามีการกระจุกตัวต่ำ ธุรกิจมีการแข่งขันกันมาก ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ในจังหวัดอยุธยา มีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

ส่วนการนำเที่ยวในอีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นที่นิยมกันมากในจังหวัดอยุธยาคือ การท่องเที่ยวทางน้ำซึ่งการท่องเที่ยวชมทิวทัศน์และวิถีชีวิตริมแม่น้ำเจ้าพระยา มีธุรกิจเดินเรือเพื่อการท่องเที่ยว 6 ลำ ได้แก่ 1) เรือเบญจรงค์ของบริษัทอยุธยาวิเวอร์ ครุยส์ จำกัด 2) เรือท่องเที่ยวของบริษัทเรือด่วนเจ้าพระยา 3) เรือแข่งกรีล่า ฮอไรซัน 4) เรือมโนห์รา ครุยส์ 5) เรือเมขลา ครุยส์ และ 6) เรือริเวอร์ซัน ครุยส์ จากการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการเรือนำเที่ยวมีจำนวน 6 รายเท่านั้น หากประมาณการค่าส่วนแบ่งการตลาดของผู้ประกอบการแต่ละราย จะพบว่าแต่ละรายมีส่วนแบ่งตลาดใกล้เคียงกัน คือประมาณ 16.67% ของมูลค่าการตลาดรวม หากเลือกผู้ประกอบการมา 4 ราย ส่วนแบ่งการตลาดจะเท่ากับ 66.68% โดยประมาณ ดังนั้น ค่าการกระจุกตัวจึงค่าประมาณ 66.68% จัดได้ว่ามีการกระจุกตัวสูง

ธุรกิจมีการแข่งขันกันน้อย ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ธุรกิจนำเที่ยวทางเรือในจังหวัดอยุธยา มีโครงสร้างตลาดแบบผู้ขายน้อยราย

สำหรับธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ในจังหวัดอยุธยามีจำนวนมากเนื่องจากพื้นที่อยู่ใกล้กรุงเทพ ลักษณะการแข่งขันไม่รุนแรง ไม่มีรายใดมีอิทธิพลต่อการกำหนดราคา สำหรับ ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดอยุธยาจริงๆ มีเพียง 2-3 ราย เท่านั้น ซึ่งคณะวิจัยได้สอบถามถึงเรื่องการจ้างงานในพื้นที่และความคิดเห็นต่อการเป็นเมืองมรดกโลกกับนายเอ็มซี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2553) ซึ่งเป็นเจ้าของบริษัท นัญชัยการท่องเที่ยว และได้คำตอบว่า

“ลูกจ้างส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ การตกแต่งร้านที่นี่จะซื้อวัสดุจากร้านภายในจังหวัดหรือในจังหวัดใกล้เคียง จะมีที่ต้องนำเข้ามาหรือสั่งซื้อจากกรุงเทพฯ บ้างคือ รถ เรือ ที่ใช้สำหรับนำเที่ยว...การเป็นมรดกโลกนั้นดี เพราะมีลูกค้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น จังหวัดควรให้ความสำคัญกับมรดกโลกเพราะทำให้เป็นที่สนใจและสนใจให้มีลูกค้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น และจังหวัดควรจัดระบบธุรกิจการท่องเที่ยวให้น่าเชื่อถือ ให้นักท่องเที่ยวเกิดความมั่นใจในการใช้บริการ และควรจัดทำแผนที่การท่องเที่ยวของจังหวัดให้แพร่หลายและชัดเจน”

โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงที่ประเทศประสบวิกฤติทางการเมือง ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว ได้ทำให้ธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดมีการแข่งขันทางด้านราคากันมาก สำหรับลักษณะสินค้า (คือ การนำเที่ยวหรือการเป็นมัคคุเทศก์) ก็มีลักษณะไม่แตกต่างกันในสายตาของนักท่องเที่ยว ซึ่งผู้ประกอบการก็พยายามสร้างความแตกต่างทางด้านบริการและพยายามสร้างความประทับใจและสานสัมพันธ์กับลูกค้าเพื่อให้ลูกค้าเกิดความจงรักภักดีต่อบริษัท (brand royalty)

3.1.4 ธุรกิจขนส่ง

การเดินทางไปยังจังหวัดอยุธยานั้น นักท่องเที่ยวสามารถไปเยือนได้ 2 ทางคือ ทางบกและทางน้ำ โดยทางบกนั้นได้มีรถขนส่งที่สามารถขึ้นจากกรุงเทพมหานครจนถึงปลายทางที่อยุธยา หรือนักท่องเที่ยวสามารถขึ้นรถสายเหนือและแวะลงทางผ่านที่จังหวัด

อยุธยาได้ทั้งสายพหลโยธินและสายเอเชีย นอกเหนือจากรถโดยสารแล้วยังมีรถตู้ให้บริการจากบริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิมายังจังหวัดอยุธยาอีกด้วย นอกจากนี้แล้วการเดินทางทางบกในราคาถูกรอีกเส้นทางหนึ่งคือ ทางรถไฟ โดยขึ้นรถไฟจากกรุงเทพมหานครที่อำเภอบางปะอิน อำเภอพระนครศรีอยุธยา และอำเภอภาชี และสามารถนั่งรถรับจ้างหรือรถโดยสารต่อเข้าไปยังตัวเมืองอยุธยาได้ สำหรับการเดินทางทางน้ำนั้นยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสองเรือไป-กลับกรุงเทพมหานคร หรืออีกกรณีคือ เป็นการเดินทางของผู้ที่มีเรือส่วนตัว

จากการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจขนส่งมีเป็นจำนวนมากทั่วประเทศ ทั้งที่มีการขนส่งตรงมายังจังหวัดอยุธยา และเป็นเส้นทางผ่านโดยมีปลายทางที่จังหวัดอื่น ซึ่งไม่มีรายได้มีส่วนแบ่งตลาดที่มีความโดดเด่นกว่าที่อื่น แต่หากพิจารณาเฉพาะในพื้นที่จังหวัดอยุธยาเท่านั้น จะพบว่า มีผู้ประกอบการอยู่ 4 รายใหญ่ ได้แก่ ห้างหุ้นส่วนจำกัดชัยยศ ทรานสปอร์ต ห้างหุ้นส่วนจำกัดชลอการท่องเที่ยว ห้างหุ้นส่วนจำกัดช่างแสงเดินรถ และห้างหุ้นส่วนจำกัดเอ็มพีเอส หากประมาณการค่าส่วนแบ่งการตลาดของผู้ประกอบการแต่ละราย จะพบว่าแต่ละรายมีส่วนแบ่งตลาดไม่ต่ำกว่า 20% ของมูลค่าการตลาดรวมในพื้นที่จังหวัดอยุธยา หากเลือกผู้ประกอบการมา 4 ราย ส่วนแบ่งการตลาดก็น่าจะมีประมาณ 60% ดังนั้น ค่าการรถจะประมาณ 80% จัดได้ว่ามีการรถสูง ธุรกิจมีการแข่งขันกันน้อย ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า หากพิจารณาเฉพาะธุรกิจขนส่งในจังหวัดอยุธยา จะมีโครงสร้างตลาดแบบผู้ขายน้อยราย

หากพิจารณาการขนส่งจากรถโดยสารทุกประเภท จะเห็นว่าลักษณะแข่งขันกันไม่มากนัก ในกลุ่มรถโดยสารขนส่งก็มีบริษัทขนส่ง จำกัด (บขส.) เป็นบริษัทหลักที่มีคนใช้บริการมากที่สุด เป็นผู้ให้บริการเส้นทางเดินรถมายังจังหวัดอยุธยา แต่ก็มีบริการในรูปแบบอื่นเช่น รถตู้ รถรับจ้าง ที่มีอยู่มากทั้งจากคนในพื้นที่เองและจากคนนอกพื้นที่ ส่วนแบ่งการตลาดของผู้ประกอบการแต่ละรายเมื่อพิจารณาจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่ใช้บริการแล้วนั้น ก็จะใช้บริการรถ บขส. รถบัสเหมา กันมาก ในส่วนที่ดำเนินการโดยรัฐบาล ราคาค่าโดยสารจะเป็นราคายุติธรรม (faired price) ไม่สูงจนเกินไปนัก นายพีซีเอส (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2553) ซึ่งเป็นหัวหน้ากลุ่มวิชาการขนส่งได้ให้ข้อมูลว่า

“สำหรับบริษัทขนส่งทางบกมีจำนวนทั้งสิ้น 400 บริษัท แต่รายใหญ่ที่รับจ้างเหมาสำหรับนักท่องเที่ยวก็มีไม่มากนัก ได้แก่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ชัยยศทรานสปอร์ต ห้างหุ้นส่วนจำกัดชลอการท่องเที่ยว ห้างหุ้นส่วนจำกัดช่างแสงเดินรถ และห้างหุ้นส่วนจำกัดเอ็มทีเอส”

และจากการสัมภาษณ์นายเคทีเอส (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2553) ซึ่งเป็นผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัดชัยยศทรานสปอร์ต พบว่า

“ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ การเป็นเมืองมรดกโลกนั้นดีมาก มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวมาก บริการท่องเที่ยวมีมากขึ้น และควรให้ความสำคัญกับมรดกโลกเพราะทำให้มีรายได้จากการท่องเที่ยว แต่จะต้องเพิ่มมาตรการด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เขาสบายใจและชื่นชอบที่มาเที่ยวจังหวัด”

สำหรับรถตู้จะมีรายใหญ่ที่ให้บริการคือ สายตรงจากอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ บริเวณเซนเตอร์วันถึงอยุธยา และรถตู้โชคล้ำเลิศ ให้บริการในเส้นทางสายที่ 15 และ 902 โดยเส้นทางเดินรถเป็นดังนี้

เส้นทางเดินรถตู้สาย 15 คือ หมอชิตใหม่-สวนจตุจักร-ถนนวิภาวดี-บางเขน-ดอนเมือง-รังสิต-นวนคร-ประตูน้ำพระอินทร์-ไฮเทค-บางปะอิน-อยุธยา-ป่าโมก-อ่างทอง

เส้นทางเดินรถตู้สาย 902 คือ หมอชิตใหม่-สวนจตุจักร-บางเขน-ดอนเมือง-รังสิต-นวนคร-ประตูน้ำพระอินทร์-ไฮเทค-แยกโลดส์อยุธยา-สายเอเชีย-บางปะหัน-วิเศษไชยชาญ-อ่างทอง

จากจำนวนบริษัทที่ให้บริการซึ่งมีรายใหญ่อยู่ 2 ราย และมีความเป็นไปได้ที่จะมีรถตู้ที่ไม่ได้บันทึกข้อมูลไว้แต่มีการบริหารจัดการกันเอง ประมาณการส่วนแบ่งการตลาดแล้วน่าจะเกิน 67% ขึ้นไป ซึ่งจัดว่ามีค่าการกระจุกตัวที่สูง ดังนั้น โครงสร้างตลาดของธุรกิจรถตู้จึงมีลักษณะเป็นตลาดผู้ขายน้อยราย เนื่องจากการได้รับสัมปทานในการเดินรถจึงทำให้แม้ว่าผู้ประกอบการจะมีอำนาจในการตั้งราคาสูง แต่ราคาค่าโดยสารยังคงมีความใกล้เคียงกัน อยู่ภายใต้การควบคุมราคาจากผู้ให้สัมปทาน ธุรกิจนี้ส่วนหนึ่งได้ถูกบริหารจัดการโดยองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ และส่วนหนึ่งบริษัทขนส่ง จำกัด เป็นผู้บริหารจัดการ จากอุปสรรคในการแข่งขันคือ เรื่องสัมปทาน นี้ได้ทำให้ธุรกิจรถตู้ในเส้นทางไปยังจังหวัดอยุธยาไม่มีการแข่งขันกันอย่างเสรีและเป็นธรรม

สำหรับเส้นทางรถไฟนั้น มีลักษณะโครงสร้างตลาดแบบผูกขาดโดยการรถไฟแห่งประเทศไทย ดังนั้น การตั้งราคาจึงเป็นราคายุติธรรม (faired price) แต่มักไม่เป็นที่นิยมเนื่องจากปัญหาเรื่องความล่าช้าในการเดินทาง โครงสร้างตลาดมีลักษณะเป็นตลาดผูกขาดโดยรัฐบาล

3.1.5 ธุรกิจสินค้าที่ระลึก

จากการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจสินค้าที่ระลึกมีเป็นจำนวนมากทั่วทั้งจังหวัด ไม่มีรายใดมีส่วนแบ่งตลาดที่มีความโดดเด่นกว่าที่อื่น หากประมาณการค่าส่วนแบ่งการตลาดของผู้ประกอบการแต่ละราย จะพบว่าแต่ละรายมีส่วนแบ่งตลาดไม่ถึง 5% ของมูลค่าการตลาดรวม หากเลือกผู้ประกอบการมา 4 ราย ส่วนแบ่งการตลาดก็ไม่น่าจะเกิน 20% ดังนั้น ค่าการกระจุกตัวโดยประมาณไม่เกิน 20% จัดได้ว่ามีการกระจุกตัวต่ำ ธุรกิจมีการแข่งขันกันมาก ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ธุรกิจสินค้าที่ระลึกในจังหวัดอยุธยา มีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

ธุรกิจสินค้าที่ระลึกประกอบไปด้วย สินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นางเอซี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2533) เจ้าของร้านขายของที่ระลึกหน้าวัดมหาธาตุ เล่าว่า “การแข่งขันของธุรกิจนี้ไม่รุนแรง เพราะส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการรายย่อย ไม่มีการผูกขาดหรือแข่งขันแย่งชิง” ส่วนนายพีพีที (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2553) เจ้าของร้านอโยธยานานากัลย ให้สัมภาษณ์ว่า

“ที่นี่ใช้ลูกจ้างเป็นคนในพื้นที่ แต่จะมีสั่งซื้อสินค้าจากกรุงเทพฯ เข้ามาบ้าง เป็นสินค้าที่ระลึกบางอย่างที่ไม่มีในอยุธยา เช่น เสื้อผ้าทันสมัย รองเท้าแฟชั่น กระเป๋า การเป็นมรดกโลกดีมาก เพราะจะมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวจังหวัดอยุธยามากขึ้น สินค้าขายได้มากขึ้น ควรให้ความสำคัญกับมรดกโลก เพราะจะทำให้มีคนมาเที่ยวชมความเป็นมรดกโลก ทำให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวมากขึ้น จังหวัดต้องสนับสนุนผู้ประกอบการสินค้า OTOP ให้มีการผลิตสินค้าที่หลากหลาย เป็นของที่ระลึกได้ ควรจัดหาแหล่งจำหน่ายของที่ระลึกให้มากขึ้นเพื่อกระจายสินค้า และควร

จัดระเบียบร้านค้าให้เป็นระเบียบขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวสะดวกในการเลือกซื้อหา”

สำหรับธุรกิจสินค้าที่ระลึกภายในจังหวัดอยุธยา สามารถแสดงรายละเอียดแยกตามอำเภอได้ดังนี้

ตารางที่ 5 สินค้าแยกตามแหล่งที่ตั้ง

อำเภอ	ตำบล	ลักษณะสินค้า
พระนครศรีอยุธยา	ตำบลท่าवासูกกรี, ตำบลไผ่ลิง และในเกาะเมือง ตำบลท่าवासูกกรี, ตำบลไผ่ลิง, ตำบลบ้านใหม่ , ตำบลประตูลี้, ตำบลวัดตูม และบริเวณเกาะเมือง บ้านหัวแหลม ตำบลท่าवासูกกรี, บ้านรัตนชัย ตำบลประตูลี้ และในเกาะเมืองอยุธยา ร้านสังคีตประดิษฐ์ ๙๗ หมู่ ๔ หมู่บ้านสหกรณ์คู (หมู่บ้านวรเชษฐ์) ถ. อยุธยา-เสนา ต.บ้านป้อม ตลาดกลางเพื่อเกษตรกร ตั้งอยู่ริมถนนสายเอเชีย ที่ตำบลหันตรา	เครื่องประดับมุก เช่น โตก ตะลุ่ม ถาด โต๊ะหมู่บูชา ธรรมาสน์ เพอร์นิเจอร์ลายไม้ เครื่องไม้แกะสลัก ปลาตะเพียนสาน เครื่องแขวน เครื่องดนตรีไทย ผลิตภัณฑ์พื้นเมืองแทบทุกชนิดของจังหวัดเช่น มีดอรัญญิกแท้จากอำเภอนครหลวง พัดสานจากอำเภอบ้านแพรก ไม้แกะสลักของอำเภอพระนครศรี - อยุธยา เสื้อผ้าสำเร็จรูปจากอำเภอ

ตารางที่ 5 (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	ลักษณะสินค้า
		บางปะอิน ปลายี่งอ ปลาแห้งและผลไม้กวน ทุกชนิด ตลอดจนของขวัญ ของฝาก หลากหลายจากทุกอำเภอ
	บริเวณวิหารวัดพระมงคล บพิตรและบริเวณวัด พญางิ้วหวีวิหาร ศูนย์การค้าอยุธยาพาร์ค ตั้งอยู่ริมถนนสายเอเชีย	ผลิตภัณฑ์พื้นเมืองแทบทุกชนิด เช่น ปลา ตะเพียน เครื่องจักสาน เครื่องหวาย มีด อรัญญิก ผลไม้กวน และขนมชนิดต่างๆ
เสนา	ตำบลคลองสวนพลู ตำบลบ้านโพธิ์หัวเวียง และบ้านกระทุ่ม	ผลไม้กวน เครื่องหวาย
นครหลวง	ตำบลเจ้าเจ็ด บ้านต้นโพธิ์ไผ่หนอง บ้าน อรัญญิก ตำบลท่าช้าง บริเวณคลองสระบัว ใน เกาะเมืองอยุธยา	เจียระไนพลอย มีดอรัญญิก ผลิตภัณฑ์ลงหิน หม้อดิน
บางบาล		หม้อดิน
บางปะหัน		หม้อดิน
	ตำบลตานี	งอบใบลาน (โครงทำด้วยไม้ไผ่) งานจักสานจากไม้ งานประดิษฐ์จากไม้ ซาง เช่น เรือไทยจำลอง เรือรบแพ
	ตำบลบ้านม้า	กระดัง
	ตำบลตานี	กระจาด
	ตำบลหันสัง	ผลิตภัณฑ์ผักตบชวา

ตารางที่ 5 (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	ลักษณะสินค้า
	ตำบลบางเพลิง	ผลิตภัณฑ์เรซินและกรอบรูปไม้สัก
	ตำบลทับน้ำ	เครื่องดนตรีไทย
	ตำบลขวัญเมือง	เครื่องสำอางค์สมุนไพร
	ตำบลเสาชง	ผลิตภัณฑ์รูปหอม
	ตำบลทางกลาง	บ้านเรือนไทยย่อส่วนจากดิน
	ตำบลพุกเลา	แกะสลักโต๊ะหมู่บูชา
	ตำบลขวัญเมือง	ดอกไม้ประดิษฐ์

สำหรับร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกที่เป็นที่รู้จักมีดังนี้

อำเภอพระนครศรีอยุธยา ร้านคุณเกตุสุณี รุ่งสาตรา และร้านคุณวันทนี มีผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนสาน และเครื่องแขวน

อำเภอนครหลวง มีร้านคุณวินัย รวยเจริญ ขายมีดอรัญญิก ผลิตภัณฑ์ลงหิน

อำเภอบางปะหัน มีร้านจำหน่ายงอบโบราณคือ ร้านคุณชิต จันทรงาม ร้านคุณธรรมาวุฒิจุลวงศ์ ร้านคุณประทุม รุ่งแผน และร้านคุณเกษียร ผิวหอม ร้านจำหน่ายกระดัง คือ ร้านคุณพะยอม แสงบุญศรี ร้านจำหน่ายกระจาดคือ ร้านคุณถนอมศรี คุ่มจัน ร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผักตบชวา คือร้านคุณสุนีย์ ทนุศิลป์ ร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์เรซินและกรอบรูปไม้สัก คือร้านคุณนเรศ สุวรรณวงศ์ ร้านจำหน่ายเครื่องดนตรีไทย คือร้านคุณเป่าทับสาคร ร้านจำหน่ายเครื่องสำอางค์สมุนไพร คือร้านคุณสดใส สนธิระ ร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์รูปหอม คือร้านคุณศศิภา สุขสมาน ร้านจำหน่ายบ้านเรือนไทยย่อส่วนจากดิน คือร้านคุณรำพึง ศิลาสะอาด ร้านจำหน่ายสินค้าแกะสลัก โต๊ะหมู่บูชา คือร้านคุณอำนาจน้อยโสภณ ร้านจำหน่ายดอกไม้ประดิษฐ์ คือร้านคุณนฤมล กันตามระ

จากข้อมูลข้างต้น สามารถวิเคราะห์ได้ว่า โครงสร้างตลาดของธุรกิจสินค้าที่ระลึกในภาพรวมจะมีลักษณะกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ไม่มีรายใดมีอิทธิพลในการกำหนดราคา

สินค้า โดยสินค้ามีลักษณะที่แตกต่างกันไปสายตาของผู้ซื้อ จึงทำให้ผู้ผลิตสามารถตั้งราคาสินค้าให้แตกต่างกันไปได้

3.2 จังหวัดสุโขทัย

3.2.1 ธุรกิจโรงแรมและที่พัก

จากการประมาณการค่าส่วนแบ่งการตลาดของผู้ประกอบการ 4 รายใหญ่ (ที่มีนักท่องเที่ยวมาพักจำนวนมาก) อันได้แก่ โรงแรมไพลินสุโขทัย โรงแรมสุโขทัยเฮอริเทจ (อ.สวรรคโลก) โรงแรมอนันดา และโรงแรมสุโขทัยเทรเซอร์ ส่วนแบ่งตลาดโดยประมาณของผู้ประกอบการ 4 รายใหญ่ ประมาณ 15-20% ของมูลค่าการตลาดรวม ดังนั้น ค่าการกระจุกตัวจะประมาณอย่างต่ำ 60% จัดได้ว่ามีการกระจุกตัวปานกลางค่อนข้างสูง ธุรกิจมีการแข่งขันกันไม่มากนัก ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ธุรกิจโรงแรมและที่พักในจังหวัดสุโขทัย มีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

จากภาพรวมของสาขาโรงแรมและภัตตาคารในปีพ.ศ.2550 หากพิจารณาโครงสร้างการผลิตของหมวดโรงแรม ค่ายพัก และที่พักชั่วคราว พบว่า มีสัดส่วนร้อยละ 27.6 โดยมีรายการหลักที่สำคัญ คือ กิจกรรมโรงแรม มีสัดส่วนร้อยละ 20.9 โดยจำนวนโรงแรมและที่พักในจังหวัดสุโขทัยในอำเภอเมืองสุโขทัย มีจำนวนทั้งสิ้น 19 แห่ง ได้แก่ 1) โรงแรมสวรรคบุรี บูติค 2) สุโขทัยเทรเซอร์ รีสอร์ท 3) ลีเจนด์สุโขทัย (หมู่บ้านไทย) 4) สุโขทัย เฮอริเทจ รีสอร์ท 5) เลอ ซาร์ม รีสอร์ท 6) โรงแรมไพลินสุโขทัย 7) ธาราบุรี รีสอร์ท 8) โรงแรมอนันดา 9) โรงแรมราชธานี 10) โรงแรมริเวอร์วิว 11) โดดส์วิลเลจ 12) โรงแรมวังเหนือ 13) โรงแรมศรีวนา 14) โรงแรมสวัสดีพงษ์ 15) โรงแรมสุโขทัย 16) โรงแรมหมู่บ้านไทย 17) สกายเฮ้าส์ 18) สมประสงค์เกสต์เฮ้าส์ และ 19) อนาสุโขเกสต์เฮ้าส์ ในอำเภอสวรรคโลก มีโรงแรมและที่พักจำนวน 5 แห่ง ได้แก่ 1) โรงแรมเมืองอินน์ 2) โรงแรมศุภาลัยเพลส 3) ไร่อัมเมม 4) แสงสินธิโฮเต็ล และ 5) ยมนารีสอร์ท ในอำเภอศรีสัชนาลัยมีที่พักเพียง 1 แห่ง ได้แก่ บังกะโล และอำเภอศรีสำโรงมีที่พัก 1 แห่ง ได้แก่ สุโขทัย รีสอร์ท

ส่วนสถานที่พักรายย่อยและเกสต์เฮาส์ ที่เป็นที่รู้จักดีที่ราคาระหว่าง 100-500 บาทต่อคืน มีดังนี้ 1) ชินวัฒน์ 2) ทอง โฮเต็ล 3) ไทย เกสต์เฮาส์ 4) นัมเบอร์โพร เกสต์เฮาส์ 5) ไนน์ตีไนน์ เกสต์เฮาส์ 6) บ้านไทย เกสต์เฮาส์ 7) เฟรนด์ เฮาส์ 8) ราชธานี 9) วรรภาคีแมนชั่น 10) สวัสดิพงษ์ 11) สุขุขทัย 12) สกาย เฮาส์ 13) สมประสงค์ เกสต์เฮาส์ 14) วิฑูรย์ เกสต์เฮาส์ 15) โอลด์ซิติ

คุณซีบี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553) เจ้าหน้าที่สรรพากร ผู้ให้ข้อมูลธุรกิจที่อยู่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ได้ให้ข้อมูลว่า

“จำนวนโรงแรม ที่พัก เกสต์เฮาส์ ณ วันที่ 27 ธ.ค.2553 จำนวน 484

ราย ยอดภาษีที่ชำระภาพรวมปี 2547-2553 เป็นดังนี้

- ปี 2547	จำนวน 3.550 ล้านบาท
- ปี 2548	จำนวน 3.174 ล้านบาท
- ปี 2549	จำนวน 3.765 ล้านบาท
- ปี 2550	จำนวน 4.449 ล้านบาท
- ปี 2551	จำนวน 8.503 ล้านบาท
- ปี 2552	จำนวน 4.901 ล้านบาท
- ปี 2553	จำนวน 5.216 ล้านบาท (ยอดภาษีเดือน

ม.ค.2553- พ.ย.2553) สำหรับโรงแรมขนาดใหญ่ในจังหวัดสุโขทัยคือ โรงแรมไพลินสุโขทัย โรงแรมสุโขทัยเฮอริเทจ (อ.สวรรค์โลก) โรงแรมอนันดา โรงแรมสุโขทัยเทอร์เซอร์ โรงแรมเลเจนด้า (น้ำค้างหมู่บ้านไทย)”

จะเห็นว่ายอดเสียภาษีในแต่ละปีจะอยู่ราวๆ 3.5 ถึง 4.9 ล้าน ยกเว้นปีพ.ศ. 2551 ที่ยอดเสียภาษีของกลุ่มธุรกิจโรงแรมจะค่อนข้างสูงแสดงถึงผลประกอบการในปีนั้นค่อนข้างดี

สำหรับลักษณะการแข่งขันของธุรกิจนี้ นั้น นายเอเค (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2553) เจ้าหน้าที่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุโขทัย เล่าให้ฟังว่า

“โรงแรม 5 ดาว ที่มีผู้สนใจเข้าพักจำนวนมาก มีรายใหญ่ ได้แก่ สุโขทัยเทอร์เซอร์รีสอร์ท และโรงแรมไพลินสุโขทัย”

ลักษณะโครงสร้างตลาดอยู่ในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดเพราะมีจำนวนผู้ประกอบการเยอะ การแข่งขันไม่ค่อยรุนแรงเนื่องจากผู้ประกอบการจะพยายามแยกตลาดตามกลุ่มลูกค้า นายเอเค ยังเสริมว่า “ส่วนโรงแรมขนาดกลางที่ครองตลาดอยู่คือโรงแรมอนันตคามิวเซียมแกลลอรี่” ส่วนโรงแรมขนาดเล็กในจังหวัดสุโขทัยอยู่ในโครงสร้างตลาดแบบผู้ชายน้อยราย นายเอกสิทธิ์ บอกว่า “โรงแรมขนาดเล็กมี ลีเจนด์สุโขทัย (หมู่บ้านไทย) เป็นรายใหญ่ ที่มีอำนาจในการกำหนดราคาค่อนข้างสูง” คุณพีทีพีเอส (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2553) ผู้จัดการโรงแรมอนันตคามิวเซียมแกลลอรี่ ให้ข้อมูลว่า “การแข่งขันทางธุรกิจของโรงแรมที่นี่ไม่รุนแรง เพราะมีเกสต์เฮ้าส์มากถึง 64 ราย และอีกหลายรายที่ยังไม่ได้ลงทะเบียน” สำหรับเรื่องการกระจายรายได้นั้น นายตีวี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2553) ผู้อำนวยการอาวุโสสนามบินสุโขทัย ของสายการบินบางกอกแอร์เวย์ซึ่งได้ดำเนินธุรกิจโรงแรมขนาดใหญ่และหรูหราได้แก่ โรงแรมสุโขทัยเฮอริเทจ และยังเป็นนายกสมาคมสหพันธ์ท่องเที่ยวภาคเหนือจังหวัดสุโขทัย ให้ข้อมูลว่า

“ลูกจ้างส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ วัสดุอุปกรณ์ที่ตกแต่งในธุรกิจจะซื้อจากร้านภายในจังหวัดหรือในจังหวัดใกล้เคียง จะมีบ้างที่ซื้ออุปกรณ์ตกแต่งโรงแรมจากบ้านถวาย เชียงใหม่ การที่สุโขทัยเป็นเมืองมรดกโลกทำให้โรงแรมต้องพัฒนาศักยภาพการบริการ สร้างมาตรฐานโรงแรมให้ทัดเทียมกับต่างชาติ เพิ่มลูกค้า ยอดจองห้องพักตลอดทั้งปี...คิดว่าจังหวัดควรให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลกเพื่อเป็นการทำโปรโมชันให้กับจังหวัดและภูมิภาค ควรทำให้เป็นสากล และจังหวัดควรสร้างเครือข่ายธุรกิจโรงแรมในแหล่งมรดกโลกเข้าด้วยกัน ส่งเสริมสินค้าพื้นบ้านให้มีชื่อเสียง และเป็นศูนย์กลางการประชุมหรือศิลปวัฒนธรรมในภูมิภาค รัฐควรจะช่วยเอกชนในการทำประชาสัมพันธ์ไม่ควรให้หน่วยงานธุรกิจทำเอง การสื่อสารจากรัฐมายังผู้ประกอบการยังไม่ได้ นโยบายจังหวัดเปลี่ยนไปตามผู้บริหารทำให้ขาดความต่อเนื่องหน่วยงานภาครัฐขาดการบูรณาการกัน”

ด้านนายวีทีดี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553) พนักงานต้อนรับโรงแรมไพลิน เล่าว่า

“โรงแรมเกรด A ในพื้นที่ใกล้เคียงคือ สุขุขทัยเทอร์เซอร์ เพิ่งสร้างใหม่ ส่วนไพลินตั้งมาประมาณ 20 ปี ที่นี้สร้างปี 2534-35 สร้างหลังเป็นมรดกโลกปีหนึ่ง เจ้าของโรงแรมเป็นคนพิษณุโลก ที่นี้ในอดีตแขกที่มาพักส่วนใหญ่เป็นกรุ๊ปทัวร์ต่างประเทศ พวกยุโรป ฝรั่งเศส เยอรมัน ญี่ปุ่น ที่นี้ไทยน้อย ห้องมี 238 ห้อง ปัจจุบันเฉลี่ยต่อวันมีคนพัก 20% ไม่ถึง 40 ห้อง เยอะจริงๆจะเป็นช่วงลดยกกระทง ในอดีตโรงแรมคู่แข่งน้อย หลังๆมีโรงแรมใหม่ๆเกิดขึ้นมาก กลยุทธ์การแข่งขันจะใช้เรื่องการปรับปรุงห้องพักให้ดี แต่ถ้าโรงแรมขนาดใหญ่เบอร์ 1 คือ สุขุขทัยเฮอริเทจ อยู่นอกเขตมรดกโลก ใหม่และดีกว่า ปัจจุบันนักท่องเที่ยวไทยเพิ่มขึ้นมาก”

ด้านนายเอ็มเอ็นซี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553) พนักงานขับรถของโรงแรมเลอซาร์มีรีสอร์ท เล่าว่า “นักท่องเที่ยวอยากให้ความสะดวกสบายกับมรดกโลกทัวร์จีน ย่องกง มาปีละครั้ง 2 ครั้ง เท่านั้นเอง ทุกวันจะมีพักประมาณ 40% เฉลี่ยวันละ 20 ห้อง” จะเห็นได้ว่า ถึงแม้จำนวนโรงแรมและที่พักในจังหวัดสุโขทัยจะมีมากขึ้นแต่ก็พยายามหาลูกค้าของตน การแข่งขันจึงไม่รุนแรงมากนัก แต่ยังไม่ได้มีการรวมกลุ่มกันอย่างชัดเจน

3.2.2 ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหาร

จากการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหารเป็นรายย่อย ซึ่งไม่มีรายใดมีส่วนแบ่งตลาดที่มีความโดดเด่นกว่าที่อื่น หากประมาณการค่าส่วนแบ่งการตลาดของผู้ประกอบการแต่ละราย จะพบว่าแต่ละรายมีส่วนแบ่งตลาดไม่ถึง 7% ของมูลค่าการตลาดรวม หากเลือกผู้ประกอบการมา 4 ราย ส่วนแบ่งการตลาดก็ไม่น่าจะเกิน 28% ดังนั้น ค่าการกระจุกตัวจะประมาณไม่เกิน 28% จัดได้ว่าเป็นการกระจุกตัวค่อนข้างต่ำ ธุรกิจมีการแข่งขันกันค่อนข้างมาก ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหารในจังหวัดสุโขทัย มีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

จากภาพรวมของสาขาโรงแรมและภัตตาคารในปีพ.ศ.2550 หากพิจารณาโครงสร้างการผลิตของหมวดภัตตาคาร ร้านอาหารและบาร์ พบว่า มีสัดส่วนร้อยละ 72.4

โดยมีรายการหลักที่สำคัญ คือ ร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม มีสัดส่วนร้อยละ 50.5 และการขายอาหารและเครื่องดื่มตามแผงลอย มีสัดส่วนร้อยละ 21.9 ซึ่งรายชื่อร้านอาหารในจังหวัดสุโขทัยมีดังนี้

ตารางที่ 6 รายชื่อร้านอาหารในจังหวัดสุโขทัย

อำเภอ	ชื่อร้านอาหาร
เมือง	ก๋วยเตี๋ยวสุโขทัย (ไม่กลางกรุง) ดริ้มคาเฟ่ อำไพโภชนา ห้องอาหารบัวหลวง ห้องอาหารตระพังทอง สุโขทัยสุกี้โคคา สินวนารีสอร์ท (อาหารพื้นเมือง) สมพลโภชนา ร้านอาหารไร่อิมโฮม ราชธานีคาเฟ่ ภัตตาคารดวงตาล สวนอาหารน้ำค้าง (ในศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมสุโขทัย) เดอะคอฟฟี่คัพ ชุนโภชนา ไควเจ็งเฮ็ง
ศรีสำโรง	ร้านก๋วยเตี๋ยวตาพุด
ศรีสัชนาลัย	สวนอาหารแก่งสัก แต้ว
สวรรคโลก	กุหลาบ ห้องอาหารแมสสี่คอฟฟี่ช็อป วีว่าคาเฟ่

ตารางที่ 6 (ต่อ)

อำเภอ	ชื่อร้านอาหาร
	ร้านอาหารไร่อิมเอม
	ร้านจ๊ะเอ๋
	โกเฮง
	วังยม

ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหารที่นี้ มีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ประกอบการรายย่อย ด้านนายวิฑิตี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553) เล่าว่า

“ร้านอาหารที่นี้ไม่มีที่ใหญ่ จะมีที่มีชื่อเสียงคือ ร้านดริ้มคาเฟ่ แต่เป็นร้านอาหารธรรมดาที่ไม่มีนักร้องนะ ไม่ได้เป็นคาเฟ่ ขายกลางวัน ถ้าอาหารขึ้นชื่อของท้องถิ่นก็มีแจ๊ส ก๋วยเตี่ยวสุโขทัย มีร้านขนมจีนบ้านนาซึ่งกรุ๊ปทัวร์จะลง ขึ้นชื่อมี 2 ที่”

ด้านนายเอ็นเคซี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553) เจ้าของร้านอาหารบริเวณหน้าอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เล่าว่า “ร้านก๋วยเตี่ยวสุโขทัยมีอยู่เยอะ แต่ที่เป็นต้นฉบับก็อยู่ตรงบ้านกล้วย ร้านแจ๊ส ติดปั้มน้ำมันซ้ายมือ เลยไฟลีนไปอีกเกือบถึงสุโขทัย” ส่วนคุณชี่ปี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553) เจ้าหน้าที่สรรพากร ผู้ให้ข้อมูลธุรกิจที่อยู่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ได้ให้ข้อมูลว่า

“จำนวนร้านอาหาร ณ วันที่ 23 ธ.ค.2553 มีจำนวน 631 ราย ยอดภาษีที่ชำระภาพรวมปี 2547-2553 เป็นดังนี้

- ปี 2547 จำนวน 0.538 ล้านบาท
- ปี 2548 จำนวน 0.864 ล้านบาท
- ปี 2549 จำนวน 0.979 ล้านบาท
- ปี 2550 จำนวน 1.237 ล้านบาท
- ปี 2551 จำนวน 1.810 ล้านบาท
- ปี 2552 จำนวน 1.480 ล้านบาท

- ปี 2553 จำนวน 1,568 ล้านบาท (ยอดภาษีเดือน
ม.ค.2553- พ.ย.2553) สำหรับรายชื่อร้านอาหารขนาดใหญ่ มีร้าน
ขนมจีนบ้านนา ร้านป่าสังเวียน ร้านอาหารสินวนารีสอร์ท”

ส่วนนางวีวี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553) สรรพากรพื้นที่สุโขทัย ได้ให้
สัมภาษณ์ว่า “จริงๆแล้วร้านต๋ายเป็นร้านก๋วยเตี๋ยวจังหวัดสุโขทัยร้านเก่าแต่ต่อมาร้านเจ๊แอสตั้ง
กว่า จะมีร้านคู่แข่งอีกที่ที่สะอาด มีมาตรฐานตั้งมาเป็น 10 ปีแล้ว เป็นสถานที่รับแขกบ้าน
แขกเมือง” แต่ร้านอาหารขนาดใหญ่ดังกล่าวก็ไม่ได้มีการแข่งขันกันรุนแรงแต่อย่างใด
เนื่องจากใช้ลูกค้าจะเป็นคนละกลุ่มกัน ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากข้อมูลเชิงประจักษ์และ
จากการสัมภาษณ์ ก็จะเห็นว่าผู้ประกอบการไม่ได้มีการแข่งขันทางด้านราคา และไม่มี
รายใดมีอิทธิพลในการกำหนดราคา ทั้งนี้เพราะสินค้ามีความแตกต่างกัน และ
ผู้ประกอบการจะใช้กลยุทธ์ในการร่วมมือกับบริษัททัวร์ให้เอาทัวร์มาลง เพื่อเพิ่มยอดขาย
ให้มากขึ้น

3.2.3 ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์

จากการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์มีเป็นจำนวนมาก
ทั่วประเทศ เนื่องจากนักท่องเที่ยวสามารถซื้อทัวร์จากที่ใดก็ได้ ซึ่งไม่มีรายใดมีส่วนแบ่ง
ตลาดที่มีความโดดเด่นกว่าที่อื่น หากประมาณการค่าส่วนแบ่งการตลาดของ
ผู้ประกอบการแต่ละราย จะพบว่าแต่ละรายมีส่วนแบ่งตลาดไม่ถึง 5% ของมูลค่า
การตลาดรวม หากเลือกผู้ประกอบการมา 4 ราย ส่วนแบ่งการตลาดก็น่าจะเกิน 20%
ดังนั้น ค่าการกระจุกตัวจะประมาณไม่เกิน 20% จัดได้ว่ามีการกระจุกตัวต่ำ ธุรกิจมีการ
แข่งขันกันมาก ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ในจังหวัดสุโขทัย มี
โครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ของที่นี่มีรายย่อยเป็นจำนวนมาก มัคคุเทศก์ที่โด
เด่นก็จะเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่อบรมโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุโขทัย
ส่วนธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่มีบริษัทหนุ่มสาวทัวร์ ที่มาทำโรงแรมที่นี่ด้วย นายเอ็มเอ็นซี
(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553) พนักงานขับรถของโรงแรมเลอซาร์มรีสอร์ต เล่าว่า
“นักท่องเที่ยวอยากให้ความสะดวกสบายคู่กับมรดกโลก ทัวร์จีน ฮองกง มาปีละครั้ง 2

ครั้ง เท่านั้นเอง” หากพิจารณาเฉพาะบริษัทนำเที่ยวที่อยู่ภายในจังหวัดสุโขทัย นายเอเค (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2553) เจ้าหน้าที่สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุโขทัย เล่าให้ฟังว่า

“มีบริษัทที่ดำเนินธุรกิจนำเที่ยวอยู่ 3 บริษัทคือ บริษัทสุโขทัยทราเวล เซอร์วิส จำกัด บริษัทสุโขทัยแอร์ เซอร์วิส จำกัด อยู่สุวรรณคโลก และ บริษัทไทยสมาร์ททัวร์แอนด์สุโขทัยโฮสเทล”

ด้านคุณเอเอ็นซี ผู้จัดการบริษัทไทยสมาร์ททัวร์แอนด์สุโขทัยโฮสเทล คุณซีเค และคุณซีเอ็ม ซึ่งเป็นมัคคุเทศก์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2553) ได้ร่วมกันให้ข้อมูลว่า

“การแข่งขันไม่รุนแรง เพราะจะร่วมมือเป็นเครือข่ายกัน ลูกจ้างส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ วัสดุที่ใช้ในกิจการก็จะหาซื้อภายในจังหวัดหรือในจังหวัดใกล้เคียง รัฐควรสนับสนุนมรดกโลก เพราะส่งผลต่อผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวที่มีรายได้ คนรู้จักไปทั่วโลก แต่การรวมกลุ่มของสมาคมยังไม่ดี จังหวัดทำปฏิทินท่องเที่ยวทั้งปี เอกชนทำประชาสัมพันธ์ไปล่วงหน้า แต่งานไม่ตรงกับที่กำหนด ทำให้เกิดความเสียหาย เจ้าหน้าที่ของรัฐไปดูงานต่างประเทศมาแล้ว ไม่นำมาปฏิบัติได้จริง ไม่เป็นมืออาชีพ”

เมื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แล้ว พบว่า บริษัทนำเที่ยวที่เข้ามายังพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นบริษัทจากที่อื่นที่มีความร่วมมือกับโรงแรมที่จังหวัดสุโขทัย หรือกรณีของหนุ่มสาวทัวร์ ก็ได้เข้ามาทำโรงแรมที่นี่ไว้ด้วย ก็นำลูกค้าทัวร์มาลงได้ บริษัทนำเที่ยวจึงมีหลายรายทั่วประเทศ และไม่มีรายใดมีอิทธิพลต่อการกำหนดราคาซึ่งกันและกัน การดำเนินธุรกิจมีลักษณะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้ประกอบการในพื้นที่ร่วมมือกันเป็นเครือข่าย ดังนั้นลักษณะโครงสร้างตลาดจึงอยู่ในลักษณะตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

3.2.4 ธุรกิจขนส่ง

จากการวิจัยพบว่า การเดินทางโดยรถโดยสารประจำทาง จะมีจากบริษัทขนส่ง จำกัด มีรถโดยสารทั้งแบบธรรมดา และปรับอากาศ ออกจากสถานีขนส่ง หมอชิต ถนนกำแพงเพชร 2 ทุกวัน ใช้เวลาเดินทางประมาณ 7 ชั่วโมง นอกจากนี้ยังมีบริษัทเดินรถเอกชนวิ่งบริการ ได้แก่ บริษัทวินทัวร์ บริษัทพิชฌุโลกยานยนต์ โดย 2 บริษัทนี้มีส่วนแบ่งตลาดรวมกันโดยประมาณไม่ต่ำกว่า 67% ดังนั้น จัดได้ว่ามีการกระจุกตัวสูง ธุรกิจมีการแข่งขันกันน้อย ดังนั้น การขนส่งทางรถโดยสารจึงอยู่ในโครงสร้างตลาดแบบผู้ขายน้อยราย

ส่วนการเดินทางโดยเครื่องบิน จะมีบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) มีเที่ยวบินจากกรุงเทพฯ ไปลงที่จังหวัดพิษณุโลกทุกวัน จากนั้นให้เดินทางต่อโดยรถประจำทางไปสุโขทัยอีกประมาณ 118 กิโลเมตร และเที่ยวบินสายตรงอีกบริษัทคือ บริษัทการบินกรุงเทพ จำกัด (บางกอกแอร์) มีเที่ยวบินที่บินตรงไปสุโขทัยทุกวันๆ ละ 1 เที่ยวบินนั้น ค่าการกระจุกตัวจึงเท่ากับ 100%แน่นอน จัดได้ว่ามีการกระจุกตัวสูง ธุรกิจไม่มีการแข่งขันกัน ดังนั้น การขนส่งทางเครื่องบินจึงอยู่ในโครงสร้างตลาดแบบผูกขาด

การเดินทางไปยังจังหวัดสุโขทัยมี 3 ทาง คือ การเดินทางโดยรถยนต์ จากกรุงเทพฯ มาได้ 2 เส้นทางและทางรถไฟ 1 เส้นทางคือ

- 1) จากทางหลวงหมายเลข 1 ผ่านจังหวัดนครสวรรค์ กำแพงเพชร เข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 101 ผ่านอำเภอพรานกระต่าย อำเภอศรีมาศเข้าจังหวัดสุโขทัย รวมระยะทาง 440 กิโลเมตร
- 2) จากทางหลวงหมายเลข 1 ไปจนถึงประมาณกิโลเมตรที่ 50 บริเวณแยกอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แล้วเข้าเส้นทางหลวงหมายเลข 32 ผ่านพระนครศรีอยุธยามุ่งสู่นครสวรรค์แล้วเข้าทางหลวงหมายเลข 117 ตรงเข้าพิษณุโลก ก่อนจะเปลี่ยนไปใช้ทางหลวงหมายเลข 12 เข้าสู่จังหวัดสุโขทัย รวมระยะทาง 427 กิโลเมตร
- 3) สำหรับการเดินทางโดยรถไฟนั้น การรถไฟแห่งประเทศไทย มีขบวนรถด่วน และรถเร็วออกจากสถานีรถไฟหัวลำโพง ไปลงที่สถานีพิษณุโลกทุกวัน จากนั้นให้เดินทางต่อโดยรถประจำทางไปสุโขทัยอีกประมาณ 59 กิโลเมตร

นายดีวี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2553) ผู้อำนวยการอาวุโสสนามบิน สุโขทัย ของสายการบินบางกอกแอร์เวย์ซึ่งได้ดำเนินธุรกิจโรงแรมขนาดใหญ่และหรูหรา ได้แก่ โรงแรมสุโขทัยเฮอริเทจ และยังเป็นนายกสมาคมสหพันธ์ท่องเที่ยวภาคเหนือจังหวัด สุโขทัย ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระจายรายได้ในพื้นที่พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ มรดกโลกว่า

“ลูกจ้างส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ วัสดุอุปกรณ์ที่ตกแต่งในธุรกิจจะซื้อหา จากร้านภายในจังหวัดหรือในจังหวัดใกล้เคียง จะมีบ้างที่ซื้ออุปกรณ์ ตกแต่งโรงแรมจากบ้านถวาย เชียงใหม่ การที่สุโขทัยเป็นเมืองมรดกโลก ทำให้โรงแรมต้องพัฒนาศักยภาพการบริการ สร้างมาตรฐานโรงแรมให้ ทัดเทียมกับต่างชาติ เพิ่มลูกค้า ยอดจองห้องพักตลอดทั้งปี...คิดว่า จังหวัดควรให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลกเพื่อเป็น การทำโปรโมชันให้กับจังหวัดและภูมิภาค ควรทำให้เป็นสากล และ จังหวัดควรสร้างเครือข่ายธุรกิจโรงแรมในแหล่งมรดกโลกเข้าด้วยกัน ส่งเสริมสินค้าพื้นบ้านให้มีชื่อเสียง และเป็นศูนย์กลางการประชุมหรือ ศิลปวัฒนธรรมในภูมิภาค รัฐควรจะช่วยเอกชนในการทำประชาสัมพันธ์ ไม่ควรให้หน่วยงานธุรกิจทำเอง การสื่อสารจากรัฐมายังผู้ประกอบการ ยังไม่ดี นโยบายจังหวัดเปลี่ยนไปตามผู้บริหารทำให้ขาดความต่อเนื่อง หน่วยงานภาครัฐขาดการบูรณาการกัน”

บริษัทรถเช่า คือ บริษัทสุโขทัยทราเวลเซอร์วิส จำกัด ซึ่งให้บริการทั้งรถตู้และ รถทัวร์ นอกจากนี้ยังมีรถของโรงแรมที่รับจ้างเหมาบริการนำเที่ยวลูกค้าด้วย เช่น รถ บริการของโรงแรมเลอซาร์มรีสอร์ต ซึ่งเป็นของบริษัทหนุ่มสาวทัวร์ ก็ได้ให้บริการขนส่ง นักท่องเที่ยวด้วย นายเอ็มเอ็นซี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553) พนักงานขับรถ ของโรงแรมเลอซาร์มรีสอร์ต เล่าว่า

“ที่บริษัททำทัวร์ด้วย เจ้าหน้าที่คือหนุ่มสาวทัวร์ ที่เลอซาร์มจะรับฝรั่งบ่อย มาก เกือบทุกวัน ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวมาจากกรุงเทพฯ ขึ้นเหนือไป เรื่อยๆ ส่วนใหญ่มาเครื่องพักที่นี้แล้วขึ้นเหนือไม่ไปกำแพงเพชร นักท่องเที่ยวที่มาก็เป็นพวกยุโรป กับเอเชีย ส่วนใหญ่มาเป็นครอบครัว ค้าง 2 วัน 1 คืนที่นี้”

ธุรกิจบริษัทรถเช่าอยู่ในโครงสร้างตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด เนื่องจากมีหลายบริษัททั้งที่ลงทะเบียนและไม่ลงทะเบียน และไม่มีรายใดมีอิทธิพลในการกำหนดราคา

3.2.5 ธุรกิจสินค้าที่ระลึก

จากการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจสินค้าที่ระลึกมีเป็นจำนวนมากทั่วทั้งจังหวัด ไม่มีรายใดมีส่วนแบ่งตลาดที่มีความโดดเด่นกว่าที่อื่น หากประมาณการค่าส่วนแบ่งการตลาดของผู้ประกอบการแต่ละราย จะพบว่าแต่ละรายมีส่วนแบ่งตลาดไม่ถึง 5% ของมูลค่าการตลาดรวม หากเลือกผู้ประกอบการมา 4 ราย ส่วนแบ่งการตลาดก็ไม่น่าจะเกิน 20% ดังนั้น ค่าการกระจุกตัวโดยประมาณไม่เกิน 20% จัดได้ว่ามีการกระจุกตัวต่ำ ธุรกิจมีการแข่งขันกันมาก ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ธุรกิจสินค้าที่ระลึกในจังหวัดสุโขทัยมีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

ธุรกิจสินค้าที่ระลึกในจังหวัดสุโขทัยมีลักษณะโครงสร้างตลาดเป็นแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด เพราะมีร้านที่เปิดอยู่เป็นจำนวนมาก และสินค้ามีหลากหลาย ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นธุรกิจขนาดย่อม ผู้ประกอบการมีลูกค้าคนละกลุ่มแต่ละร้านก็มีส่วนแบ่งตลาดไม่มาก และไม่มีรายใดมีอิทธิพลในการกำหนดราคาสินค้า นางวีพี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2553) นักวิชาการอุตสาหกรรม สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุโขทัย ให้สัมภาษณ์ว่า

“มีร้านที่คนนิยมซื้อคือ ร้านทองสมสมัยเป็นโอท็อป 5 ดาว ร้าน紗草ผ้าโบราณเป็นโอท็อป 5 ดาว สหกรณ์ลำตัดเงินโบราณเมืองศรีสัชชาลัย จำกัด และร้านไหมเงิน”

นอกจากนี้แล้วนายเอสทีเอส (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2553) ผู้บริหารร้าน紗草ผ้าโบราณ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “การแข่งขันของผู้ผลิตไม่รุนแรง ถ้าเป็นธุรกิจเครื่องเงิน-ทอง มีลักษณะเป็น blue ocean แต่ถ้าเป็นธุรกิจผ้าฯ มีลักษณะเป็น red ocean” ส่วนคุณพีเอ็ม (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2553) ผู้บริหารร้านทองสมสมัย และเป็นสมาชิกสหกรณ์ลำตัดเงินโบราณเมืองศรีสัชชาลัย จำกัด เล่าว่า

“ลูกจ้างเป็นคนในพื้นที่ ส่วนวัสดุตกแต่งร้านก็จะหาซื้อในพื้นที่หรือจากจังหวัดใกล้เคียง... รัฐควรส่งเสริมมรดกโลกเพราะทำให้สุโขทัยเป็นที่

รู้จัก เกิดธุรกิจการท่องเที่ยว เศรษฐกิจดี ประชาชนมีรายได้ หน่วยงานราชการโดยเฉพาะอุตสาหกรรมจังหวัดสุโขทัย ได้ทำคัลส์เตอร์ เครื่องเงิน-ทอง พัฒนาเครือข่ายต้นน้ำ-กลางน้ำและปลายน้ำ โดยเริ่มปี 53 เป็นปีแรก ส่วนผ้าทอ ได้พัฒนาบรรจุภัณฑ์ การออกแบบ การใช้วัตถุดิบ สี ฯลฯ ต่อเนื่องมาได้ 3-5 ปีแล้ว ส่วนกรมส่งเสริมฯ ได้มีการติดตามประเมินผลผู้ประกอบการในการเข้าร่วมอบรมฯ พร้อมกับกิจกรรมส่งเสริมการตลาด”

สำหรับรายชื่อร้านสินค้าที่ระลึกในจังหวัดสุโขทัย มีทั่วไปทั้งจังหวัด โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 7 รายชื่อร้านสินค้าที่ระลึกในจังหวัดสุโขทัย

อำเภอ	ตำบล	ลักษณะสินค้า	
เมือง	ร้านกัลจา สุโขทัย ต.เมืองเก่า	เครื่องปั้นดินเผา	
	ร้านเครื่องปั้นดินเผาลุงแพง ต.เมืองเก่า	เครื่องปั้นดินเผา	
	ร้านคุณตา ต.ธานี	ของฝากประเภทขบเคี้ยว	
	ร้านน้ำค้าง ศูนย์วัฒนธรรมสุโขทัย ต.เมืองเก่า	สินค้าพื้นเมืองทุกชนิด เช่น ผ้าทอ เครื่องจักสาน ผ้าหัดเสี้ยว ชินตีนจก เครื่องข้าวตอกพระร่วง วัตถุโบราณ	
	ห้างหุ้นส่วนจำกัดโพธิ์วี	สินค้าหีนอ่อนและของที่ระลึกหีนอ่อน เช่น โต๊ะ แก้ว อี แจกกัน ที่เขี่ยบุหรี่ ที่ใส่ไม้จิ้มฟัน	
	อาณาจักรฟอкус สังคโลก	ผลิตเครื่องสังคโลกด้วยรูปแบบและลวดลายสมัยสุโขทัย	

ตารางที่ 7 (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	ลักษณะสินค้า
อำเภอศรีมหาศ	บ้านทุ่งหลวง	หม้อดินเผาที่มีรูปทรงแบบโบราณและลวดลายสวยงาม ตึกตารูปสัตว์ต่างๆ
	ร้านแก้วศรีมหาศ	ของฝากประเภทขบเคี้ยว มีกลิ่นยอบเนย เป็นของที่ระลึกขึ้นชื่อ
อำเภอศรีสังขนาลัย	บ้านหาดเสี้ยว เช่น ร้านเริง และร้านสาทร	จำหน่ายผ้าพื้นเมือง เช่น ชิ้นตีนจก ผ้าขาวม้า ผ้าคลุมต่างๆ ผ้าทอหาดเสี้ยวซึ่งเป็นผ้าที่มีลวดลายสวยงามและมีชื่อเสียงมาก
	ร้านสมศักดิ์ วงศ์ใหญ่	ร้านทำทองโบราณ
	ร้านสมสมัย	ร้านทำทองโบราณ
	ร้านสุภาภรณ์	ร้านทำทองโบราณ
	ร้านลำตัดเงินโบราณ	ร้านทำเงินและทองโบราณ
	ร้านผ้าทอง	จำหน่ายผ้าตีนจก ผ้าทอมือและหัตถกรรมพื้นบ้าน
อำเภอทุ่งเสลี่ยม	โรงงานหินอ่อน	ของที่ระลึกและสินค้าประเภทหินอ่อน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ แจกัน ที่เขียนรูปหรือ และของที่ระลึกหินอ่อนอื่นๆ
อำเภอศรีสำโรง	ร้านถั่วทอดลอนศิลป์	จำหน่ายอาหารขบเคี้ยวประเภทถั่วทอด

3.3 จังหวัดกำแพงเพชร

จังหวัดกำแพงเพชร เป็นจังหวัดที่ค่อนข้างสงบเงียบ บรรยากาศการท่องเที่ยวไม่คึกคักมากนัก ส่วนใหญ่แล้วจังหวัดนี้จะเป็นเพียงทางผ่านเพื่อขึ้นไปจังหวัดเชียงใหม่ ผู้มาเยือนส่วนใหญ่แล้วจะมาเพื่อติดต่อธุรกิจมากกว่าการตั้งใจมาเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์

จังหวัดกำแพงเพชร สำหรับรายละเอียดโครงสร้างตลาดและการแข่งขันในแต่ละธุรกิจเป็นดังนี้

3.3.1 ธุรกิจโรงแรมและที่พัก

หากพิจารณาภาพรวมของธุรกิจโรงแรมและที่พักทุกขนาดเนื่องจากนักท่องเที่ยวที่มาพักส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวมรดกโลกเหมือนกัน สามารถประมาณการค่าส่วนแบ่งการตลาดของผู้ประกอบการ 2 รายใหญ่ (ที่มีนักท่องเที่ยวมาพักจำนวนมาก) อันได้แก่ โรงแรมซากังราวริเวอร์วิว และเพชรโฮเต็ล มีส่วนแบ่งตลาดโดยประมาณอย่างน้อย 50% ของมูลค่าการตลาดรวม และหากพิจารณาโรงแรมขนาดรองลงมาอีก 2 ราย ซึ่งน่าจะมีส่วนแบ่งการตลาดรวมกันไม่เกิน 15% ดังนั้น ค่าการกระจุกตัวโดยประมาณอย่างต่ำ 65% จัดได้ว่ามีการกระจุกตัวปานกลางค่อนข้างสูง ธุรกิจมีการแข่งขันกันไม่มากนัก ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ธุรกิจโรงแรมและที่พักในจังหวัดกำแพงเพชร มีโครงสร้างตลาดค่อนข้างไปในทางตลาดผู้ขายน้อยราย

จังหวัดกำแพงเพชร เป็นเมืองเงียบๆ และมีความเป็นธรรมชาติอยู่มาก แต่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวไม่เยอะมาก จึงทำให้มีโรงแรมขนาดใหญ่อยู่เพียง 2 แห่ง คือ ซากังราวริเวอร์วิว และเพชรโฮเต็ล นางเอ็มเจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553) ซึ่งเป็นผู้ช่วยฝ่ายขาย โรงแรมเพชรโฮเต็ล ให้ข้อมูลว่า

“ส่วนใหญ่คนมาพักที่นี่จะมาเพื่อสัมผัสมากกว่าเป็นนักท่องเที่ยว และก็เป็นคนในพื้นที่ พวกหน่วยงานรัฐ มีสัมมนาทุกสัปดาห์มีต่อเนื่อง ซึ่งเป็นจุดขายของโรงแรมที่นี่ จะมี 2 โรงแรมที่จัดได้คือ โรงแรมขนาดใหญ่มีซากังราว กับเพชรโฮเต็ล นักท่องเที่ยวที่นี่มีไม่มาก จะมีก็คือ เป็นฝรั่งที่มาได้เมียที่นี่ ก็จะมาพักโรงแรมช่วงระหว่างรอสร้างบ้านให้เสร็จ แต่ก่อนก็มีกรุ๊ปทัวร์อยู่เยอะ ตอนนี้มีน้อย โรงแรมนี้ตั้งมา 20 กว่าปีแล้วมรดกโลกทำให้เปลี่ยนไปเยอะคือ มีนักท่องเที่ยวเยอะขึ้น ซากังราวเกิดมาก่อนแล้วยุบไปเปลี่ยนผู้บริหารใหม่แล้วกลับมาอีก หลังลูกค้าจะไป

พักที่โรงแรมซากังราวมากกว่า แต่ก็มีที่ไปแล้วกลับมาใช้ของเราเพราะเราถูกกว่าและปรับราคาให้ได้ตามความต้องการ”

ส่วนนายวีเจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2553) รองปลัดเทศบาลเมืองกำแพงเพชร ผู้เกิดและเติบโตที่กำแพงเพชร กลับมาทำงานพัฒนาจังหวัดกำแพงเพชร และยังเป็นผู้ที่มีบทบาทในการผลักดันการท่องเที่ยวภายในจังหวัดเนื่องจากดำรงตำแหน่งประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดกำแพงเพชร และเป็นนายกสมาคมสหพันธ์การท่องเที่ยวภาคเหนือ เล่าว่า

“มีที่คนนิยมมาพักอยู่ 4 แห่งคือ ซากังราว เพชรโฮเต็ล เป็นกลุ่มลูกค้าระดับบน ส่วนกลุ่มลูกค้าระดับล่างก็มี พีริสอร์ท และไกลเด็นเพลส ที่นี้การแข่งขันไม่รุนแรง กลุ่มลูกค้าไม่เหมือนกัน ลูกค้าระดับล่าง เป็นพนักงานเชล ราคาห้อง 350.- บาท ส่วนระดับบน 800 บาท ลูกค้าจะเป็นหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ เพราะเขามีห้องประชุม จัดเลี้ยง สปาร์กห้องพักเต็มทุกวัน ถ้าโรงแรมนี้เต็ม ก็จะไปพักโรงแรมลำดับต่อมา”

นอกจากนี้แล้วนายวีเจ ยังเป็นผู้ให้คำแนะนำเรื่องสถานที่ท่องเที่ยวและข้อมูลการท่องเที่ยวทั้งในจังหวัดกำแพงเพชรและสุโขทัยด้วย โดยให้ข้อมูลเพิ่มเติมเรื่องกลยุทธ์ในการทำธุรกิจว่า

“ปกติไม่มีมัคคุเทศก์แต่จะมีเอกสารแจกให้ บางครั้งกะคนที่รู้จักก็จะนำเที่ยวเอง ลูกจ้างส่วนใหญ่ของที่นี่เป็นคนในพื้นที่ วัสดุ อุปกรณ์ที่แต่งร้านก็จะซื้อหาภายในจังหวัดหรือจากจังหวัดใกล้เคียง รัฐควรให้ความสำคัญกับมรดกโลก เคยมีราชภัฏมาฝึกยุวมัคคุเทศก์ให้ แต่ก็ไม่มีความต่อเนื่อง ก็หายไป รัฐขาดการสื่อสารขาดการสื่อสารที่ดี รัฐควรจะทำคัตเอาท์ประชาสัมพันธ์ ทางเข้าจังหวัด เชิญชวนคนมาเที่ยว บางที่รัฐทำปฏิทินท่องเที่ยวแบบสุโขทัย แต่ตลาดเคลื่อน วันไม่ตรงตามที่กำหนดทำให้เอกชนทำพีอาร์ไปแล้วเกิดความเสียหาย”

หากพิจารณาตามขนาดของที่พักนั้น สามารถวิเคราะห์ได้ว่า โรงแรมขนาดใหญ่มีโครงสร้างตลาดผู้ขายน้อยราย และมีการแข่งขันทางด้านราคาแต่ไม่ถึงกับรุนแรงนัก ส่วน

โรงแรมและที่พักขนาดเล็กจะมีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด การแข่งขันไม่ค่อยรุนแรง และไม่มีรายใดมีอิทธิพลในการกำหนดราคาในท้องตลาด

สำหรับรายชื่อโรงแรมและที่พักที่เป็นที่รู้จักกันดีในจังหวัดกำแพงเพชร มีดังนี้ 1) โรงแรมจิตต์ประภา 2) แกรนด์วิว รีสอร์ท 3) เรือนไทย รีสอร์ท 4) พี รีสอร์ท 1 5) พี รีสอร์ท 2 6) ลานนา รีสอร์ท 7) ปากะญอ รีสอร์ท 8) เรือนประทุม รีสอร์ท 2 9) เทคนิเวอริวิ รีสอร์ท 10) บ้านสวนริมน้ำ รีสอร์ท 11) ฟาไซ รีสอร์ท 12) แม่ปิง รีสอร์ท 13) คันทรี รีสอร์ท 14) มาร์ลิน รีสอร์ท 15) วังยางริมปิง โฮมสเตย์ 16) หินทราย ริโซลเทล 17) เรือนริมธาร รีสอร์ท 18) ลานทอง รีสอร์ท 19) ธีรวดี รีสอร์ท 20) ต้นน้ำ รีสอร์ท 21) กุสุมา รีสอร์ท 22) โรงแรมราชดำเนิน 23) เทียนทองดี รีสอร์ท 24) เพชร รีสอร์ท 25) เคพี รีสอร์ท 26) กำแพงเพชร เกรซเฮาส์ 27) โกลเดนเพลสเกสเฮาส์ 28) โรงแรมเทพนคร 29) โรงแรมนวัตน์ 2 30) โรงแรมกอซคชัย 31) โรงแรมเพชรไฮเทล 32) เรือมพีพี 33) ทรีเจเกสต์เฮาส์ 34) เรนโบว์เฮาส์ 35) ดี ดี รีสอร์ท 36) ทอแสง รีสอร์ท 37) เทพนครปาร์ค รีสอร์ท และ 38) ซีนิค ริเวอร์ไซด์

สำหรับที่พักในเขตอำเภอเบ็ญส้ามัคคี มีดังนี้ 1) โรงแรมสวีทอินน์ และ 2) บึงสวย รีสอร์ท ส่วนที่พักในเขตอำเภอลานกระบือ มีดังนี้ 1) โรงแรมยูงทอง 2) ริเวอร์กรีน รีสอร์ท 3) โรงแรมเลิฟอินน์ 1 4) โรงแรมวาเลนไทน์ 5) โรงแรมสลกบาตร 6) โรงแรมเลิฟยู 7) สลกบาตร รีสอร์ท 8) โรงแรมเลิฟอินน์ 2 9) โรงแรมวาริน 10) ประดู่ รีสอร์ท 11) จำปาทอง รีสอร์ท 12) บีบี รีสอร์ท และ 13) โรงแรมชาณูรีสอร์ทแอนด์สปา ที่พักในเขตอำเภอลองขลุง มีดังนี้ 1) ลลิตา อินน์ 2) โรงแรมคลองขลุงบริการ และ 3) พาร์ 3 รีสอร์ท ที่พักในเขตอำเภอลองลาน มีดังนี้ 1) มากบุญ รีสอร์ท 2) เทียมแซ รีสอร์ท 3) วนาลี รีสอร์ท 4) อรทัย รีสอร์ท 5) โรงแรมไนท์อินน์ 6) ริเวอร์สโตน รีสอร์ท 7) อุทยานแห่งชาติคลองลาน และ 8) พัดโบก รีสอร์ท ส่วนที่พักในเขตอำเภอลานกระบือ มีดังนี้ 1) โรงแรมโรสเฮาส์ และ 2) โรงแรม 101

3.3.2 ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหาร

จากการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหารเป็นรายย่อย ซึ่งไม่มีรายใดมีส่วนแบ่งตลาดที่มีความโดดเด่นกว่าที่อื่น หากประมาณการค่าส่วนแบ่งการตลาดของผู้ประกอบการแต่ละราย จะพบว่าแต่ละรายมีส่วนแบ่งตลาดไม่ถึง 7% ของมูลค่าการตลาดรวม หากเลือกผู้ประกอบการมา 4 ราย ส่วนแบ่งการตลาดก็น่าจะเกิน 28% ดังนั้น ค่าการกระจุกตัวจะประมาณไม่เกิน 28% จัดได้ว่าเป็นการกระจุกตัวค่อนข้างต่ำ ธุรกิจมีการแข่งขันกันค่อนข้างมาก ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหารในจังหวัดกำแพงเพชร มีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหารในจังหวัดกำแพงเพชร ส่วนใหญ่มีแต่ร้านเล็กๆ โดยรายชื่อร้านอาหารในเขตอำเภอเมืองมีดังนี้ 1) ร้านไถ่ย่างแป้ว 2) ร้านกำแพงเพชรโภชนา 3) ร้านอาหารกินปลา 4) แม่ปิ้งริเวอร์ไซด์ 5) บ้านริมน้ำ 6) วิวดวยน้ำใส 7) พี่ใหญ่ซากังราวทุ่งสด 8) ครั้วบ้านป่า 9) บะหมี่ซากังราว 10) ร้านบะหมี่เซียง 11) บะหมี่ยายมัน 12) ก๋วยเตี๋ยวไก่มะนาว 13) ร้านอาหารกิตติโภชนา 14) ครั้วเห็ดโคน 15) เทสต์ดี 16) พะเยา 17) แม่ปิ้งรอยัล 18) ก๋วยเตี๋ยวหนองปลิง 19) ร้านมัลลิกา 20) ร้านมาลัยอีสาน 21) ร้านกระดังงา 22) สวณธรรมชาติ 23) เจริญสุข และ 24) เรือนแพริมปิง ส่วนที่อำเภอคลองลาน มีร้านสามพี่น้อง นายวีเจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2553) ให้ข้อมูลว่า

“ร้านที่คนนิยมมาทานกันก็มี กำแพงเพชรโภชนา บะหมี่เซียง วิวดวยน้ำใส กิตติโภชนา การแข่งขันกันก็ไม่ค่อยรุนแรง ลูกจ้างก็เป็นคนในพื้นที่ รัฐควรส่งเสริมมรดกโลกอย่างยิ่ง จากการไปออกร้านท่องเที่ยวที่ศูนย์สิริกิตต์ ทำให้รู้ว่าคนไทยรู้ว่ากำแพงเพชรเป็นแหล่งมรดกโลก แค่ 3% เท่านั้น ต้องโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้มากกว่านี้ หน่วยงานรัฐต้องส่งเสริมทุกภาคส่วน ราชการไม่ดู stakeholder ควรให้แหล่งทุนสนับสนุน อบรมการให้บริการ การตลาด งานวิจัยที่ทำไม่ได้ถูกนำไปใช้ต่อ ขาดการสื่อสารที่ดีระหว่างภาครัฐและเอกชน”

นอกจากนี้นางสาวพีทิตี (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553) อาชีพพนักงานขายของอยู่ที่บริเวณวงเวียนหน้าศาลากลาง ให้สัมภาษณ์ว่า “ร้านอาหารที่ดังๆของที่นี่ก็มี

วิวิธชัย น้ำใส แมปิงริเวอร์ไซด์ ก๋วยเตี๋ยวไก่ร้านกำแพงเพชรโกชนา ซึ่งเป็นร้านดังของที่นี่” จากการวิเคราะห์พบว่า ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหารในจังหวัดกำแพงเพชรมีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด การแข่งขันไม่รุนแรง ร้านอาหารจะใช้กลยุทธ์ร่วมมือกับบริษัททัวร์ให้เอาคนไปลง

3.3.3 ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์

จากการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์มีเป็นจำนวนมากทั่วประเทศ เนื่องจากนักท่องเที่ยวสามารถซื้อทัวร์จากที่ใดก็ได้ ซึ่งไม่มีรายใดมีส่วนแบ่งตลาดที่มีความโดดเด่นกว่าที่อื่น หากประมาณการค่าส่วนแบ่งการตลาดของผู้ประกอบการแต่ละราย จะพบว่าแต่ละรายมีส่วนแบ่งตลาดไม่ถึง 5% ของมูลค่าการตลาดรวม หากเลือกผู้ประกอบการมา 4 ราย ส่วนแบ่งการตลาดก็น่าจะเกิน 20% ดังนั้น ค่าการกระจุกตัวจะประมาณไม่เกิน 20% จัดได้ว่ามีการกระจุกตัวต่ำ ธุรกิจมีการแข่งขันกันมาก ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ในจังหวัดกำแพงเพชรจึงคล้ายกับจังหวัดอยุธยาและสุโขทัย คือ มีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

ธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดกำแพงเพชรมีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด เนื่องจากมีบริษัทที่นำเที่ยวทั่วทั้งประเทศ นางเอ็มเจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553) ให้ข้อมูลว่า “มีบริษัทธุรกิจการท่องเที่ยว อยู่พ่วงๆ ปีหนึ่งมาครั้งหนึ่ง หลังๆ อบจ.มาเยอะ ส่วนใหญ่มาจากใต้” นอกจากนี้แล้วก็มีบริษัทนำเที่ยวจากพิษณุโลกและจากจังหวัดตากที่จะนำเที่ยวอยู่ที่นี่ นอกจากนี้ นายวีเจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2553) ยังได้ให้ข้อเสนอแนะว่า “ที่งานวิจัยที่มหาวิทยาลัยราชภัฏทำให้ก็ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ เพราะไม่มีมัคคุเทศก์ พอมาฝึกยุวมัคคุเทศก์ ก็ไม่มีงานต่อเนื่อง ขาดการสื่อสารที่ดี รัฐควรจัดทำคัทเออร์ ประชาสัมพันธ์ทางเข้าจังหวัด เชิญชวนคนมาเที่ยว ทำปฏิทินท่องเที่ยวแบบสุโขทัย แต่วันห้ามตลาดเคลื่อนนะ ที่ผ่านมามีวันตลาดเคลื่อนไม่ตรงตามที่กำหนด ทำให้เอกชนประชาสัมพันธ์ไปแล้วก็เกิดความเสียหาย”

3.3.4 ธุรกิจขนส่ง

จากการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจขนส่งมีจำนวน 2 ราย บริษัทขนส่งทางบก และบริษัทวินทัวร์ จำกัด แค่เพียง 2 บริษัทก็มีส่วนแบ่งการตลาดไม่ต่ำกว่า 67% ของมูลค่าการตลาดรวม หากคิดค่าการกระจุกตัวเฉพาะรายใหญ่จะได้ว่า ค่าการกระจุกตัวไม่น่าจะต่ำกว่า 67% ซึ่งจัดได้ว่ามีการกระจุกตัวต่ำ ธุรกิจมีการแข่งขันกันน้อย ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ธุรกิจขนส่งในจังหวัดกำแพงเพชรมีโครงสร้างตลาดแบบผู้ขายน้อยราย

ธุรกิจขนส่งของที่จังหวัดกำแพงเพชรมีโครงสร้างตลาดผู้ขายน้อยราย เนื่องจากผู้ผลิตมี 2 ราย คือ ขอนขงส่งทางบก และบริษัทวินทัวร์ จำกัด แต่เนื่องจากลูกค้าคนละกลุ่มกัน จึงไม่แข่งขันกันรุนแรง ขอนขงส่งทางบกใช้ราคาปกติตามอัตราที่ได้กำหนดไว้ แต่ทางบริษัทวินทัวร์ จะเดินรถในย่านภาคเหนือนี้ และมีอำนาจในการกำหนดราคา ค่อนข้างสูง รถขนส่งที่ใช้ในจังหวัดก็เป็นของบริษัทวินทัวร์เช่นกัน นอกจากนี้ก็มีรถวางสำหรับนักท่องเที่ยวที่ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชรเป็นผู้ดำเนินการ นายเอสเอ็น (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553) ให้ข้อมูลว่า “ส่วนใหญ่จะให้บริการกับพวกที่มาเป็นกรุ๊ป หรือไว้ให้รับแขกผู้ใหญ่ กับนักท่องเที่ยวจะเก็บ 200 บาทต่อคัน ส่วนใหญ่คนจะมีเยอะในวันธรรมดา วันหยุดไม่เยอะ นักท่องเที่ยวก็มาประปราย” จากการวิเคราะห์พบว่า นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจังหวัดกำแพงเพชรส่วนใหญ่จะขับรถมาเอง ดังนั้น การใช้บริการรถจ้างเหมาจึงมีน้อย

3.3.5 ธุรกิจสินค้าที่ระลึก

จากการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจสินค้าที่ระลึกมีเป็นจำนวนมากทั่วทั้งจังหวัด ไม่มีรายใดมีส่วนแบ่งการตลาดที่มีความโดดเด่นกว่าที่อื่น หากประมาณการค่าส่วนแบ่งการตลาดของผู้ประกอบการแต่ละราย จะพบว่าแต่ละรายมีส่วนแบ่งการตลาดไม่ถึง 5% ของมูลค่าการตลาดรวม หากเลือกผู้ประกอบการมา 4 ราย ส่วนแบ่งการตลาดก็ไม่น่าจะเกิน 20% ดังนั้น ค่าการกระจุกตัวโดยประมาณไม่เกิน 20% จัดได้ว่ามีการกระจุกตัวต่ำ

ธุรกิจมีการแข่งขันกันมาก ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ธุรกิจสินค้าที่ระลึกในจังหวัดกำแพงเพชรมีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

ธุรกิจสินค้าที่ระลึกในจังหวัดกำแพงเพชร มีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด นั่นคือ ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการรายย่อย และไม่มีรายใดมีอิทธิพลในการกำหนดราคา ทั้งนี้เนื่องจากสินค้ามีความแตกต่างกันด้วย การแข่งขันกันจึงไม่รุนแรง สำหรับรายชื่อร้านสินค้าที่ระลึกมีดังนี้

ตารางที่ 8 รายชื่อร้านสินค้าที่ระลึกในจังหวัดกำแพงเพชร

อำเภอ	ร้านสินค้าที่ระลึก
เมือง	แม่อำเภอ (จำหน่ายกล้วยกวนและขนมไทย) โรงงานวุ้นเส้นคลองขลุง (สาขาในเมือง) โรงงานลูกชิ้นหลังอำเภอ ร้านเมียงซากังราว (เจ๊ม่วย) ศูนย์ผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยวนครซากังราว ศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP ศูนย์วิริักษ์ไทย (จำหน่ายผ้าลายไทยและหัตถกรรมพื้นเมือง)
โกสัมพี	กลุ่มศิลปประดิษฐ์จากไม้
พรานกระต่าย	กำแพงเพชรหัตถกรรมหินอ่อน หัตถกรรมหินอ่อนบ้านพราน
คลองขลุง	ร้านไร่ส้ม (ศูนย์จำหน่ายส้ม) โรงงานวุ้นเส้นคลองขลุง
คลองลาน	ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านชาวเขา

ตารางที่ 8 (ต่อ)

อำเภอ	ร้านสินค้าที่ระลึก
ทรายทองพัฒนา	ศูนย์จำหน่ายหัตถกรรมเครื่องเงินชาวเขา ศูนย์จำหน่ายผ้าไหมทอมือทรายทอง ศูนย์หัตถกรรมเป่าแก้ว

สรุป

จากการวิจัยเปรียบเทียบช่วงก่อนและหลังจากที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดกำแพงเพชร ได้เป็นเมืองมรดกโลกนั้น พบว่า การเป็นเมืองมรดกโลกในภาพรวมส่งผลต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน แต่เนื่องจากเจ้าของพื้นที่และรัฐบาล ไม่ได้ใช้ต้นทุนทางสังคม (คือการที่มรดกของประเทศได้เป็นมรดกโลก) ที่มีอยู่มาสร้างความได้เปรียบทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ จึงส่งผลให้การขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของทั้ง 3 จังหวัดข้างต้นนี้ ไม่ได้เกิดจากการเป็นเมืองมรดกโลก โดยรายได้ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยามาจากความเป็นเมืองนิคมอุตสาหกรรม รายได้ของจังหวัดสุโขทัยมาจากภาคเกษตรและภาคการค้าส่งและค้าปลีก ส่วนรายได้ของจังหวัดกำแพงเพชรมาจากภาคเกษตรกรรม ภาคเหมืองแร่และถ่านหิน และภาคการค้าส่งและค้าปลีก แต่สำหรับมูลค่าเพิ่มที่ไม่ใช่ตัวเงินนั้น ได้แก่ 1) การบริหารจัดการที่ดีขึ้น มีการให้บริการข้อมูลข่าวสารที่น่าสนใจ 2) การพัฒนาสาธารณูปโภค เช่น ถนน ทำให้มีความสะดวกและความปลอดภัยในการเข้าถึง 3) มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้ประโยชน์จากที่ดินเป็นเชิงพาณิชย์และตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้มูลค่าที่ดินสูงขึ้น และ 4) มีการจ้างงานและผลิตสินค้าการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ส่วนมิติทางสังคม ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมได้ขึ้นทะเบียนเพื่อการอนุรักษ์ และ 2) มีการรื้อฟื้นประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่มาเป็นจุดขายนักท่องเที่ยว ส่วนมูลค่าลดทางเศรษฐกิจที่ไม่ใช่ตัว

เงินในมิติทางเศรษฐกิจ ได้แก่ 1) ภูมิทัศน์ถูกบดบัง จากการขึ้นป้ายโฆษณาต่างๆ และ 2) เกิดการแย่งชิงความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดความไม่เป็นระเบียบของร้านค้า มีการรुकล้ำในแหล่งมรดกโลกเพื่อเข้าไปขายสินค้า เป็นการทำลายภูมิทัศน์วัฒนธรรม ส่วนมิติทางสังคม ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) ปัญหาขยะ 2) มีการเปิดรับวัฒนธรรมภายนอกเข้ามามากเกินไปจนสูญเสียเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมเดิมในพื้นที่ไป และ 3) เกิดการเสื่อมโทรมของโบราณสถานและโบราณวัตถุ ซึ่งมูลค่าที่ลดลงนี้โดยแท้จริงแล้วเกิดจากการบริหารจัดการที่ไม่ดี ซึ่งสามารถแก้ไขให้ดีขึ้นได้ หากพื้นที่มรดกโลกและบริเวณใกล้เคียงได้มีการปรับปรุงแก้ไขการบริหารจัดการให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และเป็นระบบ ก็จะทำให้มรดกโลกสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับเจ้าของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

สำหรับโครงสร้างตลาดของธุรกิจที่อยู่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นดังนี้ ธุรกิจโรงแรมและที่พักในจังหวัดอยุธยาและสุโขทัย ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหาร ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และธุรกิจสินค้าที่ระลึก ในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร ล้วนมีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ยกเว้น ธุรกิจโรงแรมและที่พักขนาดใหญ่ ในจังหวัดกำแพงเพชร ธุรกิจขนส่งของทั้ง 3 จังหวัด ที่มีโครงสร้างตลาดแบบผู้ขายน้อยราย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวภายในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อค้นหามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเงินอันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร 2) เพื่อค้นหามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่ไม่ใช่ตัวเงินอันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ภายในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร และ 3) เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างตลาดของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร ซึ่งผลสรุปของงานวิจัยเป็นดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 การศึกษามูลค่าเพิ่ม/ลดทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเงิน

จากการศึกษามูลค่าเพิ่มที่เป็นตัวเงินของจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชรเปรียบเทียบก่อนและหลังการได้รับการประกาศให้เป็นเมืองมรดกโลกในปี พ.ศ.2534 พบว่า รายได้ประชาชาติรายจังหวัด (Gross Provincial Products: GPP) สำหรับภาคบริการในจังหวัดสุโขทัย เป็นดังนี้ ปีพ.ศ.2529 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 876 ล้านบาท ปีพ.ศ.2530 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 947 ล้านบาท ปีพ.ศ.2531 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,034 ล้านบาท ปีพ.ศ.2532 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,066 ล้านบาท ปีพ.ศ.2533 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,165 ล้านบาท ปีพ.ศ.2534 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,170 ล้านบาท ปีพ.ศ.2535 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,101 ล้านบาท ปีพ.ศ.2536 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,067 ล้านบาท ปีพ.ศ.2537 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,024 ล้านบาท ปีพ.ศ.2538 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,082 ล้านบาท และปีพ.ศ.2539 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,177 ล้านบาท สำหรับรายได้ประชาชาติ

รายจังหวัด (Gross Provincial Products: GPP) สำหรับภาคบริการในจังหวัด กำแพงเพชร เป็นดังนี้ ปีพ.ศ.2529 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 878 ล้านบาท ปีพ.ศ.2530 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,090 ล้านบาท ปีพ.ศ. 2531 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,055 ล้านบาท ปีพ.ศ.2532 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,053 ล้านบาท ปีพ.ศ.2533 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,113 ล้านบาท ปีพ.ศ.2534 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,119 ล้านบาท ปีพ.ศ.2535 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,090 ล้านบาท ปีพ.ศ.2536 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,100 ล้านบาท ปีพ.ศ. 2537 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,051 ล้านบาท ปีพ.ศ.2538 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,102 ล้านบาท และปีพ.ศ.2539 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,169 ล้านบาท ส่วนรายได้ประชาชาติรายจังหวัด (Gross Provincial Products: GPP) สำหรับภาคบริการในจังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นดังนี้ ปีพ.ศ.2529 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,365 ล้านบาท ปีพ.ศ.2530 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,498 ล้านบาท ปีพ.ศ.2531 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,631 ล้านบาท ปีพ.ศ.2532 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 1,770 ล้านบาท ปีพ.ศ.2533 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 2,097 ล้านบาท ปีพ.ศ.2534 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 2,158 ล้านบาท ปีพ.ศ. 2535 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 2,135 ล้านบาท ปีพ.ศ.2536 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 2,107 ล้านบาท ปีพ.ศ.2537 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 2,113 ล้านบาท ปีพ.ศ.2538 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 2,723 ล้านบาท และปีพ.ศ.2539 รายได้ประชาชาติรายจังหวัดมีมูลค่าเท่ากับ 2,877 ล้านบาท

จากการวิเคราะห์มูลค่าเพิ่ม/ลดทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเงิน พบว่า เมื่อเทียบเคียงจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชรที่เป็นเมืองมรดกโลกกับจังหวัดใกล้เคียงที่ไม่ได้เป็นเมืองมรดกโลกการเติบโตของอุตสาหกรรมบริการตั้งแต่ปีพ.ศ.2524 เป็นต้นมานั้น มีการเติบโตของอุตสาหกรรมบริการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และในช่วงปีพ.ศ. 2534 ที่อุทยานประวัติศาสตร์ของจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชรได้รับการจดทะเบียนเป็นมรดกโลก

พบว่า มูลค่าผลผลิตมวลรวมของจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชรไม่ได้แตกต่างจากในปีที่ผ่านมาเท่าไรนัก เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าผลผลิตมวลรวมรายจังหวัดในกลุ่มธุรกิจโรงแรมและที่พักกับกลุ่มธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหารของจังหวัดสุโขทัย กำแพงเพชร และจังหวัดใกล้เคียง อันได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดตาก จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดพิจิตร ในปีพ.ศ.2539-2549 พบว่า มูลค่าผลผลิตมวลรวมของกลุ่มธุรกิจเหล่านี้ในจังหวัดพิษณุโลกสูงที่สุด แต่มูลค่าผลผลิตมวลรวมของจังหวัดสุโขทัยและจังหวัดกำแพงเพชรจะมีมูลค่าที่ใกล้เคียงกัน โดยมูลค่าผลผลิตมวลรวมของจังหวัดกำแพงเพชรมีมูลค่าที่ต่ำที่สุดเมื่อวิเคราะห์สัดส่วนมูลค่าผลผลิตมวลรวมภาคบริการและภาคการผลิตต่อผลผลิตมวลรวมรายจังหวัดของจังหวัดสุโขทัย ในปีพ.ศ.2524-2540 พบว่า ก่อนปีพ.ศ.2537 สัดส่วนของมูลค่าผลผลิตมวลรวมภาคบริการต่อผลผลิตมวลรวมรายจังหวัดสูงกว่ามูลค่าผลผลิตมวลรวมภาคการผลิตต่อผลผลิตมวลรวมรายจังหวัด แต่ภายหลังปีพ.ศ.2537 สัดส่วนของมูลค่าผลผลิตมวลรวมภาคบริการต่อผลผลิตมวลรวมรายจังหวัดต่ำกว่ามูลค่าผลผลิตมวลรวมภาคการผลิตต่อผลผลิตมวลรวมรายจังหวัด นั่นแสดงว่า ทิศทางการเติบโตของภาคการผลิตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยภาพรวมหากพิจารณาจากตารางมูลค่าผลผลิตมวลรวมรายจังหวัดของจังหวัดสุโขทัยจะเห็นถึงโครงสร้างการผลิตว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดนี้ขับเคลื่อนโดยภาคเกษตรและภาคการค้าส่งและค้าปลีกเป็นหลัก ส่วนจังหวัดกำแพงเพชรนั้น โครงสร้างทางเศรษฐกิจเติบโตโดยอาศัยภาคเกษตรกรรม ภาคเหมืองแร่และถ่านหิน และภาคการค้าส่งและค้าปลีกเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในจังหวัดมากกว่าภาคบริการ สำหรับจังหวัดอุษายานั้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ตัวเลขที่เพิ่มขึ้นของมูลค่าผลผลิตมวลรวมจะมีลักษณะเพิ่มขึ้นในช่วงปีพ.ศ.2531 พ.ศ.2533 และพ.ศ.2538 ซึ่งการเพิ่มขึ้นของมูลค่าผลผลิตมวลรวมของจังหวัดนี้ มีความสัมพันธ์กับการเกิดขึ้นของนิคมอุตสาหกรรมมากกว่าการเป็นเมืองมรดกโลก และเมื่อวิเคราะห์มูลค่าผลผลิตมวลรวมของกลุ่มโรงแรมและที่พักรวมกับกลุ่มภัตตาคารและร้านอาหารในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า มูลค่าผลผลิตมวลรวมมีความสัมพันธ์กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากกว่าการเป็นเมืองมรดกโลก เมื่อวิเคราะห์แนวโน้มของสัดส่วนมูลค่าผลผลิตมวลรวมภาคบริการและภาคการผลิตต่อผลผลิตมวลรวมรายจังหวัดของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า สัดส่วนมูลค่าผลผลิตมวลรวมภาคการผลิตต่อผลผลิตมวลรวมรายจังหวัดสูงกว่าสัดส่วนมูลค่าผลผลิตมวลรวมภาคบริการต่อผลผลิตมวลรวมราย

จังหวัดมาโดยตลอด และจะเห็นการเติบโตอย่างก้าวกระโดดของภาคการผลิตในปีพ.ศ. 2533 เป็นต้นไป ซึ่งการเติบโตของภาคการผลิตนี้ มีสาเหตุเพราะการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมที่มีอย่างต่อเนื่อง หากจะพิจารณาเฉพาะสัดส่วนมูลค่าผลผลิตมวลรวมภาคบริการต่อผลผลิตมวลรวมของจังหวัด ก็พบว่า มูลค่าผลผลิตภาคบริการในช่วงปีดังกล่าวมีมูลค่าสูงสุดแค่เพียงร้อยละ 13.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด ซึ่งถือว่ามีมูลค่าน้อยมากเมื่อเทียบกับภาคการผลิต และเมื่อพิจารณาผลผลิตมวลรวมรายจังหวัดของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะพบว่า การเติบโตของเศรษฐกิจภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาถูกขับเคลื่อนจากภาคการผลิต กล่าวคือ จากการที่พระนครศรีอยุธยาเป็นเมืองนิคมอุตสาหกรรมมากกว่าจากการเป็นเมืองมรดกโลก

5.1.2 การศึกษามูลค่าเพิ่ม/ลดทางเศรษฐกิจที่ไม่ใช่ตัวเงิน

จากการศึกษามูลค่าเพิ่ม/ลดทางเศรษฐกิจที่ไม่ใช่ตัวเงิน โดยแบ่งเป็น 2 มิติได้แก่ มิติทางเศรษฐกิจและมิติทางสังคม พบว่า ในมิติทางเศรษฐกิจนั้น มีมูลค่าเพิ่ม/ลด ได้แก่ การบริหารจัดการพื้นที่ที่ดีขึ้น การพัฒนาทางเศรษฐกิจ สำหรับมิติทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีมูลค่าเพิ่ม/ลด ได้แก่ การอนุรักษ์ทั้งโบราณวัตถุ โบราณสถาน ตลอดจนวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการเกิดการเชื่อมต่อกับทางวัฒนธรรม โดยรายละเอียดเป็นดังนี้

5.1.2.1 มิติทางเศรษฐกิจ

ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ด้านมูลค่าเพิ่มคือ มีการบริหารจัดการแหล่งมรดกที่ดีขึ้น มีการพัฒนาสาธารณูปโภค ความสะดวกและความปลอดภัยในการเข้าถึง แต่มูลค่าที่ลดลง ได้แก่ ในพื้นที่ของจังหวัดอยุธยาประสบกับปัญหาการบริหารจัดการมรดกโลก ซึ่งจากการวิเคราะห์แล้ว พบว่า สาเหตุที่สำคัญคือ การขาดความรู้ในการบริหารจัดการและการอนุรักษ์อย่างถูกวิธี และไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนเพื่อรองรับการเป็น “เมืองมรดกโลก” ยิ่งไปกว่านั้นคือ ในการจัดทำแผนการบริหารจัดการมรดกโลกส่งไปยังองค์กรยูเนสโกที่ผ่านมานั้น ที่ผ่านมามีประเทศไทยไม่เคยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ หรือแสดงความคิดเห็นต่อความ

จำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่เพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบการบริหารจัดการมรดกโลกขององค์การยูเนสโก

ด้านการเปลี่ยนแปลงในวิถีการผลิต กรรมสิทธิ์การถือครองที่ดินและการใช้ที่ดิน พบว่า จังหวัดอยุธยาได้มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างที่จะเห็นได้ชัด ในการตอบสนองตามนโยบายรัฐ โดยตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) ซึ่งเป็นแผนฉบับแรกที่ได้มีการบรรจุนโยบายด้านการท่องเที่ยวไว้ ประกอบกับการที่จังหวัดอยุธยาถูกกำหนดให้เป็นเมืองอุตสาหกรรม เป็นที่ตั้งของโรงงานขนาดใหญ่ที่ใช้สำหรับผลิตสินค้าป้อนกรุงเทพ ดังนั้น จังหวัดอยุธยาจึงถูกพัฒนาให้เป็นเมืองท่องเที่ยวและเป็นเมืองอุตสาหกรรมควบคู่กันไป จะเห็นว่ามีมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดิน จากการใช้เพื่อการเกษตรเป็นโรงงานอุตสาหกรรม หรือใช้ประกอบธุรกิจ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เช่น ที่ดินบริเวณริมแม่น้ำ จะถูกนำมาทำเป็นร้านอาหารริมน้ำ และหากร้านใดมีเงินทุนมากพอก็จะทำเรือน้ำเที่ยว ใช้ล่องแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อชมวิวทิวทัศน์ และวิถีชีวิตรอบเกาะเมือง โดยในพื้นที่รอบเกาะเมือง โดยเฉพาะบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา และช่วงรอยต่อของแม่น้ำป่าสักมายังแม่น้ำเจ้าพระยานั้น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินเป็นไปเพื่อตอบสนองนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว แต่บริเวณพื้นที่รอบนอกนั้น พื้นที่ส่วนใหญ่ถูกใช้เพื่อเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ดังจะเห็นจากการที่จังหวัดอยุธยามีนิคมอุตสาหกรรมมากถึง 4 นิคม ได้แก่ 1) นิคมอุตสาหกรรมโรจนะ 2) นิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน 3) นิคมอุตสาหกรรมบ้านหว้า (ไฮเทค) และ 4) นิคมอุตสาหกรรมสหรัตนนคร และอีก 1 เขตประกอบการอุตสาหกรรมคือ เขตประกอบการอุตสาหกรรมแพคเตอร์แลนด์ วังน้อย สำหรับจังหวัดกำแพงเพชรนั้น การเปลี่ยนแปลงในการถือครองที่ดินและรูปแบบการใช้ที่ดินไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมากจากอดีตซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่การเกษตร ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและค้าขาย แต่ก็มีมีการเปลี่ยนวิถีการผลิตจากการผลิตเพื่อยังชีพมาเป็นเชิงพาณิชย์มากขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ โดยแท้จริงแล้วไม่ได้เกิดจากการเป็นมรดกโลกเป็นประเด็นหลัก หากแต่มีทั้งเรื่องนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐ โดยจังหวัดกำแพงเพชรใช้ประเพณีของจังหวัดคือ ประเพณี “นบพระ เล่นเพลง” เป็นจุดขายมากกว่าการใช้ “มรดกโลก” เป็นจุดขาย สำหรับการถือครองที่ดินส่วนใหญ่แล้วก็ยังคงเป็นของคนในพื้นที่อยู่มาก อย่างไรก็ตาม ก็สามารถสรุปได้ว่า การเปลี่ยนวิถีการผลิตและรูปแบบการผลิตได้ส่งผลให้เกิด

มูลค่าเพิ่มจากนโยบายการท่องเที่ยวในภาพรวมได้เพราะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็ได้ทำให้เกิดการจ้างงานในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และกระจายรายได้ให้คนในพื้นที่ ส่วนจังหวัดสุโขทัยนั้น พบว่า จังหวัดสุโขทัย ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดมากนักในช่วงภายใน 5 ปีหลังจากการเป็นเมืองมรดกโลก แต่การพัฒนาเมืองจะเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก แต่จากการที่รัฐบาลส่งเสริมการท่องเที่ยวและทางจังหวัดได้จัดงาน “ลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ” ขึ้นเป็นประจำทุกปีในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จึงเป็นจุดขายที่ทำให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวที่จังหวัดสุโขทัยมากขึ้น สำหรับประเด็นการถือครองที่ดินและทรัพย์สินนั้น จะพบว่า เจ้าของโรงแรมใหญ่จะเป็นคนนอกพื้นที่ รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติจึงตกอยู่ที่โรงแรมขนาดใหญ่ซึ่งเจ้าของเป็นคนนอกพื้นที่มากกว่า สำหรับวิถีชีวิตของคนที่นี่ส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นเกษตรกรอยู่ การเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวที่จังหวัดสุโขทัยกระจายรายได้ให้คนในพื้นที่แต่ไม่มากนัก แต่การเปลี่ยนวิถีการผลิตดังกล่าวก็ได้สร้างมูลค่าเพิ่มในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่มีมากขึ้น

ด้านการเกิดอาชีพใหม่เพื่อรองรับการเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยว นั้น พบว่า การเป็นเมืองมรดกโลกได้ทำให้เกิดอาชีพใหม่เพื่อรองรับการท่องเที่ยว เกิดการจ้างงาน และผลิตสินค้าการท่องเที่ยว ซึ่งทั้ง 3 จังหวัดจะมีลักษณะที่เหมือนกัน โดยอาชีพใหม่ที่เห็นได้ชัดคือ การขายสินค้าที่ระลึกที่เป็นสัญลักษณ์ของการเป็นเมืองมรดกโลก และจากการเป็นเมืองมรดกโลกนี้เองทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติมาเยือนยังอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร มากขึ้น อันเป็นการกระตุ้นให้พ่อค้าแม่ค้าต่างก็นำสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ซึ่งเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยวต่างชาติมาจำหน่ายมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกิดการรื้อฟื้นการขายขนมไทยที่เคยมีแต่ดั้งเดิม การรื้อฟื้นเหตุการณ์ในอดีตและนำมาแสดงเพื่อระลึกถึงเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับเมืองมรดกโลกทำให้ผู้ที่ทำงานด้านนาฏศิลป์ ศิลปะการแสดงรวมถึงการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ มีงานทำเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ช่วงเทศกาล งานประเพณีประจำท้องถิ่นแต่โบราณ เป็นต้น

5.1.2.2 มิติทางด้านสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ด้านการอนุรักษ์ทั้งโบราณวัตถุ โบราณสถาน ตลอดจนวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น พบว่า มีทั้งมูลค่าที่เพิ่มขึ้นและมูลค่าที่ลดลงในพื้นที่ โดยมูลค่าที่เพิ่มขึ้น คือ มีการส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ ปกป้อง คุ้มครองโบราณสถานมากขึ้น แต่ขณะเดียวกัน มูลค่าที่ลดลงคือ มีการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมเดิมในพื้นที่เพื่อตอบสนองความต้องการ ของนักท่องเที่ยว และการขาดการเคารพในสถานที่จากนักท่องเที่ยวทำให้โบราณสถาน ทรุดโทรมลง

การเปลี่ยนแปลงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า มีทั้งมูลค่าที่เพิ่มขึ้นและมูลค่าที่ลดลงในพื้นที่ สำหรับมูลค่าที่เพิ่มขึ้น ได้แก่ ภูมิทัศน์ดีขึ้นกว่าเดิม หลังจากการเป็นมรดกโลกแล้ว เนื่องจากมีการปรับแต่งภูมิทัศน์ใหม่ มีการสร้าง สาธารณูปโภค เช่น ถนนหนทาง ไฟฟ้า ประปา เข้าไปในพื้นที่ ทำให้คนในพื้นที่ได้รับผล พลอยได้จากการเป็นเมืองมรดกโลกด้วย สำหรับมูลค่าที่ลดลง ได้แก่ ปริมาณขยะที่ เพิ่มขึ้น มีการติดตั้งป้ายบดบังภูมิทัศน์ของโบราณสถาน และโบราณสถานชำรุดทรุดโทรม มากขึ้นอันจะส่งผลให้ขาดความเป็นองค์รวมอันเป็นคุณสมบัติสำคัญของการเป็นเมือง มรดกโลกได้

ด้านการเกิดการเชื่อมต่อทางวัฒนธรรม ผลการศึกษา พบว่า มีการ เปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมใน 3 พื้นที่ กล่าวคือ คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยเห็นคุณค่าของการเป็น เมืองมรดกโลกเท่าใดนัก และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรงเช่น สำนักงานศิลปากร สำนักงานอุทยานประวัติศาสตร์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และแม้กระทั่งการ ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ก็ไม่ได้ให้ความใส่ใจอย่างจริงจังในเรื่องของมรดกโลก ที่ผ่าน มานี้การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวประจำปีของทั้ง 3 จังหวัด ก็ไม่ได้เน้นที่การเป็น มรดกโลกโดยตรง แต่เป็นการจัดงานประเพณีประจำท้องถิ่นแล้วใช้สถานที่ในอุทยาน ประวัติศาสตร์ มีการจัดแสดงแสง สี เสียง แต่ไม่ได้เอาเรื่องราวและคุณค่าของแหล่งมรดก โลกมาเป็นจุดขายและดึงดูดให้คนมาเที่ยว ส่วนหน่วยงานทางด้านวิชาการในพื้นที่ก็ไม่ได้ มีบทบาทในการให้ความรู้เรื่องมรดกโลกมากนัก ความรู้เรื่องมรดกโลกจึงถูกจำกัดอยู่แต่ เฉพาะในแวดวงผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องโดยตรง หรือนักวิชาการที่สนใจประเด็นนี้จริงๆ

นอกจากนี้แล้ว จากการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่มรดกโลกของอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชร ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นคนที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดอยุธยา ร้อยละ 50 และอยู่ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชร ร้อยละ 50 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 58 อายุ 31-40 ปี ร้อยละ 41.6 รองลงมาคือช่วงอายุ 18-30 ปี การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 31.9 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ร้อยละ 22 ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 5,000-10,000 บาท ร้อยละ 48.1 ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 40.1 รองลงมาคือ กลุ่มข้าราชการ/พนักงานของรัฐ/พนักงานราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 22.6 มีลักษณะการอยู่อาศัย เป็นคนในพื้นที่ ร้อยละ 79.8 ที่เหลือเป็นคนในพื้นที่ ร้อยละ 20.2 ส่วนใหญ่แล้วจะมีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน 30 ปีขึ้นไป ร้อยละ 37.3 รองลงมาคือ อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลา 15-20 ปี ร้อยละ 32.8 สำหรับแนวคิดเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนานั้น ทางด้านโบราณสถาน/โบราณวัตถุ/สิ่งปลูกสร้างต่างๆ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพบางอย่างของโบราณสถาน/โบราณวัตถุ/สิ่งปลูกสร้างต่างๆ ได้เท่าที่จำเป็น ร้อยละ 46 รองลงมาคือ มีความเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพของโบราณสถาน/โบราณวัตถุ/สิ่งปลูกสร้างต่างๆ ไว้ และไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงสภาพของสิ่งต่างๆ ร้อยละ 42.5 อันดับสุดท้ายคือ ความเห็นว่ายอมให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพทุกอย่างของโบราณสถาน/โบราณวัตถุ/สิ่งปลูกสร้างต่างๆ เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทันสมัย มีเพียงร้อยละ 11.5 สำหรับด้านวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการให้คงวิถีชีวิต รูปแบบประเพณีและวัฒนธรรมแบบเดิมของชุมชนนี้ไว้ แต่ไม่จำเป็นต้องเหมือนเดิมทั้งหมด ร้อยละ 45 รองลงมาคือ ต้องการให้คงวิถีชีวิต รูปแบบประเพณีและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของชุมชนนี้ไว้ และไม่ต้องการให้วัฒนธรรมเปลี่ยนไปเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ร้อยละ 38.3 อันดับสุดท้ายคือ ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงตามสมัยนิยม และให้มีการขายสินค้าที่หลากหลายตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งไทยและชาวต่างชาติ มีเพียงร้อยละ 16.7 สำหรับด้านสภาพแวดล้อมโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ (ความสะอาด ภูมิทัศน์ เช่น การตกแต่งอาคารบ้านเรือน การควบคุมความสูงของอาคาร) พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรปฏิบัติตามระเบียบของกรมศิลปากรอย่าง

เครื่องคิดและช่วยดูแลรักษาความสะอาดในบริเวณที่ตนสามารถทำได้ แต่ก็ยังเห็นด้วยกับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกใหม่ๆเพิ่มขึ้นตามความเหมาะสม ร้อยละ 53.8 รองลงมาคือ มีความเห็นว่าควรปฏิบัติตามระเบียบของกรมศิลปากรอย่างเคร่งครัดรวมทั้งไม่เห็นด้วยกับการตั้งร้านค้าใกล้แหล่งมรดกโลก และเห็นว่ากฎระเบียบที่มีอยู่นั้นดีแล้ว ร้อยละ 31.4 อันดับสุดท้ายคือ ความเห็นว่าควรปฏิบัติตามระเบียบของกรมศิลปากรบางส่วน เนื่องจากกฎระเบียบทำให้ไม่สะดวก และไม่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน จากผลการวิเคราะห์เห็นเนื้อหาส่วนนี้ทำให้เห็นภาพว่า คนส่วนใหญ่ไม่ได้มีทัศนคติในเชิงพัฒนาแบบสุดโต่ง ที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความสะดวกสบายและตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจของตน แต่ผลการศึกษานี้ทำให้เห็นว่าคนที่มีทัศนคติแบบอนุรักษ์นิยมกับแบบที่มีความคิดกลางๆ และต้องการพัฒนาอย่างเหมาะสมจะมีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน อาจกล่าวได้ว่า คนส่วนใหญ่ยังต้องการให้มีการเอาใจใส่ และดูแลทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างเหมาะสมอยู่ สำหรับในประเด็นเรื่องการจ้างงาน การย้ายออกของแรงงานในพื้นที่นั้น ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างให้ค่าระดับมูลค่าเพิ่ม/ลดเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 คือ ในภาพรวมมีการจ้างงานในพื้นที่เพิ่มขึ้น แต่เพิ่มในระดับค่อนข้างต่ำ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.54 แสดงว่ามีการกระจายของข้อมูลค่อนข้างมาก มีรายละเอียดดังนี้ การมีงานทำของประชาชนในพื้นที่เพิ่มขึ้นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 3.70) การเข้ามาประกอบอาชีพในชุมชนของแรงงานต่างถิ่นมีมากขึ้นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 3.36) การเปลี่ยนแปลงอาชีพของประชาชนในพื้นที่มีเพิ่มขึ้นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$, S.D. = 3.40) และรายได้จากธุรกิจท่องเที่ยวของประชาชนในพื้นที่มีเพิ่มมากขึ้นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 3.70) ประเด็นเรื่องการฟื้นฟู อนุรักษ์ หรือความเสื่อมโทรมของทรัพยากรนั้น กลุ่มตัวอย่างให้คะแนนการฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากรโดยเฉลี่ยในภาพรวมเท่ากับ 0.56 ซึ่งมีมูลค่าเพิ่มในระดับต่ำมากและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.85 นั่นคือ การกระจายตัวของข้อมูลมีสูงมาก และเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ปริมาณขยะในชุมชนภายหลังการเป็นเมืองท่องเที่ยวมีเพิ่มมากขึ้นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = -4.41$, S.D. = 3.93) ความเสื่อมโทรมของโบราณสถานภายหลังการเป็นเมืองท่องเที่ยวมีเพิ่มมากขึ้นเล็กน้อย ($\bar{X} = -1.55$, S.D. = 4.19) การดูแลรักษาโบราณสถานภายหลังการเป็นเมืองท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.74$,

S.D. = 3.81) และยอดขายสินค้าไทย อาหารและขนมไทยภายหลังการเป็นเมืองท่องเที่ยว มีมากขึ้นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 3.45) นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างยังมองว่า ในภาพรวมผลกระทบจากการพัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยว นั้น มีมากขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ($\bar{X} = 2.41$, S.D. = 3.95) สำหรับประเด็นกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและการถือครองที่ดินของคนในพื้นที่และนอกพื้นที่นั้น ผลการศึกษา พบว่า ภายหลังการเป็นเมืองท่องเที่ยวมีการเป็นเจ้าของที่ดินในทำเลที่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นเล็กน้อย ($\bar{X} = 3.17$, S.D. = 3.62) ประเด็นการคงอยู่หรือสูญเสียซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่นั้น ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมมีการสูญเสียซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่เพิ่มขึ้นเล็กน้อย ($\bar{X} = -1.95$, S.D. = 3.52) โดยในรายละเอียดพบว่า การรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยของประชาชนในพื้นที่มีเพิ่มมากขึ้นเล็กน้อย ($\bar{X} = 2.95$, S.D. = 3.71) แต่ขณะเดียวกัน ภายหลังการเป็นเมืองท่องเที่ยวมีการรับวัฒนธรรมต่างชาติมาใช้ในชีวิตประจำวันเพิ่มมากขึ้นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = -3.83$, S.D. = 3.48) มีการเพิ่มขึ้นของการขายอาหารต่างชาติภายในชุมชนหลังจากเป็นเมืองท่องเที่ยวในระดับปานกลาง ($\bar{X} = -3.47$, S.D. = 3.27) และพฤติกรรมการใช้ชีวิตลอกเลียนแบบชาวต่างประเทศของคนในชุมชนหลังการเป็นเมืองท่องเที่ยวมีเพิ่มมากขึ้นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = -3.46$, S.D. = 3.60) และเมื่อให้กลุ่มตัวอย่างสรุปภาพรวมของมูลค่าเพิ่มทั้งหมดที่ได้รับหลังจากการพัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยว พบว่า คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนภายหลังการพัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยวมีมากขึ้นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 3.24) และมูลค่าเพิ่มที่ไม่เป็นตัวเงินในจังหวัดภาพรวมเพิ่มขึ้นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.54$, S.D. = 3.62)

จากข้อมูลข้างต้นทั้งหมดจะเห็นว่าผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณสนับสนุนผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ซึ่งได้คำตอบเป็นแนวทางเดียวกัน จึงสามารถสรุปได้ว่ามูลค่าเพิ่มที่เกิดขึ้นภายหลังจากการประกาศเป็นเมืองมรดกโลกทั้งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สุโขทัย และกำแพงเพชรมีไม่มากนัก และทัศนคติของคนในพื้นที่จะมีอยู่ 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มที่อนุรักษ์นิยม ซึ่งจะไม่ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงใดๆทั้งสิ้นกับทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรม กับอีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มที่ต้องการดุลยภาพระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา ซึ่งจะยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมได้บ้างตามความเหมาะสมและเหตุอันสมควร และ

ข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัยคือ ทั้งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชรไม่ได้มีการนำต้นทุนทางสังคม คือ การเป็นมรดกโลก ซึ่งเป็นจุดขายด้วยตัวของแหล่งเองอยู่แล้ว มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5.1.3 การศึกษาโครงสร้างตลาดของธุรกิจที่อยู่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

5.1.3.1 จังหวัดอยุธยา

ธุรกิจโรงแรมและที่พักในจังหวัดอยุธยา มีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด เพราะหากมองในประเด็นของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเมืองมรดกโลกแล้ว ลูกค้านักท่องเที่ยวของโรงแรมไม่ว่าจะขนาดใหญ่ โรงแรมขนาดเล็ก หรือเกสต์เฮาส์ก็ตาม จะมีลูกค้ากลุ่มเดียวกัน เนื่องจากโรงแรมในจังหวัดที่มีขนาดเดียวกันจะมีส่วนแบ่งทางการตลาดที่ใกล้เคียงกัน และมีการแข่งขันที่ไม่รุนแรงมากนักทั้งด้านลูกค้าและราคา

ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหารในจังหวัดอยุธยา มีจำนวนมาก การแข่งขันค่อนข้างสูง และไม่มีรายใดมีอิทธิพลในการกำหนดราคาหรือเป็นผู้นำด้านราคา ลักษณะสินค้ามีความแตกต่างกัน ลักษณะโครงสร้างตลาดเป็นแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ร้านอาหารที่เป็นที่นิยมจะเป็นร้านอาหารริมน้ำเป็นส่วนใหญ่

ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ในจังหวัดอยุธยามีจำนวนมากเนื่องจากพื้นที่อยู่ใกล้กรุงเทพฯ ลักษณะการแข่งขันไม่รุนแรง ไม่มีรายใดมีอิทธิพลต่อการกำหนดราคา ดังนั้นธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์จึงอยู่ในโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

ธุรกิจขนส่งเฉพาะในจังหวัดมีลักษณะแข่งขันกันน้อย ในกลุ่มรถโดยสารขนส่งก็มีบริษัทขนส่ง จำกัด (บขส.) เป็นบริษัทหลักที่มีคนใช้บริการมาก และผู้ประกอบการรายอื่นในพื้นที่ 4 รายใหญ่ เป็นผู้ให้บริการเส้นทางเดินรถมายังจังหวัดอยุธยา แต่ก็มีบริการในรูปแบบอื่นเช่น รถตู้ รถรับจ้าง ที่มีอยู่มากทั้งจากคนในพื้นที่เองและจากคนนอกพื้นที่ ดังนั้น โครงสร้างตลาดของธุรกิจรถโดยสารขนส่งจึงมีลักษณะแบบตลาดผู้ขายน้อยราย

ธุรกิจสินค้าที่ระลึกประกอบไปด้วย สินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้ประกอบการมีการแข่งขันกันค่อนข้างมาก ไม่มีผู้ประกอบการรายใดมีอิทธิพลในการกำหนดราคาในตลาด สินค้ามีลักษณะที่แตกต่างกันไปสายตาของผู้ซื้อ

จึงทำให้ผู้ผลิตสามารถตั้งราคาสินค้าให้แตกต่างกันไปได้ ธุรกิจสินค้าที่ระลึกที่นี้จึงมีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

5.1.3.2 จังหวัดสุโขทัย

ธุรกิจโรงแรมและที่พัก ในจังหวัดมีโรงแรมและที่พักค่อนข้างมาก และมีทั้งโรงแรมขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก ธุรกิจมีการแข่งขันกันพอสมควรแต่ไม่ถึงกับรุนแรงมากนัก และยังไม่ได้มีการรวมกลุ่มกันอย่างชัดเจน ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาจำนวนโรงแรมและที่พักมีมากขึ้น แต่ถึงจำนวนโรงแรมและที่พักในจังหวัดสุโขทัยจะมีมากขึ้นแต่ก็พยายามหาลูกค้าของตน ไม่มีรายใดมีอิทธิพลในการกำหนดราคาในตลาด ดังนั้น ธุรกิจโรงแรมและที่พักจึงมีลักษณะโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหารที่นี้ มีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ประกอบการรายย่อย ไม่ได้มีการแข่งขันกันรุนแรงแต่อย่าง ผู้ประกอบการไม่ได้มีการแข่งขันทางด้านราคากัน และไม่มีรายใดมีอิทธิพลในการกำหนดราคา ทั้งนี้เพราะสินค้ามีความแตกต่างกัน และผู้ประกอบการจะใช้กลยุทธ์ในการร่วมมือกับบริษัททัวร์ให้เอาทัวร์มาลง เพื่อเพิ่มยอดขายให้มากขึ้น

ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ของที่นี้มีรายย่อยเป็นจำนวนมาก และบริษัทที่อยู่นอกพื้นที่ก็สามารถมาขายบริการแข่งกับที่นี้ได้ ดังนั้น บริษัทนำเที่ยวจึงมีหลายรายทั่วประเทศ และไม่มีรายใดมีอิทธิพลต่อการกำหนดราคาซึ่งกันและกัน ลักษณะโครงสร้างตลาดจึงอยู่ในลักษณะตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

ธุรกิจขนส่ง ในจังหวัดนี้มีการเดินทางทางบกและทางอากาศ โดยกรณีการโดยสารเครื่องบินนี้ จะเห็นได้ชัดว่าอยู่ในโครงสร้างตลาดผูกขาดเนื่องจากสายการบินที่ตรงมายังสุโขทัยมีเพียงรายเดียวเท่านั้นคือ สายการบินบางกอกแอร์ สำหรับการขนส่งทางรถโดยสารจัดอยู่ในโครงสร้างตลาดแบบผู้ขายน้อยรายเนื่องจากมีผู้ประกอบการ 2 รายใหญ่มีอิทธิพลในการกำหนดราคาในตลาด ส่วนธุรกิจบริษัทรถเช่า รถรับจ้าง อยู่ในโครงสร้างตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด เนื่องจากมีหลายบริษัททั้งที่ลงทะเบียนและไม่ลงทะเบียน และไม่มีรายใดมีอิทธิพลในการกำหนดราคา

ธุรกิจสินค้าที่ระลึกในจังหวัดสุโขทัยมีลักษณะโครงสร้างตลาดเป็นแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด เพราะมีร้านที่เปิดอยู่เป็นจำนวนมาก และสินค้ามีหลากหลาย ส่วนใหญ่แล้วจะ

เป็นธุรกิจขนาดย่อม ผู้ประกอบการมีลูกค้าคนละกลุ่มแต่ละร้านก็มีส่วนแบ่งตลาดไม่มาก และไม่มีรายได้มีอิทธิพลในการกำหนดราคาสินค้า

5.1.3.3 จังหวัดกำแพงเพชร

ธุรกิจโรงแรมและที่พัก จากการที่จังหวัดกำแพงเพชร เป็นเมืองเงียบๆ และมีความเป็นธรรมชาติอยู่มาก แต่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวไม่เยอะมาก จึงทำให้มีโรงแรมขนาดใหญ่อยู่เพียง 2 แห่ง คือ ซากังราวริเวอร์วิว และเพชรโฮเต็ล ส่วนโรงแรมขนาดเล็กมีเป็นจำนวนมาก โรงแรมขนาดใหญ่จึงมีโครงสร้างตลาดผู้ขายน้อยราย และมีการแข่งขันทางด้านราคาแต่ไม่ถึงกับรุนแรงนัก ส่วนโรงแรมและที่พักขนาดเล็กจะมีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด การแข่งขันไม่ค่อยรุนแรง และไม่มีรายได้มีอิทธิพลในการกำหนดราคาในท้องถิ่น

ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหารในจังหวัดกำแพงเพชร ส่วนใหญ่มีแต่ร้านเล็กๆ เป็นผู้ประกอบการรายย่อย ขายอาหารที่หลากหลาย ไม่มีรายได้มีอิทธิพลในการกำหนดราคา การแข่งขันไม่รุนแรง ร้านอาหารจะใช้กลยุทธ์ร่วมมือกับบริษัททัวร์ให้เอาคนไปลง ดังนั้น ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหารในจังหวัดกำแพงเพชรมีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

ธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดกำแพงเพชรมีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด เนื่องจากมีบริษัทที่นำเที่ยวทั่วทั้งประเทศจำนวนมาก ธุรกิจมีการแข่งขันกัน และไม่มีรายได้มีอิทธิพลในการกำหนดราคาในตลาด

ธุรกิจขนส่งของที่จังหวัดกำแพงเพชรมีโครงสร้างตลาดผู้ขายน้อยราย เนื่องจากผู้ผลิตมี 2 รายใหญ่ คือ ของขนส่งทางบก และบริษัทวินทัวร์ จำกัด แต่เนื่องจากลูกค้าคนละกลุ่มกัน จึงไม่แข่งขันกันรุนแรง ขนส่งทางบกใช้ราคาปกติตามอัตราที่ได้กำหนดไว้ แต่ทางบริษัทวินทัวร์ จะเดินรถในย่านภาคเหนือนี้ และมีอำนาจในการกำหนดราคาค่อนข้างสูง รถขนส่งที่ใช้ในจังหวัดก็เป็นของบริษัทวินทัวร์เช่นกัน นอกจากนี้ก็มีรถรางสำหรับนักท่องเที่ยวที่ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชรเป็นผู้ดำเนินการ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจังหวัดกำแพงเพชรส่วนใหญ่จะขับรถมาเอง ดังนั้น การใช้บริการรถจ้างเหมาจึงมีน้อย

ธุรกิจสินค้าที่ระลึกในจังหวัดกำแพงเพชร มีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด นั่นคือ ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการรายย่อย และไม่มีรายใดมีอิทธิพลในการกำหนดราคา ทั้งนี้เนื่องจากสินค้ามีความแตกต่างกันด้วย การแข่งขันกันจึงไม่รุนแรง

5.2 อภิปรายผล

จากความหมายของมรดกโลก โดยกมูลนิธิสืบ นาคะเสถียร (2534) ซึ่งได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง “สถานที่ซึ่งมีคุณค่าสูงส่งอันประมาณค่ามิได้ และจะหาสถานที่อื่นใดมาแทนที่ก็ไม่ได้ คุณค่าอันยิ่งยวดนี้มีได้เป็นเพียงของชนชาติใดชาติหนึ่ง แต่เป็นของมนุษยชาติทั้งปวง ความเสื่อมสูญของแหล่งมรดกโลกแห่งใดก็ตาม เท่ากับความยากจนเสื่อมโทรมของประชาชนทั้งโลก แหล่งมรดกโลกจึงเป็นสถานที่ที่ต้องได้รับการปกป้องดูแลเป็นพิเศษเพื่อต่อต้านกับภัยทุกประการที่จะมาคุกคาม” แต่ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของจังหวัดอุทัยฯ สุโขทัยและกำแพงเพชร ไม่ได้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของมรดกโลก เพราะการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของทั้งจังหวัดอุทัยฯ สุโขทัยและกำแพงเพชรมีความเสี่ยงที่มรดกโลกจะถูกคุกคามจากทั้งประชาชนในพื้นที่เอง (กรณีจังหวัดอุทัยฯ) และจากนักท่องเที่ยว ซึ่งในพื้นที่อุทัยฯจะมีปัญหาค่อนข้างรุนแรงเนื่องจากแหล่งมรดกโลกกับพื้นที่อยู่อาศัยของประชาชนอยู่ในพื้นที่เดียวกัน และประสบกับปัญหาการต่อต้านจากคนในพื้นที่หากจะมีการจัดระเบียบในพื้นที่ใหม่ หากความขัดแย้งดังกล่าวยังคงมีขึ้นอีก ก็จะมีโอกาสที่โบราณสถานจะถูกถอดออกจากการเป็นมรดกโลกได้ ซึ่งก็จะทำให้เกิดการสูญเสียโอกาสทางเศรษฐกิจตามมาในอนาคต

ในประเด็นเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น ผลการศึกษาที่ได้ พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดอุทัยฯ สุโขทัยและกำแพงเพชรได้ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดมูลค่าที่ลดลงทางเศรษฐกิจด้วย นั่นคือ การพัฒนาที่จังหวัดได้พยายามทำนั้นไปขัดแย้งกับการอนุรักษ์ในพื้นที่ ซึ่งทั้งหมดเกิดจากสาเหตุ การขาดความรู้ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และการขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ระหว่างหน่วยงาน จะเห็นได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลกของจังหวัดอุทัยฯ สุโขทัยและกำแพงเพชรไม่เป็นไปตามแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของบัทเลอร์ (Butler, 2004, p. 285-304) ที่ได้ให้

ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า คือการพัฒนาและการบำรุงรักษาพื้นที่ในรูปแบบและในระดับที่สามารถก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อพื้นที่และชุมชนได้ตลอดไป โดยไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ลดคุณค่าการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ รวมทั้งไม่ขัดแย้งกับกิจกรรมอื่นๆในพื้นที่

สำหรับการกระจายของมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชรนั้น มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด (2546) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยภายใต้โครงการมูลค่าเพิ่มในประเทศของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทย กล่าวคือ มูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มในพื้นที่มากกว่านอกพื้นที่ มีการใช้วัตถุดิบ การจ้างงานภายในพื้นที่มากกว่าที่จะนำเข้าจากนอกพื้นที่หรือจากต่างประเทศ ซึ่งการนำเข้าดังกล่าว พบว่า มีอยู่บ้างประปราย ขณะเดียวกันก็พบว่า ผลการศึกษาไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด, นกุล เครือฟูและอัศวพงศ์ อันทอง (2548) ที่ได้ทำการศึกษามูลค่าเพิ่มในประเทศของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่มีบทบาททางเศรษฐกิจในระดับสูง แต่จากการศึกษาในพื้นที่ของจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชรนั้น อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไม่ได้มีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัดมากนัก และทั้ง 3 จังหวัดไม่ได้ใช้ทุนทางสังคมอันเกิดจากการเป็นเมืองมรดกโลกมาเป็นจุดที่สร้างรายได้ที่สำคัญให้กับจังหวัด โดยรายได้ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยามาจากการเป็นเมืองนิคมอุตสาหกรรม รายได้ของจังหวัดสุโขทัยมาจากภาคเกษตรและภาคการค้าส่งและค้าปลีก ส่วนรายได้ของจังหวัดกำแพงเพชรมาจากภาคเกษตรกรรม ภาคเหมืองแร่และถ่านหิน และภาคการค้าส่งและค้าปลีก นอกจากนี้ยังพบข้อมูลเพิ่มเติมอีกว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ที่มาเที่ยวยัง 3 จังหวัดข้างต้นนี้ ไม่ได้มาเที่ยวเพราะเป็นเมืองมรดกโลกแต่มาเที่ยวเพราะทั้ง 3 จังหวัดมีความโดดเด่นที่เป็นเมืองประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ซึ่งตรงกันข้ามกับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาเที่ยวเพราะเป็นเมืองมรดกโลก

ประเด็นเรื่องผลกระทบจากการท่องเที่ยวอันทำให้เกิดมูลค่าเพิ่ม/ลดทางเศรษฐกิจภายในจังหวัด พบว่า การท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ สำหรับมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในภาพรวมแล้วการเป็นเมืองท่องเที่ยวได้ทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น คนในพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายสินค้าการท่องเที่ยว มีการจ้างงานในพื้นที่เพิ่ม

มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของประสิทธิ์ ลีปรีชา (2538) ที่ได้ศึกษาผลกระทบของนโยบายรัฐเรื่องการท่องเที่ยว: ทวีปป่าที่มีต่อชุมชน พบว่า ชาวบ้านในพื้นที่ที่มีชีวิตความเป็นอยู่เชิงเศรษฐกิจที่ดีขึ้นกว่าเดิม โดยมีรายได้มากขึ้นจากการเป็นลูกหาบ และการขายสินค้าที่ระลึก กรณีของงานวิจัยชิ้นนี้ก็เช่นเดียวกัน ในภาพรวมแล้ว การเป็นเมืองมรดกโลกก็ได้ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่เชิงเศรษฐกิจของคนในพื้นที่ดีขึ้นเช่นกัน นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับมณีวรรณ ผิวนิม (2545) ที่ได้ทำการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนตลาดน้ำทางด้านเศรษฐกิจ ในประเด็นที่ว่า การท่องเที่ยวได้ทำให้เกิดการจ้างงานในชุมชน ไม่ต้องไปหางานนอกชุมชน มีกิจกรรมการผลิตที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นภายหลังจากได้มีการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รังสิต เกาแก้ว, ศุภิกา สุภารัตน์ และณัฐรณันต์ คำใจวุฒิ (2549) ที่ได้ทำการศึกษาผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชนเผ่า จังหวัดเชียงราย: กรณีศึกษาเปรียบเทียบกับจังหวัดเชียงรายกับนครคุนหมิง แล้วพบว่าผลกระทบของการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชนเผ่าในจังหวัดเชียงราย มีทั้งผลดีและผลเสียด้านวัฒนธรรมและด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนด้านเศรษฐกิจมีแต่ผลดี โดยผลดีด้านเศรษฐกิจคือ ชนเผ่ามีรายได้เพิ่มขึ้นจากการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของซุง คี ลี (1996) ซึ่งได้ทำการศึกษาประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศเกาหลีใต้ พบว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวส่งผลต่อเศรษฐกิจดีกว่าอุตสาหกรรมอื่นๆ ในรูปของการสร้างงานและรายได้จากภาษี สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อาเรียนา ซีล่า, แซม แลงค์ฟอร์ด และจิล โนว์ แลงค์ฟอร์ด (2009) ที่ได้เขียนบทความทางวิชาการเรื่อง Visitor Spending and Economic Impacts of Heritage Tourism: A Case Study of the Silos and Smokestacks National Heritage Area โดยกล่าวว่า มรดกหรือวัฒนธรรมหรือสิ่งที่สืบทอดกันมา (Heritage) เป็นหนึ่งในตัวแปรที่สำคัญ และมีการเติบโตอย่างรวดเร็วของการท่องเที่ยว ซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนอกจากจะเป็นการขยายความภาคภูมิใจและอัตลักษณ์ของชุมชนแล้วยังเป็นตัวสร้างรายได้สู่ชุมชนอีกด้วย ซึ่งผลการศึกษาจากทั้ง 3 จังหวัด พบว่า คนในพื้นที่มีความภาคภูมิใจในมรดกโลกของตนและพยายามนำอัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นตัวสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยว ถึงแม้ว่าจะมีการเปิดรับและมีการทดแทนทางวัฒนธรรมจากวัฒนธรรมภายนอกที่หลั่งไหลเข้ามาในพื้นที่ก็ตาม

สำหรับมูลค่าลดทางเศรษฐกิจอันเกิดจากการเป็นเมืองมรดกโลกนั้น พบว่า ทั้ง 3 จังหวัดประสบกับปัญหาทรัพยากรทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางวัฒนธรรมถูกทำลาย ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานของซูสิทธี ชูชาติ(2544) ที่ได้ทำการศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยว ในประเด็นเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงมวลชนที่เน้นราคาถูกเพื่อให้คนมาท่องเที่ยวจำนวนมากนั้น ได้ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เป็นการสูญเสีย และไม่สามารถปรับคืนสู่สภาพเดิมด้วยตัวมันเองได้ และเนื่องจากกระแสการอนุรักษ์ เรียกร้องให้คืนสภาพความสมบูรณ์แก่ธรรมชาติที่ความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง ทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวถูกมองว่า เป็นธุรกิจที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อม มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งในเรื่องแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมชุมชนมากกว่าผลตอบแทนที่ได้รับมา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของประสิทธิ์ ลีปรีชา (2538) ได้ศึกษาผลกระทบของนโยบายรัฐเรื่องการท่องเที่ยว: ทวีร์ป่าที่มีต่อชุมชน พบว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดผลเสียต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของรังสิต เภาแก้ว, ศุภิกา สุภารัตน์ และณัฐรگانต์ คำใจวุฒิ (2549) ที่ได้ทำการศึกษาผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชนเผ่า จังหวัดเชียงราย: กรณีศึกษาเปรียบเทียบจังหวัดเชียงรายกับนครคอนหมิง พบว่า ผลเสียด้านสิ่งแวดล้อมคือ การที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปชมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติก่อให้เกิดปัญหาขยะและความสะอาด ส่วนผลเสียทางด้านวัฒนธรรมคือ เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งผลเสียหายต่อสภาพแวดล้อมในจังหวัดอุตรดิตถ์ สุโขทัยและกำแพงเพชรนั้น ยังไม่ได้มีการคำนวณต้นทุนทางเศรษฐกิจที่แท้จริงที่เกิดจากความเสียหายของสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมชุมชน แต่ในทางกายภาพคนในพื้นที่ยอมรับว่า การที่มีคนมาเที่ยวในแหล่งมรดกโลกได้ทำให้สภาพแวดล้อมในพื้นที่เปลี่ยนไป ปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้นในพื้นที่จังหวัดอุตรดิตถ์ และวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมในพื้นที่ก็ถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมจากภายนอกอันเกิดจากการที่คนนอกพื้นที่เข้ามาหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และความต้องการตอบสนองความสะดวกสบายและความต้องการบริโภคของนักท่องเที่ยวต่างประเทศ

นอกจากนี้แล้ว การพัฒนาการท่องเที่ยวใน 3 จังหวัดนี้ ได้ทำให้เกิดกระแสความต้องการพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนชั้นพื้นฐาน อันจะเป็นหลักประกันที่จะให้การพัฒนามีทิศทางที่ถูกต้อง มีการกระจายรายได้ที่เหมาะสม เป็นไปตามความ

ต้องการของผู้ที่อยู่ในพื้นที่มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับกับกระแสของโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน จากการประชุม “Earth Summit” ที่กรุงริโอ เดอจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2535 (ตรศกดี นิภานันท์, 2546, หน้า 14) ที่ในที่ประชุมได้สรุปว่าการผลักดันให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องในการจัดตั้งระบบและกระบวนการเพื่อการประสานการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตั้งแต่ในระดับการตัดสินใจ และระบุแนวทางการปฏิบัติที่จำเป็น ได้ก่อให้เกิดกระแสที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ด้าน คือ กระแสความต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วโลก กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยว ในด้านการศึกษาเรียนรู้ หรือมีประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และกระแสความต้องการพัฒนาดน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนชั้นพื้นฐาน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งนี้

จากผลการศึกษาที่พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนามรดกโลกคือ ความรู้ คน และกระบวนการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการเพื่อสนับสนุนให้การเป็นเมืองมรดกโลกสร้างมูลค่าเพิ่มที่แท้จริงทางเศรษฐกิจให้กับคนในพื้นที่และประเทศในภาพรวม โดย

5.3.1.1 ให้ความรู้เรื่องมรดกโลกอย่างกว้างขวาง ทั้งในเรื่องของความหมาย การได้มาซึ่งมรดกโลก คุณค่าของมรดกโลก และเทคนิคและวิธีการอนุรักษ์คุ้มครอง/ปกป้องโบราณสถานอย่างถูกต้อง

5.3.1.2 ใช้ทุนทางสังคมจากการเป็นเมืองมรดกโลกอย่างคุ้มค่า โดยใช้การเป็นเมืองมรดกโลกเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว และจัดกิจกรรมที่เน้นการเป็นเมืองมรดกโลกอย่างต่อเนื่อง

5.3.1.3 สื่อความหมายความสำคัญของแหล่งมรดกโลกอย่างถูกต้อง เช่น การทำป้ายสื่อความหมายที่ให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติได้ความรู้ที่ถูกต้องและสามารถเทียบเคียงกับประสบการณ์เดิมของเขาได้

5.3.1.4 สนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะเรื่องทุนและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินงาน

5.3.1.5 สร้างการมีส่วนร่วมในภาคประชาชน โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการ ปกป้อง/คุ้มครอง เพื่อคงความเป็นเมืองมรดกโลกไว้ อาจจะร่วมโดยการบริจาคทุนทรัพย์ การช่วยกันสอดส่องดูแลและป้องกันการคุกคามและทำลายสถานที่จากนักท่องเที่ยว

5.3.1.6 หน่วยงานภาครัฐควรสร้างมาตรการจูงใจในการอนุรักษ์สำหรับบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้างที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงแหล่งมรดกโลก เช่น การลดหย่อนภาษี การชดเชยการเสียชีวิตในการสร้างอาคารสูง เป็นต้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาการบริหารจัดการมรดกโลกในประเทศในเอเชียและยุโรป เพื่อเปรียบเทียบกับการบริหารจัดการในประเทศไทย และศึกษาการบริหารจัดการมรดกโลกทางธรรมชาติทั้ง 2 แห่งของประเทศไทย ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง-ทุ่งใหญ่นเรศวร และอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

เอกสารอ้างอิง

- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, (ม.ป.ป.). **การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศ (Ecotourism)**. สืบค้นเมื่อ 7 พฤษภาคม, 2553, จาก http://www.dnp.go.th/npo/html/Tour/Eco_Tour.html
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (มปป.). **มรดกโลก**. สืบค้นเมื่อ 2 ตุลาคม 2551, จาก http://www.mots.go.th/ewt_news.php?nid=950&filename=index
- กานดา พูนลาภทวี. (2539). **สถิติเพื่อการวิจัย**. กรุงเทพฯ : พิลิกส์เซ็นเตอร์.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดกำแพงเพชร, สำนักงาน. (2552). **จังหวัดกำแพงเพชร**. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคเหนือ เขต 3. (2552). **ข้อมูลท่องเที่ยว จังหวัดสุโขทัย**. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- เกษม สหายทิพย์. (2540). **ระเบียบวิธีวิจัย**. นครสวรรค์ : โรงพิมพ์นิวเสรินคร.
- กำแพงเพชร, สำนักงาน. (2552). **เอกสารบรรยายสรุปจังหวัดกำแพงเพชร**. กำแพงเพชร : ผู้แต่ง.
- ชมชาติ เทพไชย. (2549). **อิโคโมสกับบทบาทของเครือข่ายการอนุรักษ์และพัฒนาชมรมทางวัฒนธรรมในประเทศไทย**. เอกสารการประชุมประจำปีอิโคโมสไทยและการสัมมนาวิชาการประจำปี 2547. ประเทศไทย : สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.
- ชนัญ วงศ์วิภาค และคณะ. (2547). **การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). **วิถีไทย: การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมูลนิธิภูมิปัญญา.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2534). **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย**. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2544). **แนวทางการแก้ไข พ.ร.บ.การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. เอกสารประกอบการสัมมนา. มูลนิธิพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ร่วมกับมูลนิธิพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว ในวันที่ 18-19 พฤษภาคม 2544 ณ โรงแรม เอส ซี ปาร์ค กรุงเทพมหานคร.
- ณวรรณ์ สายเชื้อ. (2541). **แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาเมืองสงขลา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 53.

- ตรศกดิ์ นิภานันท์, (2546). **การสร้างคู่มือศึกษาธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
วนอุทยานเขานางพันธุรัต จังหวัดเพชรบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ทับทิม วงศ์ประยูร. (2542). **เศรษฐศาสตร์การพัฒนาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร :
ธรรมสารการพิมพ์.
- เทย์เลอร์, เคน, ศาสตราจารย์. (2552). **การบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์**. เอกสาร
ประกอบการบรรยายวิชา Management of Historic Sites. วันที่ 8 มิถุนายน 2552.
- ธงชัย เปาอินทร์. (2552). **มรดกโลกกับป่าอนุรักษ์ของประเทศไทย**. สืบค้นวันที่ 30
พฤศจิกายน 2552. จาก <http://www.thongthailand.com/index.php?mo=3&art=278863>
- ธานินทร์ ไชยเย็น และคณะ. (2550). **มูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวประเภท
โบราณสถาน กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดอีสานใต้**.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- นนุช สิงหเดชะ. (2548, ธันวาคม 28). **เดินหน้าชน**. **มติชนรายวัน**, หน้า 6.
- นพพร แสงสร้อย, (2552). **มรดกโลก**. สืบค้นวันที่ 30 พ.ย. 52. จาก <http://www.ayutthaya.go.th/บุญธรรม> กิจปริดาภิสุทธิ. (2535). **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์** (พิมพ์ครั้งที่3). กรุงเทพฯ
: B&B Publishing.
- ประสิทธิ์ ลีปรีชา. (2538). **ทวิร์ป่า : นโยบายรัฐที่ตองทบทวน. บทความและการอภิปรายทาง
วิชาการ “เวทีผู้ถูกท่องเที่ยว” สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**. เชียงใหม่:
โรงพิมพ์เมือง.
- พระนครศรีอยุธยา, สำนักงานจังหวัด. (2552). **บรรยายสรุป “จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”**.
เอกสารเผยแพร่.
- มณีวรรณ ผิวนิม, ผศ.ดร. และคณะ. (2546). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาการ
และผลกระทบของการท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำ**. กรุงเทพมหานคร :
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2554). **บทบาทของประเทศไทย**. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2554
จาก <http://www.info.ru.ac.th/province/sukhotai/world6.htm>
- มิ่งสรรพ ชาวสะอาด,ศ.ดร. (2546). **มูลค่าเพิ่มในประเทศของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของ
ประเทศไทย**. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มิ่งสรรพ ขาวสะอาด,ศ.ดร., นุฎูล เครือฟู และอัศวพงศ์ อั่นทอง. (2548). **มูลค่าเพิ่มในประเทศของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่**. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร. (2534). **มรดกโลก**. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2552. จาก <http://www.seub.ksc.net/datacenter/datacenter2/NaturalHeritage.html>

ยงธนิศร์ พิมลเสถียร. (2552). 40 ปีหลังเวนิซชาร์เตอร์. เอกสารประกอบสัมมนา “กฎบัตรการบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมของประเทศไทย” โดยคณะกรรมการวิชาการการศึกษาคุณธรรม จริยธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิสภา ร่วมกับสมาคมอิโคโมสไทย. กรุงเทพมหานคร : กลุ่มงานคณะกรรมการวิชาการการศึกษาคุณธรรม.

รังสิต เกาแก้ว, สุภิกา สุภารัตน์ และณัฐรگانต์ คำใจจุฒิ. (2549). **การศึกษามลกระทบทางการท่องเที่ยวที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชนเผ่า จังหวัดเชียงราย : กรณีศึกษาเปรียบเทียบจังหวัดเชียงรายกับนครคุนหมิง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

จำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2543). **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

วิไล ทองแผ่.(2542).**ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัย**.ลพบุรี: ศูนย์การพิมพ์สถาบันราชภัฏ-เทพสตรี.

จิรวรณ สีนหาท. (2546). **การศึกษาแนวทางการพัฒนาอาคารเพื่อการอนุรักษ์ชุมชนในพื้นที่ลุ่มคลอง กรณีศึกษา : คลองอ้อมนนท์และคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. หน้า 8.

ศูนย์ข้อมูลมรดกโลก. (2554). **มรดกโลก**. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2554. จาก <http://www.thaiwhic.go.th/index.aspx>

ศูนย์ข้อมูลมรดกโลก ยูเนสโก, (2554.). **มรดกโลก**. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2554. จาก <http://whc.unesco.org/>

ศูนย์ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2551). **มรดกโลกคืออะไร. วารสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ สถาบันอยุธยาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา**, 1(6).

สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทย. (มปป.). **มรดกโลก**. สืบค้นวันที่ 2 ตุลาคม 2551.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2542). รายงานขั้นสุดท้าย “โครงการ
การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพมหานคร: กองบริการ
ที่ปรึกษา ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2538). **บทความและการอภิปรายทางวิชาการ
“เวทีผู้ถูกท่องเที่ยว” สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.** เชียงใหม่: โรงพิมพ์
มิ่งเมือง.

สถาบันอยุธยาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. (มปป.). **มรดกโลกคืออะไร.**

สืบค้นเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2552. จาก [http://ayutthayastudies.aru.ac.th/content/
view/418/32/](http://ayutthayastudies.aru.ac.th/content/view/418/32/)

สุรศักดิ์ อมรรัตนศักดิ์, เตือนใจ เกตุษา, และบุญมี พันธุ์ไทย. (2545). **วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล
ทางการศึกษา 1.** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

สุวีย์ ศิริโกคาภิรมย์. (2546). **การวิจัยทางการศึกษา**(พิมพ์ครั้งที่3). ลพบุรี: สถาบันราชภัฏเทพ
สตรี.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). **แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 – 2554).** สำนักประเมินผลและ
เผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
กรุงเทพมหานคร.

_____. (2550). **รายงานประจำปี 2549.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกบลิ๊อค.

_____. (2550). **การอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน. เอกสาร
ประกอบการประชุมประจำปี 2550 ของสศช. ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันใน
สังคมไทยวันศุกร์ที่ 6 กรกฎาคม 2550.** ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค
เมืองทองธานี.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **รายได้ประชาชาติ.**

สืบค้นเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2553. จาก <http://www.nesdb.go.th/>

สำนักงานคลังจังหวัดกำแพงเพชร. (2552). **ภาวะเศรษฐกิจจังหวัดกำแพงเพชร เดือน
กันยายน 2550.** เอกสารเผยแพร่.

สำนักงานคลังจังหวัดสุโขทัย. (2550). **ภาวะเศรษฐกิจจังหวัดสุโขทัย. จุลสารคลังจังหวัด
สุโขทัย, 6(1).**

สำนักงานจังหวัดสุโขทัย. (2552). **เอกสารบรรยายสรุปจังหวัดสุโขทัย.** สุโขทัย : ผู้แต่ง.

- สำนักงานจังหวัดสุโขทัย. (2552). เอกสารแผนปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
ภาครัฐ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552-2555 จังหวัดสุโขทัย. สุโขทัย: ผู้แต่ง.
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสุโขทัย. (2553). ปีเสือไฟท่องเที่ยว “สุโขทัย-
กำแพงเพชร” เตรียมโกยรายได้ 2 พันล้าน. สืบค้นเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2553. จาก
http://www.sukhothailocal.go.th/index.php?option=news&mode=detail_rss&id=392
- หอสมุดไทย. (มปป.). พัฒนาการทางประวัติศาสตร์. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2552.
จาก http://www.sukhothai.go.th/history/hist_03.htm
- องค์การยูเนสโก กรุงเทพฯ, (มปป.). มรดกโลก. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2552. จาก
<http://www.unescobkk.org/>
- อติภา ตริยดลานนท์ (2548). แนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการ
พัฒนาตลาดน้ำวัดไทร แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร เพื่อ
ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- Ariana Celaa, Sam Lankfordb, and Jill-Knowles-Lankfordb. (2009). Visitor Spending and
Economic Impacts of Heritage Tourism: A Case Study of the Silos and
Smokestacks National Heritage Area. *Journal of Heritage Tourism* Vol.4, No.3,
August 2009, pp.245-256.
- Boo, E. (1991). *Planning for Ecotourism, Parks*. 2(3).
- Buckley, R. (1994). A framework for ecotourism. *Annals of Tourism Research* 21(3):
661-665.
- Butler, R. W. (2004). Tourism, Environment and Sustainable Development.
Environmental Conservation 18(3). pp. 285-304.
- Choong-Ki Le. (1996). Input-Output Analysis and Income Distribution Patterns of the
Tourism Industry in South Korea. pp. 35-49.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of Psychological Testing* (5 th ed.). New York :
Harper Collins.
- David A.F. (1999). *Ecotourism: an introduction* . New York: Routledge.
- Fennell, D.A. (2008). *Ecotourism*. (3th ed.). New York : Routledge.
- Gee, C.Y., James C. M. and Dexter J.L.C. (1997). *The travel industry*. (3rd ed.).
New york : John Wiley.

- Goeldner, C.R. and Ritchie, J.R.B. (2009). **Tourism : Principles, Practices, Philosophies.** (11 th ed.). Canada: John Wiley & Sons, Inc.
- McIntosh, R.W., Goeldner, C.R. and Ritchie, J.R.B. (1995). **Tourism : Principles, Practices, Philosophies.** (7 th ed.). New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Pimonsatean, Y. (2009). Management of World Heritage Sites: Comtemporary Issues for The Sacred Places. ICOMOS Thailand International Conference 2008 and ICOMOS Thailand Annual Meeting "Conservation and Management of Sacred Places", 7-9 February 2009, Bangkok, Thailand.
- Singh, S., Timothy, D.J. and Dowling, R.K. (2003). **Tourism in Destination Communities.** UK: Wallingford.
- United Nations World Tourism Organization. (1995). **Implications of the UNWTO/UN Tourism Definations.** Madrid: UNWTO.

ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

1. คุณกิตติ จันทร์เมือง (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553)
2. คุณกิตติพงษ์ ศรีโยธธา (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2553)
3. คุณขวัญจิตร์ ภิรมพร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2553)
4. คุณเจ็กเฮียง แซ่ฮึง (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553)
5. คุณจันสอน กอนนา (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2553)
6. คุณจีระพันธุ์ พิมพ์พันธุ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2551)
7. คุณจารึก ปิ่นประภา (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553)
8. คุณจรรยาดี สานสวระ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2551)
9. คุณแจ่มจิตร พงษ์พัฒน์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553)
10. คุณชูชาติ มีชื่อ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2553)
11. คุณชัยณรงค์ อภิवास (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2551)
12. คุณชุติมา แบบประดับ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553)
13. คุณดำรงวุฒิ วิริยะ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2553)
14. คุณธวัช นิลคูหา (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2553)
15. คุณนครินทร์ ชาญประพันธ์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553)
16. คุณแป๊ะ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2553)

17. คุณประไพพร ทองสา (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553)
18. คุณปรีชา สาทร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2553)
19. คุณปราโมท เขาเหิน (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2553)
20. คุณปองพล อติเรกสาร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2553)
21. คุณพิรุณ ตั้งสกุล (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553)
22. คุณพุทธา พรหมแสนสุข (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2553)
23. คุณพุทธพล ทีรัมย์พร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2553)
24. คุณไพฑูรย์ คล้ายดำ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553
25. คุณพยงค์ ทรัพย์มีชัย (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2553)
26. คุณพรพิมล อรุณสกุล (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2553)
27. คุณภัทรพงษ์ เก้าเงิน (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2551)
28. คุณมานิช เจริญกิจชัย (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2553)
29. คุณมาลัย จันทคาม, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553
30. คุณมาลินี วัฒนชัย (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2553)
31. คุณมนู ฉิมใจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553)
32. คุณวิชา จันทรเชื้อ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553
33. คุณสมพงษ์ คล้ายใจ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2551)
34. คุณสมสุข ประพตติภูมิ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2551)
35. คุณรุจิรา จอมจักร์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2553)
36. คุณวิรัตน์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2553)
37. คุณวิวรรรณ เวศอุไร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553)
38. คุณรุทธิชัย ดิษอินทร์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553)
39. คุณวุฒิชัย ดิษอินทร์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553)
40. คุณวณิชญา ป้อพร้อม (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2553)
41. คุณวงศ์ศักดิ์ จารูวนาลัย (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2553)
42. คุณศักดิ์ดา เนียมมญานนท์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553)
43. คุณศักดิ์ชัย แย้มวัฒนา (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2553)
44. คุณศิริพร ปรางทอง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553
45. คุณสาทร ไสวพิประสพสันติ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2553)
46. คุณเอกภพ บุญยะกา (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2553)
47. คุณเอกสิทธิ์ คนตรง (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2553)

48. คุณแก้ว ชื่นจิตร (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2533)
49. คุณอำนาจ รักษ์ชน (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2533)
50. คุณอนัญญา ชัยวรรณสุทธิ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2553)

A decorative background featuring large, flowing, blue calligraphic strokes that resemble stylized Thai script or floral motifs. The strokes are thick and elegant, with various loops and curves. In the center, there is a small text box containing Thai text.

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม

เรื่อง

“การศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร”

คำชี้แจง

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่ไม่ใช่ตัวเงินอันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอความร่วมมือจากท่านที่อยู่ในพื้นที่ของอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างได้กรุณาตอบแบบสอบถาม โดยให้ข้อมูลที่เป็นจริงให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อจะสามารถนำข้อมูลไปใช้เพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภายในจังหวัดให้เป็นไปอย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อคนในพื้นที่อย่างแท้จริง ทั้งนี้ทุกความคิดเห็นของท่านจะถูกเก็บไว้เป็นความลับและจะนำเสนอในลักษณะภาพรวมเท่านั้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน ที่ได้สละเวลา และตอบแบบสอบถามด้วยความตั้งใจ

คณะวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

แบบสอบถาม

เรื่อง “การศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร”

ตอนที่ 1 คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง ให้ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ที่มีข้อความตรงกับสถานการณ์และความคิดเห็นของท่าน

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ 20 - 30 ปี 31-40 ปี 41-50 ปี
 51-60 ปี 60 ปีขึ้นไป
3. ระดับการศึกษา
 ต่ำกว่าประถมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น/ปวช.
 มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวส. อนุปริญญา ปริญญาตรี
 สูงกว่าปริญญาตรี
4. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน
 ต่ำกว่า 5,000 บาท 5,000-10,000 บาท
 10,001-15,000 บาท 15,001-20,000 บาท
 20,001 บาทขึ้นไป
5. อาชีพ
 พ่อบ้าน/แม่บ้าน ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ
 นักเรียน/นักศึกษา รับจ้าง
 ขนส่ง/รถรับจ้าง
 ค้าขาย
ประเภทธุรกิจ ขายของฝาก/ของที่ระลึก ขายอาหารไทย/ขนมไทย
 ขายของชำ ภัตตาคาร/ร้านอาหารฝรั่ง
 อื่น ๆ ระบุ.....
 อาชีพอื่นๆ ระบุ.....
6. ลักษณะการอยู่อาศัย
 เป็นคนนอกพื้นที่ เป็นคนในพื้นที่
โดยมีระยะเวลาในการอยู่อาศัยในชุมชนนี้
 15 - 20 ปี 21 - 25 ปี 26 - 30 ปี
 30 ปีขึ้นไป

แนวความคิดเรื่องการอนุรักษ์ และพัฒนา (ขอความกรุณาอ่านอย่างละเอียด)

• ด้านโบราณสถาน/โบราณวัตถุ/สิ่งปลูกสร้างต่างๆ

7. แนวคิดในการอนุรักษ์/พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ของท่านเป็นอย่างไร (เลือกตอบเพียง 1 ข้อเท่านั้น)

- คงสภาพดั้งเดิมของโบราณสถาน/โบราณวัตถุ/สิ่งปลูกสร้างต่างๆ ไว้ และไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงสภาพของสิ่งต่างๆ
- ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพทุกอย่างของโบราณสถาน/โบราณวัตถุ/สิ่งปลูกสร้างต่างๆ เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทันสมัย
- ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพบางอย่างของโบราณสถาน/โบราณวัตถุ/สิ่งปลูกสร้างต่างๆ ได้เท่าที่จำเป็น

• ด้านวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรม

8. แนวคิดในการอนุรักษ์/สืบสาน ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตของคนในชุมชนของท่านเป็นอย่างไร (เลือกตอบเพียง 1 ข้อ เท่านั้น)

- ต้องการให้คงวิถีชีวิต รูปแบบประเพณีและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของชุมชนนี้ไว้ และไม่ต้องการให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว
- ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงตามสมัยนิยม และให้มีการขายสินค้าที่หลากหลายตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งไทยและชาวต่างชาติ
- ต้องการให้คงวิถีชีวิต รูปแบบประเพณีและวัฒนธรรมแบบเดิมของชุมชนนี้ไว้ แต่ไม่จำเป็นต้องเหมือนเดิมทั้งหมด

• ด้านสภาพแวดล้อมโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ (ความสะอาด ภูมิทัศน์ เช่น การตกแต่งอาคารบ้านเรือน การควบคุมความสูงของอาคาร)

9. แนวคิดในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ของท่านเป็นอย่างไร เช่น การตกแต่งถนน / อาคารบ้านเรือนโดยรอบโบราณสถาน(เลือกตอบเพียง 1 ข้อ เท่านั้น)

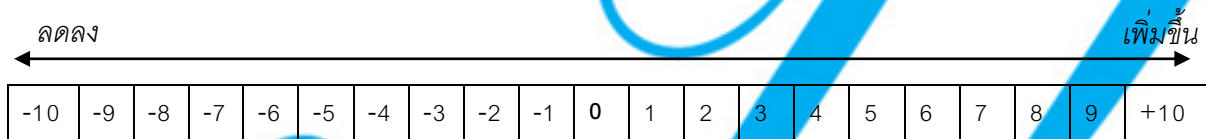
- ปฏิบัติตามระเบียบของกรมศิลปากรอย่างเคร่งครัด รวมทั้งไม่เห็นด้วยกับการตั้งร้านค้าใกล้แหล่งมรดกโลก และเห็นว่ากฎระเบียบที่มีอยู่นั้นดีแล้ว
- ปฏิบัติตามระเบียบของกรมศิลปากรบางส่วน เนื่องจากกฎระเบียบทำให้ไม่สะดวก และไม่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน
- ปฏิบัติตามระเบียบของกรมศิลปากรอย่างเคร่งครัด และช่วยดูแลรักษาความสะอาดในบริเวณที่ตนสามารถทำได้ แต่ก็ยังเห็นด้วยกับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกใหม่ๆ เพิ่มขึ้นตามความเหมาะสม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับมูลค่าเพิ่ม/ลดที่ไม่เป็นตัวเงิน

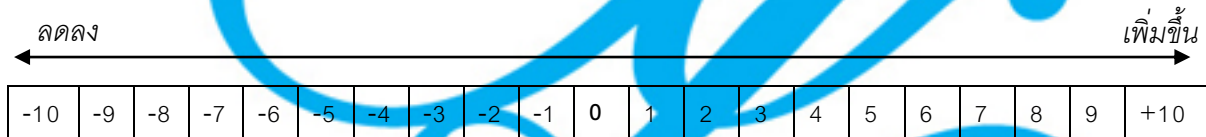
คำชี้แจง ให้ใส่เครื่องหมาย ลงในช่อง ที่มีค่าระดับคะแนนอยู่ข้างใน ตามค่าระดับคะแนนที่ท่านต้องการให้ในแต่ละข้อคำถาม

• ประเด็นการจ้างงาน/การย้ายออกของแรงงานในพื้นที่

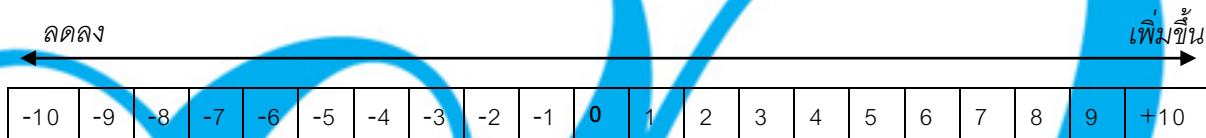
10. ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว ประชาชนในพื้นที่ของท่านมีงานทำในพื้นที่เพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด

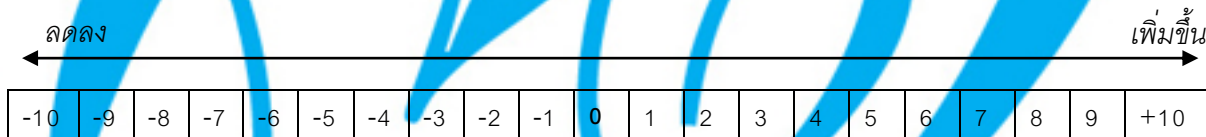
11. ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว มีแรงงานจากต่างชุมชนเข้ามาประกอบอาชีพในชุมชนของท่านเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด

12. ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว ประชาชนในพื้นที่ของท่านมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพไปจากเดิมเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด

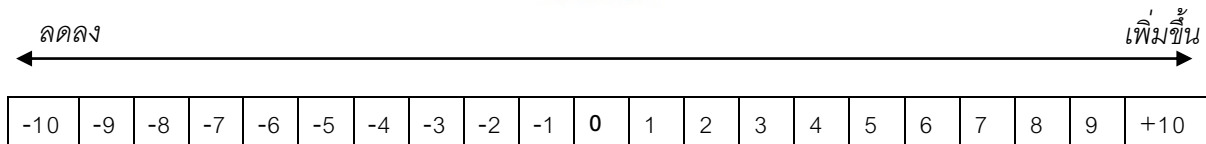

13. ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว ประชาชนในพื้นที่ของท่านมีรายได้จากธุรกิจท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด

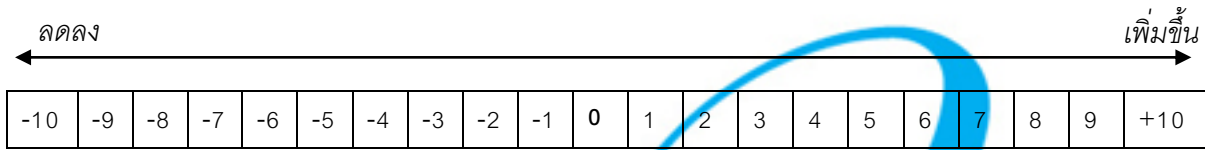

• ประเด็นการฟื้นฟู อนุรักษ์/ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม โบราณสถาน และโบราณวัตถุ

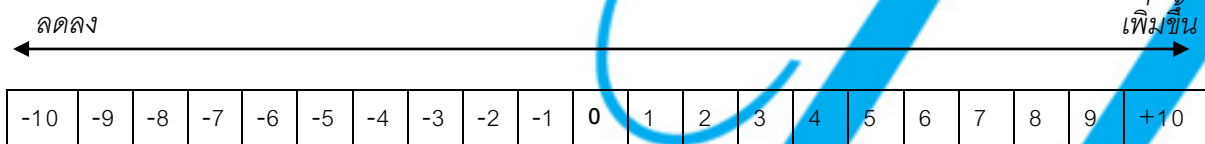
14. ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว ปริมาณขยะในชุมชนของท่านเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด

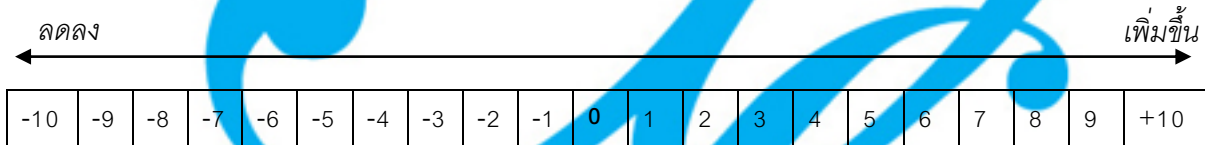
21. ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว **ประชาชนในพื้นที่รับวัฒนธรรมต่างชาติมาใช้ในชีวิตประจำวัน เพิ่มขึ้น/ลดลง**ในระดับใด (เช่น คริสมาสต์ วาเลนไทน์ เป็นต้น)

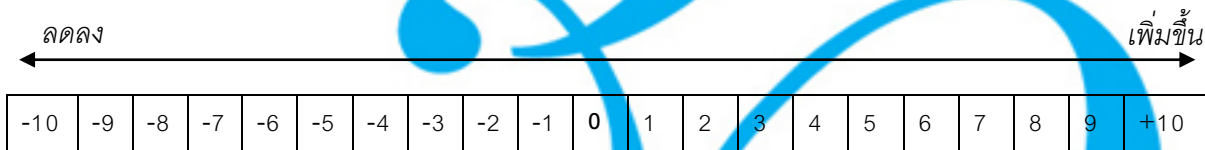
22. ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว **มีการขายอาหารต่างชาติในชุมชนเพิ่มขึ้น/ลดลง**ในระดับใด

23. ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว **ประชาชนในชุมชนท่านได้มีพฤติกรรมการใช้ชีวิตลอกเลียนแบบชาวต่างประเทศเพิ่มขึ้น/ลดลง**ในระดับใด (เช่น การแต่งกาย การพูด ความประพฤติ)

24. ท่านคิดว่า “การท่องเที่ยว” ทำให้**คุณภาพชีวิต**ของคนในชุมชนของท่าน**ดีขึ้นมาก/น้อย**ในระดับใด

ตอนที่ 3 **ความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะ**

ขอขอบคุณในการตอบแบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์สำหรับสนทนากลุ่ม

1. ประเด็นเรื่องข่าวการที่อุทยานประวัติศาสตร์อยุธยาและเมืองโบราณได้ถูกตัดเตือนและอาจถูกถอดถอนจากการเป็นมรดกโลกหากไม่เร่งดำเนินการปรับปรุงแก้ไข
2. ประเด็นเรื่องความร่วมมือในการอนุรักษ์สำหรับหน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่ ตลอดจนข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น
3. ประเด็นเรื่องศักยภาพในการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการ
4. ประเด็นเรื่องผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบจากการที่จังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร ได้เป็นเมืองมรดกโลก รวมถึงมูลค่าเพิ่มที่ไม่เป็นตัวเงินที่จังหวัดทั้งสามได้รับจากการเป็นเมืองมรดกโลก
5. ประเด็นเรื่องพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนยังเมืองมรดกโลก
6. ประเด็นเรื่องนโยบายรัฐในการส่งเสริมและสนับสนุนมรดกโลกให้เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยว

แบบสังเกต

ประเด็น	รายละเอียดที่พบเห็น
ลักษณะของการประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่	
ลักษณะ/ประเภทของธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว	
พฤติกรรมการใช้จ่ายทิ้งของนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่	
ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
ความเสื่อมโทรมของโบราณสถานและโบราณวัตถุ	
การคงอยู่ซึ่งอัตลักษณ์วัฒนธรรมดั้งเดิมของคนในท้องถิ่น/ชุมชน	

A large, intricate blue calligraphic design that serves as a background. It features thick, flowing lines that form elegant loops and swirls, reminiscent of traditional Thai or Chinese calligraphy. The design is centered and occupies most of the page.

ภาคผนวก ข
ผลการทดสอบค่าความเชื่อมั่น

ผลการทดสอบค่าความเชื่อมั่น

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded(a)	0	.0
	Total	30	100.0

a Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.812	15

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว ประชาชนในพื้นที่ของท่านมีงานทำในพื้นที่เพิ่มขึ้น/ลดลงใน ระดับใด	5.70	3.218	30
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว มีแรงงานจากต่างชุมชนเข้ามาประกอบอาชีพในชุมชนของ ท่านเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	6.53	2.788	30
ท่านคิดว่าหลังจากจังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว ประชาชนในพื้นที่ขอท่านมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพไปตาก เดิมเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	5.03	2.895	30
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว ประชาชนในพื้นที่ของท่านมีรายได้จากรุรกิจท่องเที่ยว เพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	4.30	4.550	30
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว ปริมาณขยะในชุมชนของท่านเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	6.67	3.100	30

	Mean	Std. Deviation	N
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว โบราณสถานในชุมชนของท่านเสื่อมโทรมเพิ่มขึ้น/ลดลงใน ระดับใด	.27	5.291	30
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว โบราณสถานในชุมชนของท่านได้รับการดูแลรักษาอย่าง ถูกต้องเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	4.03	4.287	30
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว สินค้าไทย อาหารและขนมไทยซึ่งเป็นของในท้องถิ่นมีการ เพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	5.67	3.209	30
ท่านคิดว่าการพัฒนา"การท่องเที่ยว"ส่งผลกระทบต่อ โบราณสถาน/โบราณวัตถุในด้านบวก/ลบในระดับใด	3.77	4.747	30
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว คนนอกชุมชนเดิมได้เข้ามาเป็นเจ้าของที่ดินโดยเฉพาะ อย่างยิ่งทำเลที่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	3.90	2.928	30
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว ประชาชนในพื้นที่ได้รักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทย เพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	4.10	3.418	30
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว ประชาชนในพื้นที่รับวัฒนธรรมต่างชาติมาใช้ใน ชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	3.57	2.622	30
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว มีการขายอาหารต่างชาติในชุมชนเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	4.47	3.608	30
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว ประชาชนในชุมชนท่านได้มีพฤติกรรมการใช้ชีวิต ลอกเลียนแบบชาวต่างประเทศเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	4.07	3.877	30

	Mean	Std. Deviation	N
ท่านคิดว่า"การท่องเที่ยว"ทำให้คุณภาพชีวิตของคนใจ ชุมชนของท่านดีขึ้นมาก/น้อยในระดับใด	5.77	4.289	30

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่าน เป็นเมืองท่องเที่ยวแล้วประชาชนใน พื้นที่ของท่านมีงานทำในพื้นที่เพิ่มขึ้น/ ลดลงในระดับใด	62.13	784.257	.395	.803
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่าน เป็นเมืองท่องเที่ยวแล้วมีแรงงานจาก ต่างชุมชนเข้ามาประกอบอาชีพใน ชุมชนของท่านเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	61.30	770.976	.562	.795
ท่านคิดว่าหลังจากจังหวัดของท่านเป็น เมืองท่องเที่ยวแล้วประชาชนในพื้นที่ขอ ท่านมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพไปตากเดิม เพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	62.80	759.338	.615	.792
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่าน เป็นเมืองท่องเที่ยวแล้วประชาชนใน พื้นที่ของท่านมีรายได้จากธุรกิจ ท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	63.53	697.568	.614	.785
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่าน เป็นเมืองท่องเที่ยวแล้วปริมาณขยะใน ชุมชนของท่านเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	61.17	843.592	.070	.822
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่าน เป็นเมืองท่องเที่ยวแล้วโบราณสถานใน ชุมชนของท่านเสื่อมโทรมเพิ่มขึ้น/ลดลง ในระดับใด	67.57	779.151	.199	.826

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้วโบราณสถานในชุมชนของท่านได้รับการดูแลรักษาอย่างถูกต้องเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	63.80	750.648	.412	.803
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้วสินค้าไทยอาหารและขนมไทยซึ่งเป็นของในท้องถิ่นมีการเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	62.17	792.282	.350	.806
ท่านคิดว่าการพัฒนา"การท่องเที่ยว"ส่งผลกระทบต่อโบราณสถาน/โบราณวัตถุในด้านบวก/ลบในระดับใด	64.07	737.926	.408	.804
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้วคนนอกชุมชนเดิมได้เข้ามาเป็นเจ้าของที่ดินโดยเฉพาะอย่างยิ่งทำเลที่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	63.93	793.720	.385	.804
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้วประชาชนในพื้นที่ได้รักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	63.73	732.271	.659	.786
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้วประชาชนในพื้นที่รับวัฒนธรรมต่างชาติมาใช้ในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	64.27	823.030	.239	.812
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้วมีการขายอาหารต่างชาติในชุมชนเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	63.37	754.378	.497	.796

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
ท่านคิดว่าหลังจากที่จังหวัดของท่านเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้วประชาชนในชุมชนท่านได้มีพฤติกรรมการใช้ชีวิตลอกเลียนแบบชาวต่างประเทศเพิ่มขึ้น/ลดลงในระดับใด	63.77	746.254	.493	.796
ท่านคิดว่า"การท่องเที่ยว"ทำให้คุณภาพชีวิตของคนใจชุมชนของท่านดีขึ้นมาก/น้อยในระดับใด	62.07	699.582	.652	.783

A decorative background featuring intricate, flowing blue calligraphic lines that swirl and loop across the page. The lines vary in thickness and create a sense of movement and elegance.

ภาคผนวก ค
ภาพประกอบการวิจัย

ภาพประกอบการวิจัย

1. จังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชร

2. จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

